Hanne Blank • DÜZCİNSEL

Hanne Blank

Düzcinsel

Heteroseksüelliğin Şaşırtıcı Derecede Kısa Tarihi

iletişim

HANNE BLANK • **Düzcinsel**

HANNE BLANK Hem klasik müzik hem tarih eğitimi gören Blank, konuşmacı ve eğitimci olarak birçok üniversitede ve yetişkin eğitimi veren farklı ulusal ve bölgesel konferanslarda da sunumlar gerçekleştirmiştir. Tanglewood Müzik Merkezi üyesidir ve 1991'de George Whitfield Chadwick Ödülü'nü almıştır. Yazar ve tarihçi olan Hanne Blank'in yazdığı ya da editörlüğünü yaptığı diğer kitaplar arasında, *Unruly Appetites* [Söz Dinlemez Arzular] (2003, Seal Press), *Shameless: Women's Intimate Erotica* [Utanmaz: Kadınlara Özel Erotika] (2002, Seal Press) ve *Best Transgender Erotica* [En İyi Travesti/Transseksüel Erotikası] (Raven Kaldera'yla birlikte, 2002, Circlet Press) ve *Bekâretin "El Değmemiş" Tarihi* (İletişim, 2008) vardır.

Straight. The Surprisingly Short History of Heterosexuality
© 2012 Hanne Blank
Bu kitabın yayın hakları Akçalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 2747 • Araştırma-İnceleme Dizisi 451
ISBN-13: 978-975-05-2657-2
© 2019 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1. Baskı 2019, İstanbul

EDİTÖR Merve Öztürk
DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç
KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Evrem Türköz
DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul
Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HANNE BLANK

Düzcinsel

Heteroseksüelliğin Şaşırtıcı Derecede Kısa Tarihi

Straight
The Surprisingly Short History of Heterosexuality

ÇEVİREN
Tuğçe Ellialtı Köse

iletişim

Malcolm için...

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR ... 9

GİRİŞ
Cinsel Yönelim Karışıklığı ... 11

BİRİNCİ BÖLÜM
Adını Söyleyemeyen Aşk ... 35
YENİ KENTTE SEKS VE GÜNAH ... 39
İSİM DEDİĞİN NEDİR Kİ? ... 44
AİLEYE ODAKLANMA ... 47
HETEROSEKSÜELLİĞİN İCADI ... 52
NORMAL DENİLEN CİNSELLİK ... 55

İKİNCİ BÖLÜM
Cinsel İlişki ... 61
NE DÜŞÜNECEĞİNİ BİLMEK ... 64
HOMEOPATİK FREUD ... 66
SÜRTÜĞÜN KARŞITI ... 71
SADECE DOĞAL ... 74
SAYILAR CÜMBÜŞÜ ... 77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Düzcinsel Bilim ... 83
AYNADAKİ YOZLAŞMIŞ ... 87
"HETEROSEKSÜEL"İ TANIMLAMAK ... 94

SEKSİ BİLMEK, *DOXA*YI BİLMEK *98*
ESAS TERS OLAN *103*
YAŞAM BİLİMİ *109*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Evlenilecek Tip *115*
ARZUNA GÖRE EVLENMEK *116*
KENDİNİN EFENDİSİ OLMAK *124*
ÇOĞALMAK YA DA ÇOĞALMAMAK? *136*

BEŞİNCİ BÖLÜM
Aşkın Bununla Ne İlgisi Var? *149*
YEPYENİ BİR ROMANS *151*
"O KUTSAL KOLLARLA KUŞATILMIŞ" *156*
RANDEVUYA ÇIKMAK VE DEĞERLENDİRMEK *163*
ÂŞIK GENÇLER *170*
AŞK BİR SAVAŞ MEYDANIDIR *174*

ALTINCI BÖLÜM
Haz İlkesi *181*
MASUM HAZLAR *184*
BİR KIZIN EN İYİ ARKADAŞI? *188*
BİLİNMESİ GEREKEN BİR TEMEL *190*
PAYLAŞILAN HAZLAR *192*
KANEPEDE ÇİFTLEŞME *198*
GEÇER AKÇE *202*

YEDİNCİ BÖLÜM
Burada Ejderhalar Yaşar *213*
GENİŞ DURUŞ *217*
BEBEKLER NEREDEN *GELİR*? *223*
İKİ EŞİN HİKÂYESİ *228*
VE SON OLARAK... ..... *234*

KAYNAKÇA *239*
DİZİN *267*

TEŞEKKÜR

İçten teşekkürlerim ve derin hayranlıklarım S. Bear Bergman, Leigh Ann Craig, Anne Gwin, Lesley A. Hall, Patrick Harris, Arianna Iliff, Laura Waters Jackson, Lisa Buckley, Keridwen Luis, China Martens, Judith McLaughlin, Kelly Morris, Moira Russell, Danya Ruttenberg, Christopher Schelling, Jordan Stein, Mary Sykes, Elizabeth Tamny ve Rhetta Wiley başta ama onlarla sınırlı olmamak üzere, pek çok insana gidiyor. Stephanie Coontz, Peter Gay, Chrys Ingraham, Stevi Jackson, Angus McLaren, Steven Seidman, Edward Stein, Lawrence Stone, Jeffrey Weeks, Marilyn Yalom ve rahmetli ve eksikliği çok hissedilen Vern Bullough ve Roy Porter dahil, çalışmaları olmadan bu kitabın mümkün olmayacağı akademisyenleri ve araştırmacıları da selamlıyor ve onlara teşekkür ediyorum. Özel entelektüel teşekkürler, The *Invention of Heterosexuality*'ye (Heteroseksüelliğin İcadı) bu kitabın çok şey borçlu olduğu, gözüpek Jonathan Ned Katz'a. Bu kitapla ilgili iyi ve doğru olanların çoğu doğrudan veya dolaylı olarak bu insanlara borçludur. Kalmış olabilecek her ne yanlış ya da hata varsa yalnızca bana aittir.

Yer ve zaman için, Creative Baltimore Fund'a, Edenfred'e ve onun sponsor organizasyonu Terry Family Foundation'a da ayrıca teşekkürler.

Son olarak, güzel ve cesur partnerim Malcolm Gin'e her şey için, en çok da bir tarih kitabının çerçeveleme aracına dönüştürülmek konusunda bu kadar iyi bir centilmen olduğu için teşekkürlerimi iletebilmek adına ne kadar minnettar olsam azdır.

Cinsel Yönelim Karışıklığı

Her doktora gidişimde, sonunda kendimi cinsel yönelimimi sorgularken buluyorum. Gittiğim klinik, bazı formlarında küçük bir demografik defter tutma meselesi olan beş küçük kutucuğa yer veriyor. Kutucukların bitişiğindeki seçenekler, "gey", "lezbiyen", "biseksüel", "transgender" ya da "heteroseksüel" Bir tanesini işaretlemeniz gerekiyor.

Bunun bir zorluk oluşturacağını düşünmeyebilirsiniz. Nihayetinde oldukça sıradan bir kadınım ve erkek cinsel organı olan birisiyle, yirminci yıllarımızın sonlarında olduğumuz uzun süreli bir tekeşli ilişkideyim. Fakat bu bizi, ya da ilişkimizi, düzcinsel mi yapar? Bunun iyi bir soru olduğu ortaya çıkıyor; ilişkimde gözün kolayca gördüğünden daha fazlası –ve heteroseksüelliğin çok çok daha fazlası– var.

Evvela biyoloji var. Partnerim doğumda erkek olarak teşhis edilmiş çünkü doğduğunda tam olarak işlev gören bir penisi varmış ve gerçekten hâlâ var. Ancak, antik Romalıların söylediği gibi, *barba non facit philosophum* – sakal kimseyi filozof yapmaz. Ne de çıkık bir cinsel organa sahip olmak birini zorunlu olarak erkek yapar. Aslında, iki cinsiyet kromozomundan –tipik bir erkeğin genlerinde bulunabilecek XY ve genetik olarak tipik kadının ayırıcı özelliği olan XX– partnerimin DNA'sı

her üçünü de bulunduruyor: Aynı anda erkek, kadın ve hiçbiri olan bir örüntü, XXY.

Bu farklı genetik örüntü, XXY, en yaygın cinsiyet kromozomu anomalilerinden biri olan Kleinfelter Sendromu'nun işareti. Ona sahip olan kişiler genellikle dışarıdan tamamen normal göründükleri için XXY çoğu kez teşhis edilmez. Pek çok durumda, XXY bireyler çocuk yapmaya çalışmadıkça ve kendilerini en sonunda, karyotip denilen, özünde bir kişinin kromozomlarının çok güçlü bir mikroskopla çekilmiş fotoğrafı olan bir görüntü isteyen bir üreme doktorunu görürken bulmadıkça kromozomal anomalileri olduğunu öğrenmezler. Karyotipte, trizomi, ya da üç kromozomlu gruplaşma anında ortaya çıkar. Genetik anomaliler arasında, bu belirli trizomi önemli bir uyarı için bir neden oluşturmaz (kısırlık dışında az sayıda önemli soruna neden olur) ve bu, oldukça yaygın olduğundan iyi bir şeydir. Tahminler, kısmen, teşhis böylesine şans eseri olduğu için değişiyor ancak doğumda erkek olduğu beyan edilen her iki bin kişiden biri kadarının aslında XXY olabileceğine inanılıyor. En azından, genetiği böyle olan, çoğu bunu hiçbir zaman bilmeyecek yarım milyon Amerikalı var.

Alışılmadık bir cinsel biyoloji, cinsel yönelim için ne anlama gelir? Hatta XXY olan kişilerin genelde cinsel yönelimle ilgili olarak düşündüğümüz şekilde bir cinsel yönelime sahip olmaları *mümkün* mü? Sevgilileri, partnerleri ve eşlerine ne dersiniz? "Heteroseksüel", "homoseksüel" ve "biseksüel" tamamıyla iki ve yalnızca iki biyolojik cinsiyet olduğu fikrine dayalıdır. Biyoloji bu şemaya düzgünce yerleşmeyi reddettiğinde ne olur? Eğer teknik olarak konuşursak ne erkek ne de kadın olan birinden etkileniyorsam ve ona âşıksam, bu beni heteroseksüel mi, homoseksüel mi, biseksüel mi ya da tamamıyla başka bir şey mi yapar? Kim karar verecek ve daha önemlisi neye dayanarak karar verecek?

Bazıları genetiğin anatomi ve bedensel işlevler kadar önemli olmadığını iddia edecektir. Nihayetinde kromozomları çıplak gözle göremezsiniz. Ancak burada da sorunlarla karşılaşıyorum. Çocukluktan beri bize öğretildiği üzere, bir erkeği er-

kek yapan şeyin bir kısmı, bir kadının yumurta hücrelerini döllemek ve bir cenin ortaya çıkarmak için gereken bir penisinin ve testislerinin olmasıdır. Bir çocuğa baba olma yetisi, binlerce yıldır erkekliğin kanıtı olarak düşünülmüştür. Bu benim partnerimin yapamadığı bir şey. Dış tesisatı, genetik olarak herhangi bir tipik erkeğinki gibi görünüyor ve işliyor, fakat vasektomi yapılmış iş arkadaşlarından birinin sözüyle, "boşa atıyor". Partnerimin durumunda vasektomiye gerek olmadı. Testisleri canlı sperm üretmiyor. Hiçbir zaman yapmadılar ve hiçbir zaman da yapmayacaklar. Bu XXY cinsiyet kromozomları olan çoğu kişi için alanın bir parçasıdır.

Dolayısıyla eğer heteroseksüellik, bazı muhafazakâr erkek ve kız kardeşlerimizin iddia etmeyi sevdiği üzere, tanımı gereği bebek yapmakla ilgiliyse, o zaman partnerimin ve benim heteroseksüel olarak yorumlanmamızın mümkün bir yolu yok. Ancak İncil bile kısırlığın var olduğunu kabul ediyor. Herkesin bildiği gibi üreme odaklı olan Katolik Kilisesi, kısır olduğu bilinen kişilerin evliliğine ve evlilik içi cinsel ilişkisine izin veriyor. İlginç bir biçimde, üremenin heteroseksüelliğin köşetaşı olup olmadığı, kime ve hangi koşullarda sorduğunuza bağlı gibi görünüyor.

Pratikte gerçekten önemli olduğundan değil. Şu anda doğum kontrolü, birinci dünya genelinde farklı cinsiyetteki partnerler arasındaki cinsel aktivite için istisnadan ziyade bir kural. Birbirine bağlı erkek/kadın çiftlerin üyeleri de dahil olmak üzere pek çok insanın çocuğu ya da çocuk sahibi olmayı planladığı yok, yine de bir şekilde bu, onları cinsel yönelimlerinin ne olduğunu bildiklerine dair oldukça emin hissetmekten alıkoymuyor. Cinsel yönelimin öznel etkilenme ve biyolojik aynılık hesabından kaynaklandığını düşünüyorlar. Nihayetinde Yunanca "hetero", "başka" ya da "farklı" demek ve biyolojik olarak erkek ve kadın birbirinden farklıdır. Her gün, insanlara baktığımız ve onları erkek ya da kadın olarak tanımladığımız, bir bebeğin ya da bir köpeğin oğlan mı ya da kız mı olduğunu sorduğumuz ya da sokakta gördüğümüz bir çiftin üyelerinin cinsiyetlerini belirlediğimiz ve zihinlerimizde onlara cinsel yö-

nelimler atadığımız her an, düşünmeden bu biyolojik farklılıkları kullanıyoruz.

Şüphesiz böylesi gayriresmî biçimde yapılan sokaktaki insan teşhisleri, partnerim ve benim için de geçerli olmalı. Ya da belki de olmamalı. Hormon takviyesi almamayı seçmiş XXY bir birey olarak partnerimin doğal olarak oluşan cinsiyet hormonları orta yolu seçiyor. Östrojen seviyeleri benimkilerden biraz aşağıda, testosteron seviyeleri ise biraz yukarıda seyrediyor. Sonuç olarak, partnerim dış kaynaklı hormon almayan diğer XXY kişiler gibi, az ya da hiç olmayan yüz ve vücut tüyleriyle, parlak pürüzsüz bir ciltle ve biraz kilo aldığında küçük memeler ve hafifçe yuvarlak kalçalar oluşturma eğilimiyle androjen bir görünüme sahip.[1] Boston'da LGBT-yoğun bir mahallede yaşarken partnerim ve ben başkaları tarafından sıklıkla lezbiyen olarak tanımlanıyorduk. Esnaf, kapı kapı dolaşan Mormonlar ve hayvanat bahçesinde çocuklarının bizi bakışlarıyla rahatsız etmelerini engellemeye çalışan ebeveynler bizden "hanımlar" şeklinde söz ediyorlardı. Geçerken rastladığımız lezbiyen çiftler bize küçük komplocu tasdik gülümsemeleri atıyorlardı. (Her zaman geri gülümserdik. Hâlâ gülümsüyoruz.) Fakat durum hep hoşbeş değildi. Bir keresinde birlikte yürürken, içindekilerin hızla uzaklaşırken camdan "Lanet dayklar!"* diye bağırdıkları bir arabadan bize şişeler atılmıştı. Cinsel yönelime dair varsayımlar hiçbir zaman salt masum algılar değildir, çünkü bu algılar davranışı şekillendirir.

Biyoloji ve toplumsal cinsiyetle ilgili varsayımlar karmaşıktır, yüklüdür ve hiçbir şekilde açık ve net değildir. İnsanların partnerimin biyolojik cinsiyetini ve dolayısıyla yalnızca birbi-

1 Kimi XXY kişiler, genetik özelliksel bakımdan erkeklerden farklı, ama pek çok genetik özelliksel açıdan kadına benzer olarak, çevrelerindeki kadınların hormonlarındaki dalgalanmalara duyarlılar ve biyokimyasal olarak yakındaki kadınların âdet döngülerini izlerler. Partnerim ve ben âdet öncesi sendromu belirtilerini beraber çekeriz – meme hassasiyeti, aş ermeler, duygusal dalgalanma, işler. Bazı göz alıcı kavgalara neden olur, ama tipik olarak heteroseksüel değildir.

(*) Dyke: Daha çok maskülen görünümlü lezbiyenleri tanımlamak için kullanılan, eskiden hakaret olarak algılanan ancak günümüzde bu niteliğini büyük ölçüde yitirmiş tanımlama – e.n.

rimizle olan ilişkimizin doğasını değil, aynı zamanda ayrı ayrı cinsel yönelimlerimizi de tanımladıkları yolların olağandışı bir çeşitliliği vardı ki eğer çok önceden hepsine gülmeyi öğrenmemiş olsaydık bu çok ıstırap verici olabilirdi. Partnerimin fiziksel androjenliği –genetik anomalisinin yaygın yan etkileri olan minimal yüz tüyleri, zarif cildi, ince uzun uzuvlu yapısı– bazı insanların onun dönüşüm sürecinin başında, hormonsal olarak erkekten çok kadın olan, kadından erkeğe bir transseksüel olduğunu varsaymalarına yol açmıştı. Onun bir "geçen butch"* olarak tanımlandığını duymuştum. Bir keresinde bir partide, bir kadının özgüvenli bir biçimde, partnerimin, benim için "bir istisna yapan" çok kadınsı bir gey olduğunu belirtmesine kulak misafiri olmuştum. Başka zamanlarda istisnayı yapanın ben olduğum, kadınlarla çıkmaktan nazik, kadınsı bir düzcinsel adamla görüşmeye dönen bir "miş'li lezbiyen"** olduğum varsayılıyordu. Aynı şekilde bu tepkiler biz yaşlandıkça ve giyim ve bakım tarzlarımız değiştikçe farklılaştı. Son birkaç yıldır, partnerimin genellikle erkek ofis kıyafetleri giymesiyle ve genç Cole Porter'ı örnek alan havalı bir saç modeliyle takılmasıyla birlikte, her zaman değil ama genellikle heteroseksüel olarak algılanıyoruz. Eğer aldığımız tepkilerin genişliği cinsel yönelimimin ne olması gerektiğine dair bir şey söyleyebilirse, bu, diğer insanların da o klinik formlarında hangi kutucuğu işaretlemem gerektiğini mutlak bir şekilde bilmedikleridir.

Bu arada, benim kendi cinsel kimliğimle ilgili hissimin pek yardımı yok. Kendimi cinsel yönelim anlamında nitelendirmeyle derin bir kişisel bağlılığım yok; ne heteroseksüel ne homoseksüel ne de başka insanlara âşık olan ve onları arzulayan bir insan olmak dışında başka bir şey "olma" hissim var. Yetişkinlik hayatım boyunca çeşitli biyolojik ve toplumsal cinsiyetten insanlarla romantik ve cinsel ilişkilerde bulundum. Sıkıştırıldığımda "cinsel kimliğimi" "kapılmış" [*taken*] olarak beyan

(*) Butch: Maskülen görünümlü lezbiyen – e.n.

(**) Miş'li lezbiyen: Orijinali *hasbian* olan bu kavram, eskiden kadınlarla birlikte olup daha sonra erkeklerle ilişki yaşamaya başlayan "eski" lezbiyenler için kullanılır – e.n.

etmem en büyük olasılık. Her ne kadar en uygunu olsa da bu tarz bir soru soran çoğu formda bu seçenek mevcut değil.

Yönelimimin ne olduğu ve partnerimle ilişkimin yöneliminin ne olabileceği sorusunu çözmek için sanırım son çare olarak yasal belgelere başvurabilirim. Nihayetinde burada durum çetrefil değil. Doğum belgelerimize göre partnerim, ben ve ilişkimiz kolayca heteroseksüel olarak tanımlanabilir. Ancak bir şerhle, hem de büyük bir şerhle: Cinsiyetlerimiz doğumda, harici cinsel organların biyolojik cinsiyetin şaşmaz göstergeleri olduğu varsayımına dayalı olarak, cinsel organlarımızın görsel bir şekilde kontrol edilmesiyle teşhis edilmişti. Bu sadece tarihsel değil, her gün tüm dünyadaki her "oğlunuz oldu" ya da "kızınız oldu"nun arkasındaki varsayım. 2009'daki Güney Afrikalı interseks atlet Caster Semenya'nınki gibi vakalara verilen aleniyet ve elbette benim burada döktüğüm mürekkep sayesinde, yine de, ana akım kültür yavaş yavaş bu varsayımın mutlak bir şekilde garantili olmadığının farkına varıyor. Brown Üniversitesi biyologu Anne Fausto-Sterling de dahil olmak üzere birçok biyolog, insanların –içlerinde tipik erkeğin ve tipik kadının yalnızca sayıca fazla olduğu– başlıca en az beş cinsiyeti olduğunu ve bunun da ötesinde, insan kromozomlarının, eşey bezlerinin, dahili cinsel organların, harici cinsel organların, cinsiyet hormonlarının ve ikincil cinsel karakteristiklerin farklı görünüşlerde ortaya çıkabileceklerini ikna edici bir biçimde teyit etti.

Öte yandan hukuk hâlâ sadece iki cinsiyeti kabul ediyor. Cinsel yönelimi her zaman ya da mutlak bir şekilde kabul dahi etmiyor. Cinsel yönelimi tanıdığı durumlarda genelde onların da sadece iki tanesini kabul ediyor: heteroseksüel ve homoseksüel. (Çok sık olmasa da arada bir, biseksüellik de dahil ediliyor.) Tüm bu cinsel yönelimler yalnızca iki biyolojik insan cinsiyeti olduğu yönündeki genel uzlaşıya dayanıyor ve bu olmadan kavramsallaştırılamıyor. Ancak şu anda bildiğimiz ve bizzat benim sevgilimin şahsında oldukça cezbedici bir şekilde gösterildiği üzere bu mutlak bir şekilde doğru değil. Daha ziyade, insanların rahatça iki cinsiyette sınıflandırılması ve para-

lel olarak sınırlı sayıdaki cinsel yönelim, tıbbın, biyolojinin ve toplum kuramının bugün olduğundan çok daha az kabiliyetli olduğu bir zamanda oluşmuş tarihsel bir sistemin yapay bir olgusudur. Daha geniş bir 21. yüzyıl biyoloji, tıp, hukuk, toplum kuramı ve insan davranışı manzarası hakkında konuşurken hâlâ çok sınırlı bir 19. yüzyıl fikir ve terminoloji seti kullanıyoruz.

Aslına bakarsanız heteroseksüel olmak yalnızca 1869'dan beri mümkün.[2] Ondan önce erkekler ve kadınlar evleniyorlar, seks yapıyorlar, çocuk sahibi oluyorlar, aileler kuruyorlar ve hatta kimi zaman âşık oluyorlardı, ama kategorik olarak heteroseksüel değillerdi. Kendilerini "heteroseksüel" denilen bir şey "olarak" tanımlamıyorlardı. Kendilerinin "düzcinsel" bir cinsel kimlikleri olduğunu düşünmüyorlardı ya da elbette "cinsel kimlik" diye bir şeyin dahi olduğundan haberdar değillerdi. Olamazlardı. Ne terimler ne de ifade ettikleri fikirler henüz vardı.

"Heteroseksüel" ve "heteroseksüellik" belirli, ayrı ve iyi belgelenmiş bir yer ve zamanın buluşları. Onlar, adları bilinen ve el yazması mektuplarını hâlâ okuyabildiğimiz insanlar tarafından geliştirilmiş sözcükler ve fikirler. Benimsenmeleri ve Batı kültürüne entegrasyonları, kroniği ilk çıkartan tarihçi Ned Katz'ın uygun bir şekilde "heteroseksüelliğin icadı" olarak adlandırdığı dikkate değer bir süreçti.

Zamanı açıkça gelmiş bir icattı, çünkü "heteroseksüelin" ve "heteroseksüelliğin" doğdukları tıbbın ve hukukun gerçekten daha kuytu durgun sularından dışarı fırlamaları, muazzam miktardaki toplumsal, ekonomik, bilimsel, hukuki, siyasal ve kültürel aktiviteyi barındıran engin ve şeffaf olmayan bir şemsiyenin bir parçası haline gelmeleri, bir yüzyıldan kısa sürdü. Bunun tam olarak nasıl olduğu, kabaca aynı zamanda pek çok farklı sahnede gerçekleşen, on yıllarla ölçülen bir süreye yayılan karmaşık, ayrıntılı bir hikâye.

2 Ya da aynı nedenle başkasına öyle demek. Aynısı "homoseksüel" için de geçerli. Terimler aynı zamanda türetilmişti.

Bununla birlikte "heteroseksüel", yaşamsal ve kaçınılmaz bir bilimsel gerçeğin uzun süredir beklenmekte olan keşfini temsil ettiği için "heteroseksüel"in başarılı bir kültür dönüştürücü olduğu yanılsamasına kendimizi kaptırmamız gerekmiyor. Öyle değildi. Göreceğimiz üzere, "heteroseksüel"in ve "homoseksüel"in ilk bulunuşunun bilim insanları veya bilimin yanı sıra biyoloji ve tıpla da bir ilgisi yoktu. "Heteroseksüel" (ve "homoseksüel") yarı hukuki bir bağlamda, yasama organının felsefi bir noktasını tartışmak için tasarlanmış bir jargon olarak ortaya çıktı.

Belki de bu bizi şaşırtmamalı. Aslında, biyomedikal mesele olarak cinselliğin; cinsel yönelim ya da cinsel kimlikle bir ilgisinin olmadığı iddia edilebilir. Biyolojik cinsiyet, yaş, durum ya da rızaya bakmaksızın insanların başına gelebilen ve gelen bir şey olan tecavüzün kesin bir verimlilikle kanıtladığı gibi, cinsel aktivitelerin materyalleri ve fizyolojisi, sıkı sıkıya mekanik bir seviyede, çekimin veya arzunun öznel mekaniğinden ayrı bir sorundur. Beşeri cinsel yönelimden veya kimlikten farklı bir şekilde ayrı olanlar, en nihayetinde bir petri kabının içinde gerçekleşebilen insan mefhumunun kimyası ve simyası. Biyomedikal anlamda konuşursak, insanların cinsel eylemlerinde, şimdiki zamanda "cinsel yönelim" olarak düşündüğümüz gibi bir şeye ihtiyaç yok. Eğer olsaydı ve şu anda "heteroseksüellik" olarak adlandırdığımız özellik insanların cinsel ilişkiye girmeleri ya da üremeleri için bir önkoşul olsaydı, heteroseksüelliğin varlığını anlamak için 19. yüzyılın sonuna kadar beklemek büyük ihtimalle gerekmeyecekti.

Diğer bir deyişle, "heteroseksüel" yeni bir bilimsel gerçeği veya (büyük harfle) Doğru'yu temsil ettiği için değil, *kullanışlı* olduğu için başarıya ulaştı. Ahlâki otoritenin yüksek hızla dinden, seküler topluma geçtiği bir zamanda "heteroseksüel", eski dinî öncelikleri tam da bilim insanlarının yeni iktidar hiyerarşisinin içinde giydiklerine benzeyen lekesiz beyaz önlüklere sarmak için bir yol sundu. Aile, ulus, sınıf, toplumsal cinsiyet

ve imparatorlukla ilgili kaygının oldukça yüksek olduğu bir tarihsel uğrakta "heteroseksüel", otoritenin ayakta duracağı kuru, sağlam bir yer sunuyor gibi görünüyordu. Bu, kulağa etkileyici gelen ölü dillerin[3] ezilmiş bir karışımıyla bezenmiş yeni kavram, otoriter bir tonda bilimin onların doğal, kaçınılmaz ve doğuştan olduğunu etkili bir şekilde ilan ettiğini ileri sürerek eski tutuculuklara yeni ve canlı bir soluk verdi.

Tüm bunların benimle, partnerimle ve yanıtsız kalan hangi çoktan seçmeli kutucuğu işaretlemem gerektiği sorusuyla ne ilgisi var? Çok. "Heteroseksüel"in tarihi, yalnızca en içteki özel kendiliğimizde değil, aynı zamanda bedenlerimiz, toplumsal etkileşimlerimiz, aşk hikâyelerimizde, aile yaşantılarımız, çocuklarımızı yetiştirme biçimlerimize dair inançlarımızda ve tabii ki cinsel hayatlarımızda incelenmemiş olarak saklı kalır. Bugün hayatta olan, özellikle de gelişmiş dünyadaki hemen hemen herkes tüm yaşamını "heteroseksüel" ve "homoseksüel"in doğanın nesnel gerçek öğeleri olduğunu varsayan bir cinsellik kültüründe geçirdi.

Bu yayılmışlığın sonucu olarak heteroseksüellik hava gibidir; her tarafımızdadır ve yine de görünmezdir. Ancak hepimizin bildiği gibi, havanın içini görebildiğimiz gerçeği onun güç uygulayamayacağı, bir şeyi hareket ettiremeyeceği ya da sürtünme çıkaramayacağı anlamına gelmez. Kendi hayatıma dair sorular sorma sürecinde heteroseksüellik hakkında bir uçak pilotunun havayla ilgili düşündüğüne benzer bir şekilde düşünmeyi öğrenmem gerekti: Gerçek, somut bir varlığı olan; düşünceleri, davranışları ve tepkileri dikte etme değilse de etkileme gücüne sahip ve aynı zamanda sürekli bunu yapma sürecindeki bir şey olarak. Benim ya da herhangi birimizin, bizim ya da ilişkilerimizin "heteroseksüel" olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceğine karar verebilmemiz için onun ne anlama geldiğini anlamamız gerekir. Bu tarih; bu görünmez rüzgârın tam olarak ne olduğunu, nereden geldiğini, neyden yapıldığını ve sizi, be-

---

3 "Hetero" ve "homo"nun ikisi de Yunanca, "cinsel [*sexual*]" ise Latinceden. Tamamen alışılmışın dışındaki –ve klasik eğitim almış olanlara son derece cahilce gelen– birleşimler ölü dil *nerd*leri arasında uzun zamandır alay konusu.

ni ve hepimizi nereye doğru itiyor olabileceğini kavramaya başlama çabasını temsil ediyor.

Hakkında böylesine yekpare bir yadsınamazlık havası ve otoritesi olan bir şey için heteroseksüelliğin ne ve heteroseksüelin kim olduğunu tam olarak söylemek çoğu kez zor gibi görünüyor. Yakınlarda, yüksek sesli ve siyaseten heteroseksüel Larry Craigs, Mark Foleys ve Bob Allens'ın boğazlarına kadar battıkları gizli kapaklı bir eşcinsel ilişki skandalı dalgasına tanık olduk. "Gizli gey" [*On the low down*] tabiri, 2004 yılında Oprah Winfrey'nin, kendisini heteroseksüel olarak tanımlayıp başka erkeklerle gizli cinsel ilişkiye giren evli erkek olgusuyla bir kuşağı aniden tanıştıran ve korkutan zorba platformu sayesinde ulusal kelime dağarcığımıza girdi.

Bunun gerçekten kimseyi şaşırtmaması gerekirdi. Erkeklerin büyük bir azınlığının –anket sayıları değişiyor fakat Kinsey % 37 olduğunu iddia etmişti ve diğer anketler en az bu kadar yüksek olduğunda hemfikirdi– hayatlarında en az bir kez eşcinsel deneyim yaşadıklarını Kinsey'den beri çok iyi biliyoruz. Ve bu dahi, diğer erkeklerle cinsel ilişkiler yaşadığı bilinen evli erkeklerle ilgili geçmiş yüzyılların muazzam bulguları göz önünde bulundurulduğunda tahmin edilebilir olmalıydı. Elbette çoğu zaman bu yüzden cezalandırılırlardı; biz de bu sayede bundan haberdarız.

Diğer bir deyişle, mahrem hayatları aynı anda hem düzcinsel olan hem de olmayan olarak nitelendirilebilecek yüz binlerce, muhtemelen milyonlarca evli erkek oldu. Soru şu: Bu eşler heteroseksüel mi ve buna nasıl karar veririz?

Tabii ki cevap, çizgileri nereden çizdiğinize bağlı. Dolayısıyla, çizgileri nereden çizdiğimiz hukuki veya tıbbi ya da bilimsel ve dahi ahlâki bir soru değil. Bu, toplumsal bir soru. Heteroseksüellikten sorumlu nihai bir yüksek konsey, üniformalı uzmanlarının resmî kullanımlarını ve kurallarını belirlediği bir *Académie française* (Fransız Akademisi) bile yok. Hiçbir yerde heteroseksüelliğin ne olduğunu tam olarak tanımla-

yan ya da nasıl sahneleneceğini düzenleyen hiçbir kongre ya da parlamento yasası yok. Düzcinselliğin parametreleri ve nitelikleri konusunda, Uluslararası Standartlar Örgütü dikkat çekici bir şekilde sessiz. Heteroseksüelliğin ne "olduğu" bize yukarıdan bildirilmiş değil ve somut ya da yekpare olmaktan uzak.

Tarihsel olarak heteroseksüelliğin ne "olduğu", "cinsel olarak normal" ile eş anlamlı olagelmiştir. Terim, tarihinin ilk zamanlarında "normal-cinsel" ile değişimli olarak dahi kullanılmıştı. Ve işte, dedikleri gibi, sorun orada. "Normal" sonsuz doğrunun bir şekli değil; beklentilerin yaygınlığını ve beklentilerle uyumu ifade etmenin bir yolu. Fakat en yaygın ve en çok beklenen, cinsel hayatlarımız veya insanlık durumunun herhangi bir yönü anlamında olsun, her zaman aynı kalmaz.

Cinsel beklentiler ve davranışlar, diğer tüm toplumsal beklentiler ve davranışlar gibi zamanla değişirler. Yaşayan hafızada, kadınların cinsel anlamda arzu hissedip hissedemeyecekleri veya orgazm olup olamayacakları, evlilik dışı cinsel ilişkinin açık bir biçimde kabul edilip edilemeyeceği ve vajina-içine-penis penetrasyonu dışındaki cinsel edimlerin hoş görülebilirliği ya da arzu edilebilirliği gibi sorulara dair büyük değişimler olmuştur. Zamanda daha da geriye giderek, tarihçiler sekste ve ilişkilerde yaygın ya da "normal" olarak düşünülenin diğer yönlerindeki başlıca değişimleri takip ettiler: İdeal anlamda evlilik duygusal mıydı, yoksa ekonomik ve faydacı bir ilişki miydi? Romantik aşk arzu edilebilir bir şey miydi ve gerçekten var mıydı? Gençler kendi eşlerini kendileri mi seçmeliydi yoksa eşler aile ve arkadaşlar tarafından mı seçilmeliydi? Yalnızca erkeklerle kadınlar arasındaki etkileşimlerden ve ilişkilerden bahsettiğimizi varsaysak bile, bu ilişkiler basitçe her zaman için aynı değillerdi, ne de onların içinde yer alan insanların aynı tarz şeyleri yapmaları, düşünmeleri, hissetmeleri veya deneyimlemeleri beklenirdi. "Normal cinsel"in ne olduğu her şeyin ötesinde, *görecelidir*.

Benzer bir durum neden kadınların erkeklere arzu duymaları ve tersinin olması gerektiğine dair sahip olduğumuz inançlar için de geçerlidir. Eski ve yorgun, yaradılış ve yetiştirme çekiş-

mesinin ötesinde, en yüksek mevki için yarışan, erkeklerin ve kadınların evvela birbirleriyle ilgili bir şey istedikleri tek gerçek neden gibi çok sayıda başka adaylar var. Dindar olanlar, farklı cinsiyetler arası çekimin genellikle "Tanrı vergisi", diğerleriyse "evrensel" olduğunu iddia ederler. Bazı belirlenimciler, cinsel iki şekilliliği düşünerek farklı cinsiyetteki cinsel partnere karşı ilginin "biyolojik" olduğunu ilan ederler. Düzinelerce alandaki düzinelerce bilim insanı ve sözde bilim insanı daha da uzmanlaşmış hipotezlerini arz etmeye hız verdi. Buna dair görüşlerin kakofonisi, kaçınılmaz olarak bulunması gereken doğru bir cevap olduğuna dair inancı azaltmış gibi görünmüyor. Heteroseksüelliğin var olduğuna karar vererek, bir nedenden dolayı var olduğuna dair sarsılmaz bir inancı sürdürüyoruz. Neredeyse hiç kimse o nedenin ne olabileceğine dair ileri-geri ve sonra biraz daha ileri-geri gittiğimizi fark ediyor veya umursuyor gibi görünmüyor.

Heteroseksüelliğin sınırlarının nereye yerleştirileceği ya da en iyi nasıl denetleneceği hakkında bile bir fikir birliğine ulaşacak gibi görünmüyoruz. Çoğu kez hasar ya da yıkım noktaları –bir şeyin *bu* değil de *şu* haline gelmeye başladığı yerler–, tanımları resmeden sınırları aramak için kullanışlı yerlerdir. Burası değil. Çeşitli zamanlarda ve yerlerde, insanlar heteroseksüelliğin (veya normal-cinselliğin) diğer şeylerin yanı sıra, Katolik bir keşiş olmak, bir roman okumak, bağırsaklarını yeterince hareket ettirmemek, karşı cins gibi giyinmek (kadınların pantolon giymesi dahil), çok fazla eğitim, gereğinden az din, boşanma, yanlış boşalma, mastürbasyon, köleliğin kaldırılması, kadınların ücretli çalışması ve herkes için çok fazla boş zaman nedeniyle yıkılabileceğine inandılar.

Heteroseksüelliğin potansiyel olarak okumuş, kabız ve dininden dönmüş biri tarafından yıkılacağı paranoyasına eğilimli olmasak dahi, durumsal homoseksüelliği hâlâ dikkate almalıyız. Kimi zaman, en yürekten heteroseksüeller dahi kendilerini cinsel olarak, farklı cinsiyetteki partnerlere ilgi duyma örüntülerinin yok olduğu durumlarda bulurlar. Sayısız gemici, mahpus ve yatılı okul erkek çocuklarının gösterdiği gibi birinin he-

teroseksüel ya da homoseksüel gibi davranması bir durum meselesi olmaktan fazla görülmez. Duruma bağlı homoseksüellik deneyimi bir kişinin heteroseksüel veya "normal-cinsel" olup olmadığını temelinden değiştirir mi? Şaşırtıcı olmayan bir biçimde, bütün cevaplar, evvela duruma bağlı homoseksüellik olgusunun neden var olması gerektiğine dair açıklamaların da olduğu gibi, alakasızdır.

Çoğumuzun "heteroseksüel" terimini muazzam (ve kibirli!) bir kesinlikle kullanmasına karşın, "heteroseksüel"in gerçekten katı bir tanımının belirlendiği hiçbir yönü yok gibi görünüyor. "Heteroseksüel"in erkekler ve kadınlarla ve onlar arasında sürebilecek uygun cinsel, duygusal, toplumsal, ailesel ve ekonomik çekiciliklerle ve aktivitelerle ilgili olduğuna dair genel bir mutabakat var gibi görünüyor, ama genel resim belirsiz ve ayrıntılar kime sorduğunuza ve tarihte ne zamana baktığınıza bağlı olarak değişiyor. "Heteroseksüel"i tanımlayan Heisenbergcü bir özellik var: Terim daha açık olarak tanımlandıkça, zaman ve mekânda yalnızca tek bir anın ışıklarıyla tanımlanmış olması daha olası.

Benzer şekilde, heteroseksüellikten bahsettiğimizde kaçınılmaz olarak hakkında konuştuğumuz büyük ve rahatsız edici belirsizlikleriyle çarpıcı diğer iki şey var: toplumsal cinsiyet ve hem "seks yapmak" hem de biyolojik anlamlardaki seks.

"Cinsiyet sahibi olmak"* bir sürü anlama gelebilir. "Biyolojik cinsiyete sahip bir yaratık olmak" anlamına gelebilir. Ya da "androjen modalar", "erkek üreme organları", "kadınlara yönelik filmler"de olduğu gibi "toplumsal olarak cinsiyetlendirilmiş olmak" anlamına gelebilir. "Seks düşkünü" veya "cinsel isteği düşük" anlamlarında libidosu olmak manasına ya da basitçe vulvaya ya da "bir kadının cinsiyeti" olarak tüm kısımlarını ifade ettiğimizdeki gibi cinsel organlara sahip olmak anlamına gelebilir. Konuşma diliyle ["cinsel ilişkiye girmek" anlamında kullanıldığında], çoğu zaman "cinsel aktivitede bulunmayı" kastederiz, ama bunun da ne ifade ettiği yazık ki açık olmak-

(*) *To have sex*, İngilizcede hem "cinsiyet sahibi olmak" hem de "cinsel ilişkiye girmek" anlamlarına gelir – ç.n.

tan uzaktır. Basitçe "erotik aktivitede bulunmak" anlamına gelebilir ama aynı derecede kolaylıkla "vajina-içine-penis penetrasyonunda bulunmak", "üreme girişiminde bulunmak" ya da "orgazma giden erotik aktivitede bulunmak" anlamı da içerebilir. Heteroseksüellikten bahsederken bu şeylerin herhangi biri veya elbette tamamı doğru ve ilişkili olabilir. Bu yüzden "cinsiyet sahibi olma/cinsel ilişkide bulunma"nın, farklı biyolojik cinsiyetten partnerler arasındaki cinsel aktiviteden bahsettiğimiz varsayımına göre hareket ediyor olsak dahi, yalnızca tek bir şeyi ifade ettiğini varsayamayız. Türümüzün bulunabileceği birçok cinsel aktiviteden en nihayetinde yalnızca biri hem bir penis hem de bir vajinanın eşzamanlı katılımını gerektiriyor.

"Seks" söz konusu olduğunda, bağlam her şeydir: [Dört] küçük harfi çok fazla sayıda şapka takar. Bu, biyoloji gibi oldukça dar ve katı görünümlü alanlar içinde dahi geçerlidir. "Biyolojik cinsiyet" dediğimiz şey bedensel özelliklerin gözlemine göre fiziksel cinsiyetin teşhisinin yapılmasıdır ve aynı zamanda bu teşhisi yapmak için gözlemlenen bedensel özellikler kümesidir. Johns Hopkinsli merhum seksolog John Money insanlarda biyolojik cinsiyetin teşhisi için bir bireyin sahip olduğu genetik veya kromozomal cinsiyet, dahili anatomi, harici anatomi, cinsiyet hormonları ve eşey bezlerin cinsi dahil yedi farklı kriter belirlemişti. Bu, bu kriterlerin herhangi bir bireyde mutlaka aynı teşhise işaret etmeyeceği şeklindeki oldukça gerçek olasılığı vurguladığı için son derece kullanışlıdır. Cinsiyet kromozomu anomalileri, erkeğe ya da kadına özgü cinsel organlar arasındaki farkı bir şekilde muğlaklaştıran "belirsiz" cinsel organlar, tipik olandan uzak hormon seviyeleri, yumurtalıkla testis arasında bir yerlerde olan eşey bezleri oldukça yaygın ve doğal olarak oluşan şeylerdir.

Bu tipik olmayan biyolojilerin nasıl tanımlanacağına dair pek uzlaşı yok. Geleneksel olarak onlara alan bırakmayan ikili bir sisteme, toplumsal ve psikolojik olarak en iyi nasıl yerleştirilebileceğine dair bir fikir birliği de yok. İkili olmayan biyolojiye sahip insanları erkek ve kadın ikili kalıbına uydurma çabalarının hayli karışık sonuçları olmuştur ve bu çabalar özellikle

John Money gibi seksologlar için muazzam tartışmalara sebebiyet vermiştir.[4] Biyomedikal biliminin tanıdığı alışılmış biyolojik cinsiyetler kadın, erkek ve partnerimin XXY kromozomları gibi durumlar için interseks. Ancak başlıca pek çok biyolojik açıdan ne erkek ne de kadın olan partnerimin bedeninin doğduğunda tartışmasız bir biçimde erkek olarak teşhis edildiği gerçeğinden de anlaşılabileceği üzere bu çizgiler dahi muğlak.

Biyolojik cinsiyetin göründüğü kadar net olmayabileceğinin nedenlerinden biri biyolojinin değişebilmesi olmalı. Cinsel biyolojideki boşalma yetisinin başlangıcı ya da menopoz (regl olma yetisinin kesilmesi) gibi bazı değişimler kendiliğindendir. Rahmin (ve çoğu zaman yumurtalıkların da) alındığı bir ameliyat olan histerektomi gibi diğerleri ise sunidir. Tesadüfi olmayan bir biçimde, eğer histerektomi menopoz öncesi bir kadına uygulanırsa, bir suni menopoz vakası oluşturabilir.

Biyolojik ve bedensel değişimler, bir kişinin biyolojik cinsiyetini nasıl teşhis ettiğimizi veya düşündüğümüzü etkileyebilir – ya da etkilemeyebilir. Sırf histerektomi oldular diye kadınları artık kadın değilmiş gibi düşünmeyiz. Testis kanseri yüzünden testisleri ameliyatla alınan bir erkek hâlâ erkek olarak düşünülür (ve doktorları tarafından çok yüksek ihtimalle sıkı sıkıya güvence verilir). Öte yandan, eğer aynı ameliyatlar –rahmin/yumurtalıkların veya testislerin alınması– cinsiyet değiştirmenin parçası olarak yapılırsa, o zaman bu biyolojik değişimler yeni bir cinsiyetin teşhis edilmesine temel oluşturması anlamında bir anda esas hale gelir. Alınan organlar biyolojik olarak aynı olabilir, fakat ameliyatların "biyolojik cinsiyet" üzerindeki etkileri birbirinden ışık yılları uzaklığında olabilir. Biyoloji bir bilimdir, ama bir boşlukta var olmaz.

Toplumsal cinsiyet veya "sosyal cinsiyet" de daha az karmaşık değildir. Toplumsal cinsiyet erkekliğin ve kadınlığın dolaysız

4 Reimer'ın intiharıyla sonuçlanan "John/Joan" vakası olarak da bilinen David Reimer vakasını iyi idare edemediği için Money'nin adı kötüye çıktı. Vaka, Colapinto'nun Reimer biyografisi *As Nature Made Him*'de detaylıca anlatılmıştır.

ve açıkça biyolojik olmayan tüm tezahürlerini ifade eder. Bunlar ifade ve davranış tarzları, giyim ve bakım teamülleri, toplumsal roller, konuşma örüntüleri ve daha nicesidir. Bununla ilgili düşünmek için faydalı bir yol, biyolojik cinsiyetimizin *olduğu* –fiziksel bedenlerimizde doğal olarak mevcut durumda– toplumsal cinsiyeti ise *icra ettiğimiz* olabilir.

Biyolojik cinsiyetle toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki hakkındaki düşünceler çeşitli ve karmaşıktır; bu ilişkiye dair anlayışımız kesin olarak eksiktir. Geçmişimizin büyük bölümünde insanlar genelde cinsiyetle toplumsal cinsiyet arasında hiçbir fark görmemişlerdi. Genel görüş, biyolojik cinsiyetin toplumsal cinsiyeti oluşturduğu şeklindeydi çünkü toplumsal cinsiyet özünde biyolojikti – ya da bir başka deyişle söylersek, biyolojik olarak kadın olmayla ilişkili kadınlık olarak adlandırdığımız özellikleri ortaya çıkaran bir "öz" ve erkeklikle ilgili aynı işlevi gören erkek olmanın bir "öz"ü vardı. Oldukça yakın bir zamana kadar bu ana akım, yaygın olarak kabul edilen bir görüştü. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet özcülüğü modeli geçen yüzyılda ağır bir şekilde eleştirilmişti ve doğru olmadığı büyük ölçüde kanıtlanmıştı. Toplumsal cinsiyetin biyolojiden etkilenip etkilenmediği ya da etkilendiyse bunun ne derece olduğu, şu anda yoğun bir bilimsel tartışmanın konusu.

Öte yandan, toplumsal cinsiyet sosyalleşmesi tartışma götürmez ve kolayca gözlemlenebilir. Toplumsal cinsiyeti öğretmeye, örneğin oğlan bebekleri mavi, kızlarıysa pembe renkte kundağa sararak, kız bebekleri süslerle ve dantelle bezerken oğlan bebeklere daha az süslü daha pratik kıyafetler giydirerek, doğumda başlarız. Bu ve sayısız başka yolla, insanlar içinde yaşadıkları kültürlerin ya da alt-kültürlerin beklentilerine göre "toplumsal cinsiyet icra etmeyi" öğrenirler. Çoğu zaman toplumsal cinsiyeti icra edecek şekilde sosyalleşiriz ki "tipik toplumsal cinsiyet"e sahip olalım veya "cisgendered"* olalım; böylece toplumsal cinsiyeti icra etme biçimimiz kültürümüzün biyolojik cinsiyetimizden olan birinin nasıl olması gerektiğine

(*) Doğumda atanmış cinsiyet ve/veya biyolojik cinsiyetle toplumsal cinsiyetin örtüştürülmesi – e.n.

dair beklentileriyle uyuşsun: maskülen erkekler ve feminen kadınlar. Fakat toplumsal cinsiyet yeknesak değil. "Maskülen" ve "feminen", bir kişinin sosyo-ekonomik sınıfı, etnik kökeni, dini, eğitimi, alt kültürleri ve estetiğine dair toplumsal beyanlarda bulunan farklı tarzlarla birlikte hayli nüanslı olabilir. İnsanlar genellikle kendilerini bilinçli bir şekilde toplumsal cinsiyet icra ediyor olarak görmedikleri için bu, konuyla daha ilintilidir. Birçok insan kendi erkekliklerinin ya da kadınlıklarının ve onları ifade etme yollarının "yalnızca kim oldukları" olduğuna inanır.

Toplumsal cinsiyet elbette kişiliklerimizi nasıl ifade ettiğimizin bir parçasıdır. Hissedildiği kadar otomatik ya da kaçınılmaz değildir. Toplumsal cinsiyeti kendini ifade etmenin eylem halindeki bir şekli olarak görmenin yollarından biri, toplumsal cinsiyet performansı tarzlarının zaman içinde ve bir alt gruptan diğerine değiştiği biçimlerdedir. Erkeklik, bir rapçi için, ortodoks Yahudi bir hahamlık öğrencisi için olduğuyla aynı görünmez, aynı sesi çıkarmaz, aynı giyinmez ya da aynı hareket etmez; Kaliforniyalı sörfçü bir genç kadın, kadınlığı, New York'lu, çalışması gerekmeyen, varlıklı bir hanımınkinden çok farklı bir şekilde icra eder. Aynı zamanda, bu toplumsal cinsiyeti icra etme biçimleri değişebilir ve öğrenilebilir. Kaliforniyalı sörfçü bir genç kadın, eğer isterse, kadınlığı nasıl New York'un en lüks masalarına bütünüyle uyum sağlayacak biçimlerde icra edeceğini öğrenebilir.

Toplumsal cinsiyeti icra etme biçimleri, toplumsal cinsiyetlerin kendileri gibi, karıştırılabilir ve değişebilir. Erkeklik, kadınlık ve androjenlik birbirini dışlayan özellikler değildir. Büyük, cüsseli ve sakallı olmak arkadaşlarımdan biri için duyarlı ve şefkatli bir lisanslı hemşire olmaya engel değil. Ufak tefek ve hoş olmak Danica Patrick'i acımasızca agresif bir yarış arabası sürücüsü olmaktan alıkoymaz. Bir çilek bir eriğin "zıddı" olmadığı gibi "zıt" toplumsal cinsiyetler diye bir şey yoktur. Sadece farklıdırlar. Herhangi iki cinsiyeti ya da toplumsal cinsiyeti "zıt" olarak tanımlamak olgusal bir gerçek değildir; sadece modası geçmiş ve doğru olmayan bir gelenektir.

Farkında olalım ya da olmayalım, toplumsal cinsiyet icra ettiğimiz yollar başlıca bir kendini ifade etme ve toplumsal işaretleşme biçimidir. Toplumsal cinsiyet performansımız başka insanlara yalnızca kim olduğumuza değil, ayrıca diğer insanların bizim kim olduğumuzu düşünmelerini istediğimize dair çok şey söyler. Toplumsal cinsiyet bu denli bir performans meselesi olduğu ve biyolojiden böylesine ayrılabildiği için bu daha da önemlidir. Bir kişinin toplumsal cinsiyetinin, biyolojisiyle alışılagelmiş bir ilişkisi olabilir ya da olmayabilir. En nihayetinde olması da gerekmiyor.

Tüm bu nedenlerden dolayı, heteroseksüelliği tartışırken kim ve ne hakkında konuştuğumuza dikkatlice bakmamız gerekiyor. Anladığımız haliyle heteroseksüellik, kaynağını belirli cinsiyetler, toplumsal cinsiyetler ve biyolojilerden insanlar arasındaki ilişkilerden alır. Ancak cinsiyet ve biyoloji çok çeşitli şeyleri kapsar. Tüm bunları hesaba kattığımızda, "heteroseksüel" için aslında eksiksiz ve geçerli evrensel bir tanımımızın neden ve nasıl olmadığı da bir parça daha kolay anlaşılır hale gelir.

Keşke "heteroseksüel"i tanımlamak, belirli bir cinsel arzu veya aktivite tipini tanımlamak kadar basit bir sorun olsaydı. Yazık ki, beşeri cinsel ilgiler ve davranışlar en az biyoloji ve toplumsal cinsiyet kadar belirsiz ve karmaşık. Bilim, bu noktada cinsel ilgilerimizin ve arzularımızın nasıl ve neden ortaya çıktığı sorusuna kesin bir cevap sunabilmiş değil. Mevcut bulgular cinsel arzuların kısmen bireye özgü olduğunu ve kısmen de öğrenildiği veya kültürden edinildiğini ortaya koyuyor. Özsel ve öğrenilmiş arzuların birbiriyle nasıl ilişkilendiği ve herhangi bir kişinin diğerini değil de bir şeyi veya birisini arzulamasına neden olan esas mekanizmalar ise gizemini sonuna kadar koruyor.

İnsanların sıklıkla cinsel olarak arzulanabilir buldukları şeylerin pek çoğu üreme başarısına bağlanabilir. Temiz cilt ve güzel dişler sağlık göstergesidir. Kıvrımlı kadın kalçaları cinsel olgunluğun işaretidir ve bir kadının kolayca çocuk doğurabi-

leceği hissini verir. Fakat cinsel olarak çekici bulunan şeylerde muazzam bir çeşitlilik vardır ve epey çoğunun üreme başarısıyla hiçbir ilgisi yoktur. Uzun yağsız bedenlerin, kısa ve etli bedenlerin, solgun cildin, koyu cildin, mavi gözlerin, kahverengi gözlerin, kırmızı saçların, siyah saçların, bıyığın ve uzun ince parmaklı ellerin hepsinin ateşli taraftarları var, üstelik bu özelliklerin hiçbiri mutlu, sağlıklı bebekler yapmak için gerekli değil. Neden bazılarının muhakkak yaptığı gibi "baylar sarışınları tercih etmeli"? Ya da kızıl saçlıları? Neden kadınlar çukur çeneleri çekici bulmalı? Çillere kapılma oranı nedir? Söylemek zor. Herhangi bir açık biyolojik faydası varmış gibi görünmüyor. Ve tabii ki cinsel arzular insanlarla ya da bedenleriyle sınırlı değildir. Tarih bize insanların diğer birçok şeyin içinde ayakkabılara, idrara, çiftlik hayvanlarına, lateks kauçuğa ve ağaçlara cinsel arzu duyabildiklerini ve bazen de duyduklarını söyler. "Üreme zorunluluğu" denilen şey, diğer bir deyişle, cinsel arzu deneyimlerimiz söz konusu olduğunda, arzuladığımız kendimizinkinden farklı biyolojik cinsiyetteki bir insan olduğunda bile mutlaka direksiyonda değildir.

Arzulayabildiğimiz ve arzuladığımız şeylerin sarsıcı çeşitliliği yalnızca onlarla yapabileceğimiz şeylerin sayısınca aşılır. Bir cinsel aktiviteyi nasıl cinsel aktivite olarak tanımlarız ve cinsel aktivitede bulunmak ne demektir? Tarihsel olarak, birçok bilimsel amaç için "cinsel aktivite"yi oluşturanların ölçütleri kayda değer biçimde dar, salt vajina-içine-penis penetrasyonu edimiyle sınırlıydı. 1988 tarihli "Lesbian 'Sex'" (Lezbiyen Seks) başlıklı yazısında felsefeci Marilyn Frye çoğu seksolojik araştırmada erkeklerin deneyimlerini betimlemek için bu tanımın ayrıca daraltıldığına işaret etmişti. Bunun anlamı, onlarca yıl biyomedikal biliminin amaçları doğrultusunda bilinen cinsel ilişki, sertleşmiş bir penisin bir vajinanın içine sokulması, o penisin vajina içerisinde itilmesi ve penisten semenin boşalmasını takiben penisin vajinadan çıkarılmasından ibaretti.

Bu aktivitenin bir betimlemesi olarak hizmet eden sokma-itme-fışkırtma-çıkarma yörüngesinden –tahmin etmesi zor ama– vajina-içine-penis penetrasyonu aslında iki kişiyi kapsar. Cin-

sel organları çok farklıdır, bu tarz bir birleşmede farklı fiziksel aktivitelerde bulunurlar ve farklı duyusal deneyimleri olur. Beşeri cinsel aktivitenin, çeşitli biyolojik cinsiyetlerden çok farklı katılımcı kombinasyonları tarafından icra edilebilir pek çok farklı seçeneği olduğunu da tahmin edemezdiniz. Bu, cinsel aktivitenin hem çalışılmasında hem de kamuoyunda tartışılmasında çok gerçek bir sorun olmuştu: Tek bir aktivitenin orantısız tek bir modeli yalnızca diğer her şeyin ayrıldığı bir taban çizgisi olarak değil, aynı zamanda beşeri ilk ve son cinsel edim olarak da gösteriliyor. Cinselliğin ve işleyişinin ortaya çıkan geliştirdiğimiz resmi, tarihsel olarak ciddi bir şekilde taraflı olmuştur. Şüphesiz, eğer cinsel aktiviteyle heteroseksüelliğin birbirleriyle ilişkisini ve bu ilişkinin nasıl işleyebileceğini anlamaya çalışıyorsak, "cinsel aktivite"nin herkes için aynı görünmediğini de göz önünde bulundurma sorumluluğumuz var. Lisa Diamond ve Michael Bailey'nin de iddia etmeye başladıkları gibi bu kadar çok seksolojik araştırmanın dar erkek yönelimli odağı, cinsel yönelim söz konusu olduğunda, erkek yönelimli araştırmaların, cinselliğin kadınlar için nasıl işlediğini anlamaya yardımcı olmakta kullanılacak uygun araçlar dahi olamayabileceği anlamına gelir.[5] Sonuçları, şu andaki cinselliği anlama ve sınıflandırma sistemimizin uygulanabilirliği ölçüsünde sarsıcı.

Bizim cinselliği anlama alet çantamızın sıkça eksik kaldığı bir başka yön de cinsel aktivitenin yerine getirdiği işlevlerin çeşitliliğiyle ilgili. İnsanlar heteroseksüel/homoseksüel şemasını genellikle, farklı cinsiyetten çiftlerin üremeye yönelik seks yapabilmesi mümkünken aynı cinsiyetten çiftlerin yapamadığı gerçeği temelinde savunmaya çalışırlar. Ancak üreme, farklı cinsiyetten çiftlerin cinsel ilişkide bulunmaları için tek neden değildir. Olamaz. Sırf mekanik nedenlerden dolayı –çünkü gebe kalmanın mümkün dahi olabilmesi için farklı biyolojik cin-

5 Kadınların ve erkeklerin farklı cinsel yönelim modellerine göre hareket edebildikleri fikri, meraklı Sosyal Darwinistlere ve evrimsel biyologlara olduğu gibi kimi zaman da mantıktan yoksun fikirlere büyük bir cazibe sunar. Aşırı düzenli açıklamalara dikkat edersek iyi olur. Bunlar dağınık ve büyük ölçüde keşfedilmemiş şeyler.

siyetteki üreyebilen iki kişinin, regl döngüsünün doğru anında belirli bir cinsel ilişki gerçekleştirmeleri gerekiyor– üremeye yönelik cinsel aktivite, kadınlarla erkekler arasındaki tüm cinsel aktivitenin muhtemelen sadece küçük bir alt kümesine tekabül edebilir.

Gerçekte cinsel aktivite toplumsal aktivitedir. Cinsel aktivitenin, duyguları ifade etme ve sosyal ve duygusal bağları yoğunlaştırma biçimindeki toplumsal işlevlerle ilgili olabileceği düşüncesini kabul etmemize rağmen, kültürümüz bunu tanımaya genellikle isteksiz. Gerçekten birçok insan seksi yalnızca aşkın meşru kıldığına inanıyor. Fakat cinsel aktivitenin oynayabileceği pek çok başka toplumsal rol var. Cinsel aktivite bir ödül, bir değiş tokuş modeli, sadakati onaylamanın bir yolu ya da bir yatıştırma stratejisi olabilir. Bir meta, bir güvence sağlama şekli ve bir ergenliğe geçiş ayini olabilir. Bir haz kaynağı olarak çok az dengi bulunur. Tahakküm kurmanın çok eski bir aracı ve itaat göstermenin ilkel bir tarzıdır. Ötesi kontrol elde etmenin bir aracı, aşağılamanın ve tecavüz etmenin bir yolu ve bir cezalandırma biçimi olabilir. Ve herhangi bir cinsel ilişki, içinde kim olursa olsun, çoğu zaman bu dinamiklerden birini ya da daha fazlasını içerecektir.

Erotiğin ve hazzın öznel deneyimi de, belki şaşırtıcı olmayan bir şekilde, muazzam derecede çeşitlilik gösterir. Olay, yalnızca arzuların kişiden kişiye değişmesi ya da bazı cinsel hadiselerin üstün, diğerlerininse sadece "eh işte" olması değil, ayrıca aynı nesnelerin ya da hareketlerin koşullara bağlı olarak tamamen farklı tepkilere neden olması. Potansiyel olarak arzu edilebilir olan her şey *aslında* arzu edilmez. Her "seks", seksi değil. Bir zamanlar karşı konulamaz bulduğumuz bir sevgili nahoş bir ayrılıktan sonra itici gelir. Bir partnerle yapmaktan hoşlandığımız bir cinsel edimi bir başkasıyla denediğimizde beklentimizi karşılamayabilir. Kimileri bazı "cinsel edim" örneklerine –örneğin tecavüz– cinsel demenin hiç de uygun olmayabileceğini ileri sürerler.

Bunların tamamı bizi heteroseksüellik meselesine ve eğer onu herhangi bir şekilde aydınlatacaksak neleri dikkate alma-

mız gerektiğine geri getiriyor. İnsan cinselliği, şu anda artık açık olması gerektiği gibi, beğendiğimiz insanların biyolojik veya toplumsal cinsiyet(ler)inin kendimizinkiyle nasıl karşılaştırıldığından çok daha fazlasını kapsıyor. Erotik aktivite partnerleri olarak kimi seçtiğimiz, cinsel olarak yaptığımızın sadece bir yönü. "Heteroseksüel" gibi sözcükler, bir bireyin asıl yaşanmış cinsellik deneyiminin tüm karmaşıklıklarını (ya da kestirilemezliklerini veya muğlaklıklarını) imleyebilir fakat doğru bir şekilde ifade edemez.

Cinselliğin söz konusu olduğu yerde çok fazla ayrılmaz çeşitlilik olduğundan, cinsel yönelimle ilgili herhangi bir inceleme için akılda tutmaya değer beş uyarı var. Birincisi, olası bir partnerin biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti bir kişinin cinsel ilgi duyabileceği birçok özelliğinden yalnızca iki tanesidir ve görece önemleri öznel ve değişkendir. İkincisi, cinsel arzu (neyi sevdiğimiz ya da istediğimiz) ve cinsel davranış (ne yaptığımız) aynı şeyler değildir ve ilişkili olabilir ya da olmayabilir. Üçüncüsü, cinsel ve/veya erotik aktivite kişisel olarak tanımaya alışık olabileceğimizden oldukça fazladır ve kesinlikle herhangi bir kültürün onaylayabileceğinden daha çok biçim alabilir. Dördüncüsü, her cinsel aktivitenin toplumsal aktivite olduğunu, sadece küçük bir alt kümesinin aynı zamanda üremeye yönelik bir eylem olduğunu hatırlamamız gerek. Bu, cinsel aktiviteyi en başta toplumsal olarak düşünmemizi ve yalnızca gerçekten öyle olduğunda (potansiyel olarak) üremeye yönelik olarak görmemizi gerektirdiği anlamına geliyor. Ve son olarak, algı, düşünce, duygu ve davranış arasındaki ilişkilerin ne kendiliğinden ne de tutarlı olduklarını aklımızda tutmalıyız. Pek çok durumda kültürden ve sosyalleşmeden açıkça etkilenir ya da onlarca yönlendirilir. İstediğimiz şeyi yalnızca istediğimiz için istemeyiz; istediğimiz şeyi isteriz çünkü bu istemeyi öğrendiğimiz şeydir.

Bunu akılda tutarak, heteroseksüelliğin tarihine bakmaya geçebiliriz. Geçmeliyiz de, çünkü sevelim ya da sevmeyelim, heteroseksüellik düşüncesi hepimizin içinde, hareketlerimiz ve reaksiyonlarımızda, duygusal tepkilerimizde ve entelektü-

el savlarımızda saklıdır. Aşka dair inandığımız şeylerde, hazzın peşinde olduğumuz yollarda; ilişkilerimizden, işimizden, hükümetimizden ve cinsel organlarımızdan beklediğimiz şeylerde onun ayırt edici damgasını görebiliriz. "Heteroseksüellik" dediğimiz kavram yalnızca cinsel hayatlarımızı değil; dünyanın nasıl işlediğini düşündüğümüz ve sonuç olarak işlediği yolları şekillendirir. Heteroseksüellik, basit bir biyoloji veya doğa, hatta kutsal plan meselesi olarak bir kalemde silemeyeceğimiz kadar, basitçe kişisel olanın çok daha ötesine, çok sayıda derin ve yaygın yolla uzanır. Ekonomiye, haz arayışına hatta gerçek aşka indirgenemez. Bir klinik formundaki birkaç kutucuğa kesinlikle indirgenemez. Tüm bunlar heteroseksüellik hakkında düşündüğümüzde aklımıza gelenlerde bir rol oynayabilir, ama bunların hiçbiri heteroseksüellik *değildir*.

Adını Söyleyemeyen Aşk

Arizona Devlet Üniversitesi'ndeki Uluslararası Tür Araştırmaları Enstitüsü'ne göre 2007'nin "yeni türler en iyi on listesi" içindekilerden bir tanesi *Electrolux addisoni* şeklinde hoş bir adı olan bir balıktı. Ama *Electrolux* gerçekten de yeni miydi? Süslü uykucu torpil balığı (*ornate sleeper ray*) Güney Afrika kıyılarının açığındaki yuvalarında yüzdüğünde bazen selamladığı tüplü dalgıçlar ve şnorkelliler için tanıdıktı. Başka bir anlamdaysa *Elextrolux* gerçekten yeniydi. Bir biyologun daha önce belgelenmediğini doğruladığı, bir isim verdiği ve muzaffer bir şekilde onu resmî, açık olarak paylaşılan, sistemli beşeri bilgiler listesine eklediği gün "yeni" hale geldi.

Eletrolux'un durumunun gösterdiği gibi, basitçe *olmak* ve *bilinen olmak* arasında bir fark var. Kimse bu balığın, ona bilimsel bir ad verilmesinden önce var olmadığını iddia etmeye çalışmayacaktır. Yine de 2007'de birdenbire "yeni" oldu. *Electrolux addisoni*'yi yalnızca *olan* bir şeyden, herhangi birisi tarafından bilinsin ya da bilinmesin, *bilinen* bir şeye dönüştüren, belirli bir tür otorite figürünce hazırlanan belirli bir tür yazılı belgelendirmeydi.

Benzer bir şey 19. yüzyılda heteroseksüellere oldu. 1868'den önce hiç heteroseksüel yoktu. Bu nedenle hiç homoseksüel de

yoktu. İnsanlık tarihinin çoğunda aşk romantik ya da platonik, kardeşçe ya da anaç, *erotik* (*eros*) ya da tanrısal (*agape*) olabilirdi, ama kesinlikle heteroseksüel ya da homoseksüel, düzcinsel ya da gey değildi. İsimler yoktu, şu anda tarif ettikleri kategoriler de. 19. yüzyılın ortasında genel olarak Batılı insanlar, birbirlerinden, aşklarının türü ya da deneyimledikleri cinsel arzu yoluyla ayrışan farklı insan tiplerinin varlığı açısından düşünmeye veya konuşmaya yeni yeni başlıyorlardı.[1]

Şüphesiz, belirli cinsel davranışlar adlandırılıyor, kategorize ediliyor ve yargılanıyordu. Bu yeni bir şey değildi. Bin yıldan fazladır vardı. Bunun en meşhur örneği "sodomi" terimidir. Bir pratik olarak değilse de bir terim ve bir düşünce olarak "sodomi", Batı tarihinin çoğunda Batı'daki (daha pek çok şey arasında) davranış ve ahlâk meseleleri üzerine en yüksek otorite olan Katolik Kilisesi'nden çıkmıştı. Katolik Kilisesi potansiyel olarak üremeye yönelik olmayan tüm cinsel aktiviteleri tarihsel olarak prensipte onaylamadı. Bu "sodomi"nin en geniş tanımıdır.

Sodomi kimin onun parçası olduğuna bakmaksızın sodomiydi. Bir erkekle kadın arasında, iki erkek arasında, iki kadın arasında veya diğer bazı katılımcı kombinasyonları arasında olabilirdi. Bir "sodomist" bir insan türü değil, belirli bir tür günah işleyen bir kişiydi. Bir tefecinin faizle borç para verme suçunu ya da bir katilin öldürme suçunu işlemesiyle aynı şekilde bir sodomist, sodomi suçunu işlerdi. Bir kimlik etiketi değil, bir sabıkaydı.

Katolikliğin sodomi anlayışının bir bölümü, cinsel günahın herkesin başına gelebilecek bir şey olduğunun farkındalığıydı. Basitçe, arzu duymak insanı riske sokardı. Uygunsuz cinsel davranış yapısal bir tür farkın işareti değil, yalnızca başarısız bir biçimde direnilen baştan çıkarılmanın belirtisiydi.

Bu duyarlılık, Batı kültürünün neden 19. yüzyıldan önce tüm insanların iki cinsel kampa ayrıldığı anlayışını içermediğinin büyük bir kısmını oluşturur. Aynı zamanda 18. yüzyıl-

1 "Cinsel yönelim" denilen bir şey olabileceği fikri 20. yüzyılın sonuna kadar ortaya çıkmayacaktı.

dan önce insanların cinsel "türler" hiyerarşisi açısından düşünmelerinin neden pek mantıklı görünmediği de bu yüzdendir. Onun yerine eğilim; açıkça ya da gizlice, ara sıra ya da alışkanlıkla çeşitli cinsel edimlerde bulunan insanlar bakımından düşünmekti. Bu edimlerden bazıları diğerlerinden daha büyük günahtı. Katolik Kilisesi'nin gözünde günah olarak görülmeyen tek cinsel edim geçerli bir evlilik bağlamında icra edilen potansiyel olarak üremeye yönelik vajina-içine-penis penetrasyonuydu ve o bile belirli şekillerde icra edilmeliydi ve belirli zamanlarla sınırlıydı.

Çok şey değişti. Şu anda cinselliği; yönelimler ve kimlikler, "normal"e karşı "sapkın" bakımından düşünmeye o kadar alıştık ki, alışılmış düşünme biçimlerimizin işleyebilir alternatifleri olabileceği aklımıza gelmiyor. Ancak tarih aslında böylesi pek çok alternatifin olduğunu gösteriyor. Cinsel aktivite arzusu, klasik Katolik dogmada olduğu gibi, muhtemelen şer güçler tarafından kışkırtılan dünyevi bedenin azgın iştahlarının bir tezahürü olarak düşünülüyordu. Ancak cinsel aktivite arzusu, yemek yeme ya da hem klasik düşüncede hem de entelektüel 18. yüzyıl neoklasik düşüncesinde ortak bir kavram olan (vücuttan) atma gibi basitçe biyolojik bir işlev olarak da tahayyül ediliyordu.

Bizim cinsel arzuyu kimliklerimizin bir tezahürü, bireysel beşeri benliklerimizin ayrılmaz parçası olarak yorumlama biçimindeki modern alışkanlığımız yalnızca bir seçenek. Fakat bu, 19. yüzyıldan itibaren kültürümüzün, diğerlerinden daha çok tercih ettiği seçenek oldu. Fransız filozof Michel Foucault'nun *Cinselliğin Tarihi*'nde yer alan ve çok iyi bilinen ifadesindeki gibi, belirli bir cinsel tip "bir yaşam türü, bir yaşam formu ve bir morfoloji olmanın yanında bir karakter, bir geçmiş, bir vaka tarihi ve bir çocukluk [haline geldi]. Alışılagelmiş bir günahtan çok, tekil bir doğa olarak onunla eştözlüydü." Bu "heteroseksüel"in varlığının dayandığı görüştür.

Bu birdenbire olan bir değişim değil, bir süreçti. Kökleri felsefe, bilim ve hukuktaki daha önceki değişimlerde olmasına rağmen 19. yüzyıl nihai değişimin gerçekleştiği dönem ol-

du. 19. yüzyılın sonunda Batı kültürü cinsel arzuyu ve aktiviteyi kendi başına birleşik bir alan olarak değil, her biri, belirli ve kendine özgü bir insan alttürünü tanımlamaya yardımcı olmada bir role sahip sarih ve özgün arzular ve aktiviteler derlemesi olarak görmeyi öğrenmişti. Pek çok farklı arzu ve edime bu dönemde resmî isimler verildi ve böylelikle yalnızca *olmaktan, bilinen olmaya* doğru önemli bir geçiş yapıldı. Bu arzular ve edimler tanımlandıkça, nitelendirildikçe ve doğru yetkili insanlarca doğru yetkili yollarla yazıldıkça, başka bir bilinen varlıklar kümesi oluşturmaya yardımcı olmak üzere kullanıldılar: Cinsel türler. Bunlardan en güçlü, en önemli ve kesinlikle en kalıcı ve kültürel değişim yaratıcı olanları "homoseksüel" ve "heteroseksüel"di.

Terimler yaygın hale geldiğinden, "homoseksüel" ve "heteroseksüel"in bu oldukça tikel zaman ve yerden geldiğini unutuyoruz. Her dönemin kendi meşhur sözleri ve yeni sözcükleri vardır. Dünyamız durağan değil ve eski düşünme biçimleri ve modası geçmiş söz dağarcığı yok olurken, yeni fikirler ve nesnelerle birlikte yeni sözcükler ve tabirler de kültüre girer. Bilgisayar meraklıları ve genetikçiler hakkında mutlu ve bilgili bir şekilde konuşuruz, ancak artık simyacılar ya da doğal filozoflar hakkında konuşmuyoruz. Okumuş kadınlardan, soytarılardan ve terk edilmiş çocuklardan bahsetmeyi yapmacık bulurduk, ancak kadın entelektüellerden, komedyenlerden ve evlatlık olarak verilen çocuklardan konuşmakta oldukça rahatız. Dildeki böylesi değişimler sözlükteki anlamlardan çok daha fazlasını yansıtabilir. Örneğin, "zenci"; "siyahi", "siyah," "Afrikalı-Amerikalı" ve "beyaz olmayan" aynı insan hakkında konuşurken teknik olarak kullanılabilir. Ancak tarihsel yükleri bu sözcüklerin her birine farklı çağrışımlar verir, öyle ki bilinçli bir şekilde hangisini seçeceğimiz konusunda güçlü tercihlerimiz vardır. Sözcükler ve onları kullanma biçimlerimiz köklerini her zaman, zaman ve mekândan alır.

Bu, "heteroseksüel"i düşündüğümüzde özellikle önemlidir. Jonathan Ned, Katz'ın "heteroseksüelliğin icadı" dediği şey tarihte belirli bir zamanda, tarihsel ve kültürel akışların benzer-

siz iç içe geçişlerinde gerçekleşti. Basitçe ifade edersek, bu terimler ortaya çıktı çünkü insanları cinsel olarak belirli biçimlerde davranma eğilimleri temelinde ayırt edilmiş jenerik türlerin temsilcileri olarak tanımlama ihtiyacı hissedilmişti. Bu ihtiyacın nasıl çıktığının hikâyesi, tümüne "heteroseksüel" denilen bir insan türü fikrinin özel ve kullanışlı bir anlam ifade ettiği bir dünyanın ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmuş sanayileşmenin ve kentleşmenin, orta sınıfların yükselişinin, imparatorluğun karmaşıklıklarının ve Aydınlanma'nın bilimsel ve felsefi miraslarının hikâyesi.

YENİ KENTTE SEKS VE GÜNAH

19. yüzyılda Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın şehirleri daha önce tahayyül edilemeyen bir hızla büyümeye başladı. 1835'te Londra bir milyon nüfusa ulaşırken Kıta Avrupası'ndaki en yakın rakibi Paris milyon çizgisini 1846'da buldu. Kentsel büyüme katlanan oranlarda gerçekleşti: New York 1800 nüfus sayımında 60.515 ... ve 1900'de 3.437.202 gibi oldukça büyük miktardaki sakinle övündü.

Kentsel patlamanın arkasında yeni mekanikleşen ve hızla büyüyen sanayi ve emekçilere duyduğu haris iştah yatıyordu – şişen nüfusun ihtiyaç duyduğu tüm mallar ve hizmetler de cabasıydı. Düzenli çalışma ve düzenli ücret vaadi, bugün dahi tüm dünyada devam eden bir ikiz kentleşme ve ona koşut kırsal nüfus göçü sürecinde kırsal emekçi sınıfları yüz binlerce sayıda hinterlanttan çıkmak için cezbetti. Mübalağa etmek mümkün değil ve her zaman muazzam büyüklükte sanayileşmiş şehirlerde yaşamış olan bizler için modern metropolün, beşeri kültürü nasıl çarpıcı bir biçimde değiştirdiğini tahayyül etmek neredeyse imkânsız.

Bu muazzam derecede artmış, eşi benzeri görülmemiş yoğunluktaki nüfuslar kentsel deneyimi dönüştürdü. Her tür yaygın ama alışılmışın dışındaki fuhuş, cinsel şiddet ve eşcinsel erotizm gibi cinsel aktiviteler birdenbire, şehirlerin ve nüfus-

larının daha küçük olduğundakinden daha sık, daha rastlantısal ve daha kontrol dışı göründü. Kırsal kasabalara ve köylere oranla şehirler şüphesiz, uygunsuz cinsel davranışların ve aşırılıkların yuvasıydı. Ayrıca pek çok kişiye, şehirlerde insanlar yalnızca daha fazla uygunsuz cinsel davranışta bulunuyor gibi değil, ayrıca büyük olasılıkla bu yanlarına kalıyor gibi görünüyordu. Bu çoğu zaman doğruydu, çünkü şehir nüfusu daha küçük köylerin ve kasabaların sosyal birliklerinden ve birbirine bağlılıklarından genellikle mahrumdular, dolayısıyla uygun davranışın toplulukça zorlanması hem daha az mümkün hem de daha az olası hale geliyordu. Bazı kırsal cinsel davranış denetleme tarzları şehirlerde varlığını en azından bir süreliğine sürdürdü. Cesur bir güruhun gayrimeşru bir çiftin pencerelerinin altında tencere tava çarptığı, korna çaldığı ve neşeli bir şekilde müstehcen şarkılar söylediği utanç törenleri, örneğin, Birleşik Krallık'ta ve Birleşik Devletler'de en azından Birinci Dünya Savaşı'na kadar varlığını sürdürdü. Fakat ne kaba gürültücülüğün ne gebelik nedeniyle yapılan zorunlu evliliklerin ne de yasadışı yasa uygulayıcı adaletinin garip mevkiinin büyük şehirde gerçekleşen cinsel suçların tamamını ele alabilmesi olasıydı.

Bu, teoride polisin işi olabilirdi. Gerçekte, kamu hizmetinin bir dalı olarak polislik, Londra polisinin 1839'da mevzuatla tanımlanması ve New York'un henüz 1845'te polis gücü oluşturmasıyla birlikte, henüz emekleme çağındaydı. Şehir polis güçlerinin sorumluluklarının ve alanının şekle girmesi zaman aldı ve hukuk ve mahkemeler de benzer biçimde, şişen şehirlerin düzenleme ve disiplin etme ihtiyaçlarına yetişebilmek için on yıllar boyunca çabalayacaktı. Şehirlerde yaşayanlar için –ve hatta onlar hakkında sadece hikâyeler duyanlar için– kentsel dünya özellikle cinsellik açısından bakınca fahişelerle ve sapıklarla dolu korkutucu, kirli, tehlikeli bir yerdi.

Kentsel uygunsuz cinsel davranış genellikle, yanlış da olsa, alt sınıflara yükleniyordu. Yeni kentte en hızlı büyüyen gruplar emekçi sınıf ve yoksullar olduğundan, artan uygunsuz cinsel davranış oranları çoğunlukla genel nüfus yerine bu yeni kent-

lilerin sosyo-ekonomik sınıfını yansıtıyormuş gibi görünüyordu. Ahlâki doğruluklarıyla övünen (ve paranın satın alabileceği tüm ketumiyetten faydalanabilme ek avantajına sahip olan) orta ve üst sınıflar sosyo-ekonomik astlarına, orantısız, hatta doğuştan gelen bir yozluk atfetmekte beis görmediler.

Bu yeni bir fikir değildi. Batı Avrupa uzun süredir tüm yaratıkların büyük kapsayıcı bir hiyerarşiye ait oldukları düşüncesine bağlıydı. Ortaçağ'dan beri Batı düşüncesinin ana fikirlerinden biri, *scala naturae* (ya da Büyük Varlık Zinciri düşüncesi), yani yaşayan tüm varlıkların çamurdan dosdoğru bitkilere, hayvanlara, insanlara, meleklere ve en nihayetinde Tanrı'ya uzanan katı bir hiyerarşi içinde bir yere sahip oldukları anlayışıydı. Biri bu doğal merdivende yükseldikçe, mükemmeliyette de yükseliyordu. Aşağılık kendini; yoksulluk, hastalık, ahlâksızlık ve güçsüzlükte açığa vururken, zenginlik, sağlık, ahlâki doğruluk ve toplumsal baskınlık üstünlük delili olarak görülüyordu. Bütün erkekler otomatik olarak kadınlardan, beyaz tenli insanlar koyu tenlilerden ve Hıristiyanlar diğer inanç sahiplerinden yüksekti. Büyük Zincir böylece daha sonra önemli olacak bir kavramsal çerçeve sağladı: Belirli cinsel düşkünlükler gibi doğal veya yarı-doğal "kusurlar", insan sınıflarının bütününün içsel yapısının bir parçası olabilirdi.

19. yüzyıl yavaşça ilerledikçe, Büyük Varlık Zinciri, evrim teorisinde bir nevi çapraz kardeş edindi. Charles Darwin hiçbir zaman evrimin, aynı türden bir büyük yükselen mükemmellik merdivenini temsil ettiğini iddia etmedi. Aslında, nihai tanrısal mükemmelliğe doğru ilerleyiş fikrinin Darwin'in doğal seçilim tanımının tamamıyla dışında bırakılmış olması, teorilerini böylesi tartışmalı hale getiren şeyin bir parçasıydı. Fakat bu, insanları Büyük Zincir teleolojisini doğal seçilim ve evrim prensiplerine uygulamaktan alıkoymadı. Özellikle öjeni "bilimi", Büyük Zincir'in temel prensiplerini doğal seçilime bilhassa kötü niyetli bir biçimde yeniden uyarlar. (Öjeni ile Darwinizm hem gerçek hem de mecazi anlamda ilişkiliydi: Darwin'in kuzeni Sir Francis Galton bir alan olarak öjeninin öncüsüydü.) Öjenistler, insan evriminin bir amacı olduğuna ve bu amacın daha iyi ve da-

ha zinde insanlar üretmek olduğuna inanıyorlardı. Bu yüzden, ahlâki ve fiziksel erdem eksikliğinin doğrudan kalıtımsal bir eksiklik yansıttığı sonucuna vardılar. Örneğin, "ahlâki embesil" Öjenistlerin gözünde "ahlâki embesiller", nasıl bir embesil –bugün adlandırdığımız şekliyle gelişimsel olarak engelli bir kişi– normal bir biçimde düşünme ve akıl yürütme yetisinden yoksun olarak doğmuşsa, basitçe ahlâklı bir biçimde hissetme ya da davranma yetisinden mahrum olarak dünyaya gelmişlerdi. Öjenistler, her iki tür embesili evrimsel hata ve genetik havuzunda istenmeyen karışıklık örnekleri olarak görüyorlardı.

Darwin'in teorilerinin, öjenistler, "toplumsal Darwinistler" ve diğer Büyük Varlık Zinciri'nin içerdiği yaşam hiyerarşisinin destekçileri tarafından coşkuyla benimsenmesiyle aynı zamanda, bu teoriler sabit bir insan hiyerarşisi düşüncesinin bütüncül bir biçimde sorgulanmasının kolaylaştırılmasına yardım etti. Çoğu kişinin 18. yüzyılın sonlarında Fransız ve Amerikan devrimlerinin sonucu olarak dikkatini çeken eşitlikçilik ve evrensel insan hakları, 19. yüzyılın başlangıcında nispeten yeni kavramlardı. Batı'nın dev şehirleri yükseldiğinde, bu ilerici fikirler sahneye hiçbir şekilde hâkim değillerdi. Doğumun değerli olduğu ve bir kişinin Büyük Varlık Zinciri'ndeki yerinin gerçekten değiştirilebilecek bir şey olmadığı fikri, insanlar aynı zamanda bunun belki de önemli olmaması gerektiği ve medeni bir toplum daha az önemliymiş ya da hiç önemli değilmiş gibi davranmakta menfaatleri olabileceği fikrini değerlendirmeye başladıklarında bile hâlâ yaygındı.

Şehirler büyüdükçe medeni eşitlikçiliğin faydacı değeri giderek belirginleşti. Bir ülke ister kral ister başkan tarafından yönetilsin, gerek biçimsel aristokrasiyi devam ettirsin, gerek eşit vatandaşlıkta ısrar etsin, şehirlerin yoğun nüfus baskısı kitlelerin bir çeşit yönetime ihtiyacı olduğunu giderek görünür hale getirdi. Yalnızca eski sınıf hiyerarşilerini ileri sürmek de işi halletmeyecekti çünkü yeni sanayi ekonomisinde sınıf hiyerarşileri de değişiyordu. İhtiyaç duyulan; geniş bir ölçekte yürütülebilecek sistematik, yeniden üretilebilir, evrensel olarak uygulanabilir toplumsal yönetim sistemleriydi.

Bunun ilk olarak erken Napoléon Fransası'nda seksle ilgili gerçekleştiğini görmemiz tesadüf değil. Fransız hükümetinin Parisli fahişelerin çalışmasını Bureau des Mœurs (Ahlâk Bürosu) ve Bureau Sanitaire (Sağlık Bürosu) aracılığıyla düzenlemeye ve kaydetmeye başladığı 1802 kadar erken bir tarihten başlayarak, kamunun cinsel aktivitesini denetleme, devlet için giderek bir sorun haline geldi. Çalışmalar, fuhuş gibi belirli sorunlu davranışlara ya da cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi sağlık sorunlarına odaklandı. İngiltere'deki kötü şöhretli Bulaşıcı Hastalıklar Yasası (1864'te yasalaştı) fuhuşu sıkı biçimde zorunlu jinekolojik muayenelerle tamamlanmış şekilde kontrol ederek hastalıkları engellemeye çabaladı. Kitlelerin cinselliğini yönetmeye yönelik, 1870'lerde İngiltere'de bam teli meselesi haline gelen rıza yaşını yükseltme kampanyası gibi diğer erken çabalar daha felsefi nitelikteydi.[2]

Yasa, vatandaşların cinsel davranışı üzerinde daha büyük bir kontrolü uygulamaya koymayı amaçlayan bu çabanın tamamlayıcısıydı. Bu hukuki çabanın merkezinde de hukuku desteklemeye yardım eden ve ona yönetimsel işini yapmasında yardımcı olan bir çalışmalar bütünü yaratma süreci vardı. Yeni seküler devlet, yasaları için seküler gerekçeye ihtiyaç duyuyordu ve pek çok alandaki profesyoneller kendilerini bunu sağlama işine vermeye başladılar. Richard von Krafft-Ebing gibi doktorlar bunu özel ve ayırt edici bir biçimde yapacaktı. Aydınlanma'nın bilimsel adlandırma mirasına dayanarak çeşitli cinsel davranışlar ve özellikler Krafft-Ebing'in bilimsel isimler sınıflandırması ve tahsisi sayesinde birdenbire "yeni" ve "bilinir" kılındı. Krafft-Ebing'in kitabı *Psychopathia Sexualis* (1886) "cinsel içgüdü" bozukluklarının ve onlara tabi insan türlerinin önde gelen ve oldukça sorunlu bir dizinlemesiydi.

2007'de süslü uykucu torpil balığının (*ornate sleeper ray*) *Electrolux addisoni* olduğu gibi, Krafft-Ebing'in kataloglad ığı ger-

2 19. yüzyılın son çeyreğinde rıza yaşının yükseltilmesinin arkasındaki hikâye; skandal haberciliği, utanmazca siyasetçilik ve reşit olmayan birinin kaçırılmasını içeren muhteşem ve korkunç bir öykü. Genel bir değerlendirme için benim kitabım *Virgin: The Untouched History*'ye bakınız [*Bekâretin El Değmemiş Tarihi*, çev. Emek Ergün, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008].

çek davranışların hiçbiri beşeri deneyim yıllıkları için yeni değildi. Krafft-Ebing insan ırkının çeşitli cinsel kabahatlerini kendi büyükbabasını "keşfetmiş" olabileceğinden daha çok "keşfetmemişti". Ancak tanımladığı cinsel davranışlara ve aktörlere biçimsel bir taksonomi uygulamıştı. Sözcüğü ilk kullanan o olmasa da, taksonomik sözlüğü "heteroseksüel" sözcüğünü de içeriyordu ve bu, tıp literatüründe ilk kez benimsenişiydi.

İSİM DEDİĞİN NEDİR Kİ?

Adlandırma ve kataloglama gerçek ve güçlü bir bilim olabilir. Gerçek ve güçlü bir kültürel sihir de olabilir. Tam olarak bu yüzden, kimin şeyleri adlandırma ve kataloglamadan sorumlu olduğu, bunu yaparken motivasyonlarının ne olduğu ve nasıl bir yol izlediği konusunda dikkatli olmamız gerekiyor. Eğer doğru niteliklere sahip, doğru insanlar bir şeyi ya da bir olguyu doğru bir şekilde adlandırırlarsa, başka insanların o şeyin veya olgunun gerçek bilimsel (yani, nesnel ve maddi anlamda) bir varlık olduğunu sorgusuz bir şekilde kabul etme ihtimali çok yüksektir. 19. yüzyılın ortasında, "heteroseksüel" sözcüğü –Karl Maria Kertbeny ismindeki bir yazar tarafından 6 Mayıs 1868'de yazılan bir mektupta– ilk kez kullanıldığında, bilimsel adlandırma, arkasında yüzyıldan fazladır otoritenin ağırlığı olan bir ritüeldi. Ama bilimsel adlandırma süreci sandığımız gibi her zaman nesnel ya da maddi değildi.

Temelde bilim toplumsal bir çabadır. Bir disiplin olarak, malzeme bilimi –fiziksel ya da biyolojik olsun– çoğunluğun iyiliği için büyük, birbirine gevşekçe bağlı bir grup insan tarafından yürütülen kolektif bir çabadır ve ne yaparsak yapalım belli bir miktar insani yanlılığa tabidir. Basitçe her şeyi bilme yeterliğimiz yok ve bu nedenle herhangi bir anda neye dikkat edeceğimizi, bir nesnenin hangi özelliklerinin gözlemlemek, nitelendirmek ve kaydetmek için yeterince önemli olduğuna karar vereceğimizi seçmemiz gerekiyor. Bu tek başına niyetimizi belli etmek için yeterli.

Taksonomi tarihi bunu doğrusu şaşılacak ve daha sonra insan cinselliğinin kataloglanması ve adlandırılmasında ortaya çıkacak olan insan önyargısının bir kısmını imleyen bir derecede doğrular. Bilimsel adlandırmanın parlak İsveçli babası ve vaftizi kendinden "botanikler prensi" Carolus Linnaeus, bilimsel Latincede uzun incelemeler yazmış olan ateşli bir Hıristiyan akademisyendi. Ayrıca cinsel olarak biraz takıntılıydı. Linnaeus onlarla işini tamamladığında, bildiği bütün bitkiler cinsel organlarının sayısı ve işlevine göre sınıflandırılmıştı ve birçoğu da cinsel organlarına göre adlandırılmıştı. Çirkin bir görüntü için kararlı bir ustalıkla, kötü kokulu kültür mantarına *Phallus daemonicum* ismini vermişti ve yaygın olarak Jamaika kaparisi denen tamamen zararsız bir Kuzey Amerika ağaççığı, *Capparis cynophallophora* olmuştu – köpek penisine benzeyen kapari. Ömrü boyunca dahi, Linnaeus'un konusunu durmaksızın cinselleştirmesi eleştirel kaşları sıkça kaldırmıştı ve zaman zaman basında veryansınlara sebep olmuştu. Linnaeus da karşılık olarak, isimlerini çirkin veya zararlı bitkilere vererek kendisini eleştirenleri ölümsüzleştirdi. Bunun en meşhur örneği, Linnaeus'un çalışmasının "menfur kahpeliğine" güçlü bir şekilde karşı gelen akademisyen Johann Siegesbeck'in ismi verilerek *Siegesbeckia* denen, saraypatının çirkin küçük akrabasıdır.

Başkalarının neden sinirlenmiş olabileceklerini belki anlayabiliriz. Linnaeus'un sistemi olağandışı olmaktan biraz öteydi ve neyi tanımlamayı seçtiğinde kesinlikle keyfiydi: *nuptiae plantarum* veya bitkilerin evlilikleri. Bunu bir hüsnütabir olarak ifade etmemişti. Onun kategorilerinde insani toplumsal ve cinsel beklentiler dünyası kodlanmıştı. *Monandria* derli toplu bir şekilde tek eşli, tek bir pistili (dişi organ) ve tek bir stameni (erkek organ) olan tek kocalı bitkilerdi. Öte yandan *dodecandria*nın çiçeklenme başına rahatsız edici derecede çok sayıdaki on iki "kocası" vardı. Linnaeus'un varsayımına göre tüm bitkiler "evliydi" "Düğünler"ini gözlemleyemediği yosunlar gibi bitkilerin basitçe "evlenmeyen türden" olduklarını varsaymadı; pek çok yosunun aslında aseksüel biçimde üreditklerini fark etmek sonraki gözlemcilere kalacaktı. Linnaeus bu düşünceye daya-

namadı ve bu nedenle onları *cryptogamia* sınıfına, yani gizlice evlenenlere tahsis etti.

Linnaeus ve onun seks takıntılı çalışması bu denli etkili olmasaydı, neredeyse gülünç olurdu. Linnaeus'un taksonomik prensipleri –muhakkak onları uygularkenki cinsel odağı değilse de– nefes kesici derecede üretken bir disiplinin temelini oluşturdu. Linnaeus'un *Systema Naturae*'sının 1735 tarihli ilk baskısı sadece 11 sayfaydı, ama 1767'deki on üçüncü ve son baskısında kitap üç binden fazla sayfaya ulaşmıştı. (Şu anda, Reading University'deki Species 2000 [Türler 2000] girişimi veritabanı projesi, bilinen tüm organizma türlerinin geçerli bir kontrol listesini oluşturmaya çalışıyor ve 2009 itibarıyla defterlerinde bir milyondan fazla tür var.)

Bilinen şeylerin kataloglanması ve bu şeyler için isimlerin oluşturulması bilimin merkezî bir projesi olmayı sürdürüyor. Bunun insani değerler ve önyargılarla dolu tamamıyla beşeri bir çaba olduğu gerçeği, bilimin, şeyler adlandırılırken kullanılan dilde ele verilen açık sırlarından biri. Ölü diller insan parmak izlerini silemez. "Phallus daemonicum", "Electrolux" gibi açık bir kültürel referans.[3] Ya da az sonra göreceğimiz üzere "heteroseksüel" gibi.

İnsan özelliklerini kataloglama ve adlandırma, doğal nesnelerin ve olguların kataloglanması ve adlandırılması prensibinin yalnızca bir uzantısı. 19. yüzyıl kültürü, cinsel davranışları medeni bir düzeyde yönetme ihtiyacını algılamaya başladığında, onlardan bahsetmek için dil ve kavramlar icat etmesi gerekiyordu. Bunu yapmak için halihazırda var olan dil, ço-

3 Electrolux marka elektrikli süpürgeler ve şeytani fallusların her ikisi de en nihayetinde gevşekçe "tamamen insanlar tarafından icat edilmiş şeyler" olarak tanımlanan nesneler sınıfına mensup. Taksonominin yanında diğer bilimsel alanlarda da beşeri önyargının dışavurumları yaygındı. Schiebinger'ın *Nature's Body*'si Aydınlanma ve 19. yüzyıldaki insan değerlerinin, dişi orangutanların erkek insanlar yaklaşınca cinsel organlarını alçakgönüllü bir şekilde örttükleri iddiaları ve nesiller boyu "kovanın kralı" olarak üstün ve azametli bir güç atfedilen alışılmadık derecede büyük ve heybetli böceğin yumurta bıraktığı anlaşılır anlaşılmaz, grotesk biçimde şişman, tamamen pasif, beyinsiz, mekanik olarak üretken "kraliçe arı" haline geldiği etkileyici süreç de dahil, doğal dünyaya empoze edilişinin canlı bir incelemesini sunar.

günlukla din alanında yer alıyordu – günah ve günahkârlar, erdem ve azizler sözdizimi. Ne bu dil ne de onun dayandığı kilise otoritesi yeni seküler devlet için arzu edilebilirdi. Bilimsel adlandırma pratiği, yönelmek için mantıklı bir yer sağladı. Fiziksel ve biyolojik bilimler (tıp dahil) politik olarak değerli bir tarafsızlık iddia edebilirlerdi: Bilimin araştırdığı nesneler insanın değil, doğanın işleriydi. Bilim insanları yalnızca ne *olduğuna* baktıklarını iddia edebilirlerdi. Fakat gördüğümüz gibi, çoğu şey, gözlemlemek için ne seçildiği ve kim tarafından seçildiğine dayanabilir.

Çalışmanın nesnesi insan cinselliği olduğunda, gözlemlemek üzere seçilen çoğu şeyin, sıkıntılı olduğu düşünüldüğü için seçilmesinin sürpriz olması pek zordur. Bu sıkıntılı cinsel davranışları kataloglama ve adlandırma görevini üstlenenlerin araştırmalarının nesneleri hakkında çalışmalarını etkileyen çok güçlü görüşleri olduğu da bir sürpriz değildir. En nihayetinde cinsellik ivedi bir kamu meselesi haline gelmişti ve ne kadar ciddi bir mesele olduğunu kavrayanlar tarafından etkin bir şekilde ele alınmayı gerektiriyordu. Söz konusu olan ailenin –ve hatta ulusun– kaderinden başkası değildi.

AİLEYE ODAKLANMA

Emekçi sınıfı şehrinin ahlâken gri, cinsel olarak şüpheli dünyası kamusal kaygı ve devlet kontrolünün sahasıyken, özel ve son derece saygıdeğer orta sınıf aile alanı ise tüm düzenlemenin korumaya çalıştıklarının başında geliyordu. 18. yüzyılın sonlarından başlayarak, erişimi, safları ve toplumsal gücü yükselen, yeni oluşan orta sınıflar için "aileye odaklanma", birincil ilgi olarak ortaya çıktı.

Miras alınan aristokratik zenginlikten farklı olarak orta sınıfın parası mesleki işlerden, ticaretten ya da artan derecede sanayi mülkiyetinden ve yönetiminden geliyordu. Aynı aristokraside olduğu gibi, evlilikler, aileler ve çocuklar üzerindeki sıkı kontroller bu zenginliği ve güvenliği koruma ve artırmanın

anahtarıydı. Ancak orta sınıflar bunu kendilerine özgü yollarla yaptılar. Aristokrasinin (ya da gerçekte geleneksel kırsal bir emekçi hanenin) aileye ve nesle dair düşüncelerini, miras yoluyla geçen zümre ve mülke dayandırdığı yerde, tarihçi Lawrence Stone'un açıkladığı gibi orta sınıflar kendilerini dört merkezî ve özgün modern özellik etrafında tanzim ettiler: yoğun duygusal bağlar, kişisel özerklik üzerine yeni bir vurgu, mahremiyete benzeri görülmemiş bir ilgi ve sekse karşı yoğunlaşan bir alaka.[4]

Bu son nokta şaşırtıcı görünebilir, ama görünmemeli. Basmakalıp Viktoryen* aşırı ahlâkçılığı ile vesveseli cinsel bilgisizliğe ve pasifliğe sahip hanımefendi vardı –modern zaman benzerleri de var– ama Viktoryen cinselliğinde bundan çok daha fazlası bulunuyordu. Kadınlar da dahil olmak üzere Viktoryenler, cinsel meseleler hakkında onlardan önce bildiğimiz diğer bütün kuşaklardan daha fazla ve daha detaylı bir şekilde konuşuyorlardı.

Seksin tüm yönlerine dair çok geniş kapsamlı ve sıklıkla aşırı görüşlerin olduğu bir dönemdi. Bazı Viktoryenler gerçekten de sekse fobisi olan, kadın düşmanı ve aşırı ahlâkçı, hatta ukalaydı. William Acton gibi doktorlar bilindiği üzere "kadınların çoğunluğu (onlar için ne mutlu) herhangi bir çeşit cinsel his sıkıntısı pek yaşamıyor" gibi beyanlarda bulunabiliyorlardı ve Britanyalı jinekolog Isaac Baker Brown kadın mastürbasyonuna bir çare olarak klitorisin ameliyatla alınmasını savunmuş ve bunu yapmıştı.[5] Ancak meslektaşları arasında dahi Acton mantıksız bir aşırılıkçı olarak biliniyordu ve Baker Brown sonunda meslekten çıkarılmıştı.

Diğer Viktoryenlerin seks hakkındaki görüşleri oldukça ilericiydi. Siyasi yayıncı Richard Carlile kadınların "neredeyse sü-

4 Stone, *The Family, Sex, and Marriage in England, 1500-1800.*

(*) Birleşik Krallık tarihinde Kraliçe Viktorya'nın hüküm sürdüğü 1837 ve 1901 yılları arasındaki dönem – ç.n.

5 Bunun son derecede nadiren gerçekleştiği gerçeği onu daha az korkutucu hale getirmez. 19. yüzyıl erkekleri ve dahi kadınları; mastürbasyona ve uygunsuz cinsel isteklere gem vurmak adına cinsel organlarına, kimi zaman feci şekilde, operasyon yaptırırlardı.

rekli bir çiftleşme arzusu olduğu" ve yalnızca toplumsal baskıların onları harekete geçmekten alıkoyduğu şeklinde bir inancı dile getirmişti. Hem toplumsal onayın hem de güvenilir doğum kontrolünün olmadığı düşünüldüğünde belki bir hüsnükuruntu ama diğerleri benzer şekilde insan ilişkilerinde cinselliğe en yüksek mevkii vermek konusunda cesurlardı. Popüler doktor ve danışman Henry Guernsey "cinsel konular fiziksel, zihinsel ve ruhani olarak insan ırkının en üstün kaderiyle çok derinlemesine iç içe geçmiştir, daha önemli bir işlev az bulunur" diye yazmıştı.[6]

Çoğu 19. yüzyıl orta sınıf mensubu birey, cinsellik için konforlu, saygıdeğer ve güvende hissedebilecekleri bir orta yol –Acton ya da Baker Brown'ın görüşleri kadar olumsuz ve sert değil ama Carlile veya Guernsey'inkiler kadar açık bir biçimde coşkulu da değil– bulmak için çabaladı. Bu küçük bir görev değildi. Aşırı kırılgan duyguları ve yuvalarının mahremiyetleriyle burjuva ailesinin, mensuplarını bir yandan aristokratik çöküş, diğer yandan da yoğun ve kalabalık şehrin dehşetinden koruyan bir saygıdeğerlik tampon bölgesi sağlayan bir kale ve kalkan olması gerekiyordu. Bu ailenin amacı, devlet için yenilmez bir omurga oluşturacak insanların –özellikle erkeklerin– dünyaya getirilmesini ve oluşturulmasını sağlamaktı.

Sağlam, saygıdeğer ve güçlü bir orta sınıf kültürünün bilinçli bir şekilde oluşturulması, aristokrasiye karşı bir tepkiden ya da Yeni Dünya'da Amerika'nın kurucu babaları tarafından tasavvur edilen "daha mükemmel bir birlikteliği" cisimleştirme çabasından fazlasıydı. Ayrıca dünyaya artan bir şekilde maruz kalmaya göğüs gerebilecek güçlü bir ulusal öz yaratma çabasıydı. 19. yüzyılın ortasına gelindiğinde, Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Avrupa devletlerinin tamamına yakını, erişimlerini ve aynı şekilde ordularını ve ekonomilerini yerkürenin uzak köşelerine kadar genişletmişlerdi. Britanya Hindistanı, Belçika Kongosu, Alman Doğu Afrikası, Fransız Kamboçyası ya da Avrupa'nın veya Amerika'nın el koyduğu diğer lejyonların herhangi birinde, başarılı imparatorluklar sömürgeci

6 Guernsey, Seidman, "The Power of Desire", s. 49.

derebeylerine benzemeyen, onlar gibi düşünmeyen veya davranmayan muazzam sayıdaki insanın rahatsız edici bir biçimde meskûn olduğu uzaklara yayılmış sömürgelerin yetkin bir yönetimine ihtiyaç duyuyorlardı. "Yerlilerin" çoğunlukla ilkel ya da çocuksu oldukları, üstün Avrupa'nın uygarlaştırıcı etkisine aşırıcı derecede ihtiyaçları olduğu düşünülüyordu. (Diğer bir deyişle, kahverengi bir gezegen korkusu, yeni bir şey değil. "Bu insanların ihtiyaç duyduğu şey beyaz adam" şeklinde özetlenebilecek ırkçı, ataerkil düşünce de öyle.) Fakat elitler ve aristokratlar en yüksek rütbeli subayların en üst katmanından fazlasını sağlayabilecek sayıya sahip değillerdi. Kolonyal personelin çoğunluğu orta sınıftan çıkmıştı. Güçlü bir orta sınıf, Avrupalı ve Avrupalıların soyundan gelen beyazların önder olduğu, "hükmetmeye uygunlukları" onları imparatorluk için donanımlı hale getirdiği hissini korumalarına olanak sağladı.

Herkesin aklındaki soru, orta sınıfların işe denk olduklarını kanıtlayıp kanıtlayamayacaklarıydı. Rahat evleri ve şehirleşmiş davranış tarzlarıyla burjuvazinin, umutsuzca güçsüzleşmiş, dağılmış, zayıf ve hastalıklı erkekler yarattığı şeklinde yaygın bir korku vardı. Nörasteni (sinir zayıflığı) ilk olarak 1869'da Amerikalı doktor George Miller Beard tarafından tanımlanan oldukça belirsiz bir "hastalıktı" Yetersiz sağlamlıktaki bir bünye fazlasıyla stresli ve uyarıcı bir dünyaya tabi olduğunda karşı koyamadığı yorgunluğu; endişesi, baş ağrısı, depresyonu ve cinsel yetersizliği olan erkeklere çektiriyordu. Pek çoğuna "saygıdeğer", güçlü, yetkin, beyaz erkeklik ortadan kayboluyor gibi görünmeye başlamıştı ve bu Theodore Roosevelt'in daha sonra "ırk intiharı" diyeceği, yaklaşan heyulayı yaratmıştı. Darwin'in evrim teorisi popüler hale geldikçe, bazıları teorinin belki de geriye doğru gerçekleştiğini, saygıdeğer sınıfların nesilden nesle, belki de sıkıntılı, yoğun ve kalabalık kitlelerden ayırt edilemez hale gelebilecekleri noktaya kadar aşındığını düşünmeye başladı. Britanya ordusu tümgenerali Sir Frederick Maurice kamuya açık bir şekilde "erkeklerin nereden bulunacağı"[7] sorununa dair endişelerini dile getirdiğinde onu kaygılandıran er-

7 Maurice, "Where to Get Men"

kek bulma sorunu değildi. Erkekliğe dair paranoya ve kötümserlik öyle yoğundu ki, Amerikan Erkek İzcileri'nin hayli etkin kurucusu Daniel Carter Beard, 1939 tarihli otobiyografisine *Hardly a Man Is Now Alive* (Artık Yaşayan Neredeyse Hiç Erkek Yok) başlığını vermişti.

Erkeklik de sıkı bir şekilde cinselliğe bağlanmıştı. "Gerçek erkekler" cinsel olarak güçlüydü; ama bu hem cinsel kuvvet hem de onun sıkı ve iyi sosyalleşmiş kontrolü anlamına geliyordu. Mastürbasyon dahil "sapkınlığın" herhangi bir şekli yalnızca ahlâki olarak yanlış değildi; aynı zamanda erkeklerin bedenlerinin hayati özlerini kuruttuğuna ve hastalığa neden olduğuna inanılıyordu. Sağlıklı besin krakerine adını veren Sylvester Graham, cinsel isteklerinin cazibesine kapılmadan otuz yaşına kadar gelebilen bir erkeğin gerçek bir tanrı olacağını iddia etmişti. Tarihçi Angus McLaren, kitabı *The Trials of Masculinity*'nin (Erkekliğin Yargılanması) tamamını –gerçek ya da hayalî veya zararsız ya da acı verici–, alışılmışın dışındaki cinselliğin 19. yüzyılın ortasından, 1930'ların başından sonuna dek "gerçek erkekleri" "yozlaşmışlar"dan ve "sapıklar"dan ayırmak için bir yöntem olarak nasıl kullanıldığına bakmaya ayırır. Bu korkunç derecede etkili bir stratejiydi. William James'in 1895 tarihli "Degeneration and Genius" başlıklı bir yazıda belirttiği gibi, "Bir erkeğe 'ahlâksız' derseniz, onun toplumsal statüsünü yerleştirmiş olursunuz. Ona 'yozlaşmış' derseniz, onu insan ırkının en menfur tipleriyle birlikte gruplandırmış olursunuz."[8]

Cinsel yozlaşma bir erkek hakkında kanıya varma kıstası haline geldi. Pezevenkler ve kadın satıcıları, teşhirciler, efemineler, pornocular ve iki eşlilerin yanı sıra sadistler, fetişistler ve ölü seviciler gibi daha egzotik yaratıklar, yoğun bir inceleme altına girdiler. Aynı şekilde, göze çarpar biçimde, başka erkeklerle seks yapan erkekler de. Tecavüzcüler ve genç kadınları cinsel olarak avlayanlar ise anormal ya da "yozlaşmış" olmaktan zi-

8 James'in yazısı, cinsel sapkınlık ve toplumsal düzen üzerine diğer birçok aydınlatıcı yazı gibi, Oscar Wilde'ın davalarından etkilenerek yazılmıştı. Davalar ve düşüşleri için bkz. Ellmann'ın 1988 tarihli Wilde biyografisi.

yade, terbiyesiz ya da nezaketsiz olduklarına dayanılarak genellikle göz ardı edildiler. Skandal habercisi, gazeteci W.T. Stead, 1895 yılındaki Oscar Wilde davası sırasında biraz doğruluk payı içerir biçimde, eğer Wilde "oğlanlar ve adamlarla hınzırlıklara dalıp keyfine bakmak yerine yarın düzine safdilli kızın hayatını mahvetmiş olsaydı ya da arkadaşının eşinin yuvasını yıkmış olsaydı, hiç kimse onun kılına dokunmazdı" diye belirtmişti.

Bu "yozlaşmışlar" ve "sapkınlar"ı belirleme ve ayıklama arzusu 19. yüzyılın ortasına gelindiğinde, acil hale geldi. Öte yandan nasıl yapılacağı ve söz konusu "yozlaşmışlığın" türlerinin tam olarak nasıl betimleneceği ve tanımlanacağı açık olmaktan uzaktı. Çoğunlukla Katolik Kilisesi'nin kilise kanunundan miras alınan cinsellikle ilgili yasalar muğlak bir biçimde ifade edilmişti ve özensizdi. Diğer disiplinler de daha iyi değildi. Boşluğun uzun süre içeriksiz bırakılmamış olması, orta sınıf erkek üzerindeki; doğru türden aileyi kurma, doğru türden adam olma ve dahası onu böyle yapanın ne olduğunu belirleyebilme baskısı düşünüldüğünde çok da şaşırtıcı değil.

HETEROSEKSÜELLİĞİN İCADI

Almanca konuşulan dünya 1860'larda yasama alanında artmakta olan birtakım sancılar yaşıyor olmasaydı, hâlâ heteroseksüellerin olmadığı bir dünyada yaşayabilirdik. Almanya, 1866'da bugün az çok bildiğimiz coğrafi hatlarda, Kuzey Almanya Konfederasyonu'nun Almanca konuşan çok sayıda krallığı, dukalığı ve prensliğinin alaşımıyla ekseriya Prusyalı bir liderlik altında birleşti. Birçok sivil hükümet gibi Almanya, hâlâ Fransız Devrimi'nin sonuçlarıyla uğraşıyor ve 1848'deki kendi devrimsel çatışmalarının artçı şoklarını hissediyordu. Yeni seküler ve sivil yönetim idealleri, Alman yasa yapıcıları; kanunları yeni, birleşik ulusa uygun hale getirmek için gözden geçirerek değiştirirken, miras kalan ve çoğunlukla eski Kilise hükümlerinin az çok aynısı olan cinsellikle ilgili yasalarla ne yapılacağını çözmek zorunda bıraktı.

Endişe verici bir süreçti. Özellikle 14 Nisan 1851 tarihli Prusya Ceza Kanunu'ndaki Paragraf 143 ciddi protestoya sebep oldu. Paragraf 143 "insanlarla hayvanlar ve erkek cinsinden kişiler arası doğal olmayan gayrimeşru cinsel ilişkiden" suçlu bulunan herkesin beş yıla kadar kürek cezasından oluşan ve hüküm süresince sivil hakların kaybını da beraberinde getiren sert cezalar öngörüyordu. Bu yasa ve sonuçlarının ağırlığı için verilen gerekçe, "böylesi davranışın, kişinin yozlaşmışlığının ve alçalmışlığının göze çarpan bir göstergesi ve ahlâk için tehlikeli" olduğuydu.[9] Tarafsız gözükmesi için açık bir şekilde yazılan yasa kulağa yine de dinin eski bilindik ahlâk ve günah çan sesi gibi geliyordu. Aydınlanma sonrası, bilime saygılı kültüre yaraşır biçimde yasa, doğaya hem Tanrı'nın bir vekili hem de yansız bir seküler otorite olarak başvuruyordu. Yozlaşmanın eklenmesi yasayı, çürümekte olan ırk korkularıyla uygun hale getirdi. Hepsi birden düşünüldüğünde P. 143 hükümete, cinsel kabahatlere karşı olduğu kadar kaçınılmaz olarak şantajcılara da hayli etkin bir koz sağladı. Resmî ya da gayriresmî, bu, hayatları mahvetmeye uygun bir yasaydı.

Yasaya karşı çıkmak için adım atanlar arasında Karl Ulrichs ve Karl-Maria Kertbeny vardı. Bir süre yazışmış olmalarına rağmen, arkadaş değillerdi ve yalnızca Ulrichs'in erkeklerden hoşlandığı biliniyordu. Ama her ikisi de P. 143'ün adaletsiz olduğu kanısındaydı ve onların çalışmalarından dolayı "heteroseksüel" sözcüğümüz ve kavramımız var.

Ulrichs'in P. 143'e adanmış muhalefeti, erkeklerden hoşlandığı ortaya çıktığı zaman, gelecek vaat eden bir bürokratik kariyerden atılmış olmasından kaynaklanıyordu. Bu haksızlık onu, hayatını olabildiğince mantıklı ve dikkatli bir şekilde eşcinsel cinselliğin doğal, doğuştan gelen ve değiştirilemez olduğunu ve bu yüzden cezalandırılamayacağını savunmaya adamaya yöneltti. Ulrichs bilim insanı değildi, ama tıp literatüründe kendi cinsel durumu için didik didik içgörüler aradı. Hermafroditler hakkındaki tıp literatüründen etkilenen Ulri-

9 1851 tarihli Prusya Ceza Kanunu için bkz. Drage, *The Criminal Code of the German Empire*, s. 225.

chs, kendisinin de bir çeşit hermafrodit olduğuna dair bir teori geliştirdi. Hermafroditlerin bedenleri hem erkek hem de kadın türü organlar içerirken, Ulrichs, *Urning*, veya erkekleri seven erkeğin, erkek bir bedeni fakat kadın bir aklı olduğunu iddia etti. (Toplumsal cinsiyetin –cinsiyetin sosyal yönlerinin– biyolojik cinsiyetten ayrılabileceği düşüncesi 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar yaygın hale gelmedi.) Zamanının standartlarına göre titizce akla uygun olan Ulrichs'in "cinsel tersine çevrilme" teorisi, 1864'te takma adla bastığı bir çift kitapçıkta ortaya konmuştu. Ulrichs, kitapçıklarının Alman yasa yapıcılarının fikirlerini ve dolayısıyla da onları yasayı değiştirmeye ikna edeceğini umuyordu.

Avusturya-Macaristanlı Karl Maria Kertbeny, Ulrichs'in Prusya yasasının adaletsiz olduğu kanısını paylaşıyordu. Bir dostu ve iş arkadaşının; bir şantajcının, genç adamın "anormal zevklerini" açığa çıkarmakla tehdit etmesi nedeniyle intihar etmesi, Kertbeny'nin gözlerini, bir erkekle bir kadın birlikte olduğunda bir sonucu olmayan aktivitelerde iki erkeğin bulunmasını yasadışı sayan yasanın özündeki sorunlara açmıştı. Kertbeny, Paragraf 143'e karşı çıkan, Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nden gelen insan hakları kavramını kullanan, güçlü bir biçimde yazılmış, isimsiz basılmış iki kitapçık üretti.

Ulrichs'in ve Kertbeny'nin yaklaşımları pek çok açıdan farklıydı. Ulrichs eşcinsel arzuların istemsiz mahiyetini vurgulamak için *Urning* ruhunun doğuştan gelen kadınlığına dayanırken, Kertbeny başka erkekleri seven erkeklerin genellikle erkeksi ve cinsel yönden güçlü olduklarında ve modern devlette tam vatandaşlık hak ettiklerinde ısrar ediyordu. Ulrichs'in yaklaşımı, erkekleri seven erkeklerin bir seviyede erkek olmadıkları ısrarıyla, biyolojik cinsiyetin hukuken farklı muamele için meşru bir zemin olabileceği fikrini dolaylı olarak destekliyordu. Kertbeny, aksine, İngiliz filozof Jeremy Bentham'ın kitabından bir yaprak aldı ve basitçe kimseye zararı olmayan davranışları cezalandırmanın yanlış olduğunu ve dahil olanları biyolojik cinsiyetlerine göre seçerek cezalandırma-

nın daha da etik dışı olduğunu iddia etti. İkisi kısmen hacimli bir yazışma paylaştılar, ancak Kertbeny hiçbir zaman Ulrichs'in modellerini ya da terminolojisini benimsemedi. O, ilk olarak Ulrichs'e 8 Mayıs 1868'te yazdığı, "heteroseksüeller"le "homoseksüeller"i iki paralel ve kastettiği üzere eşit insan türü olarak karşılaştırdığı mektubunda açıkladığı, kendi sınıflama sistemini tercih etti.

İki adamın ne savlarının ne de ilgili terminolojilerinin hukuka etki ettiği ortaya çıktı. Paragraf 143 ve benzer yasalar, Alman yasal kodu pek çok kez yeniden vücut bulurken korundu ve daha sonra 1871'de Almanya tamamen birleştiğinde P 175 halini aldı. Daha sonra, utanç verici bir biçimde Hitler bu yasayı binlerce *Schwülen*in veya "ibne"nin toplama kamplarına kapatılmasını ve öldürülmesini meşrulaştırmak için kullandı. Yasa, kitaplardan 1969'a kadar çıkarılmadı. O zamana gelindiğinde, başta son derece kararlı bir şekilde karşı koymuş olanların "heteroseksüel" ve "homoseksüel" terminolojisi ve aynı şekilde ekseriya bu terimlerin imlediği cinsellik görüşü galip gelmişti.[10] Ama "heteroseksüel"in ortaya çıkışı birden olmadı. Dahası, Ulrichs veya Kertbeny ile neredeyse hiçbir ilgisi yoktu.

NORMAL DENİLEN CİNSELLİK

Böylece Krafft-Ebing ve *Psychopothia Sexualis*'e dönüyoruz. "Heteroseksüel" sözcüğünün popülerleşmesi Krafft-Ebing'in kitabı yazarkenki hedefi olmaktan uzaktı. Kertbeny ve Ulrichs gibi, Krafft-Ebing'in ilgisi de cinsel olarak tipik olana ya da heteroseksüele değil, yine alışılmışın dışında, aykırı ve cinsel olarak "sapkın" olanaydı. Krafft-Ebing, istemeden "heteroseksüel" ve "homoseksüel"i biyomedikal terimler olarak sayfalarında yerleştirmesine rağmen, *Psychopathia Sexualis*'i ortaya çıkarır-

10 Ulrichs'in özcü tersine çevirme teorisi çabucak kabullenilmişti. Onu bugün hâlâ transseksüelliği açıklayan ve meşrulaştıran retorik ve medikal stratejilerin pek çoğunda görmekteyiz: "Kadın bedenine hapsedilmiş erkek" kinayesi, su katılmamış Ulrichs'tir.

ken asıl olarak kanun yararına cinsel sapkınlığın sistematik bir biçimde gözlemlenmesini, tanımlanmasını, adlandırılmasını ve kategorilendirilmesini amaçlıyordu. Krafft-Ebing, 1886'da ilk baskıya yazdığı girişte, katalogun cinsel kabahat vakalarında karar vermek zorunda kalan yargıçlara ve yasa yapıcılara yardımcı olacağını umduğunu yazmıştı.

Psychopathia Sexualis tartışmasız çığır açıcıydı. Aynı zamanda türetilmişti –Krafft-Ebing, diğerlerinden başka, ne Ulrichs'e ne de Kertbeny'ye olan borcunu kabul eder– ve çok iyi düzenlenmemişti. Ancak "cinsel içgüdü" bozukluklarının kapsamlı bir listesini toplama çabalarının bilinen en erken girişimiydi. Bu girişim, büyük Linnaean geleneğini izleyerek, belirli cinsel gariplik veya patolojilere göre sınıflandırılmış ve yerleşik ritüele göre, çoğunlukla ölü dillerin küçük parçalarından formüle edilmiş isimler verilen egzotik "yeni" insan türlerinin toplamıydı.

Krafft-Ebing'in terminolojisinin satır aralarını okursak, uygun, sağlıklı cinsellik olarak neyi tanımlamak istediği hakkında oldukça net bir fikir ediniriz: Potansiyel olarak üremeye yönelik birleşmenin dışında pek bir şey değil. Krafft-Ebing'in görüşleri Katolik Kilisesi'ninkilere oldukça benziyordu: En yüksek amaç olan üremeye gitmeyen her şey doğrudan patolojik değilse de uygunsuzdu. Onda dahi, Krafft-Ebing'e göre, kişinin bu potansiyel üremeye yönelik birleşmeye, hayatının doğru zamanında girmesi gerekiyordu. Yanlış zamanda –çocukluk ya da yaşlılık sırasında– cinsellik yaşayanlar *paradoks*iden (tutarsızlık) mustaripti. Ek olarak kişi bunu doğru bir yaklaşımla yapmalıydı. Sekse gereğinden fazla ilgi duyarsanız, elinizde bir *hiperestezi* (aşırı duyarlılık) vakası olurdu; gereğinden az ilginin sonucu ise *anestezi*ydi (duyu yitimi). Bir kişinin sağlıklı cinsellikten biraz fazla sapabileceği sonsuz sayıda yol var gibi görünüyordu.

Yeni isim konmuş ve tanımlanmış olan, sadizm, mazoşizm ve fetişizm dahil bu ve diğer alışılmışın dışındaki çeşitli davranışlar ve özellikler yalnızca tıbbın değil, hukukun, yürütmenin ve kamunun sözlüklerine ve müşterek tahayyüllerine gir-

di. Krafft-Ebing'in kitabı hayli akademikti ve zahmete girerek, potansiyel olarak gıdıklayıcı bilgilerin tüketimini sınırlayacağı teorisine dayanarak gerçekten ilgi çekici kısımları Latince yazmıştı. Bu, zamanın orta sınıf Avrupalı erkekleri yeterince iyi eğitimli oldukları için bir parça Latince engel oluşturmadığından okur sayısını hiç azaltmadı. 1893'teki ilk Amerikan İngilizcesi baskısı da dahil olmak üzere, kısa zaman içinde bolca çevirisi yapılmıştı. Eski sodomi ve geniş "doğaya karşı suçlar" kapsamı buraya kadardı; giderek yaygın biçimde anlaşılan mesaj, modern cinsel sapkının *özelleştiğiydi.*

Bu özelleşmiş davranışların hiçbirinin, insan deneyiminin kronolojik kayıtları için yeni olmadığı tekrar etmeye değer. Birçoğunun iyi bilinen argo isimleri vardı. "Kâğıt oyunları",* örneğin, her ikisi de "düz yüzeyli" cinsel organa sahip kadınlar arasındaki seksi ifade eden, Aydınlanma döneminden İngilizce bir tabirdir. Ancak biçimsel bir taksonomi, bu aktiviteleri ve bunlarda bulunanları tamamen yeni bir biçimde gerçek kıldı. Bu başka hiçbir yerde Krafft-Ebing'in kitabının tamamına yayılan ve yirmi dört tezahürü olan "heteroseksüel" sözcüğünün durumunda olduğu kadar gerçek değildi.

Kardeşi "homoseksüel" gibi, "heteroseksüel" sözcüğü de birbirine dikilmiş, yarı Latince yarı Yunanca, Frankenstein'ın canavarı gibi bir terim. Krafft-Ebing'de, "normal cinsel"in yanında birini diğerine açıkça tercih etmeden kullanılır. Öyle görünüyor ki, ancak *Psychopathia Sexualis* standart bir metin haline geldikten ve terminolojisi tıp literatüründe daha fazla kullanılmaya başladıktan sonra, kulağa daha akademik gelen "heteroseksüel" nihayet yer etmeye başladı.

Jonathan Ned Katz'ın *The Invention of Heterosexuality*'de (Heteroseksüelliğin İcadı) yazdığı gibi, Krafft-Ebing'in "hastalıklı denilen rahatsız edici (ve etkileyici) seks örnekleri, sağlıklı olarak düşünülen yeni bir seks düşüncesini sessizce belirleme-

(*) *The game at flatts* tabirinin tam anlamıyla Türkçe karşılığı "kâğıt oyunları" Tabirdeki *flatts* sözcüğünün burada iki anlamı var: oyun kâğıdı ve düz yüzey. Argodaki kullanımında ikinci anlamıyla vulvanın düz yüzeyine gönderme yapılıyor – ç.n.

ye başladı." Bu sağlıklı cinselliğin merkezinde üreme vardı, fakat Krafft-Ebing onun ayrıca erotik haz arzusunu ve arayışını da kapsadığını gönülsüzce kabul etmişti. Bu bir dönüm noktasıydı. Krafft-Ebing'den sonra, "cinsel içgüdü" hem erotik arzuyu hem de üreme potansiyelini ifade edecekti.

Bununla birlikte, "heteroseksüel" kabul edilmiş tek bir anlamı olan, her gün kullanılan bir sözcük olarak ortaya çıkmadı. Birkaç yıl, bir patoloji terimi olarak kullanıldı. İngilizcede ilk kez, *Psychopathia Sexualis*'in İngilizce çevirisinden bir yıl önce, Chicagolu doktor James G. Kierman'ın 1892'de bir akademik dergide yayımlanan makalesinde görüldü. Kiernan ve birkaç çağdaşı "heteroseksüel"i Yunanca "hetero"nun, ya da "farklı"nın, farklı bir anlayışını kullanarak "her ikisi" anlamında kullandılar. Kiernan'ın "heteroseksüeller"i, bugün biseksüel diyeceğimiz insanlardı. 1901 tarihli *Dorland's Medical Dictionary* (Dorland'ın Tıp Sözlüğü) bunu tekrar eder, fakat ek olarak terimi "karşı cinsiyete karşı anormal ya da sapkın bir açlık" anlamıyla tanımlar. Bu tanım 1923 tarihli Merriam-Webster *New International Dictionary*'de (Yeni Uluslararası Sözlük) yankılanır. "Heteroseksüel"in başka her şeyden fazla patolojik olduğu düşünülen davranışları tanımlamadaki erken kullanımı, cinsel arzuya dair derin kaygıları yansıtır. Bu kaygıları çözmek ve "heteroseksüel"i bugün kullandığımız şekline yaklaşan bir anlamda sabitlemek, İngiliz seksolog Havelock Ellis'e kaldı. 1915'e gelindiğinde Ellis, "heteroseksüel" sözcüğünü, eş zamanlı olarak aşk duygusunun yüceltilmesi, üreme potansiyeli ve erotik haz deneyimini içeren erkek/kadın çiftler arasındaki bir ilişki çeşidinin kısaltması olarak kullanmaya başlamıştı.

Merriam-Webster sözlüğünün kısaltılmamış ikinci baskısı 1934'te yayımlandığında, "heteroseksüel" İngiltere'de ve Birleşik Devletler'de ana akım yayınlarda görülmüştü.[11] Merriam-Webster'a göre terimin 1934 tarihli tanımı "karşı cinsten biri-

---

11 "Hetero-seksüel" sözcüğünün ilk çıkışı Mary Keyt Isham'ın, Freud'un *Haz Prensibinin Ötesinde* ve *Grup Psikolojisi ve Ego Analizi* kitapları üzerine 7 Eylül 1924 tarihli *New York Times Book Review*'deki inceleme yazısıyla olmuştur.

sine duyulan cinsel tutkunun tezahürü; normal cinsellik" şeklindeydi. Normal cinsel heteroseksüeldi ve heteroseksüel normal olarak, tipik olarak, kabul edilebilir olarak, hatta övgüye değer bir biçimde cinsel olandı. Hünerli eski moda bilimsel taksonominin yardımıyla erkeklerle kadınlar arasındaki cinsel arzu ve aktivite için bir model yalnızca meşrulaştırılmamıştı; hem saygıdeğer orta sınıf ailelere hem de iyi düzenlenmiş seküler bir devlete uyan içsel bir fiziksel ve psikolojik normalliğin simgesi haline de getirilmişti. Modern heteroseksüel resmî olarak doğmuştu.

Cinsel İlişki

Kendinizi büyükannenizin tavan arasını karıştırırken hayal edin. Saçakların altında tozlu, sıkıntılı havayı solurken eski bir sandıkta, hepsi aynı elden yazılmış, incelikle düğüm atılarak, eski, çatlamış bir derinin içinde birbirine tutturulmuş çeşitli günlükler buluyorsunuz. İlk boş sayfadaki isim tanıdık, büyük büyük dayınızın ismi. Meraklı bir şekilde sarı sayfaları çeviriyorsunuz ve ancak gözünüze bir şey çarptığında duruyorsunuz; uzun zaman önce ölmüş bir akrabanın kendisinin ve William isimli bir arkadaşının "erken emekli olduklarının ve birbirlerinin kollarında arkadaşlıklarının huzur içinde uykuya daldığının" yazıldığı bir bölüm bu.[1]

Birkaç sayfa geriye gidiyorsunuz. Görünen o ki, bu arkadaş büyük büyük dayınızın yatılı okuldan sözünü ettiği ve onu, ikisi de mezun olduktan yıllar sonra evlerinde ziyaret eden eski bir arkadaşı. O zamanlar ikisi de yetişkin erkekler olmalılar, tabii hâlâ genç sayılabilirler, muhtemelen yirmilerinin başındalar. Bu ikisi bir yatağı mı paylaşıyorlardı? Birbirlerinin kollarında uykuya mı dalıyorlardı? Hmmm. Belki de bu sadece bir mecazdı.

Sonra büyük büyük büyükbabanıza gönderilmiş, her biri hâlâ kolayca yırtılabilecek bir zarf içinde olan bir mektup tomarını

1 James Blake'in günlüğünden, 27 Aralık 1851. Rotundo, "Romantic Friendship"

inceliyorsunuz. İçinde büyük büyük büyükbabanızın hukuk fakültesinden bir arkadaşının yabancı bir şehirde avukatlığa başlamanın zorluklarıyla ilgili ona dert yandığı uzun, geveze bir mektubu açıyorsunuz. Mektubun yazarı belki de bir riske giriyor, ikisi el birliği yapabilselerdi çok daha kolay olurdu. Sonra sayfayı çeviriyorsunuz. "Evet, James, gelmeliyim; yine bir araya geliriz; küçük yatağın yeterince geniş; aynı baroda çalışırız ve ilk kez bir şeyler başarmış bir çift ortak gibi oluruz."[2]

Tesadüfen böyle aile yadigârları bulsanız ne düşünürsünüz? Eşcinsel olduğunu saklamış bireylerin olduğu bir aileden geldiğinizi düşünür müsünüz? Elinizde var olan kanıta dayanarak, büyük büyük büyükbabanızın en azından biseksüel olduğunu varsayar mısınız? Varsaymanız tamamen anlaşılır bir durum olur. Sonuçta erkekler genellikle, eğer birbirleriyle cinsel ilişki içinde değillerse yatak paylaşmazlar. Herkes birlikte yatmanın ne anlama geldiğini bilir.

Ya da bilir miyiz? Bugün bizim için birlikte yatmak neredeyse değişmez şekilde cinsel aktivite anlamına geliyor. Ancak anlaşılan o ki bu varsayım oldukça yakın zamanlara dayanıyor. İnsanlık tarihinin çoğunda bir yatağı paylaşmak, pahalı yatak, çarşaf ve yatak odaları sorununa faydacı bir çözüm anlamına geliyordu. Merkezî ısıtma öncesi devirde, bir yatağı paylaşmak gece sıcak kalmak anlamına da geliyordu. Şüphesiz ki, yatak paylaşmak, gürültücü, osuran, uygunsuz davranan yabancılarla otel yatağı paylaşan gezginlerin mektuplarından da görülebileceği üzere, her zaman keyifli değildi. Ama birçok insanın hayatında, her zaman içinde aynı biyolojik cinsten birilerinin olduğu yatak paylaşımı yalnızca yaygın değil, aynı zamanda Herman Melville'in *Moby Dick*'in sayfalarında, uzun zamandır evli çiftlerin yakınlığına benzettiği, duygusal olarak yakın bir sığınağı da temsil ediyordu.

Genel anlamda, bizden önce yaşayan akrabalarımız yataklarını paylaşmaktan memnunlarmış gibi görünüyor. Aynı yatakları paylaştıkları büyük kardeşleri sonunda evden ayrıldık-

2 Daniel Webster tarafından J. Hervey Bingham'a yazılan bir mektuptan, 2 Ocak, 1805. "A.g.m."

larında, bu durumu mutlulukla karşılayacaklarını düşünebileceğimiz küçük kardeşler, bazen yataklarını paylaşmayı son derece özlemişlerdir. Abraham Lincoln döneminde kongre üyesi olmuş Elisha Whittlesey, ergenlik yıllarında ağabeyi William'a şöyle yazmıştır: "Çok sevgili bir ağabeyden ayrılmak ne demekmiş hiç bilmiyordum. Sen ve ben her zaman beraberdik. Seni en çok yatağa gittiğimde özlüyorum." Hatta Lincoln'ün kendisi de yatağı paylaşan biridir ki bu, onun cinselliğiyle ilgili birçok spekülasyonun temelidir. Parasız bir hukuk fakültesi öğrencisi olarak Lincoln, kısmen yataklar paylaşıldığı için düşük masraflı olan yerler kiralardı. Lincoln'ün yatağını paylaştığı Joshua Speed, Lincoln'ün en yakın ve en çok sevdiği arkadaşlarından biri oldu. Aynı cinsten kadın ve erkek arkadaşlar yakınlıklarından dolayı sık sık yatak paylaşırlardı. Hatta kadın arkadaşlar, tarihçi Carroll Smith-Rosenberg'in de belirttiği üzere, ziyaretlerinde "sevgili arkadaşlarıyla günün her saatini birlikte geçirebilsinler diye kocalarını yataklarından ve yatak odalarından çıkartırlarmış"

Sorumlu hiçbir tarihçi yatak paylaşmanın hiçbir zaman kesinlikle cinsellik içermediğini iddia edemez. Fiziksel yakınlığın ve fırsatın gece içinde hiçbir zaman bir şeylerin yükselmesine yol açmadığını düşünmek saflık olur. Şimdi "homoseksüel" ya da "homoerotik" diye tarif edeceğimiz bazı ilişkiler, şüphesiz, genelde yaygın olan bu pratiğin toplumsal olarak sağladığı uygunluğun ince perdesi arkasında yoruma yer bırakmayacak şekilde gelişmiştir. Ancak eskiden yatak paylaşımının yaygın *oluşu* ve bunun uygun *görülmesi* bir gerçektir. Yatak paylaşımının sıradan, cinsellik içermeyen bir deneyim olarak düşünülmesi gerçeği, durumların büyük çoğunluğunda vaziyetin tam da böyle olduğu izlenimini vermektedir.

Açıkça görülüyor ki, yatak paylaşımıyla ilgili "herkesin bildiği" zaman içinde değişmiş. Bir zamanlar "herkesin bildiği", düzenli olarak bir yatağı paylaşmanın, arkadaşlar, aile bireyleri ve gezginler için yaygın olduğu ve bir yatağı paylaşmanın sadece ondan ibaret olduğuydu. Şimdiyse, "herkesin bildiği" şekliyle "geceyi birlikte geçirelim" demenin tartışmasız yalnızca

tek bir anlamı vardır – o kadar ki, 1967 yılında The Ed Sullivan Show'da Rolling Stones'un, şarkının* orijinal sözlerini söylemeleri yasaklandı ve 2006 yılında Çin'deki ilk gösterilerinde ise o şarkıyı hiç söyleyemediler.

Her ne kadar "herkesin bildiği" şeyler, ortak aklın gerçekleri, kaçınılmaz ve sarsılmaz hakikatler gibi görünse de gerçek, öyle olmadıklarıdır. Değişirler. Ama eğer "herkesin bildiği" değişebiliyorsa, o zaman nasıl hâlâ herkes onu biliyor gibi görünebilir? Seks ile ilgili ne bildiğimizi nasıl biliyoruz? Cinsellik söz konusu olduğunda, beklentilerimize; sözcükleri, davranışları, görünümleri yorumlamalarımıza; kendimizle ve başkalarıyla ilgili fikirlerimize nasıl varıyoruz? Bunun bir önemi var mı?

NE DÜŞÜNECEĞİNİ BİLMEK

Antropologlar "herkesin bildiği şeyler" ile ilgili konuştuklarında *doxa* terimini kullanırlar.[3] *Doxa*, Yunancadaki "herkesçe bilinen"den gelir ve bu ne olduğunun oldukça iyi bir tarifidir: Yerel kültürümüzden öğrendiğimiz ve dünyayı anlamlandırmak için kullandığımız anlayışlar. *Doxa*, hiç abartısız, çoğu durumda, "söylemeden anlaşılan" varsayımlar, farz etmeler ve dünyaya ve onun nasıl işlediğine dair "ortak akıl" fikirlerimiz demektir. Adeta cinsellikle, heteroseksüellikle ilgili bildiğimiz –veya bildiğimizi düşündüğümüz– her şey *doxa* sayesindedir. Belki de benim için *doxa*nın gücünü ifade etmenin en iyi yolu, sizin bu sözcükleri okurken bile, gizliden gizliye kendinize saçma bir tarihçinin ne söylediğinin önemi olmadığını, birbirinin kollarında uyuyan bu hisli beyefendilerin *açıkça* gey olduklarını söylemenizin sebebinin *doxa* olmasıdır.

Bir kültürün *doxa*sını özümsemek, cinselliğe dair *doxa*sını içerecek şekilde çokça özümsemek, doğumda başlayan ve ka-

(*) Söz konusu şarkı, Rolling Stones'un 1967 tarihli "Let's Spend the Night Together" (Geceyi Birlikte Geçirelim) adlı şarkısıdır – e.n.

3 *Doxa* sözcüğü bu şekilde ilk kez antropolog Pierre Bourdieu'nün 1972 tarihli *Outline of a Theory of Practice* kitabında üretilmiş ve kullanılmıştır.

çınılmaz bir kültürel süreçtir. *Doxa*, yeni doğan bebeklere nasıl muamele ettiğimiz de dahil olmak üzere adeta yaptığımız her şeyi etkiler. Örneğin, erkek bebeklerin ağlaması ona bakanlar tarafından daha çok "aşırı" olarak görülürken, kız bebeklerin ağlaması normal algılanır. Dolayısıyla erkek bebekler gerçekte aşırı ağladıklarından değil, erkek oldukları için aşırı ağlama sebebiyle cezalandırılmaya daha çok meyillidirler.[4]

Bu aynı zamanda *doxa*nın bir ifadesi ve öğretilmesidir. Erkek bebekler ağladıkları için cezalandırılırken *doxa*yı öğrendiklerini bilmezler. Bu erkek bebeklerin ağabeyleri ve ablaları olup biteni görürken *doxa*yı öğrendiklerini bilmezler. Bakıcılar çocuklara *doxa*yı öğrettiklerinin veya *doxa* onlara öğrettiği için kız ve erkek çocuklara farklı davrandıklarının farkında değillerdir. İnsanlar *doxa*yı dışsal bir güç olarak değil içeriden bir bilgi olarak deneyimlerler: "Herkesin bildiği" şeyler. Ancak eğer "herkesin bildiği" "erkekler ağlamaz" ise o zaman ağladıkları zaman cezalandırılacakları ihtimali de artar. Ve eğer ağlayan erkeklerin cezalandırıldığını "herkes biliyorsa", en yüksek ihtimal erkeklerin ellerinden geldiği sürece ağlamayacaklarıdır.

"*Doxa*", kulağın aşina olmadığı Yunan kökenli tınısıyla anlaşılması güç bir fildişi kulesi kuramı gibi gelse de çok gerçek, olağan, rutin olarak gözden kaçırılan gündelik bir süreçtir. "Erkekler ağlamaz" *doxa*dır. Ancak bu sadece soyut bir inanış değildir; aynı zamanda insanların nasıl düşündükleri, konuştukları ve hareket ettikleri üzerinde günlük bir etkidir. Bu tam olarak *doxa*nın nasıl kusursuz ve görünmez hale geldiği ve iyi de olsa kötü de, "bir şeylerin nasıl olduğudur" Bilerek ya da bilmeyerek, isteyerek ya da istemeyerek, biz *doxa*nın içine dahil oluruz çünkü gündelik hayatta muhatap olduğumuz insanlar için neyin arzu edilir neyin edilmez, neyin kabul edilir neyin kabul edilmez olduğunu, bizi neyin cezalandıracağını ve bize neyin övgü getireceğini onun sayesinde biliriz. *Doxa*, kültürümüzün beklentilerini karşılamada başarılı olmak için refleksif şekilde bilmemiz gereken tüm şeylerden oluşur.

4 Reijneveld ve diğerleri, "Infant Crying and Abuse"

Aynı zamanda, *doxa*nın bize ihtiyacı vardır. *Doxa*, insanlar veya kültür olmadan var olmaz, var olamaz. Ve dolayısıyla insanlar ve kültürler değiştikçe, yatak paylaşımında da gördüğümüz gibi, *doxa* da değişir. Ancak *doxa* yukarıdan aşağıya bir otorite, değişmesini söylediği için değişmez. Büyük kültürel otoritelerimiz –örgütlü din, tıp, bilimler, hukuk, medya ve diğerleri– *doxa* üzerinde çok etki yaratabilirler ama onu sıfırdan yaratamazlar. *Doxa*nın yaratılması bir halk sürecidir. Onu hepimiz, birlikte, genellikle istemsiz yaratırız.

*Doxa*nın halk süreci, heteroseksüellik ile ilgili "herkesin bildiği" şeylerin çeşitli meydana getirilme yollarına baktığımızda iyice açık hale gelir. İster otorite figürlerinden çıkan bilgiyi benimsemeyi, işaretlenmiş kategorileri üretmeyi, Tanrı'yı ve doğayı hatırlatmayı veya kararlı popülist bir eğilimle istatistikleri yorumlamayı içersin, biz bilgiyi seçen, şekillendiren ve dağıtan geniş bir kültürel sohbet içinde yer alırız. Bu yollarla ve diğerleriyle –ve farkında olsak da olmasak da sürekli dahil olarak– heteroseksüellikle ilgili "herkesin bildiği" şeyin üretim sürecine katılırız.

HOMEOPATİK FREUD

Kültürlerin *doxa*yı üretme süreci gürültülüdür. Birbirinden farklı birçok sese, geniş bir bilgi ve görüş bulutuna ve kararlı olarak konuyla ilgili bilginin ilginçliğini düşük bulan, bir ileri geri haline dayanır. Ancak gürültülü olması rastgele olduğu anlamına gelmez. Eğer sosyal medya platformu Twitter'a aşinaysanız, muhtemelen sadece Twitter'ın otomatik olarak üretilen "ilginizi çekebilecek gündemler" listesine şöyle bir göz atarak, belirli zamanlarda farklı durumlar ve konular hakkında süren geniş kültürel sohbetten de haberdarsınızdır. "Heteroseksüel" bizim düşünüşümüzde ve kelime dağarcığımızda, ilgi çekici bir gündem çevrimiçi olarak nasıl öne çıkıyorsa öyle göze çarptı: Hakkında gittikçe daha çok insan konuşur oldu, ta ki kendi kendine var olana kadar.

Ancak bu olmadan önce "heteroseksüel", bir sohbet akışının içine girmek zorundaydı. Kertbeny ve Krafft-Ebing için, hatırlayacağınız üzere "heteroseksüel", bir sınıflandırma deneyinden, daha önce ismi olmayan bir şeyi tanımlama ve kategorilendirme teşebbüsünden fazlası değildi. Bizim için, "heteroseksüel" bir deney değil, sekse dair ideolojimizi nasıl düzenlediğimizin temel bir taşı. Kültür olarak, biz "heteroseksüellik" denilen şeyin, içsel ve indirgenemez biçimde var olduğuna inanıyoruz. Biz onun belirli arzu, davranış ve ilişki biçimleri ürettiğine inanıyoruz. 1800'lerin sonunda, çok az insan "heteroseksüel" diye bir şeyi duymuştu. 1950'ye gelindiğinde "heteroseksüeller" her yerdeydiler ve çoğu insan net olarak hep öyle olduklarını düşünüyordu. "Heteroseksüel"in garip bir yeni kelimeden, cinsellik *doxa*sının başlıca ve sorgulanmaz ilkesi haline gelmesi için takip eden yıllarda bir hayli şeyin gerçekleşmesi gerekti. Bu geçişin önemli güçlerinden biri Sigmund Freud ve daha da önemlisi onun çalışmasının popüler hale gelmesidir.

Konu heteroseksüellik olunca Freud hem basite indirgeyici hem de oldukça eleştirel bir düşünürdü. Birden fazla defa, "erkekler tarafından yalnızca kadınlara hissedilen cinsel ilgi açığa kavuşturulması gereken bir sorundur ve nihayetinde kimyasal türden bir çekime bağlı olan apaçık bir veri değildir"[5] demiş ve aynı derecede radikal bir kavrayışla heteroseksüelliğin nesne seçiminde tıpkı homoseksüellik gibi bir kısıtlama gerektirdiğini kabul etmiştir. Ancak cinsel arzuların karmaşıklığına dair bu isabetli gözlemleri yaparken aynı zamanda heteroseksüelliğin var olduğunu da hiç tereddütsüz kabul etmiştir. Freud'un heteroseksüelliğin hakiki insani bir durum ve insan davranışının normatif bir özelliği olduğuna dair inancı tüm çalışmasına yansımıştır. Freud'un, İngilizce konuşulan dünyada, özellikle de Amerika'da, böyle isim yapmasının sebebi incelikli tarafları değil, geniş ölçekli Freudculuktur.

Freudyen seks kuramları, 1910'larda ve 1920'lerde Avrupalı ve Amerikan enteli jansiyasının içine sızmış, 20. yüzyılın ikinci yarısına doğru neredeyse psikolojik hâkimiyeti yönetecek iv-

5 Freud, *A Case of Hysteria*, s. 146.

meyi ve görünürlüğü yakalamıştı. Freud'un yetişkin cinselliğinin bebeklikte başlayan bir dizi uzun toplumsal etkileşim yoluyla geliştiğine dair önermesi özellikle popüler ve etkili oldu. Freud, herkesin fiziksel ve fizyolojik yaratılışlarının parçası olarak içkin bir cinsel kapasiteyle doğduğunu savunuyordu. Doğuştan gelen bu cinsel potansiyelin neye dönüşeceği, doğru gidebileceği gibi kolaylıkla yanlış da gidebilecek, korkutucu sayıda gölgede kalan ve sık sık dehşet verici değişkenlerin oluşturduğu şeytanca bir denkleme bağlıydı.

Uygun biçimde oluşturulmuş bir heteroseksüel olmak böylece bir başarı haline geldi. Freud'un dünyasında bir kişiyi cinsel olarak "normal" yapan yalnızca doğa ya da Tanrı'nın isteği değildi. Yetiştirilme ve aile, yetişkin heteroseksüelliğinin güvenli limanına ulaşmak için doğru bir şekilde geçilmesi gereken bulanık, tehlikeli sulardı. Freudyen kuram, yetişkin cinsel kişiliğinin oluşumuna orta sınıf çekirdek hane ile akrabalar, arkadaşlar, okul ve yabancılar dünyasını da dahil etti. Ebeveyn-çocuk ilişkileri bilhassa önemliydi ve endişe verici bu çabanın herhangi bir noktasında farkında olmadan bir çocuğu başarısızlığa uğratan bir ebeveynin cehenneme kadar yolu vardı.

Freudyen bir bakış açısından, doğru düzgün bir cinsel seyir izleyebilmenin sonucu, bir kişinin yalnızca "doğru" biyolojik cinsiyetten bir partnere karşı cinsel arzu hissetmesi değil, yetişkinliğe belirli arzu, eğilim ve farkındalık dizisiyle gelmesiydi. Erkekler, hem annelerine duydukları ödipal özlemleri başka kadınlara yönlendirmeyi öğrenecek hem de üremeye dair azgın arzularını mimarlık ve tarım gibi toplumsal olarak daha çok kabul gören yaratıcılık biçimlerine yönelteceklerdi. Kendileri seksi yalnız seks için arzulayacaklardı, ancak içgüdüsel olarak kadınları kutsal Meryem Ana/fahişe çizgisinde sınıflandırmayı bileceklerdi.[6] Kadınlar ise kendi anneleriyle ve babalarıyla yatmaya dair çocukluk arzularının üstesinden gelecek ve bilinçaltındaki çocuk sahibi olma arzuları adına kocalarıyla seks yapmayı arzulamayı öğreneceklerdi.

6 Örneğin bkz. Hartmann, "Sigmund Freud and His Impact on Our Understanding of Male Sexual Dysfunction"

Bir kadın bekâretini kaybettiği erkek üzerinde, hem o erkekle hem de cinsel edimle ilişkisini sonsuza dek şekillendirecek türden bir deneyimi damgalayacak sihirli (ve otomatik) bir beceri de geliştirecekti.

Çok yönlü sapık olan bir çocuğun doğru düzgün işleyen heteroseksüel bir yetişkine dönüşmesi, "normal" heteroseksüelliği birçok hassas ve iç içe geçmiş faaliyetin başarısına bağlı kılacak şekilde fazlasıyla karmaşıktı. Her ne kadar günümüzde az sayıda psikolog Freudyen cinsellik oluşumu kuramlarına katılsa da etkileri toplumsal imgelemde yerini koruyor. Bugün dahi insanlar sık sık, heteroseksüel olmama halinin bir kişinin ebeveynleri ya da yetiştirilme şekli veya bir tür cinsel travma yahut bir noktada kesintiye uğramış psikolojik gelişim durumu ile ilişkili olduğunu varsayıyor.

Jonathan Ned Katz'ın ifade ettiği gibi, Freud'dan sonra "heteroseksüel doğulmadığı, *olunduğu*" açıktı. Ancak Freud'un kendisi bile, bu anlayışı bize muazzam bir tanrı gibi basitçe aşağıya uzanıp sunmadı. Sunamazdı da. Freud'un altın çağında bile, aslında oldukça az insan eserlerini okumuştu. Freud'un üzerimizdeki etkisi, kültür çapında devasa bir kulaktan kulağa oyununa dönmesindendir. Evlilik konulu el kitapları ve cinsel kişisel gelişim kitaplarının yazarları, her zaman Freudyen sürü psikolojisi üzerinden hareket etmiyorduysa da ona yaslanmaya özellikle meyilliydi.

Örneğin, 20. yüzyılın ilk yıllarında, Britanyalı kadınların üreme sağlığı için mücadele eden Marie Stopes, bir kadının bekâretini kaybetme biçiminin o kadının sekse dair tutumlarını otomatik ve kalıcı olarak şekillendireceği düşüncesi gibi Freudyen görüşleri tekrar eden baskın sesler arasında yer alıyordu. Freud, bu görüşe, 1905 yılında *Cinsellik Üzerine Üç Deneme* adlı eserinde bilimsel ve tıbbi onayını vermişti. Stopes, 1918 yılında basılan ve çok satan *Izdivaçta Aşk* başlıklı kitabında, gerdek gecesinde fazla hevesli ve hassas davranmak konusunda bencil olan kocaların, her daim seksten hoşlanmayacak ve kocalarının dayatmasına içerleyecek kadınlar yaratacağını anlatarak bu görüşü güçlendirdi.

Freud'un etkisinin derinliği, fizyolojik hakikatler adına psikolojiden genellikle uzak duran itibarlı Theodor van de Velde gibi yazarların eserlerinde ortaya çıktığında daha net görünüyor. Van de Velde'nin 1926 yılında *Ideal Marriage* (İdeal Evlilik) adlı kitabı zamanının *Joy of Sex*'iydi (Seksin Keyfi) ve 1965'te yeniden yayımlanana kadar orijinal sürümünde kırk altı baskı yaptı. (*Joy of Sex* 1972 yılında yayımlandı.) Van de Velde kitabında, "beyin işçisi" olan erkekler arasında görülen cinsel nevrozun ve "psişik iktidarsızlığın" tehlikelerine dair bir uyarı gibi Freudyen sloganları aktarırken, "anneliğe duyulan güçlü isteğin" "kadınların çoğunda" cinsel ilgi için başlıca etken olduğunu söyleyen Freudyen iddiayı da destekliyordu.

Bu tarz tekrarlar aracılığıyla, Freud'un kuramları bilinen gerçeklere dönüştü ve bu gerçekler tekrar tekrar yankılandı, binlerce kişi tarafından okundu, daha binlercesi tarafından tartışıldı ve gitgide düşünüşümüze daha büyük ölçekte dahil oldu. Çok zaman geçmeden de *doxa*ya dönüştü. Şüphesiz ki, hem Freud'un kuramsal çerçevesinin içsel mantığı hem de kuramlarının, insanların deneyimlerini nasıl hatırladıkları üzerine yapılan klinik gözlemlerden çıkmış olması bu süreci hızlandırdı. Popüler kaynakların tipik olarak aktardığı bilhassa geniş özetlerde kuramlar, öz-çözümsel kullanım için kolayca uyarlanıyordu.[7] Psikanaliz ve öz-çözümleme, otomatik olarak etkileşimsel ve katılımcı olduğu için, Freud'un cinsellik kuramları kamusal muhabbete emsalsiz biçimde elverişliydi. İkinci Dünya Savaşı zamanında, temelde Freudyen olan bir cinsellik anlayışı bir kültürel basmakalıba, sadece çizgi romanların genç insanları çocuk suçlulara ve cinsel sapıklara dönüştüreceğine

7 İngiliz bilim filozofu Karl Popper'ın 1963 tarihli bir yazısında belirttiği gibi, "Diğer bütün gözlemler gibi 'klinik' gözlemler de kuramlar ışığında yapılan yorumlardır ve sadece bu nedenle ışığında yorumlandıkları kuramları destekliyor görünmeye uygundurlar." (Bkz. Popper, "Science: Conjectures and Refutations".) Akıllı Popper, Freudyen fikirlerin mitik gücünü de fark etmişti ve Ego, Süper Ego ve Id'le ilgili olarak "Ona, Homer'in Olympus'tan topladığı hikâyelere yapılandan, esas olarak daha güçlü bir bilimsel statü atfedilemez. Bu hikâyeler bazı olguları betimler, ama ancak mitler biçiminde" demiştir.

inanılan, şimdilerde gülünecek türden bir algıya hizmet etmemiş, aynı zamanda Amerika'da hâlâ devlet denetimindeki "salt perhiz" cinsel eğitim ideolojisini etkilemeye devam eden sekse dair bir *doxa*ya da dönüşmüştü.[8]

Bu noktada, Freud'un cinselliğe dair *doxa*mızdaki varlığı sık sık tuhaf biçimde dolaylı, yayılmış ve neredeyse homeopatik olarak görünür. Mesele tam olarak budur: Fikirler bir kültüre iyiden iyiye nüfuz ettiğinde bir *doxa* olarak ortaya çıkar. Freudyen fikirlere düşünceyi ve eylemi şekillendirme gücünü veren, bu fikirlerin yaygın ve belirgin bir biçimde basitleştirilmesidir. Freud hiçbir şekilde, yazdığı tek bir kelimeyi okumayan milyonlarca insanı etkilemek üzere yola çıkmamıştı. Asla çıkamazdı da. Öte yandan, tekrar ve yayılma, onun fikirlerini seks hakkında "herkesin bildiklerinin" ayrılmaz parçaları haline getirme işini çok iyi yaptı.

SÜRTÜĞÜN KARŞITI

*Doxa*nın şekillendiği, aktarıldığı ve uygulamaya döküldüğü diğer bir yol ise dildir. Örneğin, "sürtük" sözcüğünü düşünün. Bir kadına sürtük demek, o kadını diğerlerinden ayırır. Onu yalnızca yanlış bir şey yapmakla değil, o şeyi oldukça çok yapmakla etiketler. O, kuralları yıkıyor, cinsel adabın sınırlarının üzerinden geçiyor ve saygıdeğer bir kadının kabul etmeyeceği doğrultuda sınırları aşıyordur. "Sürtük", bir kişinin, özellikle de bir kadının, cinsel olarak nasıl olması gerektiğine dair sınır hakkında bizi bilgilendirmesiyle, sekse dair *doxa*nın açıkça bir parçasıdır.

Fakat eğer "sürtük" istisnaysa, kural nedir? "Sürtüğün" karşıtı nedir? "Sürtük", toplum bilimcilerin "işaretlenmiş kategori" adını verdikleri ve beklenenin veya *doxa*da yaygın olanın ötesine geçen ya da onunla çelişen bir şeyi ifade eden terimle-

8 Bkz. Fredric Wertham'ın 1954 tarihli kötü bir üne sahip *Seduction of the Innocent* adlı eseri ya da daha fazla bağlam için, Wright'ın *Comic Book Nation* adlı eseri. "Salt perhiz" eğitimi üzerine, bkz. Valenti, *The Purity Myth*.

re örnektir.[9] "Hemşire" ile "erkek hemşire" ya da "piskopos" ile "kadın piskopos" arasındaki farklar tipik olan ile olmayanı, beklenen ile şaşırtıcı olanı işaretleyen niteleyicilerdir. Aynı etkiyi, mevzubahis kişinin ya da şeyin saptırdığı veya erişmeyi başaramadığı kıyasıyla daha iyi ya da daha mükemmel bir halinin olduğunu ima eden "engelli" ve "biçimsiz" ve hatta "geri zekâlı" gibi sözcüklerde de görürüz.

Bu ima edilen ya da doğrudan karşılaştırmalar aracılığıyla, işaretlenmiş kategoriler neyin kurucu nitelikte, esas alınan çizgi olarak görüldüğünü, diğer her şeyinse bir sapma olduğunu açıkça belirtir. "Renkli insanlar" sözünü düşünün. Bu söz bugünlerde siyaseten doğru bir ifade olarak görülüyor olabilir, ama bunun işaretlenmemiş karşılığı nedir? "Renksiz insanlar" olmalı ama öyle değil: Renksiz insan diye bir şey yok. "'Rengi' olmayan insanlar" esas alınan, varsayılan, olağan ve normal olanlar. "Renkli insanlar"ın örtülü bir şekilde karşısına konulan işaretlenmemiş kategori "rengi olmayan insanlar", diğer bir deyişle beyazlardır.

İşaretlenmiş kategoriler, hızlıca kavradığımız gibi, *doxa*yı bildirmek için bilhassa etkili bir yol. "Renkli insanlar" gibi açıkça tanımlanmamış, işaretlenmemiş kategori karşılıkları olmayan işaretlenmiş kategoriler, toplumsal olarak en etkili olma eğilimi gösteriyor. İşaretlenmemiş, beklenen, normatif "varsayılan" kategori adlandırılmadığında ve görünmez olduğunda, tüm odak işaretlenmiş kategori üzerindedir: Hem karşıt hem eşit olan hiçbir şey yoktur. Peki, spektrumda sürtüklerin karşı ucunda olan insanları nasıl *adlandırırız*? Namus kumkuması, belki. Ama "namus kumkuması" da çan eğrisinin diğer ucundaki uç noktadır, işaretlenmiş bir kategoridir. Bu çan eğrisinin ortası için, *doxa*nın sınırları içine rahatça uyan, çoğu insanın sık sık bulunduğu alan için ise anlamlı bir sözcük yoktur. Adsız ve niteliksiz, gevşek bir biçimde "normal" olarak nitelendirebileceğimiz alan neredeyse tamamen tanımsızdır.

---

9 İmleme teorisi ilk olarak dilbilimci Roman Jakobson tarafından geliştirilmiştir ve Prag Okulu'nun diğer dilbilimcileri ve toplumdilbilimcileri tarafından detaylandırılmıştır.

Bu yüzden, "sürtük" ve "namus kumkuması", "sapık" ve "sapkın", hakaret ve sekse dair *doxa*nın sınırlarını denetleme yolları olarak gayet iyi işliyor. Etiketlerin kullanımı gayret gerektirmezken, onlara karşı durmak zor ve hatta neredeyse imkânsızdır. Kaltak olarak ayıplanan (*slut shaming*)* herhangi bir kadının –ve 1993 yılında Üniversiteli Amerikan Kadınlar Birliği'nin yaptığı bir araştırmaya göre, her üç Amerikalı kadından ikisi bununla lisedeyken mücadele ediyor– çok iyi bildiği gibi, mağdurun hiçbir ilgisi yoktur.[10] Onun cinsel varlığına dair unsurlar önemsizdir, mühim olan işaretlenmiş kategorinin parlak abartılı renklerine boyanmış olması ve "normal"in biçimsiz görünmezliğinde kaybolamamasıdır. "Sürtüğün" karşıtı *sürtük olarak damgalanmamış biridir*, *doxa*yı ihlal etmekle suçlanmamış biridir. "Sapığın" karşıtı da aynı şekilde: *Sapık olmakla suçlanmamış biri.*

Bu, "heteroseksüel" sözcüğünün var olmasını iki katı hayranlık uyandırıcı ve iki katı yerinde kılıyor. Hatırlayacağınız gibi, binlerce yıl boyunca bunun için bir sözcük yoktu ki bu da *doxa*ya uygun ve tipik olan şeylerin genelde nasıl diğerlerinden adlarla ayrılmadığını gösteriyor; onlar sadece *var*. Kertbeny, "heteroseksüel" ve "homoseksüel" sözcüklerini kasıtlı olarak bir çift şeklinde türetti: Bir yerine, işaretlenmiş iki kategori olması belli bir eşitlik üretiyor ki bu tam da onun yapmak istediği şeydi. Eşleştirilmiş sözcükler; özelleşmiş olmaları, onları işaretlenmemiş evrensel olgulardan, ayrışmamış "cinselden" ayıran "homo"nun ve "hetero"nun, işaretlenmiş kategoriler olduğunu ileri sürer. Daha yapılandırılmış ve sınırlandırılmış bir cinsel kişilik haline gelmiş ilkel, ayrışmamış cinsellik fikri Freud'un cinsellik kuramının merkezindeydi ve bu gelişimsel sürece inanış, bizim *doxa*mızın parçası haline geldi. Fakat aynı zamanda, biz bir çizgiyi aşana ve bir namus kumkuması, sapık, sapkın ya da sürtük haline gelene dek "hetero-

(*) Her zaman olmamakla birlikte çoğunlukla bir kadını, toplumun geleneklerine, toplumsal cinsiyet rollerine, din kurallarına aykırı cinsel davranışlar, tavırlar veya ifadeler sebebiyle suçlu ve aşağı hissettirme maksatlı yapılan eylemler – e.n.

10 Tanenbaum, *Slut*, s. 10.

seksüel" ile ilgili pek çok şey biçimsiz ve tanımsız kalıyor. İşaretlenmiş dil, bize cinselliğe dair *doxa*mızı, bizden beklenenin ne olduğunu, ailelerimiz ve arkadaşlarımız tarafından neyin kabul edileceğini dikkatli bir şekilde tanımlayarak değil, neyin kabul edilmeyeceğinin –kırmızı noktaların dilsel karşılığıyla– sınırlarını çizerek verir.

SADECE DOĞAL

Doğa, fiziki evren, gerçekliğimizin tabanını oluşturur. İçinde insan eliyle yapılmamış olan her şeyin yanı sıra insanları –ve onların ellerini– de barındırır. Doğal olguların gerçekleşmesini sağlayan; atomları bir arada tutmaya yarayan zayıf nükleer güçten, yaşam ile ölüm arasındaki farkı yaratan gizemli kıvılcıma kadar tüm fiziksel güçler de doğadır. Doğa bizim bir şey yapıp yapmamamızla ilgisi olmadan kendiliğinden var olur; biz buraya geldiğimizde de buradaydı, biz gittiğimizde de burada olacak. Bu, tam da insanların doğada neyin var olup olmadığına bağlı olarak *doxa*yı, insan davranışına dair beklentilerini ve varsayımlarını rasyonelleştirmeye neden bu kadar sık teşebbüs ettiklerinin sebebidir.

Bu, özellikle mesele sekse geldiğinde doğrudur, bilhassa da erkeklerle kadınlar arasındaki cinsel aktiviteye dair doğa argümanları uzun zamandır ortalıkta. Üreme, özellikle çarpıcı ve etkileyici bir doğal olgu, türlerin sürmesini sağladığı için de çifte etkileyici. Erken dönem Hıristiyanları için cinsel arzularını veya cinsel eylemlerini meşrulaştırmak adına yeterince önemli olan tek şey üremeydi. Direkt olarak gebeliğe yol açmayacak her cinsel davranış ve cinsel arzu kısa zamanda hayati önemde olan *contra naturam*, doğaya aykırı *sözüyle* etiketlendi. Bir cinsel eylemin "doğaya aykırı" olup olmamasında katılımcıların cinsiyetleri değil üreme potansiyelinin olup olmaması sınırlandırıcı etkendi. Gerektiği şekliyle evli olan bir erkek ve kadın için bile, Ortaçağ din insanı William Peraldus'un söylediği şekliyle, "doğanın tayin ettiği yerden başka bir yere dökülen meni-

yi alan ya da buna onay veren birini" Kilise *contra naturam* olarak etiketlerdi.[11]

Ancak büyüleyici bir şekilde, Peraldus'un yazdığı 13. yüzyıl başlarında, Kilise en azından görünürde potansiyel olarak üreme kurallarına uyacak türden bazı cinsel aktiviteleri de *contra naturam* olarak etiketliyordu. Tarihçi Ruth Mazo Karras, "doğaya karşı"nın, arkadan vajinal penetrasyonu da içerecek şekilde doğaya karşı *olmayan* davranışları kınamak için açıkça kullanıldığını öne sürmüştür. Her Ortaçağ erkeği ve kadını, hayvanlarda da gördükleri üzere, bu duruşta bir vajina-içine-penis penetrasyonuyla ilgili doğadışı herhangi bir şey olmadığının gayet farkındaydı. Ancak o da, daha sonraları "misyoner" olarak bilinmeye başlayan pozisyon dışındaki her pozisyonla beraber "usul açısından doğaya karşı" olmakla kınanıyordu. Kilise benimsediği *doxa*yla aynı olacak bir çeşit "doğal" istedi ve doğrusu bunda ısrar etti. Kilise adamlarının "doğal" olmasına dayandırarak tasvip etmek istedikleri, gerçekten var olan doğanın oldukça fazla düzenlenmiş bir çeşidiydi.

"Doğa"nın böyle fırsatçı ve belirli kucaklamaları yaygın ve bize bir şeyler söyler nitelikte. Örneğin, psikoterapist Richard Cohen 2000 yılında "Eski Geylerin Ebeveynleri ve Arkadaşları" adlı bir gruba "düzeltici terapiyi"[12] savunduğunda, "aynı cins çekim için genetik veya biyolojik temeli destekleyen bilimsel bir veri olmadığını" iddia etti. (Cohen'in iddiası bir yere kadar doğru. Ancak, gelecek bölümde göreceğimiz üzere, cinsel yönelim için genetik veya biyolojik temeli destekleyen bilimsel bir veri yok, nokta.) Yalnızca kasıtlı insani sapkınlığın, kaderi biyolojik olarak belirlenmemiş bir şeyin varlığını açıklayabileceğini ima etti.[13] Diğer taraftan, başka mecralarda, en son da *National Geographic*'in Ağustos sayfalarında, hayvanlar arasın-

11 Karras, *Sexuality in Medieval Europe*, s. 17.

12 "Düzeltici terapi" kendisini homoseksüel olarak tanımlayan birini heteroseksüelliğe döndürmeyi amaçlayan psikoterapidir. Amerikan Psikoloji Derneği 2009 yılında bu tartışmalı terapi biçiminin zararlı olduğunu ilan etti.

13 Cinsellikle ilgili bu argümanları ileri süren insanların dinî inançla ilgili olarak da aynı şekilde hissedip hissetmediklerini hep merak etmişimdir. Şu ana kadar bildiğim kadarıyla, onun için de genetik ya da biyolojik hiçbir temel yok.

daki eşcinsel cinsel ilişkilerin insanlar arasındaki eşcinsel cinsellik için meşrulaştırıcı bir doğal amaç ve belki de doğal amacın kanıtını sunduğu güçlü biçimde ileri sürülmüştür. Liverpool Üniversitesi'nden evrimci psikolog Robin Dunbar'ın ifadesiyle, "diğer primatlarda ve özellikle de diğer maymunlarda olan her şeyin insanlarda olanlarla güçlü evrimsel bir devamlılığı olması muhtemeldir" [14]

Karşıt bakış açılarının her ikisinin de insan cinselliği hakkındaki görüşleri için doğanın desteği üzerinde hak iddia etmesi sürpriz olmamalı. Doğa geniş ve içinde çokluklar barındırıyor. Doğanın içinde gerçekleşen ile bizim insan cinselliğinde ne olmasına dair inançlarımız arasındaki ilişkiler hakkındaki iddiaların gerçek, tutarlı tek yanı iddialarda bulunanların insanlar olduklarıdır.

Kaynağı göze alırsak iyi olur. İnsan cinselliğiyle ilgili neyin gerçek veya doğru ya da meşru olduğunu bize söylemek konusunda bu kadar hevesli olan doğa değil. Sonuçta "doğada neyin var olduğu", içinde, rutin olarak çok eşliliği, çok erkekle evliliği, çoklu tecavüzü, ensesti, eşlerinin etini yemeyi ve eşinin etine sperm yığını (spermatofor) enjekte etmeyi de içeren olağandışı bir cinsel aktivite çeşitliliği barındırıyor.[15] İnsani standartlara göre bu çoğu zaman dehşet verici ama zaten tam olarak nokta da bu: Doğa bizim kadar seçici değil. İnsanlar, insanlar arasında cinselliğin nasıl olduğu veya olması gerektiğine dair inançlarını desteklemek için doğadaki cinsel davranışlarından kendilerine uygun olanı seçtiklerinde, bu neredeyse hiçbir zaman doğanın gösterdiklerinin hatasız bir yansıması olmuyor. Diğer yandan ise, bunun insanların inançlarının ve değerlerinin yansıması olması kaçınılmaz biçimde kesin.

---

14 James Owen, "Homosexual Activity Among Animals Stirs Debate", *National Geographic News*, 23 Temmuz 2004, http://news.nationalgeographic.com/news/pf/56958719.html.

15 Buna hipodermik dölleme deniliyor ve omurgasızlar arasında epey yaygın. Erkek, spermatoforları, yani sperm taşıyan paketleri, spermin sonunda lenfatik sisteme girdiği ve döllenmenin gerçekleştiği yumurtalıklara iletildiği dişinin bedenine enjekte eder. Afrika yarasa böceği *Afrocimex constrictus* gibi bazı türlerde, erkekler bunu diğer erkeklere de yapar.

İlk Kinsey raporu *Sexual Behavior in the Human Male*'in (İnsan Erkeğinin Cinsel Davranışı) 1948 yılındaki baskısından sonraki aylar içinde, Kinsey'in cinselliğe istatistiksel yaklaşımı o denli insanların zihnindeydi ki sonunda Broadway'de kendini gösterdi.

Kinsey raporuna göre,
tanıdığınız her ortalama erkek
hava sıcaklığı düşük olduğunda
haşna fişne yapmak ister.

Kiss Me, Kate'de (Öp Beni, Kate) Cole Porter'ın "Too Darn Hot" (Fazlasıyla Ateşli) için yazdığı küstâh, biraz müstehcen sözleri sadece eşi görülmemiş ve tartışmalı bir araştırmaya referans değil, aynı zamanda seks ile ilgili yepyeni düşünme şeklimizin de bir belirtisiydi.

17. yüzyılın icadı olan istatistik, 1930'larda Indiana'da Kinsey insan cinselliği çalışmasına başladığında 19. yüzyılın demografik düşüncesiyle çoktan iç içe geçmişti. Kinsey cinselliğe sayı odaklı bir yaklaşımı uygulayan ilk ya da tek kişi değildi. Şimdilerde az hatırlanan Dorothy Dunbar Bromley, Lewis Terman, George Henry ve Carney Landis gibi Kinsey öncesi araştırmacılar üniversite öğrencilerinin cinsel hayatları, seks ve evlilik hakkında tutumları, eşcinsel cinsel davranış ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi konularda öncü çalışmalar yapmışlardı. Görüşmeler, anketler, istatistikler ve demografik bağlantılar ile seks üzerine araştırmalar için yepyeni bir yöntem üretmişlerdi. Freud gibi psikanalistlerin derinlemesine öznel olan kuramsal yaklaşımları birebir vaka çalışmalarına dayanıyordu. Krafft-Ebbing ve onun ekolünden olanların patolojik katalogları yalnızca halihazırda hasta, sapkın veya hasarlı olarak tanımlanan insanlarla uğraşıyordu. Cinsellik üzerine olan kantitatif araştırmalar ise, bunların aksine, araştırmacılar için jenerik gündeliğe bir pencere açtı.

Linnaeus'un, Tanrı'nın yarattığı her organizmayı belgeleme arayışı gibi, yeni seksoloji de var olanın çeşitliliğini belgeleme yoluna gitti. Araştırmacıların ortaya çıkardığı ise, daha çok insanın herkesin tahmin ettiğinden daha fazla tür ve çeşitlilikte daha çok seks yaptığı oldu. Ve bu insanlar –Kinsey'nin 1948'deki raporunda 5.300 erkek; 1953'tekinde 5.940 kadın– kolayca görmezden gelinebilecek türden değillerdi. Çoğunlukla orta sınıf, ağırlıklı olarak üniversite mezunu, genellikle beyaz erkek ve kadınlardan oluşan Kinsey'in denekleri tam da günün kültürüne hâkim olan kişilerdi.

Kinsey ile ilgili böylesine çarpıcı olan onun, gündelik cinsel aktivitenin doğal dünyanın meşru bir olgusu ve klasik kürsü-bilimi gözlemi ve belgelemesi için uygun bir konu olduğuna dair sonu gelmeyen ısrarıydı. Kinsey, cinsel davranışa bilimin gözlemleyebileceği bir başka olgu olarak bakarak, *doxa*nın onun bilgi toplama becerisi üstündeki etkilerini azaltmayı başardı. Cinsel davranış hakkında, değer yargılarından veya ahlâkçı mücadeleden yoksun bu yansız yaklaşım seksoloji için önemli ve kalıcı bir katkıydı.

Ancak Kinsey'nin veri toplamayı *doxa* yargılarının dışında tutma teşebbüsleri, verilerinin izleyici kitlesi tarafından *doxa*nın merceğinden yorumlanmasını engellemedi. Bilakis. Kinsey'nin yöntemleri, büyük örnek hacmiyle birleştiğinde, okuyucular için cinselliğin yalnızca demografik olarak değil, kültürel konsensüsün bir temsil çeşidi olarak da düşünülmesini mümkün kıldı. Bir kapsayıcılık ve şeffaflık ruhuyla toplanan verileri, sık sık bir çoğunluk kuralı türünün kanıtı gibi yorumlandı.

Bu, özellikle konuyla bağlantılıydı çünkü Kinsey'nin araştırması, o dönemki *doxa*nın sınırlarıyla cinsel deneyim sınırlarının, büyük çoğunluk için, oldukça eşleştiğini belirtmişti. Anal penetrasyon ve oral seks erkek/kadın ilişkilerinde gerçekten sıradışı *idi*. Çoğu vajina-içine-penis ilişkisi erkeğin üstte olduğu şekilde meydana geliyor *idi*. Erkekler, kadınlardan daha kolay ve daha sık uyarıldıklarını bildirmişler*di* ve cinsel hayatları sadece diğer cinsiyetten olan partnerleri içeren insanlar büyük

çoğunluktaydı. Genel okurlar ile doktorlar, avukatlar ve medya, Kinsey'nin çalışmasını *doxa*nın doğru olduğuna, her zaman iddia edildiği gibi tüm bu şeylerin tamamıyla yerinde, doğru ve normatif olduğuna dair bir kanıt olarak kullanmak konusunda tereddüt etmediler.

Kinsey'nin çalışması aynı zamanda aykırı cinselliği çokça belgeledi. İlk raporun azımsanmayacak miktarda mastürbasyon, zina, eşcinsel aktivite, evlilik öncesi seks ve diğer sınır aşan aktiviteleri ifşa etmesi genel nüfusta şok dalgaları yarattı. Cinsel açıdan geleneksel olanlar Kinsey'nin raporlarında bir onaylanma ve dayanışma hissi bulabildiler ve kesinlikle buldular da. Ancak aykırı olanlar da bulabildiler. Çağdaş cinsel kimlik politikası, kısmen, cinsel anlamda geleneksel olmayanların Kinsey'nin istatistiklerinin onların yalnız olmadıklarının kanıtı olduğunu işaret etmeleriyle mümkün oldu. "Hasta" veya "sapkın" olarak kenara itilmek yerine, geleneksel olmayan cinsel aktiviteler ve bu aktiviteleri uygulayanlar matematiksel terimlerle basitçe azınlıklar olarak nitelenebilirdi.

İnsan hakları hareketinin bu ilk günlerinde bu güçlü bir seçenekti. Amerikan ordusunda, ilk Kinsey raporunun ortaya çıktığı 1948 yılında ve bir dönüm noktası olan *Brown v. Board of Education* (Brown karşısında Eğitim Kurulu) hükmünün verildiği, ikinci Kinsey raporunun çıkmasının ertesi yılı olan 1954'te başkanlığın idare emri tarafından ırk ayrımı kaldırılmıştı. Erken zaman gey özgürlükçüleri hevesle, mücadele etmek için ırkçı adaletsizliklerle savaşanlarınkine benzer stratejiler edindiler ve kendi resmî kimlik siyasetlerini geliştirmeye başladılar. Şimdilerde kuralsal olan "onda bir" sloganını kapsayıcılık ve haklar için kulis yapmak üzere kullanan, öncü gey hareketleri örgütü Mattachine Topluluğu'nun kurucusu Harry Hay, çalışmasını Kinsey'ninkinden almıştı ve bu sloganı on kişiden birinin homoseksüel olduğunu iddia etmek için kullanıyordu.

Hem statüko hem de cinsel özgürleşmenin yeni oluşan gündemi Kinsey'nin araştırmasında kullanabilecekleri veriler buldu. İstatistiğin *doxa*ya hizmet etmek için kullanımı o zamandan

beri azalmadı. Cinsel davranış üzerine yapılan kantitatif araştırmalar yalnızca seksolojinin ana akımını oluşturmaya devam etmiyor, aynı zamanda istatistik yönelimli seks anketleri kitle pazarının bir standardı haline geldi. *Men's Health, Glamour, Cosmopolitan* ve hatta genç odaklı *Seventeen* bile neredeyse üniversitelerin ve hükümet şirketlerininki kadar ve sık sık onlarla birlikte, seks anketlerine para sağlıyor ve onları yönetiyor.[16]

Böylesine yoğun biçimde ana akımlaştırılmış kantitatif araştırma türü yoluyla, halk seks anketlerine cinsel performansı tartmak için bir araç olarak itibar etmeyi öğrendi. "Bildiğiniz her ortalama erkeğin" ne düşündüğü, neden hoşlandığı veya cinsel olarak ne yaptığı –ya da en azından araştırmacılar sorduğunda ne yaptığını iddia ettiği– hem "bir şeylerin nasıl olduğuna" dair kanıt olarak hem de bireysel hayatları ölçmek için bir ölçüt olarak kullanılıyor.

Bu kısmen sorunlu çünkü seks araştırmalarının niteliğini ölçmek herkesin bildiği üzere zor. İnsanlar üzerine yapılan hemen hemen her araştırma gibi, bu araştırmalar da örnekleme yanlılığına ve anketlerdeki ifade yönlendirmesine olduğu gibi, önemli derecede katılımcıların yanıtlarındaki abartma ve eksiklik sorunlarına da meyilli. *Journal of Sex Research*'te 2009 yılında yayımlanan bir araştırma, 376 tane heteroseksüel olarak aktif erkek ve kadının iki ay süresince günlük ve geriye dönüşlü olacak şekilde ne sıklıkta vajina-içine-penis ilişkisine girdiklerine dair rapor doldurmalarını istediğinde, bunların uyuşmadığını gösterdi. Geçmiş iki ay boyunca süren cinsel hayatlarını hatırlamaları istendiğinde, görüşmeciler günlük raporlarında yaygın olarak gerçekte olandan daha fazla seks yaptıklarını rapor ettiler.[17] Bu kasıtlı bir aldatmaca değil, yalnızca bellek ve beklentiler açısından tipik değişkenlikti. Bunlar cinsellik araş-

16 Kimi zaman bu kitle pazarı dönemsel anketleri, Kaiser Family Foundation'ın *Seventeen* dergisiyle yaptığı ortaklık gibi, sağlık veya tıp organizasyonları tarafından parasal olarak desteklenir.

17 Seksolojik çalışmalarda öz bildirimin güvenilirliği üzerine olan çalışmalar seksolojik çalışmaların en az kendileri kadar aydınlatıcıdır. Bkz. örneğin, Gillmore, "Comparison of Daily and Retrospective Reports of Vaginal Sex in Heterosexual Men and Women"

tırmalarında yaygın olarak görülen sorunlar ve her ne kadar veriler en iyi yöntem ve niyetlerle sağlansa ve toplansa da bir seks anketinin ürettiği sayıların basitçe çok doğru olmayabileceğini gösteriyor. Ancak araştırmacılar da okurlar da bunu göz ardı etmeye meyilli oluyorlar. Sayılar kendi başlarına bir tür otorite elde ediyorlar. Daha iyisini bilmesi gereken araştırmacılar için bile istatistikler bazen kendi gerçekliklerini üretiyor gibi görünüyor ve insanlar bu gerçekliklerden yeni kurallar, yeni beklentiler ve cinsel olarak neyin "normal" olduğuna dair yeni bir *doxa* çıkarıyor.

Farkına bile varmadan, cinsellik hakkındaki *doxa*nın üretilmesine yardım ediyoruz, onun aktarılması işini yapıyoruz ve onu kendi hayatlarımızda ve başka insanlarla etkileşimlerimizde kullanıyoruz – buna da seksologlarla görüşme yaptığımız zaman cinsel hayatlarımızla ilgili hesaplarımızı daha iyi veya sadece "daha normal" görünmek için bilmeyerek uyarlıyoruz. Seks ile ilgili *doxa*mız iyi seksi neyin iyi, kötü seksi neyin kötü yaptığını bize öğreterek –ki göreceğimiz üzere, özellikle kadınlar için standartlar değişiyor– bizim onu nasıl deneyimlediğimizi etkiliyor. *Doxa*, bizim cinsel varlıklar olarak neyle ve kimle rahat olduğumuz (film yıldızları), kimle rahatsız olduğumuzu (ebeveynlerimiz) etkiliyor. Hangi arzuları bir sansür korkusu olmadan alenen ifade edebileceğimizi ve şayet ortaya çıktığında dövülmek istemiyorsak bize hangilerini kimsenin öğrenmemesini sağlamaya çalışmamızın iyi olacağını öğretiyor.

Doxa sadece ne düşündüğümüzü, hissettiğimizi ve sekse dair nasıl davrandığımızı şekillendirmiyor, aynı zamanda bizim neden konuşabildiğimizi, ne hissedebildiğimizi ve neler düşünebildiğimizi etkiliyor. Eğer *doxa* "herkesin bildiği" şekliyle heteroseksüelliğin var olduğunu yerleştirmemiş olsaydı, birinin durup dururken böyle bir şeyi iddia etme ihtimali pek yüksek olmazdı. Sadece "heteroseksüellik" denilen bir niteliğin gerçek olduğunu neredeyse herkesin kabul *ettiği* bir kültürde yaşadığımız için insanlar "heteroseksüel" olarak tanımlayabilecekleri deneyimleri ve duyguları yaşıyorlar. Hatırlayacağınız üzere, insanlık tarihinin büyük çoğunluğunda hiç kimse

bu türden bir şey yapmadı. Şüphesiz, insanların cinsel ve duygusal deneyimleri oldu. Belki de bu deneyimler onları heyecanlandırdı veya sıktı ya da aydınlattı yahut utandırdı. Ama ancak "heteroseksüel"in, birinin olabileceği ve deneyimleyebileceği bir şey olduğunu "herkes öğrendikten" sonra "heteroseksüel hissetmek" deneyimi olabildiği konusunda emin olabiliriz.

Cinsel aktivitenin bir *doxa* ve anlam konusu değil, yalnızca bedenler ve mekanikler meselesi olduğu bir seviye elbette var. Ancak biz "koşulsuz" sekse inanmayı ne kadar istersek isteyelim, cinsel aktivite içine tamamen o mekanik seviyede dahil oluyoruz. İnsanlar arasındaki tüm cinsel davranışlar toplumsaldır ve toplumsal olarak anlamlıdır. Burada her cinsel davranış önemlidir demediğimi not etmek isterim. Önem ile anlam aynı şey değildir. Ancak cinsel aktiviteler, hatta mastürbasyon bile toplumsal eylemlerdir ve en azından bazı kültürel anlamları vardır. David Halperin'in ifadesiyle, "cinsellik somatik bir unsur değildir; kültürel bir etkidir" [18] *Doxa*, aynı anda hem "cinsellik" dediğimiz şeyi üreten araç hem de kendimiz ve başka herkes için "cinselliğin" ne anlama geldiğini anlamamızı sağlayan bir kural kitabıdır.

18 Halperin, "Is There a History of Sexuality?", s. 257

Düzcinsel Bilim

Bilimsel olarak konuşursak, heteroseksüellik ile ilgili çok şey bilmiyoruz. Kimse heteroseksüelliğin, doğanın mı yetiştirilmenin mi bir sonucu olduğunu, heteroseksüelliğe ulaşılamaz bilinçaltı gelişmelerin mi sebep olduğunu ya da hassas genç insanların daha yaşlı heteroseksüellerin etkisi altına girdiklerinde mi ortaya çıktığını bilmiyor. Heteroseksüellerin heteroseksüel olmayanlarla kıyaslandıklarında farklı anatomi veya fizyolojileri olup olmadığını bilmiyoruz. Elimizde heteroseksüeller ile heteroseksüel olmayanların sinir sistemlerinin cinsel uyarıcılara verdikleri tepkiler açısından potansiyel herhangi bir fark olduğuna dair bir bilgi yok.

Bu çok şaşırtıcı olmamalı. Bunlara bakmıyorduk. Kendini bu işe adamış hiçbir nörolog "heteroseksüel bir beyni" neyin heteroseksüel yaptığına dair emareleri diğerlerinden ayırmak için herhangi bir beyin dokusunu mikroskop altında inceleme işine eğilmemiştir. Endokrinologlar bize bir kişiyi düzcinsel yapan biyokimyasal kokteyl için gerekli hormonal tarifi veremez ya da genetik uzmanları bile, başka bir şey olmadıkları sürece genlerin "düzcinsel" olduğunu varsaymalarının dışında, "düzcinsel gen" diye bir şeyi tespit etmeyi denemediler. Sosyobiyologlar, henüz ilk çocuk olmanın mı veya birçok ablanın olma-

sının ya da belki de tek çocuk olmanın mı birinin heteroseksüel olarak büyüme ihtimalini artırdığına dair sorularla ilgili kesin beyanlarda bulunmadılar. Onlarca, hatta yüzlerce bilim insanı homoseksüellikle ilgili bu soruları ve benzerlerini yanıtlamaya çalışarak, bazen epey etkili ve kazançlı kariyerler yaptılar. Ancak nasılsa heteroseksüellik, kimsenin doğasına ve işleyişine en ufak ilgi göstermediği bir şey olarak soğukta bir kenarda bırakıldı.

Bilimin heteroseksüelliğin –veya aslında herhangi bir cinselliğin– malzeme bilimiyle ilgili bir biçimde var olduğunu kanıtlamasına hâlâ zaman olması epeyce ilginç. Bunun olması için heteroseksüelliğin fiziksel ve nesnel bir varlık göstermesi gerekir. Gramla, nanometreyle, angströmle, amperle, jul veya mililitreyle sayılabilir olması gerekir. Ve bir insanın, insani herhangi bir yanlılığa bağlı olmayan bir biçimde ölçülebilir olması ve var olup olmadığının hükmünü kendisinin vermesi, yani, tartıda bir ağırlığının olması, bir deney tüpünde kimyasal bir reaksiyona sebep olması, ışık veya ısı vermesi vb. gerekir.

Bu, "gey genler" veya "gey hormonlar" gibi şeyler peşinde olan araştırmaların çoğunun aradığının doğasıdır. Teori, eğer homoseksüelliğe dair fiziksel bir bilimsel kanıt bulunursa, bu kanıtın cinsel yönelim için nesnel temel oluşturacağını, bunun da onu ampirik bilimler için meşru bir nesne yapacağıdır.

Aynı şey heteroseksüellik için de geçerli olmalı. Sonuçta, ortalıkta "gey beyni" diye işaretli bir kategori olması için işaretli olmayan karşıt bir gey olmayan beyin de olmalıdır. İşaretli kategorinin varlığının onayı, aynı anda işaretli olmayan kategorinin de varlığını onaylamalıdır. Ancak bunlardan herhangi birinin varlığı henüz onaylanmış değil.

Bunun sebebi, denenmemesi değil. Birçok bilim insanı bedende, anatomide, genlerde ve hormonlarda homoseksüelliğin kanıtını bulduklarını iddia etti, ancak hiçbiri incelemeden geçmedi: Bedenin "gey" parçasının, varsayılan "düzcinsel" modelden gerçekten farklı olduğuna dair kanıt aradığımızda, deliller gücünü kaybetmeye yüz tutuyor. Cinsel yönelim için ampirik bir temel bulmak konusunda başarısız olunan bir yüzyıldan

fazla zaman karşısında, bilim insanlarının böyle bir şeyi bulacaklarına dair süren inançları neredeyse dokunaklı. Aynı zamanda da çok şey anlatıyor: Dışarıda, hepimizin muazzam toplumsal yatırımımızın olduğu cinsel yönelime dair *doxa*nın fiziksel, ispat edilebilir bir varlığı olmasını çok isteyen insanlar var. Ancak bilim insanları sık sık kurala istisna olarak ele aldığımız heteroseksüel-olmayan için kanıt ararlarken, heteroseksüel kuralının kendisinin kanıt gerektirmemesi gerçeği sürüyor. Bilimsel olarak konuşmak gerekirse, bu tam da tersinden gitmek demek. Bilimde kuralın var olduğunu kanıtlamadan bir kurala istisnalar olup olmadığını değerlendirmeye başlamak bile teknik olarak mümkün olmamalıdır.

Araştırmacıların doğrulama aramadan heteroseksüellik için tekrar tekrar somut bilimsel bir geçerliliği olduğunu varsaymaları aynı zamanda hem sorunlu hem de tamamıyla beklendik bir durumdur. Heteroseksüelliğin var olması *doxa*dır: Heteroseksüelliğin gerçek olduğunu "herkes bilir" Ancak kültür açısından gerçek olan, filojiston örneğinin de ikna edici şekilde kanıtladığı üzere, her zaman veya muhakkak fiziksel bilim açısından gerçek değildir. Filojiston, 1703 yılında bilge bilim insanlarının dünyada var olduğunu ve işlediğini varsaydıkları şeye verilen isimdi: Renksiz, kokusuz, tatsız, yanabilen hafif bir madde. Buradan hareketle, yanabilen herhangi bir şey de filojiston içeriyordu ve filojiston içeren herhangi bir şeyin filojistonu, filojistonunu yakarak çıkartılabilirdi. Filojistonun var olmadığı ve aslında var olamayacağı ancak 1780'lerde Fransız kimyacı Anton Lavoisier'nin yaptığı deneylerle kanıtlandı.[1] Buna rağmen, bazı iyi bilim insanları, özellikle de oksijeni keşfeden Joseph Priestley, tanıdık ve tutarlı olduğu ve bilim insanlarının deneylerde gözlemledikleri birçok şeyi açıkladığı için filojiston teorisine dayanmaya devam etti.

1 Lavoisier'nin kanıtı, bulunması ağırlıkla ölçülebilecek belirli bir gazın (oksijen) eksikliğinde yanıcı maddelerin yanmayacağı ve oksitlenebilecek maddelerin paslanmayacağını göstermesinde yatıyordu. Böylece yanmanın bir madde ile onun yakınında bulunan gazlar arasındaki bir etkileşim olduğu ve bir maddenin esas özü ile aynı maddenin içerdiği flogiston arasındaki bir etkileşim olmadığı ortaya çıktı.

Biyomedikal dahil olmak üzere, fiziksel bilimlerin perspektifinden "heteroseksüellik" ve "homoseksüelliğin" filojiston gibi olması mümkün. İsmi kulağa ne kadar resmî gelirse gelsin, sonuçta heteroseksüellik bilimsel bir kavram olarak veya bilimsel prensiplere göre geliştirilmemişti. Hatırlayacağımız üzere, "heteroseksüel" denilen bir şeye dair fikir, bilim insanı olmayanlar tarafından, bilhassa hukukun bilimdışı ortamda kullanımı için geliştirilmişti. Başlangıcından beri "heteroseksüel", toplumsal varlıklar olarak toplumlarının, milletlerinin ve milli yasal kodların daha geniş bağlamında, birbirleriyle toplumsal ve cinsel etkileşimlere dahil olan insanlarla ilgiliydi. Heteroseksüellik kavramının ölçülebilir fiziksel bir varlığı, olağan nesnel fiziksel bir nitelikte olması gerektiğini öneren ya da bugüne dek önermiş olan, hiçbir şey yok.

"Heteroseksüel", bilimlere, tıp biliminde toplumun en önemli olduğu kol olan psikiyatri üzerinden giriş yaptı. Özellikle erken dönem psikiyatri yönelimi itibarıyla esas olarak biyolojik değildi. Uygulayıcıları tıp okumuşlardır ama Freud'dan ve dönemdaşlarının çalışmalarından biliyoruz ki o günün psikiyatri sanatının hali; hafızalar ve bastırılma, rüyalar ve bilinçdışıyla ilgiliydi. Zihinsel ve davranışsal tıptan konuşurken bugün kullandığımız biyomedikal modeller –nöroanatomi, biyokimya, nörofarmakoloji– o dönemde yoktu. "Heteroseksüelin" bebeklik döneminde olduğu vakitlerde, hormonların varlığı daha yeni anlaşılıyordu ("hormon" sözcüğünün kendisi 1905'te ortaya çıktı) ve beyin anatomisi dünyasından gelen sarsıcı haberle, beynin dilden sorumlu bölgelerinden ikisi olan Broca (1868) ve Wernicke'nin (1874) yerlerinin keşfiyle ilgiliydi. Cinsel tepki sorunu üzerine en üstünkörü fiziksel biyomedikal deneyin uygulanması ise 1910'dan sonraya kadar gerçekleşmeyecekti.

Erken dönem psikiyatri, o dönemki psikiyatrinin güncel uygulamasının biyomedikal fiziksel bilimle ilgisi olduğu için değil, genel kabulle ve malzeme bilimi uygulayıcıları tıp okudukları için biyomedikalin malzeme bilimi alanının bir parçasıydı. Adil olmayan bir yasaya karşı tepki vermek isteyen sıradan bir

insan tarafından oluşturulan "heteroseksüel" teriminin "bilimsel" ve "tıbbi" olmasının sebebi, deneyle veya araştırmayla ortaya çıkarılmış ya da kanıtlanmış olması değil, bilimsel eğitimden geçmiş erkekler tarafından benimsenmiş ve kullanılmış olmasındandır.

Psikiyatrik bir miras olarak "heteroseksüel", tıbbi uygulamada normalliğin ve doğru işlevin bir standardı olarak hızlı şekilde yüceltildi. Öyle de kaldı. Cinsel yönelim üzerine çalışan doğa bilimi insanları arasındaki baskın varsayım, heteroseksüelliğin yalnızca bir fiziksel bilim gerçekliği olarak var olması gibi görünüyor. Böyle olmasaydı, homoseksüelliği biyomedikal temellerde açıklamaya çalışmak yönündeki sayısız teşebbüsün anlamı olmazdı. Ancak gerçek şu ki, henüz kimse heteroseksüellik denen bir niteliğin insanlar arasından toplumsal bir olgu olarak değil, doğada kendiliğinden ortaya çıkan somut bir varlık olduğunu ortaya koymadı – ya da bildiğim kadarıyla, buna teşebbüs etmedi. Sadece böyle bir şeyi ortaya koymuşlar gibi davranıyorlar.

AYNADAKİ YOZLAŞMIŞ

"Heteroseksüel"in ilk günleri cinsel bilimin de ilk günleriydi. 19. yüzyılda ırk, toplumsal cinsiyet ve sınıf güvensizliği kendine cinsel sapkınlıkta bir odak noktası bulduğunda, "yozlaşmış" olanların, doğru dürüst ve saygıdeğer olanları da evrimsel merdivenin dağılan basamaklarından paldır küldür düşme riskine sokmasınlar diye, idare edilmeleri bir mecburiyet olarak görülür oldu. İçinde *Psychopathia Sexualis*'in de bulunduğu tıbbi-hukuki ve tıbbi-ahlâki literatür olarak tasvir edilebilecek, azımsanmayacak sayıda yazılar ortaya çıkmaya başladı. Böyle metinler doktorlara, avukatlara ve diğer uzmanlara bu tehlikeli sapkınları anlamaları ve onlarla baş etmeleri için yardım etmek niyetiyle yazılmıştı.

Bu yazılardan sadece sapkın birkaçıyla değil, "normal-cinsel" birçoğuyla ilgili iki ana alt metin belirdi: toplumsal cin-

siyet rolüne ve doğurganlık prensibine uyma. Bunlara ek olarak iki kavram, cinsel yönelim ve daha öznel olan cinsel kimlik fikri de sapkınlığın parametrelerini belirlemeye dair takıntıdan ortaya çıktı.

Doğurganlık oldukça açık bir standarttı. Tıpkı Katolik Kilisesi için olduğu gibi, erken dönem seksoloji için de savunulabilir tek cinsel davranış, doğurganlık potansiyeli taşıyan cinsel davranıştı. Cinsel aktivite doğurganlık potansiyelinden ne kadar uzaklaşırsa o kadar az savunulabilir ve daha fazla "sapkın" demekti. Eşcinsel partnerler arasındaki davranışlar açıkça ve kesin olarak doğurganlık dışı kategoriye giriyordu. Ancak, kapalı kapılar ardında gittikçe büyüyen popülaritesine rağmen yaygın biçimde ahlâken yanlış görülen doğum kontrolünün kullanımı da aynı durumdaydı.

Ancak mazoşizm, sadizm ve fetişizm gibi yeni isim verilen dinamikler de şüpheliler arasında olsalar da otomatik olarak sınırın ötesinde değillerdi. Belirli bir mazoşist eğilim kadınlar için psikolojik olarak normal kabul edilirken, erkekler için sadistik bir eğilim normal görülebiliyordu. Erken dönem İngiliz seksologu Havelock Ellis, bunun erkeklerin seks için kadınlara zorla el koydukları ve kadınların da bu saldırganlığı kabul ettikleri, daha az karmaşık medeniyet öncesi dönemin cinselliğinin bir mirası olduğunu iddia etti. Modern insanlar için bu saldırganlığın ve boyun eğmenin aşırı olmadığı sürece oldukça normal olduğunu düşünüyordu. Freud, bir davranışın sapkınlık haline gelmeden önce, doğurganlığa tamamen sırtını çevirmesi gerektiği yönündeki hayli liberal denebilecek yönünü benimseyerek benzer bir görüş ortaya koydu. Ancak çoğu insan ve yazar, Freud ya da Ellis kadar toleranslı değildi. Bugün "ön sevişme" diyeceğimiz neredeyse her şey –Freud'a teşekkür etmemiz gereken başka bir kavram– yaygın biçimde kabul edilmek için fazlaca doğurganlık dışı görülebilirdi ve sık sık görülüyordu da. 1920 gibi geç bir zamanda, Walter Robie gibi cinsel danışmanlar çiftleri, karşılıklı haz veren, "Utanmadan öpüş, çünkü o öyle istiyor!" gibi abartılı boyutta tezahürat eden kocaları kapsayan, cinsel birleşme içermeyen şeyleri

yapmanın uygun olduğuna dair güçlü şekilde ikna etmek durumundaydılar.[2]

Doğurganlık dışı seks sadece kısır olduğu için sorunlu görülmüyordu. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet normlarına da karşı koyuyor ya da koyuyor gibi görünüyordu. Geç Aydınlanma döneminde geliştirilmiş cinsel tamamlayıcılık öğretisine göre, erkeğin aktifliğine karşı kadının pasifliği, arzu ederliğine karşı kadının arzulanması, haz peşinde olmasına karşı kadının annelik peşinde olması vb. bekleniyordu. Kocasıyla cinsel birleşmeye pasifçe boyun eğen bir kadın normal iken, bir kadın, üste çıkmak gibi aktif bir rol aldığında, normal olmuyordu. Bu yüzden, bunlardan herhangi birini hoş gören bir koca da normal değildi. Angus McLaren'in "penetre edilemez penetre edici" olarak tanımladığından başka herhangi bir cinsel rolü isteyerek üstlenecek bir erkek direkt olarak sapkın değilse de en azından şüpheli olarak görülüyordu. Örneğin, kadın partnerlerine oral seks yapan erkekler pasif ve kadınsı görülüyorlardı. Buna izin veren ya da daha kötüsü böyle bir şeyi isteyen kadınlar dikkat çekici bir şekilde sadizmle suçlanabilirlerdi. Birçok erken dönem seksologu ve onların meslektaşları, böylesi tehlikeli karşıt toplumsal cinsiyet davranışlarının, kaygan zeminin başlangıcını temsil edebileceğine inanıyorlardı: Bir adam kadınlara "edilgen" bir eylem olan oral seks yapmaya meyilli hale geldiğinde, alçalarak gitgide bir ahlâksıza, başka erkeklere oral seks yapan birine dönüşebilir.

Dönemin sapkınlık ve yıkım fantezisi, uzak ara, spermatore, ya da "aşırı" meni kaybıydı. Bu kurgusal hastalığın sebebi olarak genellikle en büyük üreme dışı cinsel aktivite olan mastürbasyon suçlanıyordu. Mastürbasyondan kaçınmak ve onu önlemek, yaygın ve acil olarak hissedilen ve çok sayıda kitaba, kitapçığa, tedavi rejimine ve birçok kazançlı kariyere yol açan bir kaygıya dönüştü. İncil etüdü, soğuk su banyoları, besinsel lifler ve izcilik gibi iyi bilinen engelleyicilere ek olarak, bekâret kemerleri, çocukların ellerini karyola direklerine bağlamak ve ağır el emeği gibi diğer çarelerin, mastürbasyon yapana, kendi-

2 Robie, *Sex and Life*, s. 359.

ni istismar etme bağımlılığından kurtarmak için yardımcı olacağı belirtiliyordu. Kendini engellemeyen ya da engelleyemeyenler gergin bitkinlik, delilik, frengi, altına işeme, iktidarsızlık, kısırlık, kadınsılaşma, canlılık kaybı, homoseksüellik ve hatta ölümü içeren bir dizi sonuca da davetiye çıkarmış oluyorlardı.[3]

Görünen o ki herhangi bir şey ve her şey, yok edici, ahlâken yozlaşmış, canlılık çökerten kendini uyarma uygulamasını kışkırtabilirdi. Roman okumak, fanteziye ve tembelliğe teşvik edeceği için yüksek riskli bir aktivite olarak görülüyordu. Kabızlığın pelvisteki sinirleri harekete geçireceği ve sağlıksız davranışlara cesaret vereceği düşünülüyordu; hem Sylvester Graham'ın adını verdiği kraker hem de John Kellogg'un kahvaltı gevrekleri, anatominin hassas bölgelerinde lüzumsuz uyarmaya sebep olmayacak düzenli, sağlıklı bağırsak hareketlerini sağlamak yönündeki gayretin bir parçasıydı. Bazıları jinekologlar tarafından kullanılan vajinal spekulumun kadınları seks delisi yapacağına ve sadece mastürbasyona değil –yakışıksız "erkeksi" cinsel ilgi seviyeleriyle ilişkilendirilen– nemfomaniye ve hatta belki de fuhuşa yol açacağına inanıyorlardı. Başparmağı emmek bile cinsel doğruluğun bir düşmanıydı ve 1870'lerden 1950'lere kadar, mastürbasyona teşvik ettiği ve çirkin, kendini belli eden bir diş bozukluğunun ortaya çıkmasına sebep olduğu için, pediatrik literatürde yüksek bilimsel tıbbi-ahlâki biçimde kötüleniyordu.[4]

En tehlikeli olanı sünnet derisiydi. Gündelik hareketler sırasında yalnızca sünnet derisinin penisin başına doğru hareket etmesi bile onu sapkın düşüncelere ve eylemlere sürükleyecek

3 Mastürbasyon ve "tedavileri"nin mevcut geçmişinin iyi bir kısa incelemesi için bkz. Darby, "The Masturbation Taboo and the Rise of Routine Male Circumcision"

4 Gillis, "Bad Habits and Pernicious Results" Küçük çocuklar, parmak emdikleri gibi, sıklıkla cinsel organlarına dokunarak, bazen ikisini aynı anda yaparak kendilerini rahatlatırlar. Biri diğerine neden olmaz ve ikisinin de genel olarak tıbbi sorunlar oluşturduğu düşünülmez. Şu anda Amerikan Diş Derneği parmak emmenin, eğer kalıcı dişler çıkarken hâlâ devam ediyorsa diş gelişimi için sorunlara neden olabileceğini öne sürüyor, ama çoğu çocuk parmak emmeyi bu noktadan çok önce kendiliğinden bırakır.

şekilde bir erkeği uyarabilirdi. Bunu engellemek için, doktorlar bazen sünnet derisini delip iki ucunu birleştiriyordu ki, uçları penisin başını kapalı tutsun. Büyük sıklıkla da sünnet derisi tamamen çıkartılıyordu.[5] Öncü pediyatristlerden Abraham Jacobi'nin Birleşik Devletler'de yoğun biçimde savunduğu üzere, erkek bebeklerin doğumda rutin olarak sünnet edilmeleri mastürbasyona ve onun sağlık, ahlâk ve normal bir evlilik hayatına sahip olmak üzerindeki yıkıcı etkilerine karşı makul bir önlem olarak görülüyordu. Uygulama bugünlerde özgün amaçları halının altına gizlice süpürülmüş olarak, genital hijyeni artırdığı ve bazı enfeksiyon risklerini azalttığı yönündeki tartışmalı iddialarla gerekçelendirilerek Birleşik Devletler'deki hastanelerde varlığını sürdürüyor.[6]

Korkutucu şekilde, doğurganlığa ve doğru toplumsal cinsiyete tehdit oluşturan sadece uygunsuz cinsel davranış değildi. Gürültülü ve karmaşık, kalabalık ve stresli, yeni kentli endüstriyel dünya da aynı şekilde gazeteleriyle, tren seyahatleriyle ve yok edici eğlenceleriyle kişinin bünyesinin temelini sarsıyordu. Modern hayatın baskılarına dayanamayan bir erkek kolaylıkla histerik, kadınsılaşmış ve iktidarsız bir "sinir hastası"na dönüşebilirdi. Heteroseksüel olarak performans gösteremeyecek ölçüde zayıf bu sinir hastaları ve diğer "ruhsal iktidarsızlar", zayıflamış hallerinin üstesinden gelmek için yeterli uyarıcıyı almak için fetişlere, röntgenciliğe, teşhirciliğe, mazoşizme ve hatta diğer erkeklere dönebilirlerdi. Avusturyalı psikolog ve seksolog Wil-

---

5 Klitoridektomi veya klitorisin ameliyatla kesip çıkarılması mastürbasyon önleyici olarak 1860'larda şükür ki kısa bir süreliğine rağbet gördü. Bununla belki gereğinden fazla altüst olundu, çünkü hiçbir zaman ana akım bir pratik olmadı ve kendi döneminde dahi hararetle tartışılmıştı. Hem bu cinsel organ kesimi biçimi hem de tüm dünyada çeşitli kültürlerde yerele özgü bir şekilde uygulanan başka pek çok kadın üreme organı kesme biçimleri, kadın cinsel davranışını kontrol etme çabalarını oluştursa da, Viktoryen klitoridektomi ile diğer kadın cinsel organı kesme biçimleri arasında bilinen direkt bir ilişki yok.

6 Rutin sünnetin pratikte hiçbir zaman tutunamadığı Atlantik boyunca, tanınmış ve saygın cerrah Sir Jonathan Hutchinson, "On Circumcision as a Preventative of Masturbation" (Mastürbasyonun Önleyicisi olarak Sünnet Üzerine) başlıklı, söylediğini öneren ve "eğer kamuoyu benimsenmelerine izin verseydi sünnetten daha radikal çözümler her iki cinsten de çocukları olan birçok ebeveyne gerçek bir iyilik olacaktı diyen" etkili bir makale yazmıştı.

helm Stekel'in öne sürdüğü üzere, böylesi bir cinsel kuvvetten düşüş, artık penetre edemeyen penisin yerine geçebilecek bir hançere veya mermiye dönüşerek cinayete bile yol açabilirdi.

Sapkınlığın her yerde olduğu açıktı. Tahrip ediciydi, ilk bakışta göze çarpmıyordu ve hatta özel ve gizemli düşünce ve duygu âlemlerinde saklanıyordu. İnsanlar sapkınlığın hayatlarına sızabileceği yolların gitgide daha da farkına varınca, cinsel öz-farkındalık ve kendini inceleme eğilimi gitgide yaygın bir deneyime dönüştü. Yozlaşmaktan kaçınma zorunluluğu, bir insanın neyi arzuladığının ve nasıl davrandığının şüpheye yer bırakmadığını her zaman bilmesi anlamına geliyordu. Bilinçaltı zihin –Freudyen ve dolayısıyla güncel bir icat– bile gizli ucubelikleri beslemesin diye, psikanalizin yardımıyla etraflıca sorgulanmalıydı. Görünen o ki, her an, biri aynaya bakabilir ve bir yozlaşmışın ona baktığını görebilirdi.

Bu, birçok önemli açıdan, erkekleri arzulayan ve onlarla seks yapmak isteyen erkeklerin, şehir yeraltılarının etrafında kurulmuş gey yanlısı alt kültüründen farklı. Eğlenceli ve aydınlatıcı *Mother Clap's Molly House: The Gay Subculture in England 1700-1830* [Mama Clap'in *Molly House*'u:* 1700-1830 İngilteresi'nde Gey Alt Kültürü] adlı kitabında tarihçi Rictor Norton, herhangi bir tıbbi profesyonelin veya kanun yapıcının "homoseksüel" ya da "heteroseksüel" denen bir düşüncesi olmadan çok önce, diğer erkekler için paylaştıkları cinsel arzu temelinde kendilerini tanımlayan ve cemaatler kuran erkeklerin olduğunu söyler. Bu erkekler yalnızca cinsel ortaklıklarının farkında değillerdi; onun etrafında bir kültür de inşa ettiler: Kendilerine "hanım evladı" [*mollies*] dediler ve birbirlerine kadınsı "genç kızlık soyadları" ile seslendiler; bugün gey düşmanlığı ve polis tacizi dediğimiz meselelerle baş ettiler ve bazen oğlancı oldukları için asılan erkeklere cenaze hizmeti verebilecek rahiplerin kendilerinden olmasını talep ettiler. Açıkça görülüyor ki, "hanım evlatları" ve onların alt kültürü aynı anda hem gayriresmî ve yerleşik hem de görülür ve yeraltında olacak şekilde var oldu.

(*) *Molly house*, içinde kafe, taverna gibi bölümler barındıran, 18. ve 19. yüzyıllarda gey [erkeklerin] buluşma yerine verilen isimdir – e.n.

Ancak bu onları modern zamanın geylerinin denkleri yapmıyor. Ve kesinlikle onların "hanım evladı" olmayan çağdaşlarını da modern zamanın heteroseksüelleri yapmıyor. 18. yüzyılın küçük şehirli gruplarının kendilerini cinsel olarak normdan farklı görmeleri ve cinsel arzularının ve tercihlerinin belirli bir toplumsal anlamı olduğunu düşünmeleri, bu alt kültürün dışında kalanların da kendileriyle ilgili benzer anlayışları olduğu anlamına gelmiyor. Özellikle de "hanım evladı" alt kültürünün dışındakilerin kendileriyle ilgili "hanım evladı olmadıklarına" dair herhangi bir hissiyatları olduğu anlamına gelmiyor. Gerçekten de neden olsun?

Ancak bu tam da birinin "heteroseksüel olduğuna" dair hissiyatı olması demek: Kendisini belirli, diğerlerinden ayrı bir cinsel kültürün parçası olarak düşünmek. Cinsel olarak normatif dışı olan az sayıda insanın kendini tanımlaması, toplumun geri kalanında "heteroseksüel" veya "normal cinsel" diye bir hassasiyet yaratacak türden bir şey değildi. Ana akımda bu hassasiyeti üreten, bir sapkının ya da yozlaşmışın geri bakıp bakmadığını görmek için gitgide yaygınlaşan aynaya bakma deneyimiydi.

Bu öz denetleme, sihirli biçimde eşzamanlı, Avrupalı ve Kuzey Amerikalı orta ve üst sınıfların geniş çevrelerinde organik olarak deneyimlenen "kendini tanıma" yönündeki kendiliğinden beliren bir içsel arzunun sonucu değildi. Bu, toplumsal olarak korkuyla harekete geçirilmişti. Cinsel olarak kendini tanımak saf eski moda bir öz savunma meselesiydi.

Batı kültürü cinsel öz farkındalığı büyük ölçekte edindi çünkü öz değerlendirme yozlaşmış veya sapkın olarak işaretlenmemek için kendini savunma yolları sundu. Heteroseksüeller, heteroseksüelliği deneyimlemeyi öğrendiler –kendilerini heteroseksüel "olarak" ve "hissederek" düşünmek, "heteroseksüel olmak" ile "homoseksüel olmak" arasında bir fark olduğuna inanmak– çünkü yeni resmî yollarla ne *olmadıklarını* bilmeye ihtiyaç duyuyorlardı.

Cinsel kuraldışılık artık Kilise için gerçekten bir mesele değildi. Krafft-Ebing, *Psychopathia Sexualis*'in giriş bölümünde

açıkladığı gibi, bu artık yasa yapıcılar, şehirler ve devletler için bir sorundu. Herhangi biri ve herkes bir günahkâr olabilirdi. Tanımı gereği aslında herkes öyleydi. Günah acıklıydı ama anlaşılabilir hatta beklendikti. Anlaşılır veya beklendik ve kesinlikle affedilir olmayan ise sapkınlık ve yozlaşmışlıktı. Riskler de aynı değildi. "Cinsel yönelim" denilen şeyin kavramı ve deneyimi buradan geliyor. Kendileri gibi olan diğerlerine cinsel ana akımın dışında olduklarını bildirmek isteyen az sayıda insandan değil, aynada bir yozlaşmış görme ihtimalinden kaygılı muazzam sayıda insandan kaynaklanıyor.

"HETEROSEKSÜEL"İ TANIMLAMAK

"Heteroseksüel"in tek, standart bir bilimsel tanımı yok. Farklı disiplinler ve hatta aynı disiplin içindeki farklı araştırmacılar sözcüğü farklı şeyler ifade edecek şekilde kullanıyorlar. Bu yalnızca rastlantısal bir üstünkörülüğün ötesinde. Bilimsel yöntem ve bilimsel otorite kısmen, dikkatli gözlemin desteklediği açık ve tutarlı tanımlara dayanıyor. Ancak konu heteroseksüellik olduğunda, bilim insanları sık sık Lewis Carroll'ın Humpty Dumpty'si gibi davranıyorlar:

> Humpty Dumpty azarlar tonda, "Ne zaman bir sözcük kullansam ne anlama gelmesini seçiyorsam sadece o anlama gelir – ne daha fazlası ne daha azı" dedi.
>
> "Mesele, sözcüklerin birçok farklı anlama gelmesini *sağlayabilip* sağlayamadığın" dedi Alice.
>
> "Mesele," dedi Humpty Dumpty, "efendi olmak – hepsi bu."[7]

Bu sadece bir kelime dağarcığı sorunu, hatta tutum sorunu değil. Bu bilimsel bir sorun. Biyolojik, fiziksel ve sosyal bilimlerde, standartlaşmamış tanımların eksikliği, tutarsızlık ve araştırma içinde açıklık eksikliği yaratır ve verileri yorumlamak sürecinde ciddi sorunlar doğurur.

7 Carroll, *Through the Looking-Glass* (1871).

"Heteroseksüel"in potansiyel anlamları geniş ve sorunlu bir bütünü yönetiyor. "Heteroseksüel" basitçe, bir tür ortak davranış içine giren farklı cinsiyetten, spesifik olarak erkek ve kadın bireyleri tasvir eden bir sıfat olabilir. Davranış cinsel veya üremeyle ilgili olabilir ama olmak zorunda da değildir. "Heteroseksüel" maymun çiftler birbirlerine bakabilirler veya yemek için kavga edebilirler. Bu bize maymunların herhangi bir tür cinsel ilişki içinde olduklarını veya aralarında toplumsal bağlar olup olmadığına dair bir şey söylemez. Bu, sadece her biri bir erkek ve bir dişi maymundan oluşan maymun çiftlerin belirli sosyal davranışlar içine girdikleri anlamına gelir.

Hatta bazen çalışmanın bağlamı eşleşme veya üremeyle ilgili olduğunda da "heteroseksüel" bu anlama gelir. Örneğin, araştırmacılar Ralph Greenspan ve Jean-François Ferveur, *Review of Genetics*'teki makalelerinde, *Drosophila* [meyve sineği] arasındaki heteroseksüel flörtten bahsettiler.[8] Burada yine, "heteroseksüel" sadece "farklı cinsiyet" veya "erkek/kadın" anlamına geliyor. İnceleme altında olan meyve sineklerinin öznel deneyimi bir kenara, gözlemlenen davranışı neyin harekete geçirdiğine dair bile herhangi bir şey ima etmiyor. Aynı zamanda, ailelerine açılan veya mini minnacık meyve sineği gey barlarında takılan homoseksüel *Drosophila* olduğunu da kesinlikle ima etmiyor. "Heteroseksüel", makale bağlamında, sadece cinsel üremeye dair bir davranış içine giren yaratıkların biyolojik cinsiyetlerini niteliyor. Bu yaratıkların, insanların olabilecekleri biçimde "heteroseksüel" olduklarını ifade etmiyor.

Buraya kadar her şey iyi. Ama bilim insanlarının doğada bulmayı bekledikleri şey aslında *gözlemledikleri* şey olmadığı zaman, "heteroseksüel"in bu basit, düz kullanımlarına ne oluyor? Biyolojik cinsiyet ile cinsel davranış arasındaki ilişki beklentilerimize uymadığında "heteroseksüel"e ne oluyor? Örneğin, 1970'lerde endokrinologlar normal hormon profillerini baş aşağı eden, yüksek dozda seks hormonu uygulanan fareler üzerine çalışmalar yaptılar. Farelerde yeterince yüksek seks hormonu dozu, bir hayvanın olağan cinsel davranış dürtülerini

8 Greenspan, "Courtship in *Drosophila*"

bastırabilir; tepeleme östrojen dozu verilen biyolojik olarak erkek fareler lordosis olarak bilinen tipik dişi eşleşme duruşundaki gibi arkalarını göstereceklerken, testosteron verilen biyolojik olarak dişi fareler tipik olarak erkek farelerin yaptığı biçimde onların üzerine çıkacaklardır.

Bu araştırmayla ilgili görüş bildiren bilim insanları, bu fareler, isabetli olarak farklı bir biyolojik cinsiyetten bir fareyle cinsel davranış içine girdiklerinden heteroseksüel davranış sergiledikleri yönünde bir tanım yapılabileceğini veya farklı cinsiyetten partnerlerin normalde sergileyeceği türden cinsel davranışları gösterdikleri, dişi fareler erkeklere karşı erkeklermiş, erkek fareler dişilere karşı dişilermiş gibi davrandıkları için homoseksüel olarak tanımlanabileceğine işaret etmişlerdir. Veya fareler *aynı anda* hem heteroseksüel hem homoseksüel davranıyorlar şeklinde nitelendirilebilirler. Bu hangi değişkenin –katılımcıların biyolojik cinsiyetleri veya içine girdikleri davranışlar– daha önemli görülmesine bağlıydı.[9] Eleştirmenler, açıkçası eğer "heteroseksüel" eşleşme, halk arasında bilindiği "heteroseksüel eşleşme aktivitesinden" tamamen farklı davranışlar içeriyorsa, "heteroseksüel" terimi bilimsel olarak nasıl anlamlı olabilirdi diye sordular.[10]

Böyle anlam karmaşaları "heteroseksüel" insanlar için kullanıldığında daha da artıyordu. Araştırmacı ana hatları yukarıda belirtilen "heteroseksüel" türlerinden birini mi kastediyor? Yoksa sohbet içinde "heteroseksüel"i kullandığımızda kastettiğimiz, değişken ve dinamik kültürel kimlik, duygusal tepki, fizyolojik uyarılma, ekonomik ve toplumsal rol oynama, erotik aktivite ve üreme potansiyeli karışımına mı işaret ediyor? Mark Twain'in ifadesiyle, bu daha ziyade "ateş böceği"yle "şimşek" arasındaki farka benziyor.

Etiketlemeyi kimin yaptığını da göz önünde bulundurmalıyız. Söz konusu araştırmalar, öznelerin kendilerinin cinsel yönelimlerini tanımlamaları üzerine mi kurulu? Bunu herkesin aynı şekilde veya aynı kriterlerle yapmadığını çok iyi biliyo-

9 Haumann, "Homosexuality, Biology, and Ideology", s. 69.

10 Aynı eleştirmenler emsal nedenlerden dolayı "homoseksüel"in kullanışlılığının benzer şekilde şüpheli olduğuna işaret ettiler.

ruz. Veya araştırmacı kendi öznelerine "heteroseksüel" (ya da "homoseksüel") etiketini kendisi mi yapıştırıyor ve eğer öyleyse, bunu neye dayanarak yapıyor? Araştırmacılar, öznelerini sık sık yalnızca başka türlü tanımlamadıkları için heteroseksüel olarak belirlerler; bu bir tür "suçlu olduğu kanıtlanana kadar herkes masumdur" yaklaşımıdır. Veya öznelerinin cinsel yönelimlerine, heteroseksüellikle bağlantılı olabilecek ya da olmayacak kriterlere dayanarak teşhis koyarlar; örneğin, eğer herhangi bir kadın bir çocuk doğurduysa heteroseksüel olmalıdır. Nöroanatomist Simon LeVay 1991 tarihli, beynin hipotalamus denilen bölgesindeki cinsel fark üzerine yaptığı araştırmasında, öznelerinin cinselliğini ölüm sebeplerini temel alarak sınıflandırmıştı. AIDS'le ilişkili sebeplerden ölen özneler "homoseksüel", diğer özneler heteroseksüel varsayıldı. Sayısız bilimsel eleştirmen LeVay'i "yetersiz cinsel öykü toplamaktan" yerden yere vurdu; bu, LeVay'in, öznelerinin cinsel yönelimlerini, iddiasını kanıtlayamayan delile dayanarak belirlediğini söylemenin profesyonel bir yoluydu.[11] Ancak bu yerinde eleştiriler kendine ana akım medyada yer bulmadı ve LeVay'in "gey beyinler keşfi" –o dönemden beri sağlam biçimde çürütülmüştür– manşet oldu ve LeVay'in kariyeri de aldı başını gitti.

Kaya gibi sağlam standart bir tanım olmadan ya da en azından belirli projeler veya çalışmalara ilişkin tanımları açıkça belirtmeye yarayacak sıkı bir protokol olmadan, aslında bilimsel bir "heteroseksüel" başlığının altında neyin yattığını bilemeyiz. Bu da çalışmalardan bilimsel olarak anlamlı herhangi bir sonuç çıkarmamızı imkânsız değilse de çok zor kılar.

Ayrıca Dr. LeVay'in örneğinin gösterdiği üzere, *doxa*ya dair tonla şey, bilimsel araştırmaların hazırlanmasında ve yürütülmesinde etkili varsayımların içinde saklanabilir. Bu, fiziksel bilimin yararlı bir araç olmadığını veya bize "heteroseksüel" ile ilgili hiçbir şey anlatmadığı anlamına gelmez. Bırakın bize onunla ilgili öğretecek herhangi bir şeyi olmasını, fiziksel bilim "heteroseksüel"den bahsettiğinde neden söz ettiğinden emin olmadan, gidilecek daha çok yol var.

11 Örneğin, bkz. Ordover, *American Eugenics*.

Malzeme bilimleri ve biyolojik bilimler aynı anda seksle ilgili hem çok şey bilirler hem de pek o kadar bir şey bilmezler. Malzeme bilimi gözlemlenebilecek ve ölçülebilecek nesneleri ve olguları tasvir etmekte iyidir. Biyoloji meydana gelen fiziksel etkileri belgelemekte ve tasvir etmekte parlaktır ve bu etkilerin yerine getirdiği fonksiyonları anlamak konusunda makul derecede ilerlemiştir. Bu yüzden de seksin biyolojisi, fizyolojisi ve anatomisiyle ilgili birçok muhteşem bilimsel çalışma vardır. Bedenler ve işleyişleri tutarlı doğal kanunlara tabi maddi nesnelerdir. Fiziksel etkiler, gözlemlenebilir ve belgelenebilir sonuçları olan, maddi dünyayla etkileşimlerdir.

Malzeme bilimlerinin ve biyolojik bilimlerin –tam da bunun için kurulmadıklarından– pek iyi olmadığı, fiziksel olarak dokunulabilir şeyler belgelemek ve anlatmaktır. Örneğin, fiziksel ve biyolojik bilimler penislerin nasıl erekte olduğunu anlatabilirler. Damar genişlemesinin nasıl meydana geldiğini ve penise doğru kan akışının arttığını, penisin içindeki süngerimsi kütlelerin kanla dolduğunu, fiziğin ve hidroliğin penisin sertleşmesinde rolü olduğunu ve kanın, penis erekte kalsın diye nasıl geçici bir süreliğine penisin içinde kaldığını açıklayabilirler. Ancak hiçbir bilim insanı, erekte olan penisin gey mi düzcinsel mi olduğunu söyleyemez. Bir ereksiyona, bir heteroseksüel veya homoseksüel arzu, hatta bir uyuşturucunun etkisi de yol açabilir. Bunlar, ereksiyonun nasıl meydana geldiğini veya nasıl işlev gördüğünü etkilemez. Fiziksel ve biyolojik bilimler açısından, erekte bir insan penisi, onu izleyen bir tanesiyle az çok yer değiştirebilir.

Bu konu insanlara ve insan cinselliğine geldiğinde kabul etmekte zorlandığımız bir şey. *Doxa*mızın derinlerinde saklanan ve hatta bundan da derine giden, kim olduğumuzun yönlerinin ve neyi deneyimlediğimizin, kendini kaçınılmaz bir biçimde bedende fiziksel olarak göstereceği düşüncesidir. Bu, üzerinde yükseldiğimiz bir kibirdir: Kaç çocuk öyküsünde gudubet ve şekli bozuk şeytani karakterler ve güzel olan iyiler var?

Engelliyi, şekli bozulmuş olanı ve bedenlerinden dolayı yalnızca komik görünenleri, aptal veya beceriksiz olduklarını varsayarak damgalarız.

Bunu işin içinde seks olduğunda da yaparız. Bugün bile hiçbir şekilde bir kanıt olmamasına rağmen birçok insan, ilk kez penetratif seks yapmanın bir kadının bedenini kalıcı biçimde değiştirdiği, bir kadının bakire olup olmadığını kalçalarının genişliği veya yürüme şeklinden anlayabileceğiniz fikrine derinden bağlı.[12]

Ancak konu kim olduğumuz ve cinsel olarak ne deneyimlediğimiz olunca, bedenin bunun dışa vuracağını varsayanlar yalnızca bilimsel olmayan bizim gibi sıradan insanlar değil. Ayırt edici "gey" bedenlere dair kanıt –genler veya hormonlar, beyinler ya da parmak yahut cinsel organlar gibi tuhaf anatomik özellikler– arayan fiziksel ve biyolojik bilim insanları da aynı prensiple çalışıyorlar. Fiziksel veya biyolojik olarak ayırt edici bir "gey" bedenine ispat aramak için bir başka varsayım daha gerekli: Karşılaştırmalar yapılacak ayırt edici bir "gey olmayan" bedenin var olduğu.

Bu düşünme biçiminin istisnai derecede uzun bir tarihi var. Hem eski Romalılar hem de 19. yüzyılın İtalyan nörologu Paolo Montegazza, görünen o ki birbirlerinden bağımsız şekilde, "gerçek" homoseksüel erkeklerin (diğer erkeklerle beraber olduklarında karşılayıcı rolünü üstlenen erkekler) "rektuma giden [genital] sinirlerin son kollarına ulaşan anatomik bir bozuklukla, yani uyarılmasına sıradan durumlarda yalnızca cinsel organların sebep olacağı, pasiflerin duyduğu cinsel organa dair heyecan"la açıklanabileceğini öne sürmüşlerdir.[13] Bedensel böylesi bir bozukluk hiçbir zaman belgelenmedi. Ancak "normal" erkeklerin sinir sistemleri, penisin içerisinde kendilerini uygun biçimde düzenlemişken, "anormal" erkeklerinkinin kendilerini anüsün vajinaya dönüştüğü bir şekilde düzenlemiş –sanki penetre edilmek üzere inşa edilmiş– olduğu iddiasının

12 Kızlık zarına ve varsayılan anlamlarına dair ısrarlı inanca dair hiçbir şey söylemeden. Bkz. benim kitabım *Virgin: The Untouched History*.

13 Herrn, "On the History of Biological Theories of Homosexuality", s. 41.

çekici bir psikolojik mantığı vardı. Görünen o ki, Montegazza'nın aklına anüsteki, rektumdaki ve prostattaki duyusal sinirlerin normalde zevk verebileceği ihtimali gelmedi. Benzer şekilde, homoseksüellik tarihçisi Gert Hekma, anal penetrasyona giren erkeklerin vajinal, huni şekline çalan anüsleri olduğunu ve bunların kadınlardaki iç dudaklara benzeyen hassas, kılsız bir deriden oluştuğunu iddia eden Hollandalı fizikçilerin erken dönem 19. yüzyıldaki raporlarını bulmuştu. Diğer yandan, heteroseksüel erkeklerin "normal" anüsleri olduğu söyleniyordu.

Böylesi karşılaştırma taktikleri kemerin altıyla da sınırlı değildi. Yasal bir savunma üretmekte kullanılabileceği umuduyla homoseksüellik için biyolojik bir temelin varlığını ispatlamaya istekli Berlinli öncü seksolog ve homoseksüel hakları savunucusu Magnus Hirschfeld, erkek homoseksüel ve heteroseksüel bedenleri arasındaki biyolojik farklara dair kanıt bulmak için yüzlerce öznenin ses, kas yapısı, boy, kilo, vb. özelliklerini taradı. Ancak Hirschfeld'in ve onu izleyenlerin kaydettiği fiziksel özellikler ons, megahertz, eğim derecesi veya derinin kıvrım kalınlığı açısından değerlendirilmedi ve "direkt izlenimsel gözlemlere", yani araştırmacının özneyi doğrudan gözlemlerken edindiği izlenime dayandırıldı. Öznelerin kollarını kullanış açıları, bedenlerindeki yağın dağılımı, ses aralıkları ve başka birçok özellik iyi bir bilimsel uygulama olabilecek şekilde, dereceler, inçler veya megahertzler üzerinden yapılan ölçümler dizisine dayanarak değil, erkeksi ya da kadınsı olarak araştırmacının duyarlılığını etkileyip etkilememesine bağlı olarak değerlendirildi ve etiketlendi.[14] Hirschfield'ın araştırmacıları, ne bu tür bir araştırmaya teşebbüs eden ilk kişiler ne de araştırmalarına sundukları yanlılıkla bile açık sonuçlara varılmasını destekleyecek türden veri bulamayan ilk kişilerdi. Böyle çalışmalar kaçınılmaz olarak "erkeksi" özellikli homoseksüellerin ve "kadınsı" özellikli heteroseksüellerin olduğu ispatından daha anlamlı hiçbir şey üretmedi. Bu, çeşitli şekillerde yok sayıldı, istatistiklerin dışına atıldı veya bunun konuyla ilgili olmadığı söylendi.

14 Görünen o ki bir araştırmacının görüşünün önyargı oluşturması olasılığı değerlendirilmemişti.

Doxa bilimle karşılaşınca böyle şeyler oluyor. Aslında *doxa* –dünyayla ilgili inançlarımız–ve bilimin kesişimiyle ilgili işin özünde bilimsel olmayan hiçbir şey yok. Hatta bilimsel süreç, *doxa*yı test etmek ve gözlemlenebilir ve ölçülebilir dünyayla ilgili doğru olduğuna inandıklarımızın öyle olup olmadığını belirlemek için gerçekten faydalı ve son derece duyarlı bir yöntem sunuyor. Bir insanın cinsel olarak gelenek dışı veya farklı olduğu takdirde bu farkın o kişinin fiziksel bedeninde de var olacağı *doxa*sına dayanan inancı test edecek deneyler tasarlamakta da bilimsel olmayan hiçbir şey yok. Bilimsel olmayan, böyle deneyleri yapmak ve sonrasında sonuçlar olmasını düşündüğünüz veya istediğiniz şekilde çıkmayınca bunları kabul etmek konusunda isteksiz olmaktır. Eğer insan davranışlarının çeşitliliğinin bedende kendini göstereceği *doxa*sını test etmek için yola çıkıyorsanız, böyle bir ölçümün muhtemel sonuçlarından iki tanesi bunun hiç olmadığı ya da tahmin edilebilir veya güvenilir şekilde olmadığıdır. Bilimde negatif bir sonuç da pozitif bir sonuç kadar bilimsel ve anlamlıdır.

Aynı şekilde bilim insanlarının *doxa*dan ya da inançtan çıkan prensipleri test etmek için fiziksel ve biyolojik bilimleri kullanmaya meyil etmeleri de kendi içinde bilimsel dışı değildir. Buradaki ince nokta bilim insanlarının, çalışmalarını etkileyen *doxa*nın ne denli farkında olduklarıdır. Örneğin, ideal olarak Magnus Hirschfeld heteroseksüel bedenlerin (homoseksüel bedenlerin toplumsal cinsiyetçi özellikleriyle karşılaştırılabilir) ayırt edici bir toplumsal cinsiyetçi özellikler dizisini dışa vurduğunu varsaydığının farkında olurdu. Bir bilim insanı olarak, bunun, bir insan olarak ona sezgisel şekilde anlamlı geldiği için basitçe edinebileceği bir varsayım olamayacağını fark ederdi. Mevcut gözlem ve heteroseksüel bedenlerin özelliklerinin ölçümü olmadan, onların farklı bir dizi toplumsal cinsiyetçi nitelikler *sergilediklerini* esasen söyleyemezdi. Bilimsel konuşmak gerekirse, Hirschfeld kontrolü yeterince nitelendirmeyi başaramadı çünkü *doxa* onu bilmeye ihtiyaç duyduğu her şeyi bildiğine inandırdı. İşin aslı, her şeyi bilmiyordu ve deneylerinin şüpheye yer bırakmayacak şekilde kanıtladığı, yeterli ni-

telendirilen bir kontrol olmadığı zaman, anlamlı karşılaştırmaları yapmanın imkânsız değilse de zor olduğuydu.

Birçok şey, bilim insanlarının kullanmayı seçtikleri araçların test etmek istedikleri şeyler için uygun ve onların test etmek konusunda ehil olup olmadığına bağlıdır. Hirschfeld'e dönecek olursak, onun çeşitli standartlaşmış ölçüm birimleri yerine "direkt izlenimsel gözlemleri" kullanmayı seçtiğini zaten belirttik. Bu, geniş ve açık şekliyle, *doxa*nın yeniden ortaya çıkması demektir: "Direkt izlenimsel gözlem" demenin başka bir yolu *bir şeyi gördüğüm zaman bilirim*dir. Bilim insanlarının genellikle kendi hislerinden başka gereçler ve tasvir edici tanımlamalar yerine standartlaşmış ölçüm birimleri kullanmayı seçmelerinin bir sebebi de verilere etki edebilecek insan yanılmaları için halihazırda var olan potansiyeli ortadan yok etmektir.

Bulmacanın son parçası bilim insanlarının toplayabildikleri verilerin, sormaya çalıştıkları soruları cevaplamak için gerçekte yeterli olup olmadığı. *Doxa*, birçok şekilde dünyanın nasıl işlediğini anlamak üzere kullandığımız bir kısa yol olduğu için bazı şeylerin gerçekten ne kadar karmaşık olduğu konusunda sık sık bizi körleştirir. Apaçık ve kesin olarak "herkesin bildiği" bir cinsellik ideolojisine alışmışız: Erkek ya da kadın, düzcinsel ya da gey, acayip ya da sıradan, hasta ya da sağlıklı. Aynı şekilde bedenleri de özünde bireysel, DNA'dan başlayarak iyi anlaşılmış parçalardan oluşan mekanik derlemeler olarak gören, "herkesin bildiği" bir düşünme biçimine alışkınız. Cazip olan beden ile cinsellik arasındaki ilişkinin dolambaçsız ve açık olduğunu varsaymaktır. Sonuçta deneyimlediğimiz zaman karmaşıkmış gibi *hissetmeyiz*. Göreceğimiz üzere, bunun özellikle sorunlu bir varsayım olduğu görülmüştür ki, bu da bizi fiziksel, maddi bedenin cinsellik davranışları ve deneyimleriyle nasıl ilişkili olduğunu –ve aslında olup olmadığını– açıklığa kavuşturmayı denemek için bedenin daha da özelleşmiş ve detaylı yönlerine gönderir.

Sekse dair *doxa* ile seks bilimi arasındaki gerilimleri, "cinsel tersine çevrilme" olarak bilinen homoseksüelliğe biyomedikal yaklaşımdan daha iyi gösterecek az örnek vardır. İnsanlık tarihinin çoğunda biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasında çok az ayrım yapılıyordu. Bir cinsiyet "özü" düşüncesi, yani biyolojik cinsiyetin toplumsal cinsiyetçi kişiliği üreten gizemli bir tarafı halen yaygın. Karl Ulrichs'in "tersine çevrilme" kuramı bu kavramın modern yeniden canlanışının temelini oluşturuyor: Onun ileri sürdüğü fikir homoseksüel erkeklerin, bir anlamda hermafrodit olduklarıydı; bir dişi "özü" olan, doğası gereği kadınsı bir tini ya da ruhu olan biyolojik erkekler. Birçok açıdan ve değişen derecelerde homoseksüelliğe ve biseksüelliğe psikolojik ya da biyolojik olmayan cinsiyetlendirilmiş bir "özün" "tersine çevrilmesinin" sebep olduğu düşüncesi hâlâ yaygın ve cinsel yönelim üzerine güncel çalışmaların çoğunun merkezinde duruyor.

Bu heteroseksüelliğin tarihi için de önemli çünkü tersine çevrilme düşüncesi içine homoseksüelliği olduğu kadar heteroseksüelliği de alıyor. Eğer cinsellik aslında bir insanın özündeki cinsiyetlendirilmiş tarafların ve niteliklerin bir türe göre uygun biçimde eşleştirilmesi meselesiyse, o zaman bu, neyin birini heteroseksüel yaptığıyla olduğu kadar birini neyin heteroseksüel yapmadığıyla da ilgilidir.

Hipotez apaçık. Yüzyıldan fazladır, bilim insanları çeşitli cephelerde tersine çevrilmeye dair biyolojik kanıt aradılar ama var olduğuna dair şüpheleri ortadan kaldıran bir kanıt bulamadılar.

Cinsel tersine çevrilme için ispat aramanın en kolay ve dolayısıyla en yaygın yolu, biyolojiyle toplumsal cinsiyet arasındaki uyuşmazlıklara dair kanıt peşinde olan katıksız, eski Viktoryen hobisiydi. Kadınsılaştırılan erkeklik, tarihsel olarak en acil kriz hissini yarattı.[15] "Feminizm" sözcüğü, aslında, kadın

15 Erkeksileşmiş kadınlıklar da bir sorundu, ama tersine göre hem daha az sıklıkta görülmüş hem de daha az kabul edilmişti.

yanlısı sosyopolitik bir hareketi tasvir etmekten değil, "kadınsılaşma" anlamına gelen sözde tıbbi bir terimden ortaya çıktı. 1870'lerin Fransız kaynaklarında, nörasteni (sinir zayıflığı) ve homoseksüellik, bir erkeğin talihsiz *féminisme*nin sonuçları olarak gösterilir. Homoseksüel erkekleri hem fiziksel hem zihinsel olarak kadınsı, "karı kılıklı", "tatlı", hem de muhtemelen aynı anda, "kız gibi" yüksek duygu göstermeye ve dekoratif sanatlara meyilli oldukları yönündeki basmakalıp inanışlar tasvir ediyor. 1995 yılı kadar yakın bir geçmişte, Britanyalı psikiyatrist ve seksolog Richard Green, toplumsal cinsiyet kimliğiyle homoseksüellik arasında var olduğuna inandığı bağlantıları tartışırken, sonrasında ünlenen şu iğnelemeyi yapmıştır: "Beş yaşında Barbie bebek, yirmi beşinde erkeklerle seks."[16]

Tüm bunlar Aydınlanma döneminden ve Viktoryen akrabalarımızdan miras aldığımız cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ikiliği *doxa*sına çok iyi uyuyor, ancak bilimsel araştırmalardaki mevcut durum bu kadar kesin sonuçlu değil.

Bilim, biyolojinin yönelimsel kaderin bir ispatı olup olamayacağı konusunda iki akıl arasında sıkışmış durumda. Bir yandan, örneğin, bir noktada gerçek kabul edilmesine rağmen, bugün hiçbir saygın bilim insanı heteroseksüel erkeklerin gey biraderlerinden daha erkeksi ve kıllı veya lezbiyen kadınların düzcinsel kadınlardan doğaları gereği daha kaslı ve cinsel olarak daha agresif olduklarını savunmayacaktır. Araştırmacılar özgürce, bir dönem cinsel yönelimle bağlantılı olduğuna inanılan ancak öyle olmadığı kanıtlanmış geniş bir fiziksel ve davranışsal özellikler listesinin olduğunu kabul ediyorlar. Aynı anda, heteroseksüellerin sahip olduğu farz edilen, ancak hâlâ kanıtlanmayı bekleyen "normal" bedenden bir biçimde sapan ayırt edici bir "homoseksüel beden" için ispat aramaya da devam ediyorlar. Sadece son on yıl içinde, genler, beyinler, hormonlar ve hatta parmaklar, kulaklar ve saç gibi parçalar, cinsel yönelimin bedensel bir tür göstergesini arayan bilim insanlarının incelemesi altına girdi.

16 Stein, *The Mismeasure of Desire*, s. 234.

Cinsel yönelim için bedenin içinde ayırt edici bir ispat arayışı, etkileyici –ve bilimsel olarak duyarlı– bir model izledi. Bedenin bir bölümü veya fiziksel işlevin bir yönü bir teşhis göstergesi olamadığında, bilim insanları başka bir yere baktılar. Görünüm, tüm dışsal anatomi ve ses gibi özellikler arzu edilen kanıtı oluşturamadığında, bilim insanları, daha önce de yapmış oldukları gibi, bakışlarını içeriye döndürdüler. Kimyadaki, mikroskopideki, cerrahideki ilerlemelerin ve hatta daha uzmanlaşmış araçların ve teknolojilerin yardımıyla, biyomedikalin bilim insanları, bedenin daha küçük ve daha derin iç parçalarına bakmaya koyuldular.

Bunun gey bedenlerle düzcinsel bedenler arasında herhangi bir farklılığı ortaya çıkarmayı başarıp başaramayacağını göreceğiz. Ancak, yapmayı başardığı bir şey var ki o da sıradan insanların beden ile cinsellik arasındaki ilişki hakkında ileri sürülen bilimsel iddiaların geçerliliğini değerlendirmelerini zorlaştırması. Nörolog olmayan kaç insan "gey" hipotalamus diye ayrı bir şeyin olduğunu öne süren birinin doğru mu yoksa yanlış mı söylediğini anlamak için gerekli olan hipotalamusun ne olduğu bilgisine yeterince sahip? Şüphesiz, bizim kendi hipotalamusumuzla ilgili bir hissiyatımız veya onun varlığına dair bilinçli bir farkındalığımız yok; üzerimizdeki etkileri sessiz, görünmez ve olağan benlik algımızla esasen ilgili değil. Bilim insanları ayırt edici gey beden arayışını bu küçük, yabancı ve ulaşılmaz alanlara çektikçe, halkın da bu çok ayrıcalıklı ve doğrusunu söylemek gerekirse küçük bir grubun görüşlerine güvenmekten başka pek bir şansı kalmıyor. Beden uzmanları olarak, tüm lezbiyenlerin aşırı yüz kılı olduğunu iddia eden bir bilim insanının, yerinde bir beyanda bulunup bulunmadığını sorgulamak için yeterli tecrübemiz var. Öte yandan, iş beynin iç kısmına, genoma veya endokrin sistemine geldiğinde bize söylenene inanmaya daha fazla yatkın oluyoruz. Basitçe, tartışma için tecrübemiz yok.

Cinsel yönelim üzerine olan biyomedikal araştırmaların tarihi, tecrübe eksikliğimize rağmen güvenimiz konusunda çok cimri ve çok şüpheci olmakla iyi yaptığımızı güçlü biçimde öne

sürüyor. Bir araştırma paradigması olarak, cinsel yönelimin biyolojik işaretlerine dair arayış henüz sağlam olumlu sonuçlar üretmedi. Bu arayışta üretilen sonuçların büyük çoğunluğu olumsuzdu: Halihazırda bildiklerimiz dikkate alındığında cinsel yönelimin fiziksel bedenle direkt ya da nedensel olarak bağlantılı olduğu *görünmüyor*. Ancak bunu öğrenme süreçleri tehlikesiz değildi.

Erken dönem 20. yüzyılda hormon adı verilen henüz keşfedilmiş biyokimyasallar ve onları üreten endokrin salgıları araştırma için heyecan verici yeni konulardı. Hormonların, özellikle de seks hormonlarının beden üzerinde büyük bir etkisi olduğu biliniyordu ve birçok doktor bazen domuzlardan ve maymunlardan alınan "salgı özlerini", iktidarsızlıktan yaşlanmaya kadar her şeyde terapi olarak deneye tabi tutuyordu. Avusturyalı patolojist Eugen Steinach, homoseksüelliğin, biyolojik olarak tipiğin "zıddı" olan seks hormonu salgıları olduğunu öne süren bir çeşit interseks durumuna bağlı olduğu görüşüyle hormon terapisi trenine atlamıştı.

Eğer Steinach haklı olsaydı, bu hiç de öyle devrim niteliğinde bir buluş olmayacaktı çünkü bu, heteroseksüelliğin oldukça dolambaçsız bir organik mekanizma tarafından üretildiği anlamına gelecekti. Buradan çıkışla homoseksüelliğin, heteroseksüelliğe basitçe dönüştürülebileceğini ileri sürecekti. Steinach ve takipçileri "tersine çevrilmiş" erkeklere "normal cinsel" testisler naklederek teorilerini insanlar üzerinde test ettiler. Kendi karşı konulmaz teorisine açıkça hayran biçimde Steinach, prosedürleri bir başarı olarak ilan etti. Ameliyatların boşuna yapıldığını ve nakillerin hiçbir şeyi değiştirmediğini ancak daha sonra kabul edecekti.

Bu diğer araştırmacıları aynı araştırma çizgisini takip etmekten alıkoymadı. Sonuçta seks hormonları, tümü olmasa da bazı hayvanların cinsel davranış paternlerini güçlü şekilde etkileyebiliyor ve hatta değiştirebiliyordu. Hormon terapisi, homoseksüelliği yok etme uğraşının iyi bilindiği Nazi yönetimi döneminde özellikle popüler bir sorgulama hattıydı. Heinrich Himmler için çalışan Danimarkalı fizikçi Carl Vaernet, Buc-

henwald'da tutuklu homoseksüel erkekler üzerinde, onları heteroseksüel yapma umuduyla, hormon farmasötiği salma çalışmaları sürdürdü. Steinach'ın ameliyatlarına benzer biçimde, Vaernet'inkiler de aynı sebeple işe yaramadı: Tekniğinin düzeltebileceği hiçbir şey yoktu. Hormonal olarak konuşmak gerekirse, erkekleri arzulayan erkekler, kadınları arzulayan erkeklerden farklı değiller. Daha da önemlisi, insan cinselliğini hormonlar irade dışı yönlendiremez. Seks hormonlarıyla oynayarak erkek bir farenin dişi farelerin tipik eşleşme davranışlarını ya da dişi bir farenin tipik erkek eşleşme davranışlarını göstermesini sağlamak kolay, ancak insan cinselliği, şaşırtıcı biçimde, bir fareninkinden daha karışık. Bir kişi hormonlar yoluyla insanların cinsel davranışlarını büyük ölçüde *değiştirebilse* bile, bu bize homoseksüelliğin kökleriyle ilgili bir şey söylemeyebilir. Bir davranışın hormonal olarak bir şeye zorlanabilmesi, aynı davranışın hormonla tetikleme olmadan başka sebeplerle de olamayacağı anlamına gelmiyor.

Ancak endokrinologlar hâlâ homoseksüellik için hormonal bir "tersine çevrilme" açıklaması aramayı bırakmadılar. Yalnızca araştırma daha dar ve daha küçük bir gruba özgü hale geldi. Yetişkin hormon seviyeleriyle veya gonad* işleviyle bir yere gidemedikten sonra, araştırmalar şimdi maruz kalınan prenatal** hormon ile yetişkin cinsel yönelim arasındaki potansiyel bağlantılara odaklanıyor. Bir fetüs gelişirken gerçekleşen fiziksel ve fizyolojik farklılaşmanın çoğu, rahimde maruz kalınan hormonların bir sonucu olarak meydana geliyor. Endokrinoloji araştırmacıları homoseksüel erkeklerin fetüs olarak ya özellikle çok yüksek "kadın" hormon seviyelerine ya da bedenlerinin "erkek" hormonlara normal tepki vermesini tehlikeye atacak koşullara maruz kalmalarının bir sonucu olarak homoseksüel olduklarını varsayıyorlar (aslında "erkek" veya "kadın" hormonu diye bir şey yok; hormonların cinsiyeti yok ve seks hormonlarının her türü tüm insanlarda değişen miktarlarda var). Bu hipotez aynı eski tersine çevrilme paradig-

(*) Yumurtalık ve testis gibi tohum hücresi üreten bezler – e.n.

(**) Doğum öncesi – e.n.

masına dayanıyor: Bir gey erkek bazı açılardan erkek olmadığı için gey olur.

Anatomik araştırmalar da benzer biçimde kapsamını daraltı ve daha küçük ve görmesi zor alanlara çekildi. Geylik için biyolojik işaret avında güncel olarak kullanılan popüler beden parçası, beyin. Endokrin araştırmaları gibi, beyin araştırmalarının da kanıtlanmamış bilimsel varsayımlara dayanan deneysel "tedavi" açısından acı bir tarihi var. 1970'lerin başında cerrahlar, öncü Alman araştırmacı Günter Dörner'in desteklediği teoriler üzerinde ilerleyerek, merkezî hipotalamusun güya "cinsel merkez"ini yakarak birçok erkeğin homoseksüelliğini tedavi etmeye kalkıştılar. Ameliyatlar ciddi kişilik rahatsızlıklarına sebep oldu ve sadece, seksolog Volkmar Sigusch gibi başka ileri gelen araştırmacılar kamusal alanda bu ameliyatların gaddarlığını eleştirdiklerinde durduruldu. Biyomedikal dünyası sayesinde, böyle insan deneyleri sönümlendi, ancak tamamen yok olmadı.

Cinsel yönelimin biyolojisine dair sürmekte olan arayışa, bırakın onu savunmayı, güvenmenin zor olabileceğine dair çok sebep var. Ancak, belki de yutulması en zor hap birdenbire fiziksel beden ile cinsel yönelim arasındaki bağlantıya dair tartışmasız olumlu bir kanıt bile bulsak, onu anlamlandırmak için gerekli bilime sahip olmayacağımızın muhtemel olması. Biyolojiden davranışa olan sıçrama büyük bir sıçrama ve basitçe nasıl işlediğini pek bilmiyoruz. Eğer yarın "düzcinsel geni" bulsak, yine de belirli proteinlerin üretilmesinden –DNA'nın bedene yapmayı öğretebildiği tek şey– heteroseksüellik gibi karmaşık, fazlasıyla değişken olan davranışlar kümesine nasıl geçtiğimizi açıklayamayabiliriz. Bulunduğumuz noktada, bilimimiz cinsel yönelimden açık ara daha basit bir özellik olan bazı insanların sağ elini kullanırken diğerlerinin solak olduklarına neyin sebep olduğunu anlayamıyor. Cinsel yönelime dair fiziksel bir gösterge bulunsa onu anlamlandıracağımızı düşünmemizdeki kibir en başta cinsel yönelim diye bir şeyin olması gerektiğiyle ilgili kuşku duymamamız kadar köklü. Ben bunun tesadüfi olmadığını öne sürüyorum.

Bu kadar çok olumsuz kanıta rağmen, araştırmacılar neden cinsel yönelimin maddi ya da fiziksel bir bileşeni olduğuna dair kanıtın izini sürmeyi sürdürüyorlar? Hatta neden malzeme bilimleri ve biyolojik bilimler heteroseksüelliğin ve homoseksüelliğin maddi ve biyobilimsel yollarla keşfedilmeye uygun konular olduğunu ileri sürmeye devam ediyorlar? Bunun bir cevabı *yaşam.*

Bilimin kurucu felsefi düşüncelerinden bir tanesi olan entropi prensibi, bilimin heteroseksüelliğe ve genel olarak cinsel yönelim meselesine yaklaşımını birleştiren temel tema. Kısaca, entropi prensibi bizler canlı olduğumuz ve doğal evreni gözlemleyebildiğimiz için, doğal evrenin yaşamın var olabileceği biçimde kurulmasının gerekli olduğunu savunur. Bu gelişigüzel bir totoloji gibi görünebilir ancak güçlü bir teleoloji (erekbilim) izi de taşır: Yaşamın, evrenin amacı olduğunu ima eder. Eğer, doğal dünyayı çalışmak bakımından bu başlangıç noktamız ise, o zaman yaşamın var oluşuna veya devamına dolaysız olarak katkıda bulunmayan her şeyin bir tür açıklamaya gereksinimi vardır.

Bu, bilimde birçok yolla gerçekleşir. Örneğin, düşmanca veya tehlikeli görünen şeylerin varlığını meşrulaştırmak için yaşamı olumlayan gerekçeler ararız. Isırgan otlarının iğneleri vardır çünkü yaşamlarını sürdürebilsinler diye onları yenmekten korur; orman yangınları bazı bitki türlerinin tohumlarını çoğaltmasına yardım eder ve büyük miktarları bizim için öldürücü olan, selenyum ve hatta yaygın sofra tuzu gibi kendiliğinden oluşan mineraller aynı zamanda vücutlarımızın küçük miktarlarda ihtiyacı olan, yoksa hasta olacağımız ve öleceğimiz şeylerdir. Her durumda entropik bir gerekçe bulabiliriz ve her durumda bu sevimsiz ve zararlı şeylerin –ısırgan otu iğnesi, orman yangınları, toksik mineraller– yaşamı teşvik eden nitelikleriyle diğer taraflarını telafi ettiklerini düşünerek kendimizi yatıştırabiliriz.

19. yüzyılın ortalarına doğru Darwin'in doğal ve cinsel seleksiyon teorileri patladığında bu teoriler yoğunlaştı ve yaşamın,

doğanın işleyişinin arkasındaki birincil tetikleyici etken olduğu ve aslında bir anlamda olması gerektiği hissine meşruiyet verdi. 1852 yılında yayımlanan *Türlerin Kökeni* entropi prensibini özel olarak biyolojik odağın içine çekti:

> Yaşam için verilen bu mücadeleye borçlu olarak, her çeşitlilik, ne kadar belli belirsiz olursa olsun ve hangi öncü sebepten gelirse gelsin, herhangi bir türün bir bireyine hangi derecede yararlı olursa olsun, diğer organik canlılar ve dış doğayla olan sonsuz karmaşık ilişkilerinde o bireyin korunmasına meyil edecek ve genelde de onun yavrusu tarafından miras alınacaktır. Böylelikle yavrunun da hayatta kalma şansı artacaktır çünkü düzenli olarak doğan birçok tür bireyine rağmen ancak küçük bir sayı hayatta kalabilir. Ben, her belli belirsiz çeşitliliğin, faydalıysa eğer, korunduğu bu prensibi, insanın seleksiyon gücüyle ilişkisini işaretlesin diye Doğal Seleksiyon terimiyle adlandırdım.[17]

Bir anda bir yaratık ile komşusu arasındaki değişiklik, önemli mücadele içinde başarı veya yıkım anlamına gelebilecek bir şeye dönüştü. Darwin, evrimin bireyler seviyesinde değil, nüfuslar seviyesinde meydana geldiğini belirtirken dikkatliydi ama halkın aldığı mesaj, bireysel özelliklerin ve bireysel çeşitliliğin toplumun geleceği için dolaysız biçimde ve derhal sorumlu olduğuydu.

Darwin'in fikirleri, Batı kültürünün düzen ve hiyerarşiyle sıkı mücadele etmekte olduğu bir zamanda gelerek, tehditkâr biçimde anarşik 19. yüzyılla baş etmek için psikolojik, duygusal ve siyasi bir pusula sundu. Sanayileşme, kentleşme, küresel genişleme ve sömürgeleşme hep statükonun önceliklerini yerinden etmekle tehdit ettiler ve bir otorite olarak ampirik bilimlerin yükselişi Büyük Varoluş Zinciri düşüncesini sarsmıştı. Ancak, onun yerine düşünen erkekler ve kadınlar entropi prensibine ve Darwin'in insan yükselişine güvenebilirlerdi: Yaratılışın amacı yaşamdı ve yaşamın amacı hayatta kalmayı ve başarıyı sürekli olarak geliştirmekti.

17 Darwin, *On the Origin of Species*, s. 57.

Bu cesur yeni evrimsel dünyada, anatomi, fizyoloji, antropoloji ve başka birçok disiplin utanmaz toplumsal Darwinizme gömüldüler. Koyu tenli, en az teknolojik insanlar evrimsel "kayıp halkalar" olarak sunuldular. Afrikalı kadınların pelvisleri anatomistler tarafından gorillerin ve diğer maymunlarınkiyle karşılaştırıldı.[18] Saygın cerrah ve erken dönem antropologu Paul Broca yalnızca siyah tenli, yün saçlı insanların "bir anda medeniyete geldiklerini" iddia etmedi, üstüne bir de medeni dünyada daha eşit muamele isteyen kadınların dikkatlice izlenmeleri gerektiğini çünkü toplumsal düzendeki bozulmanın "mutlaka ırkların evriminde bir huzursuzluğa neden olduğu" konusunda da uyarıda bulundu.[19] Londra Antropoloji Topluluğu kurucusu James Hunt, açıkça topluluğunun işlerinin "insan eşitliğinin, insan tarafından icat edilen en hoş görülemez varsayımlardan biri olduğunu" göstermek amacı güttüğünü söylemişti. Bu otoriteler Darwin mücadelesinde başarının, burjuva beyaz Anglo-Avrupalı statüko anlamına geldiği konusunda gayet netti.

Heteroseksüellik bu statükonun parçasıydı. Yalnızca toplumsal olarak normatif değil aynı zamanda biyolojik olarak da kritikti. Erkek ve kadın partnerler arasındaki cinsel aktivite belki de entropi prensibinin ışığıyla açıklanabilecek en kolay şeydi. Yaşam üretme potansiyeli vardı. Bu da evrime olanak sağlayan bir süreçti ve dolayısıyla önemi aşikârdı. Elbette tüm dinamik süreci kapsıyor gibi görünen bir terim ortaya çıktığında –"heteroseksüel"– hızlıca, sessizce ve tamamıyla kabul edildi. Ve tevekkeli değil, çok yakın zamana kadar erkeklerle kadınların gündelik birlikteliklerini çalışmak için ortada bir sebep görünmüyordu: Amaçları belliydi.

Entropi prensibi gözardı ettiği için, bilimsel ilgiyi talep eden homoseksüellikti. Kültürümüzün homoseksüellerle ilgili olarak ileri sürdüğü gibi, bir tür, genellikle potansiyel olarak doğurgan sekse gönülsüz üyelere sahip olarak yaşamın devamlılığını nasıl sağlayabilecekti? Homoseksüellerin doğurgan olma-

18 Schiebinger, *Nature's Body*.

19 Russett, *Sexual Science*, s. 27.

yan sekse meyilli tek insanlar olduğunu varsaysak dahi –küstah bir varsayım!– bu tartışmalı bir soru. Heteroseksüellik gebe kalmaya eşit değil; gebe kalma da yaşama eşit değil. Üreme açısından konuşursak, bir şeylerin gerçekleşmesi en azından başarılı olduğu sıklıkta başarısız da oluyor. Ama entropi prensibi, güçlü bir *doxa* ve güçlü bir dogma: Yaşam *kutsaldır*. Bilim, din ve kendi hayvansal varlığımız, bizi yaşamın varoluş sebebi olduğuna inanmamız konusunda cesaretlendirmek için bir araya geliyor. Heteroseksüelliği mikroskop altına girme sırasından neden muaf tuttuğumuz şaşılacak bir şey değil.

Gerçek, bizim hâlâ "cinsel yönelim" ve onun alt türlerinin bilim perspektifinden gerçekten var olduklarının söylenip söylenemeyeceğini bilmiyor oluşumuz. Wendell Ricketts'ın yazdığı üzere, "hiç kimse heteroseksüellerin ve homoseksüellerin neden farklı olmak zorunda olduğunu tam olarak bilmiyor ve hipotezlerin aşikâr totolojisi özenli bir dikkatten kaçmış görünüyor: Heteroseksüellerin ve homoseksüellerin farklı oldukları düşünülüyor çünkü iki gruba ayrılabilecekleri inancı temelinde iki gruba ayrılabiliyorlar".[20]

Eğer doğal bilimin bize heteroseksüellikle ilgili niçin daha fazla bir şey anlatmadığını bilmek istiyorsak, kendimize doğal bilimin bunu yapıp yapamayacağı sorusunu sormamız gerekiyor. Cinsel yönelime ilişkin toplayabildiğimiz bilimsel kanıt "heteroseksüel" ve "homoseksüel"in, aynı anda doğada da meydana gelen maddi olgular âleminde var olan nitelikler olmayabileceğini gösteriyor. Bu onların var olmadığı anlamına gelmiyor. Sadece "doğal şeyler" denilen, belirli fiziksel özellikleri eşit ve aynı şekilde paylaşan, doğa yasalarından eşit ve aynı şekilde etkilenen gruplar, yani fiziksel bilim için uygun olan konular olarak var olmayabilecekleri anlamına geliyor: elektronlar, elmaslar, dört ayaklılar, havasız yaşayan bakteriler, ampüteler.

Diğer yandan, farklılaşan cinsel yönelimleri olan insanlar, cinsel yönelimlerin saptadığı şekillerde değişen fiziksel özellikler taşıyor ve buna bağlı olarak bu temelde doğa kanunlarından

20 Ricketts, "Biological Research on Homosexuality", s. 90.

farklı biçimde etkileniyorlar gibi görünmüyor. Cinsel yönelimler bilim felsefecisi Edward Stein'ın "sosyal insan türleri" dediğinden daha fazlasına işaret ediyor gibi görünüyor.[21] Sosyal insan türleri, ortak toplumsal faktörler temelindeki insan grupları anlamına geliyor: demokratlar, vejetaryenler, Fransız erkekleri, atletler, Katolikler. Bunun ileri sürdüğü, sosyal bilimlerin cinsel yönelim dediğimiz düzenleyici prensiple ilgili olarak bize fiziksel ve biyomedikal bilimlerin anlatabileceğinden daha anlamlı şeyleri söyleyebilecek olduğu. Sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi ve ekonomi, heteroseksüelliği ve onun nasıl işlediğini daha iyi anlayabilmemizde bize yardım etmekte çok faydalı olmalılar. Heteroseksüelliğin ve daha genel olarak cinsel yönelimin çalışmasını sosyal bilimlere bırakmak, hâlâ sadece doğa bilimlerinin gerçek tarafsız otoriteye sahip olduğu görüşündeki *doxa*ya sahip bir kültür için zor olabilir. Ancak bu yolun yalnızca entelektüel olarak en dürüst değil, bilimsel açıdan da en titiz yol olduğunu ispatlayabilir.

21 Stein, "Deconstructing Sexual Orientation", s. 84-85.

Evlenilecek Tip

1713'te yayımlanan kötücül ve popüler *Satyr Upon Old Maids*'in (Yaşlı Hizmetçiler Üzerine Hiciv) anonim yazarı, bekâr kadınların "Şeytanın Yemeği", "edepsiz, kokuşmuş, çürümüş, pis sürtükler" olduğuna hükmetmişti. *Satyr* şöyle devam ediyordu, evde kalmış bu kadınlar öyle gariplerdi ki yakışıksız, kadınsal olmayan, uygunsuz bekârlıkları yüzünden "hor görülerek üzerlerine işenmesinden" kaçınabilmek için kendilerini, bulabildikleri aptal, zampara ya da cüzzamlı bile olsalar onları alacak adamlarla hızlıca evliliğin içine atmak zorundaydılar.[1]

1962 yılında, sözde "cinsel devrimden" veya "erkeksiz bir kadın bisikletsiz bir balığa benzer" feminist sloganından çok önce, Helen Gurley Brown, *Sex and the Single Girl*'de (Seks ve Bekâr Kız) şöyle yazabilmişti: "Evliliğin hayatın en *kötü* yılları için güvence olduğunu düşünüyorum. En iyi yıllarında bir kocaya ihtiyaç duymazsın. Yol üzerindeki her adımda tabii ki bir erkeğe ihtiyaç duyarsın ama düzine şeklinde aldığın zaman çoğunlukla duygusal olarak daha ucuza gelirler ve daha eğlencelidirler."

Açıkçası, 1713 ile 1962 arasında büyük bir şey değişti. Ama bu sadece bekâr kadınlara karşı yaklaşımdaki bir değişim değildi. Evlenmemiş kadının itici, gülünç ucubeden; bilgili, so-

1 *Satyr*, Lanser, "Singular Politics", s. 297-324 arası uzun uzadıya tartışılmıştır.

fistike bekar kadına dönüşmesi, daha doğru biçimde, her cinsiyetten insanın heteroseksüellikle ilgili nasıl düşündüğü ve onu nasıl tecrübe ettiğiyle ilgili daha geniş ve derin değişikliklerin bir göstergesi olarak görülebilir. Ne olup bittiğini anlamanın bir yolu, *Satyr*'i ve *Sex and the Single Girl*'ü tanımlayan mesele olan ve sosyal muhafazakârların heteroseksüelliğin tarihsel olarak kuralsal, şekil veren ilişki türü olduğunu hatırlatmaktan yorulmadıkları evliliğe bakmaktan geçmektedir.

Gerçekten de *Satyr*'den, Helen Gurley Brown'a veya tam da bu sebeple Oprah Winfrey gibi ekonomik ve sosyal olarak daha az heteronormatif olan, evlenmeyen rol modellere nasıl geldik? Bir dönem evlilik, hayat gidişatının beklentilerinin o kadar merkezindeydi ki, evlenmeyi başaramayanlarla (tutarlı olarak genellikle kontrolleri dışında sebeplerle yaklaşık yüzde 10'luk kesim evlenmiyor görünüyordu) açık açık dalga geçilebiliyor, bu insanlar tacize uğrayabiliyor ve hatta tutuklanıp hapse atılabiliyorlardı.[2] Şimdilerde, tıpkı Helen Gurley Brown'un yıllar önce öğütlediği gibi, hem erkekler hem de kadınlar evliliğe yalnızca kişisel tatminin bir stratejisinin parçası olarak bakmıyorlar, aynı zamanda onu cinsel aktivite, para kazanmak veya çocuk sahibi olmak gibi kişisel tatminin diğer kaynaklarından ayrı değerlendirebiliyorlar. Erkeklerle kadınlar arasındaki yakın kişisel ilişkilerin almasını beklediğimiz biçimler, onların yerine getirmesini beklediğimiz roller ve onların bizim için ne yapacağını beklemiş olmamız keskin biçimde değişti. Bu, kültürel değişimin esasen öznel arzu, sivil kimlik ve üreme açısından bireysel (ve özellikle kadınlar için) özerklik meseleleri olan üç temel alan sayesinde gerçekleşti.

ARZUNA GÖRE EVLENMEK

Her gencin size söyleyebileceği üzere, arzu vahşi ve alacalı bir yoldur. Arzularımız, üzerine düşünülmüş veya dürtüsel, geçici veya sabit olabileceği gibi şeyler veya insanlar, hisler veya sa-

2 Hill, *Women Alone*, özellikle 9. Bölüm.

hiplenmeler, deneyimler veya duygular için de olabilir. Budizmin bir yolla, tüketimciliğin bir başka yolla hatırlattığı üzere, arzu aynı zamanda insanlık durumunun bir değişmezidir.

Güncel Batı kültürü, bireysel arzuların içinde demlenen arzulara dayanan bir kültürdür. İnsan ilişkilerimiz içinde en çok evliliğin arzu, özel olarak da duygusal ve cinsel arzu üzerine kurulu olduğu tümüyle mantıklı görünüyor. Ama bu her zaman böyle değildi. İnsanlık tarihinin çoğunluğunda arzu ve evliliğin birbiriyle çok ilgisi yoktu. Evlilik bir zorunluluktu. Evlenmeyi istemek ve hatta belirli bir kişiyle evlenmeyi istemenin onunla ya yalnızca küçük bir ilgisi vardı ya da hiç yoktu.

Özellikle erotik arzu 20. yüzyıla kadar evlilikle gerçekten ilişkili olarak görünmüyordu. Tarihsel olarak, hele de kadınları, çok da ilgilendiriyor gibi değildi. Erkeklerin ve kadınların evlilik içinde üreme görevlerini yerine getirebilecekleri sorgusuz sualsiz kabul ediliyordu. Bunun ötesinde cinsel davranışın aşırı veya günahkâr olmadığından emin olmaya dair kaygının, o davranışın yeterince yüksek kalitede olup olmamasına dair endişeden daha yüksek olduğu görünüyordu. Çoğu evli erkek ve kadının birbirleriyle ilgili cinsel olarak nasıl hissettiklerini bilmemizin bir yolu yok. Duyguların uzantısının; heyecanlı aşk ve tutkudan, sıkıntı ve yabancılaşmaya ve bazı durumlarda korku ve travmaya kadar insana dair her çeşidi kapsadığını varsaymak akla yatıyor. Ancak çok az insan cinsel yaşamlarının bir nevi kaydını bırakmış durumda. Pek çok durumda bildiğimiz, çoğu evli çiftin bir şekilde cinsel hayatlarını sürdürmeyi becerdikleri; bunu da yalnızca çocukları olduğu için biliyoruz. Sadece yapmak zorunda oldukları şeyi yapıyorlardı: Tevekkeli değil, eşle yapılan sekse, özellikle de kadının kocasının cinsel ihtiyaçlarını karşıladığı ölçüde, "evlilik borcunu ödemek" deniyordu.

Batı'da son birkaç yüzyıl öncesindeki evliliğe dair konuşacaksak, cinsel aktivitenin işin içinde olduğunu varsayabiliriz ama şehvet, arzu, haz ve bir erotik algısı, resmin olmazsa olmaz parçası değildi. Ya da evlilik, romantik aşk anlamına gelmiyordu. Modern dönem öncesinde, evlilik sosyal, ekonomik ve sık-

ça dinsel bir zorunluluktu, ama bunun yanı sıra başka bir şey olup olmadığı ya da olması gerekip gerekmediği, herkesin aynı fikirde olabileceği bir mesele de değildi. Bir eş birinin arkadaşlık, sıcaklık, anlayış ve şefkat için olan isteklerini karşılayabilmeli miydi yoksa bu tip şeyler ciddi evlilik işletmesi için gereksiz miydi? Nişanlı bir kişinin müstakbel eşinden gerçekten hoşlanması, onu çekici veya sempatik ya da eğlenceli bulması önemli miydi? Siz nişanlı olduğunuz kişiyi gerçekte *arzulamalı* mısınız? Bunlar ciddi ve ayrılık yaratan sorulardı.

İnsanlık tarihinin büyük bir kısmında bir eş edinme süreci, günümüzde bir iş alımı yaparken deneyim edeceğimize çok benziyordu. Bir kere bu bir komite tarafından yapılan seçimdi. Müstakbel yeni eş bir oy alıyordu ancak kendisinin her zaman veto etme hakkı yoktu. Adaylar genellikle ebeveynler, yakın akrabalar ve çeşitli komşular ve arkadaşları tarafından, kişisel özellikler ya da görünüşe değil, vasıflarının sağlamlığına bakılarak seçiliyordu – makul her kişinin, tıpkı yeni iş arkadaşları için varsayacağımız biçimde, ihtiyacı karşılayabileceği farz ediliyordu. Elitler için bu, köken ve unvan, miras beklentileri ve toprak demekti. Halk kesimi içinse vasıflar daha az cazipti: Bir erkeğin yeteneğe veya ticarete, belki bir aile çiftliğine ya da atölyeye ihtiyacı vardı. Aynı şekilde bir kadın da çalışkan, becerikli, sağlıklı ve yemek pişirmek, bahçe işleriyle uğraşmak, hayvanlarla ilgilenmek, süt sağmak, dikiş dikmek ve sayısız başka sorumluluklar konusunda hünerli değilse, iyi bir av olamazdı. Nasıl ki her yeni iş sorumluluğunda ellerinin tutulmasını isteyen yeni iş arkadaşlarımız olmasını istemeyiz, bizden önceki akrabalarımız da her iş için hevesle kollarını sıvayamayan eşleri olmasını istemiyorlardı. Cemiyet içinde karakter ve iyi durumda olma da önemliydi ama erkekler ve kadınlar farklı standartlarla değerlendiriliyordu. İdeal olarak yeni bir eş aynı zamanda kendisiyle birlikte iyi bağlantılar da getirmeliydi. Belki yeni bir gelinin ailesinin, damadın ailesinin de parçası olabileceği hayvan otlatma hakları vardı. Belki de yeni bir kocanın ailesinin yük filikası vardı ve bu, gelinin aile işletmesi için genişleme olanakları anlamına gelebilirdi.

Tüm bunların bir eşte bulunması önemliydi. Aşk değildi. Büyük büyük babalarımız ve annelerimiz eşlerini sevmeyi, hatta onlara âşık olmayı, bizim yeni bir iş arkadaşının bir anda en iyi arkadaşımız olmasını beklediğimizden daha çok beklemiyorlardı. Bırakın âşığı olmasını, bir eş bir erkeğin en yakın arkadaşı bile değildi. 20. yüzyılın başına doğru, eşine "metresine davranacağın şekilde" davranmak genel anlamda utanç verici görülürdü. Eşlerin bir amacı vardı, ama amaç ilk olarak faydacıydı. Sömürge döneminin Amerikalı hatibi John Cotton evlilik ilişkisinin faydasıyla ilgili lafını sakınmamıştı: "Kadınlar, onlar olmadan erkekler için konforlu yaşamın olmadığı yaratıklardır onlarla ilgili olarak, hükümetler için söylenen şu söz doğrudur: *Kötü olanlar hiç olmayandan daha iyidir.*" Ancak Cotton eşlere çantada keklik gibi görülen bir fayda olarak bakmıyordu. "Onları hakir gören, yeren ve *gerekli bir şeytan* olarak adlandıranlar bir tür kâfirdir" dedi ve ekledi, "onlar *gerekli bir mal* olduklarını için erkeğin onlarsız kalması iyi değildi".[3] Erkeklerin karılara, kadınların da kocalara ihtiyaçları vardı. İlişki karşılıklı, birbirine bağımlı ve ortaktı. Takım arkadaşları olarak, birbirlerini iyice tanımaya ve biraz şansla birbirlerine düşkün olmaya ulaşacaklarını umabilirlerdi. İşleri; başlamak, koşmak, sürdürmek ve ailenin yeni dalını desteklemekti.

Ancak elbette bazen iş arkadaşları da birbirlerine âşık olurlar ve bazı evli çiftler de oldu. Bunun için kanıt her zaman çok net değil. Örneğin, bir eş için mezar taşı üzerine kazınmış bir övgü, eşlerden ikisi de hayattayken aralarında müşfik bir ilişki olduğunu yansıtabilir de yansıtmayabilir de. Ancak görünen o ki, en azından evli bazı erkek ve kadınlar "âşık olmak" üzerine bugün konuştuğumuzda işaret ettiğimiz türden bir duygusal ve erotik kombinasyonu deneyimlemişlerdi. Ama onlar çoğunluğu oluşturmuyordu ve bir eş için beslenen tutkulu bir duygu her zaman iyi bir şey olarak görülmüyordu. Geç dönem Roma cumhuriyetinin önemli tarihçisi Plutarhos, efsanevi askerî lider Pompey'in dördüncü karısı Julia (Julius Sezar'ın kız kardeşi) için halkın önünde sevgisini göstermesini "kadınsı" bularak

3 Cotton, *A Meet Help*, s. 14-15.

defalarca onunla dalga geçmiştir. Burada söz konusu olan sadece Roma maçoluğu değil, bin beş yüzü yılı aşkın bir süre geçerliliğini korumuş bir idealin kendini göstermesidir. Tarihçi Marilyn Yalom, Batı tarihinin büyük bir kısmındaki evlilik içi sevgi idealini "görev ve mantıkla uyum içinde olan bir sevgi" diye tarif etmiştir. 1774 yılında *Lady's Magazine* İngiliz okuruna şöyle seslenmişti: "Bir erkek ve karısı için evliliğin amacı sürekli birbirleriyle meşgul olmak değil, birlikte sivil topluma karşı görevlerini yerine getirmek, sağduyuyla ailelerini yönetmek ve özenle çocuklarını yetiştirmektir." 18. yüzyılda bile, sevgi dolu ve hatta tutkulu aşkın evlilikte bir rolü olacağı fikri genel ancak gönülsüz bir kabulle karşılanıyordu, böyle şeyler yalnızca belirli sınırlar içinde kabul edilebilir görülüyordu.

Bugün bizim için inanması ne kadar zor olursa olsun, özellikle de eğer istemeyerek, bunaltıcı bir "âşık olma" deneyimi yaşadıysak, hem antropolojik hem de tarihsel kanıtlar âşık olmanın aslında insanların istemsiz olarak yaşadıkları bir şey değil, öğrenilen bir davranış modeli olduğunu ileri sürmektedir. Etkili bir romantik aşkı deneyimlemeye dair kültürel modeli olmayan kültürlerde çoğu kişi âşık olmaz. Böyle bir model nihayetinde Batı'da gelişmiştir ama tarihimizin büyük bölümünde ortalama bir insanın gündelik deneyiminin bir parçası olmamıştır.

Dolayısıyla, aşkın insanların hayatında ve özel olarak evliliklerinde anlamlı bir rolü olup olmayacağı sorusunun bu denli tartışmalı olabilmesi şaşırtıcı olmamalı. Biz modernlere zaman zaman hatırlatılması gerektiği gibi *Romeo ve Jülyet* bir *trajedidir*. Erken dönem feministi Mary Wollstonecraft 1792'de *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*'ni yazdığı zamanki duygularında yalnız değildi, "Aşk, büyük ölçüde keyfî bir tutkudur ve akla tenezzül etmeden kendi otoritesiyle, diğer bazı kötülükler gibi hüküm sürecek. [Kadınlar] koca seçiminde bir âşığın özelikleriyle yönünü şaşırmamalı – çünkü koca, onun bilge ve erdemli olduğunu farz etsek bile âşık olarak uzun zaman kalamaz." "Aşk için evlenen [erkeğin] güzel geceleri ve kötü gündüzleri vardır" ve "uçkur düşkünü" gibi, 18. yüzyılda birinin

penisiyle düşündüğünü söylemeye eşdeğer sözlerinin Viktoryen devre kadar gelmiş olması boşuna değil.

Başka şekilde söylemek gerekirse, romantik tutku her zaman ve kesinlikle otomatik olarak evliliğin dayandığı makul bir temel olarak görülmüyordu. Ancak romantik aşkın evliliğin bir şartı olarak seçenek haline gelmesi için bile, önce başka bir kapının açılması gerekiyordu: Evli olmayan insanların, evlilik partnerlerini kendi nedenlerine göre düzenli olarak seçmeleri imkânının bulunması lazımdı.

Bugün evlilikle ilgili düşünme biçimimiz için temel olacak kadar başlangıç adımı gibi görünen bu imkân, kurumu kökünden dönüştürdü. Antropologlar ve tarihçiler bundan "geleneksel"den –esasen sosyal ve ekonomik sebepler için düzenlenen evlilikler–,"anlaşarak" evliliklere geçiş diye bahsediyorlar. "Anlaşarak" evlilikler, evli bir çiftin iki üyesinin de diğerine karşı en azından duygusal anlamda iyi niyetli olduğu fikrini de içerecek şekilde, partnerler arasındaki yoldaşlığa dayanıyor.

Anlaşarak evlilik tartışılır şekilde Protestan Reformu'ndan doğdu. Kendisi eski bir Augustineci keşiş olan Martin Luther, bekâretin ve dinî nedenlerle evlenmeme ve cinsel ilişkiye girmemenin, kutsallık ve erdem açısından, evlilik halinden daha kıymetli olduğuna dayanan Katolik görüşünü tamamen yok saymıştı. Luther aynı zamanda evliliğin, meşru çocukların yapılması ve zinadan kaçınılması gibi geleneksel Katolik teolojisinin iddia ettiğinden daha fazlası için iyi olduğuna inanıyordu. İçine Martin Luther'in de dahil olduğu Protestanlar, evliliğin kendi içinde kutsal bir durum olduğunu savundular. Luther, Âdem ile Havva'nın örneğini kullanarak evliliğin Tanrı'nın insan türü için niyetinin bir parçası olduğunu savundu.

Bu fikir zaman içinde tuttu. 1549'da VIII. Henry'nin birçok evliliğinin ve Katolik Kilise ile İngiliz Kilisesi'nin ayrılışının mimarı olan başpiskopos Thomas Cranmer, ilk Anglikan Ortak Dua Kitabı'na, özünde Protestan olan bir bakış açısını yazdı. Katolik Kilisesi'nin tanıdığı geleneksel iki evlilik yararına Cranmer bir üçüncüyü ekledi. Evlilik çiftlere "iyi günde kötü günde

birbirlerine karşılıklı dayanışma, yardım ve rahatlık sağlamalılar" diye yazdı. Bu sadece eşlerin birbirlerine karşı öznel tepkilerinin evlilikte değerlendirilecek bir şey olmasına olanak sağlamadı, aynı zamanda onu mecbur kıldı. Eşler, evlilik ve çocuk işletmesinin içindeki patron ve onun astından fazlasıydı. Onlar aynı zamanda arkadaşlardı, duygudaşlardı ve birbirlerinin destekçisi ve birbirlerine sevgi veren kişilerdi. Eşlerin ne sebeple olursa olsun âşık olmaları zorunlu değildi, Cranmer muhtemelen bu fikri tedirgin edici bulurdu. Ama bir tür beğeni içinde olmaları gerekiyordu.

Günümüzdeki evliliği veya heteroseksüelliği bu nokta olmadan hayal etmek imkânsızdır. Bireysel arzuların ve kişisel bağların duygusal ve cinsel ilişkiler için insanları birbirlerini bulmaya ittiğine dair ana varsayım sadece romantik ve cinsel ilişkilerimizi nasıl kavradığımızın ayrılmaz bir parçası değildir. Onlar aynı zamanda ilişkilerin ne olduğu ve nasıl işlediğine dair *doxa*mızın da temel bir parçasıdır.[4] Eğer erkekler ve kadınlar, birçok hayvanın kızışma ve azgınlık döneminde yaptıkları gibi, otomatik ve kaçınılmaz olarak eşleşselerdi, bireylerin duygusal veya erotik olarak ne istedikleri pek de bir fark yaratmazdı. Geleneksel evlilik modelinde, altta yatan varsayım budur: Eşleşme alıştırmanın asıl meselesidir ve birinin onunla ilgili nasıl hissettiği, işin yapılmasından daha az önemlidir. Ama erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkiler meşru olarak karşılıklı, keyifli, hoşsohbet bir katılım; pratik destek ve duygusal tatmin –ya da "dayanışma, yardım ve rahatlık"– beklentileri içerdiğinde, fiilî veya müstakbel partnerler bir anda bu kriterlerin yerine getirilip getirilmediği konusunda karar verecek uygun hâkimlere dönüştüler. Bir eşin ya da bir evliliğin başarılı olup olmadığı artık sadece ebeveynlerin ve akrabaların ortak düşüncesiyle varılacak bir karar olmaktan çıktı. Müstakbel eşlerin duyguları önem taşımaya başladı.

---

4 Burada bunun yalnızca farklı cinsiyetten ilişkilere özgü olduğunu belirtmiyorum çünkü öyle değil. Bu bizim, içinde olanların cinsiyetlerine veya toplumsal cinsiyetlerine bakmaksızın, bütün romantik ve cinsel ilişkiler için geçerli olduğuna inanmaya meyilli olduğumuz bir şey.

Evlilik kriterleri bir gecede değişmedi. Ancak zaman içinde müstakbel bir eşin beklentileri ve sosyal konumu daha az önemli olmaya başlarken, varlık ve statü epey bir süre daha önemini korudu. Tıpkı Jane Austen'ın *Gurur ve Önyargı*'nın ünlü açılış cümlesinde etkili şekilde belirttiği gibi: "Hali vakti yerinde bekâr bir erkeğin tek eksiğinin eş olduğu, herkesçe bilinen bir gerçektir". Ama bunlar artık önemi olan *tek şey* değildi. Şimdi duyguların da önemi vardı. Evliliğin ve genel olarak erkek-kadın ilişkilerinin ne olduğuna dair beklentilerimiz hiçbir zaman eskiye dönmedi.

Değişimin tutmamasının sebebi, evli insanlar için bireysel olarak çok daha önemli ölçüde tatmin edici olmasıydı – bugün bile olmadığını düşünürsek o dönemde bu değişimden herkesin eşit doyum almış olması mümkün olamazdı. Ancak bu değişim kişisel tatmin *sözünü* sundu ve bunu yaparken zamanın verimsiz siyasi ve felsefi hareketlerini yansıttı ve kişiselleştirdi. Sadece Protestanlığın evliliğin önemi ve kıymetine yaptığı vurguyu (Erasmus gibi öncü bazı Katoliklerin gönülden katıldığı bir his) yansıtmadı; mutluluk ve bireysel arzunun tatmini üzerine olan bu odaklanma, meydana gelen bireysellik fikirleri ve etik ve medeni bir yarar olarak kişisel mutluluk fikriyle de müthiş bir paralellik içindeydi. Yeni oluşan bu ideolojinin 16. ve 17 yüzyıllardan gelen birçok kaynağı vardı: Jeremy Bentham'ın (ve sonraları John Stuart Mill'in) faydacılığı, John Locke'un mülkiyet kuramı, Adam Smith'in kâr için bireysel arzuya dayalı kendi kendini düzenleyen kapitalizme dair erken dönem idealleri. Amerika'da bu felsefenin bize en tanıdık özeti Thomas Jefferson'ın Bağımsız Bildirgesi'nde insanın devredilemez ve vazgeçilemez üç hakkı olan "yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı"na dair cesur açıklamasıdır.[5] İster siyasette, ister vatandaşlıkta isterse kişisel hayatta olsun, mutluluk özneldir.

En az, Aydınlanma'nın bilimle ve ampirizmle olan takıntısı kadar, mutluluk –kişisel ve öznel doyum– üzerine bu yeni odak, düşüncelerin ve davranışların nasıl ayarlanması ve yar-

5 "Hayat, özgürlük ve mutluluk arayışı" düzeltilmiş şekli; orijinali "hayat, özgürlük ve mülkiyet" şeklindeydi. Çarpıcı bir fark.

gılanmasına dair daha eski ve genelde dinî düşüncelerin sarsılmasına yardım etti. Tarihçi Roy Porter'ın ifadesiyle, "Daha önce bir günah olan ben-merkezcilik modern tinin *var olma nedenine*, gurur ve zaferine dönüştü; 'tarihin kurnazlığı' sayesinde, Hıristiyan özveri, yerini kendini ifade etme dürtüsüne –ve hatta 'hakkına'– bırakıyordu" [6] Yakında insanların arzuladıkları kişilerle evlenecekleri ve görücü usulü evlilik düşüncesinin eski moda, varsayıma dayalı ve istilacı olarak algılanması kaçınılmaz ve mantıklı görünüyordu. Çok geçmeden aşırı derecede kendini ifade eden romantik aşk ve cinsel haz pratikleri sadece gölgelerden doğmayacak, evlilik ve ilişki öncelikleri listesinde hırçın bir şekilde en üst sıralara sıçrayacaktı.

Bireysel duygusal doyumun evliliğin uygun bir parçası olduğuna dair bu yeni öğretinin temelinde, bireysel ve yoğun olarak öznel tepkiler ve duygular, bir partner seçmek için geçerli önceki uzlaşma kriterlerine önce meydan okudu sonra da onlara hükmetti. Gurley Brown'un ifadesiyle, kişisel arzuların tatmini ilişkiye girmek için meşru bir motivasyona dönüştüğünde, diğer cinsiyetle ilişkiler "çok daha eğlenceli" hale dönüşebilecekti.

KENDİNİN EFENDİSİ OLMAK

"Eğer mutlak egemenlik bir devlet içinde gerekli değilse nasıl olur da bir aile içinde gerekli olabilir?" diye sordu 1700 yılında İngiliz yazar Mary Astell. "Ya da eğer bir aile içinde olursa neden bir devlet içinde olmaz; biri için daha geçerli olmayacak hiçbir sebep diğeri için öne sürülemeyeceğinden mi?"[7] Bu iyi bir soruydu. Bireyin hayatında bazı egemenlik türlerine hakkı olduğuna dair yükselen algı, birçok Aydınlanma yazarını diğerleri üzerinde otorite sahibi olma hakkının kimde olacağı ve bunun nedeni konusunda düşünmeye sevk etti.

Yerleşik otoriteye karşı isyan zamanın sabit bir motifiydi. Cromwell'in kanlı vasiyetinden Bastille baskınına, William ve

6 Porter, *Flesh in the Age of Reason*, s. 9.

7 Astell, "Some Reflections Upon Marriage"

Mary'nin taç giymelerinden Philadelphia Konvansiyonu'na, Aydınlanma, siyasi ve felsefi devrim tarafından sarmalanmıştı. Bunların temelinde Reformasyon'u ateşlemiş ayırt edici hümanist reform ruhu yatıyor.[8]

Hak, özgürlük ve ahlâki otoritenin yanı sıra bu haklara ve özgürlüklere kimin ve niçin sahip olacağı sorusu da Aydınlanma'nın merkezindeydi. Medeni haklar, evrensel vatandaşlık, temsilî hükümet ve eşitlikçilik ideallerine dayanan yeni pratikler devrimin endişe verici kaynayan kazanları tarafından servis edilmeye başlamıştı ancak porsiyonlar kepçelerle hiçbir biçimde eşit olarak çıkarılmıyordu. Eski alışkanlıklar zor yok olur; Fransız ve Amerikan devrimlerinden ve İngiltere'deki parlamentarizm zaferinden, hatta De Condorcet'den ve "tüm insanlar eşit yaratılmışlardır" sözünden sonra bile, çoğu insanın toplumsal hiyerarşideki konumu pek değişmedi. Kadınlar, çocuklar, yoksullar ve etnik azınlıklar, yığının alt kısmında kaldılar. İşler neredeyse aynı tas aynı hamam devam etti ama önemli bir fark vardı: Bir zamanlar olduğu gibi, temelsiz eşitsizliği savunmak artık o kadar kolay değildi. Mary Astell ve onun gibi birçok başkası, Aydınlanma eşitçiliğinin uygulanması amacını, dünya görüşlerinin işaret ettiği ölçüde edindi.

18. ve 19. yüzyıllar boyunca, bu reformist hava kendini birçok felsefi, ahlâki ve siyasi gündemde gösterdi. Geniş ve en nihayetinde zafer kazanmış bir ilga hareketi, devrimsel siyaset ile Quakers (bir Hıristiyan mezhebi) gibi grupların güçlü otorite karşıtı Evanjelik Protestanlık'ın kombinasyonundan doğdu. Şimdilerde Batı feminizminin "ilk dalgası" olarak bilinen hareket de aynı verimli topraktan ortaya çıktı. Sadece Mary Wollstonecraft gibi açık şekilde feminist kadınlar değil, Daniel Defoe gibi popüler romancılar da, açıkça ve grafiksel olarak kadının evlilikteki kaderini kölelikle karşılaştırdı. Arkadaşımız Mary

8 Giderek daha güçlü halen gelen, en tepesinde hata yapmaz Yüce Papa'nın olduğu ruhban sınıfının bağlarından ziyade tüm inananların rahipliğinin Hıristiyanlığa daha iyi hizmet edeceği düşüncesi, ulusların, bir imparator ya da kralın üzerine yerleştiği, giderek daha güçlü hale gelen kalıtsal aristokratlardan ziyade kendi vatandaşlarının hükümetiyle daha iyi olacağı düşüncesine çok benziyor.

Astell meseleyle ilgili fikrini alışılageldik biçimde, hararetli bir açıklıkla ileri sürdü: "*Eğer tüm Erkekler özgür doğmuşlarsa*, nasıl oluyor da tüm Kadınlar köle olarak doğuyorlar? Eğer *Erkeklerin değişken, belirsiz, bilinmez, tartışmalı Iradesine* maruz kalacaklarsa *kusursuz Kölelik Koşulu* gerçekleşmiş olmaz mı?"

Başka bir deyişle, Aydınlanma kendi cinsiyetçiliğinin farkındaydı. Ama cinsiyetçiliğin bir sorun olduğuna dair evrensel bir anlaşmaya benzeyen bir şey yoktu. Hatta birçok kişi onu hevesle savundu. Lord Halifax'ın çok satanı, 1668 yılında ilk kez yayımlanmış ve 1791'e gelindiğinde on yedinci baskısını yapmış *Advice to a Daughter* (Bir Kız Çocuğuna Tavsiyeler), okuyucularına evlilikte ve hayatta kadınların ve erkeklerin birbirlerine eşit olmaktan çok uzak olduklarını ve eşit olmayı beklememeleri gerektiğini hatırlatmada hızlı davrandı: "İlk olarak genel bir temel oluşturmak için, cinsiyetler arası eşitsizliğin olduğundan ve dünyanın daha iyi bir ekonomisi olması adına yasa getirici erkekler onlara sunulan aklın büyük kısmına sahip olduklarından ve buna bağlı olarak, sizin cinsiyetinizin en uygun şekilde kendisine atanmış bu görevlerin daha iyi yerine getirilmesi için gerekli uyuma daha iyi hazırlanmış olduğundan başlamak gerekiyor."

Şüphesiz, bu, Batı'da yasa ve gelenek ile yüceltilen evliliğin içindeki erkek ve kadın rollerine dair yaklaşımın ta kendisiydi. Avrupa'da, Britanya'da ve Yeni Dünya'nın tamamında yaygın olan yasal düzen *kocanın himayesinde olma* düzeniydi, bu prensip özünde bir kadın evlendiğinde yasal ve medeni kişiliğinin kocası tarafından "himaye altına alınması" anlamına geliyordu. Pratikte bu, kocaları izin vermediği taktirde kadınların hiçbir hakları ya da özgürlükleri olmadığını ... ve kocanın izinlerini herhangi bir zamanda geri alabileceğini ifade ediyordu. Nadir olan özel yasal durumlar dışında, kim kazanmış ya da kim aileye getirmiş olursa olsun, hanedeki tüm mallar ve kazançlar kocaların kontrolündeydi. Erkeklerin aile kaynaklarına ne olacağı üzerinde tek ve bağlayıcı otoritesi vardı ve çocuklar ve bakmakla yükümlü oldukları diğer kişiler ile ilgili idari kararları, muhakkak karılarına danışmak zorunda olmadan, almaya

yetkiliydiler. Eğer bir koca, aile evini ve sözleşmeli kölelik için uzak bir şehre çocuklarını satmak isterse, bir kadının rica etmek ve yalvarmaktan başka yapabileceği pek bir şey yoktu. Kocanın himayesinde olmak, erkekler için sorumluluklar yarattı. Örneğin, bu erkekler *himaye altındaki kadınların* işlediği suçlar için sorumlu tutulabilirlerdi çünkü yasa eşlerin yaptığı her şeyin bir kocanın yönetimi altında gerçekleştiğini öngörüyordu. Ancak her şeyi hesaba katarsak, himaye altında olmak erkeklere eşlerinin neredeyse tüm sahipliğini veriyordu. Tecavüz bile evlilik içinde tanınmıyordu. Bir koca ve karısı yasa önünde "bir kişiydiler", dolayısıyla evlilik borcunu ödemeyi reddeden herhangi bir kadın, kocasını halihazırda sahip olduğu bir şeye ulaşmaktan alıkoymuş oluyordu. Zaten onun olan bir şeyi gasp etmenin nesi yanlış olabilirdi?

Bazen himaye altında olmanın istisnaları oluyordu. Bekâr veya dul kadınlar, *yalnız kadınlar*, tek başına kadınlar, teknik olarak (ama çoğunlukla uygulamada değil) yasal anlamda erkeklerle denklerdi. Ama bu durumlar nadirdi ve sık sık himaye altında olmanın yerine bu kadınların nerede yaşayabileceklerini, çalışabileceklerini ve sosyalleşebileceklerini belirten başka bir sürü kısıtlamayı koyan diğer yasalar vardı. Geç Ortaçağ Almanyası'ndaki birçok şehirde kadınların maaşları yasa tarafından sınırlandırılıyordu. Bekâr kadınların onlara hediye edilmiş bile olsa ipek veya saten giymesi yasaktı ve halk içinde dini tartıştıkları takdirde cezalandırılıyorlardı. Çeşitli yerlerdeki yasalar evli olmayan veya dul kadını tek, alt statüden, az maaşlı bir meslekle sınırlandırmıştı: Bir kız kurusu,* elyafı ipliğe veya halata döndürecek bir kişiyle. Evli olmayan kadınlar ve dullar aynı zamanda sık sık, muhakkak yasal olarak olmasa da uygulamada babalarının, amcalarının, erkek kardeşlerinin veya (erkek) işverenlerinin kontrolü altındaydılar.

Bazı açılardan bir kadının evli olup olmamasının önemi yoktu. Kadın, erkeklerin tüm gücü ellerinde bulundurdukları bir

(*) İplik eğirme, evlenmemiş kadınların para kazanmak için yapabileceği nadir mesleklerdendi. İngilizcede *spinster* (kız kurusu) ve *spinning* (iplik eğirme) arasında bu anlamda bir bağlantı vardır – e.n.

toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin kaybeden tarafında olmaktan kurtulamıyordu. Ama *yalnız kadınların* küçük bir açık kapı ihtimalleri varken evlilikteki güç farklılığı sabitti. Bu, her evliliğin acınası olduğu anlamına gelmiyor. Himaye altında, kölelik altındakine benzeyen biçimde, bazı kocalar, kimi köle sahipleri gibi, üzerlerinde bunca güçleri olduğu insanlara karşı insancıl, şefkatli ve oldukça makullerdi. Ancak bazıları değildi.

Hem kölelikte hem de evlilikteki daha derin sorun, güçleri ellerinden alınmış ve zapt edilmiş insanların başvuracak pek yeri olmamasıydı. Katoliklikte boşanma yoktu ve iptallere ancak olağandışı durumlarda izin veriliyordu.[9] Gayriresmî ayrılıklar çok yaygındı ama ayrı olan çiftler yeniden evlenemiyor ya da başka partnerlerle olamıyorlardı ve kadınlar bu yüzden özellikle ekonomik açıdan sıkıntı çekiyorlardı. Protestanlar biraz daha hoşgörülüydüler. (Yahudilik ve İslâm her zaman boşanmaya izin veriyordu ama geleneklerinin ana akım Batı kanunu ve geleneği üstünde etkisi yok denecek kadar azdı.) Batı'daki ortak ilke Matthew 19:6 idi: "Tanrı'nın bir araya getirdiğini hiçbir insanın ayırmasına izin vermeyin."

Koşullar, oldukça iyi görülen evlilikler içindekiler bile, kadınlar için zalim olabiliyordu. Erkekler eşlerini, gerçek veya hayalî hataları için fiziksel dayağı da içeren birçok şekilde cezalandırabiliyorlardı. Ancak dayaklar "aşırı" olarak görülürse birinin müdahale etmesi muhtemel oluyordu. Ve tabii ki çifte cinsel standart hâkimdi. Kocaların hem kişisel hem cinsel olarak eşlerinden itaat ve hizmet bekleme ve onları kati bir tek eşlilik standardında tutma hakları vardı. Diğer yandan, kadınlara, Lord Halifax'ın ifadesiyle "yakışıksız şikâyet" edip ayıplanmamaları için yaygın olarak kocalarının zamparalıklarını normal karşılamaları salık veriliyordu. Kısacası, kadınlar işin en kötü tarafında sıkışmış haldeydiler.

Aydınlanma döneminde feministlerin ve hümanistlerin sorgulamaya başladıkları, en nihayetinde en etkin şeklini yasal bir mücadelede bulan sorular sordukları sistem buydu.

9 Bir evliliğin tamamına ermediğinin kanıtı, bir evliliğin ensest olduğu ya da birinin eşinin tanrıtanımaz olduğunun kanıtı gibi iş görürdü.

Bu aynı zamanda devrin ayırt edici bir özelliğiydi. Kralların ya da kiliselerin tartışmalı ilahi düzenleri yerine hukuk yoluyla sağlanan akıl ve adalet kuralı, Aydınlanma dönemindeki siyasi değişimin temel motiflerinden biriydi. Evlilik reformunun kalbinde yer alan eleştirel yasal düşünce, medeni evlilik sözleşmesini iki veya daha çok taraf arasında mecburiyetler üreten ve tanımlayan bir, iki veya çok taraflı belge olarak gören düşünceydi ve bu, belirtilen mecburiyetler yerine getirilmezse, herhangi bir tarafın zararının ödenmesi için bir temel oluşturuyordu. Tarihsel olarak, Hıristiyan evliliği bağlayıcı bir anlaşma içeriyordu, ancak bu anlaşmalar yasal bir sözleşme için esas olarak tanımladığımız diğer unsurlardan birçoğunu, özellikle de tazminat talebinde bulunma seçeneğini içermiyordu.[10]

Medeni evlilik sözleşmelerinin oluşturulması, devletin evliliğe giderek artan bir şekilde dahil olmasına dair uzun, yavaş örüntünün bir parçasıydı. Birçok yüzyıl boyunca, düğünler şaşılacak derecede gayriresmî olabiliyordu ve bazen resmî olarak tanıklık edilebilir ya da edilemez, yerine getirilebilir ya da getirilemez veya yazılabilir ya da yazılamaz tartışmalı meselelerdi. Bir evlilik sözü veya cinsel ilişki eylemi bile bağlayıcı bir evlilik anlaşması olarak görülebiliyordu. Bunun, tahmin edilebileceği üzere, karmakarışık sonuçları vardı. Düzmece, iki eşli veya başka şekillerde sorunlu olan "gizli evlilikler" yaygındı. Yine de 1566 yılındaki Karşı Reform'a kadar Katolik Kilisesi tüm evliliklerin önceden (evlilik ilanlarıyla) bildirilmesi ve nikâhın tanıklar huzurunda bir rahip tarafından kıyılması gerektiğini uygulamaya soktu; böylece teorik olarak bir evliliğe karşı gösterilebilecek itirazların dayanabileceği en az iki nokta üretmiş oldu. Fransız din bilimci John Calvin tüm evliliklerin sadece dinî değil, medeni otoriteler tarafından da kaydedilmesini önererek işleri bir adım ileriye götürmek istedi.

---

10 Yahudi evliliği, o zaman ve şimdi, doğasında hayli sözleşmeye dayalı(ydı) ve diğer şeylerin yanında bir kadının kocasının onu boşaması durumunda almayı umabileceği nafakayı belirleyen bir ketubahın veya evlilik sözleşmesinin yazılması ve imzalanmasının çevresinde dönüyordu.

1753'te İngiliz Parlamentosu, evlilikleri, Lord Hardwicke'in Evlilik Yasası olarak bilinen şekilde kontrol etmek konusundaki resmî görüşünü ilan etti. Evlilik Yasası, bir evliliğin İngiliz hukukunda geçerli olması için devletin tanıdığı bir dinin din insanı tarafından resmî bir tören içinde gerçekleşmiş olması gerektiğini zorunlu kıldı. Tüm diğer evlilikler geçersiz, geçersiz bir evlilikten doğan çocuklar da gayrimeşru sayıldı. (İyi bilindiği üzere, tarihsel bir yasal boşluk Evlilik Yasası'nın İskoçya'da geçerli olmadığı anlamına geliyordu; böylece İskoçya hızlı bir şekilde evlenmek için kaçan İngilizlerin seyahat noktasına döndü. Las Vegas'ın düğün şapellerindeki Elvis taklitçilerinin Gretna Green'in demircileriyle* hiçbir ilgisi yok.) Devlet resmî olarak evliliğin düzenlenmesini çoktan ele geçirmişti –Fransa 1792'de İngiltere'yi izleyecekti– ve onunla birlikte, evlilik medeni kanuna bağlı bir medeni anlaşmaya dönüşmeye başlamıştı. Bunun kadınlar için anlamı ise, evliliği daha iyi hale getirmek için hukukun kullanılabileceği ihtimali için kapının açıldığı, en azından bir çatlağın oluştuğuydu. Çok geçmeden, yasal aktivizmin iki alanı olan boşanma yasası ve mülkiyet hakları, sadece evliliğin değil, toplumda kadının rolünün temel bir revizyonunun da temel taşları olarak ortaya çıktı.

Evliliği barındıran yasal reformlar ezelden beri tartışmalıydı ve hiçbir zaman birörnek olmadı. Boşanma davaları İngiltere'de 1857 gibi erken bir zamanda sivil bir meseleye dönüştü ancak çifte standartlar (Birleşik Devletler'in de içinde olduğu diğer ülkelerde de) boşanmayı 20. yüzyıla kadar kadınlara kıyasla erkekler için çok daha basit bir mesele haline getirdi. Kusura dayanmayan boşanmalar 20. yüzyılın sonlarına kadar Batı'nın çoğunda yasal bir gerçeklik haline gelmedi.[11] Bundan önce, eşlerinden boşanmak isteyenlerin sadece bir kusur ileri sürmeleri değil, kanıt da sunmaları gerekiyordu ve kadınların namla-

(*) Gretna Green, söz konusu yasal boşluk sebebiyle "kuraldışı" evliliklerin kolayca yapılabildiği, İskoçya'nın güneyinde yer alan bir köydür. Bu köyün demircileri de, rahipler yerine bu nikâhları kıyan kişilerdi – e.n.

11 Hâlâ anlaşmayı reddeden, kusura dayanmayan boşanmaya izin vermeyen yereller var ve tabii, ada ulusu olan Malta gibi, boşanmaya hiç izin vermeyen bazı yerler de mevcut. *Caveat nupturus.*

rı, her zaman olduğu gibi, erkeklerinkine nazaran hasarlanmaya daha elverişliydi. Evliliklerinden kurtulmayı deli gibi isteyen kadınlar bile bir dava batağına ve boşanmaya bağlı toplumsal ayıplanmaya sürüklenmemek için mücadele ettiler. Kadınların teknik olarak ulaşılabilir olandan öyle ya da böyle faydalanabilmeleri birçok yılı aldı.

Sorun elbette tümüyle toplumsal değildi. Evlilik gibi boşanma da eskiden olduğu gibi hâlâ ekonomik bir meseleydi. Günümüzde boşanan kadınların hayat standartlarının düştüğünü görme ihtimalleri yüksekken, boşanan erkeklerinki yükseliyor. Bu düşüş, çocukların sorumluluğu genellikle kadınlarda kaldığı için daha da derinleşiyor. Birçok kadın için mülkiyet sahibi olmanın veya para kazandıran işlerde çalışmanın mümkün olduğu bir zamanda eğer kocanın evlilik mülkiyeti üzerindeki hakları kadının sırtındaki giysilerle ve geleceğe dair az beklentiyle o mülkiyeti arkasında bırakmasını gerektirecekse, boşanmanın bir kadına ne gibi bir faydası olabilir? Kadınların kazançlarını ve miraslarını kontrol etmelerine, mülkiyet sahibi olmalarına veya mülkiyet kiralamalarına, vasiyetlerini düzenlemelerine ve kredi almalarına ve başka türlü biçimlerde kendi finansal varlıklarının sorumluluğunu almalarına olanak sağlayan kadınların mülkiyet hakları düzenlemesi, evliliğin nasıl işleyeceğini değiştiren boşanma yasasıyla el ele gitti. Birleşik Devletler'de eyaletler 1839 gibi erken bir tarihte eşlere kendi mallarını kontrol etme hakkı vermeye başlamıştı –bu ilerici hamleyi yapan alışılmadık biçimde Mississipi'ydi– ama aynı ayrıcalığın Amerikalı tüm kadınlara yayılması yüzyılın geri kalanını ve sonrasındaki bir süreyi aldı. Bazı eyaletler, himaye altında olmanın sağladığı, kocasının ölümünden sonra kadına bağlanan sürekli gelire dair yasal düzenlemenin bazı yönlerini korumak için, onun yerine halk mülkiyeti kanunları geliştirdi. 1870 ve 1882 yıllarında İngiltere'de çıkarılan Evli Kadınlar Mülkiyet Yasaları, evli kadınların tüm mülkiyet türleri üzerinde hakları olduğunu iyice resmîleştirdi. Bu yasalar evli kadınlara maaş kazanma, bağımsız vasiyet yazma; kendi kendilerine mal edinme, elinde tutma, satın alma ve satma

vb. için hukuki imkân sağlayarak onlara anlamlı yasal bir kişilik vermiş oldu.

Bu evrensel olarak iyi bir şey gibi görülmüyordu. Özgür kadın fail, her zaman şüpheyle karşılanmıştı ve bu bakımdan az şey değişmişti. Kadınların mülkiyete erişimi sıklıkla kredilere ve diğer taahhütlere tabi tutuluyordu. Birleşik Devletler'de ancak 1975 yılında, evli bir kadının borç almak veya kredi limiti açmak için kocasının yazılı iznini almak zorunda olması kanunen yasaklandı. Toplumun eşitlikçi erkek-kadın ilişkilerine karşı olan derin çelişkisini belki de en iyi gösteren yasal örnek "baş ve efendi" yasalarıydı. Bazı Amerika eyaletlerinde evli kadınlara bir yasa dizisiyle kendi paralarını ve mallarını idare etme ehliyeti verilmişti, ancak o yasalar aynı zamanda kocalara hane kararları ve ortak sahip olunan mallar üzerinde eksiksiz yasal otorite veren ikinci bir yasa dizisiyle hükümsüz hale getiriliyor ve bastırılıyordu. Kocalar, bir aile evinin satışı gibi başlıca mülkiyet meseleleriyle ilgili, eşlerinin bilgisi veya onayı olmadan tek taraflı karar alabiliyorlardı, bazen de bunu gerçekleştiriyorlardı. 1981 yılında Yüksek Mahkeme –Lousianalı Joan Feenstra'nın kocası Harold'ın, çiftin kızına cinsel tacizden yargılandığı duruşmayı beklerken, kendi avukat parasını ödemek için (parasını Joan'ın ödediği) aile evini ipotek ettiği alçak bir davadaki bir hükmünde– sonunda bu yasaların, On Dördüncü Değişikliğin Eşit Koruma maddesinin anayasal ihlali olduğuna karar verdi.[12]

Hukuk sisteminin tüm kusur ve devam eden taraflılığına rağmen, kadınların erkeklerle eşit sözleşmeli bir temelde evliliğe katılan tam yasal varlıklar olarak ortaya çıkmaları heteroseksüelliğin tonunu değiştirdi. 19. yüzyılın ortasında "heteroseksüel" sözcüğü türetildiğinde, kadınlar evlilikte ve genel olarak toplumda erkeklere göre hâlâ belirgin şekilde dezavantajlıydılar. Kiminle evlenecekleri ya da evlenmeyecekleri ile ilgili daha çok söz hakları ve evlilikleri ve kocalarıyla ilgili duyguları daha etkili olabilirdi ama bir kadının kimliği ve failliği genelde hâlâ babalarının veya kocalarınınkinin altında toplanıyordu. Yasal

12 Kirchberg v. Feenstra, 450 U.S. 455 (1981).

kişilik, bunu heteroseksüellikle ilgili hem beklentileri hem de deneyimleri daha eşitlikçi yaparak –ki bu her iki partnerin de arzularının ve tepkilerinin müessesenin başarısı için önemli olduğu bir dinamikti– değiştirdi.

Heteroseksüellik, ücretli emeğe ve yükseköğrenime giren kadın sayısının gittikçe artmasına cevaben de değişti. Kadınlar her zaman çalışmışlardı ve hanelerinin ve ailelerinin refahına maddi, ekonomik biçimlerde katkıda bulunmuşlardı. Ancak kazançlarının gittikçe daha çok kendi kontrollerinde olduğu bir zamanda, daha fazla sayıda kadın sanayi dönemi ücretli emek işlerine girdikçe, evlilikteki güç dağılımına dair resim de önemli ölçüde değişti. Kadınlar erkeklere göre daha az kazanıyorlardı (bu gidişat hâlâ tamamen sürüyor) ama haneye katkıları artık bir kocanın otomatik olarak hakkı olduğu bir şey gibi pek görülmüyordu. Kadınların kazanılan gelire dair daha esnek olmaları, onların tek başlarına kalmalarını da nispeten daha kolay hale getirdi; bu, boşanmaya dair lekeyi azaltmaya yardım edecek önemsiz bir şey değildi.

Kadınların eğitime artan erişimleri cinsiyetçi oyun alanını daha da eşitledi. Kendi muhitlerinde kendilerini tehdit edilmiş hisseden ve cinsel rollerin şiddetlice alt üst edilmesi gibi görünen olaylar tarafından sarsılmış erkekler sesli bir karşı çıkış başlattılar. Oxford'da Modern Tarih Chichele Profesörü* olan Montagu Burrows, 1869'da şöyle yazdı: "Erkeklerin hoşlanmadığı tek şey erkek-kadındır." "Ebeveynleri, erkek kardeşleri, arkadaşları ve evdeki kitaplar aracılığıyla veya şehirlerdeki dersler yoluyla 'yüksek bir eğitim' alamayan genç hanımlara, onları yetiştirecek özel hocaların sağlayacağı bir sığınma verin; ama Tanrı aşkına onların modern tür olarak 'Üniversiteli kadın'ı yerleştirmelerine izin vermeyin."[13] Eğitimli kadınlardan yaygın olarak "yozlaşmış" ve "cinsiyetsiz" olarak bahsediliyordu, vücutları küllü ve küçük, kadınsı olmayan memeleriyle erkeksi olarak betimleniyorlardı. Bencil okumuş kadının kendisini ev-

(*) Oxford'un kurucusu Başpiskopos Henry Chichele'nin ismini onurlandırmak için oluşturulan bir profesörlük unvanı – e.n.

13 Gay, *The Education of the Senses*, s. 193.

cimenlik ve çocuklar ile memnun etmeyi reddetmesi ve böyle şeyler için yaratılmamış daha küçük, yumuşak bir beyni öğrenmeyle doldurmak konusundaki yakışıksız ısrarı onu Tanrı'dan korkan, normal ailenin düşmanı haline getirdi.

Eğitimli kadından bu abartılı korkunun arkasında, evliliğe direnen gerçekliğin tohumu vardı. 1800'lerin ikinci yarısında daha çok sayıda kadın üniversiteye girdikçe evlenenlerin sayısında fark edilir bir düşüş oldu. Carroll Smith-Rosenberg şöyle söylüyor: "1870'lerden 1920'lere, tüm Amerikalı kadınların yalnızca %10'unun evlenmediği bir dönemde üniversite mezunu kadınların %40 ile %60'ı arası evlenmedi."[14] Ancak, üniversiteli kadınların çok daha az evlenme ihtimallerinin olmasının sebepleri tümüyle net değil. Bazı erkekler eğitimli bir kadınla evlenme fikrinden kaçındılar. Ama direncin bir kısmı kadınların kendilerinden kaynaklandı ve şüphesiz kadınların zor kazanılmış eğitimlerini profesyonel kullanıma dahil edebilmeleri için genellikle evlilikten vazgeçmek zorunda oldukları olgusunun bununla bir ilgisi vardı.

Evlenmeyen bu üniversiteli kadınlar için bir eğitim almak normalde olacağından genellikle daha geç evlenmeleri anlamına geliyordu. Ancak üniversiteli kadınlar evliliği erteleyen (veya reddeden) tek kişiler değillerdi. Emek piyasası büyüdükçe ve daha çok kadın endüstri işçilerinin en azından düşük ücretli sıralarını doldurmak için hareket ettikçe, evliliğin ortalama yaşları da neredeyse bugün oldukları seviyelere ulaştı: İlk kez evlenen kadınlar yirmili yaşlarının sonunda, erkekler ise birkaç yıl sonra.

Elbette biz şimdi tüm bunlara alışığız. Ama eğer siz de tıpkı bu kitabı okuyacak çoğu insan gibi, böyle şeylerin standart görülmediği bir kültürde hiç yaşamadıysanız, kadınların yasal kişiliğinin, ekonomik özerkliğinin ve eğitimin etkisinin ne denli kapsamlı olduğunu hayal etmekte zorlanabilirsiniz. Steven Seidman, 1880 ile 1920 arasında Amerika'daki kadın iş gücünün %50 oranında arttığını belgelemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası itibarıyla işçi talebi çok fazla artmıştı –evlilik yaşının düşmesiyle ay-

14 Smith-Rosenberg, *Disorderly Conduct*, s. 253.

nı zamanda–; daha çok evli kadının çalışmasına izin vermek için yasalar ve işveren politikaları kitlesel olarak değişti. 1950'ler boyunca işgücündeki annelerin sayısında %400 artış oldu.

Günümüzde çalışan anneler, ister bekâr ister evli olsunlar, istisna değil normlar. 2008 itibarıyla, Birleşik Devletler Çalışma Bakanlığı'na göre, kadınlar işgücünün %46,5'ini oluşturuyorlardı.[15] Bu, Birleşmiş Milletler'e göre, kadınlardan oluşan %46,7'lik küresel iş gücü ile eşit düzeyde.[16] Dünya işletmesi, kelimenin gerçek anlamıyla, kadın işçiler olmadan süremezdi ve bu aynı zamanda, hem evliliğin hem de heteroseksüelliğin yüzünü değiştirdi. Daha çok kadın daha iyi evlilikler için taleplerine arka çıkacak gücü bulabildikçe –yasal, ekonomik ve toplumsal olarak– evlilik daha eşitlikçi ve daha az zorunlu hale geldi ve heteroseksüellik de erkeklerinkine ek olarak kadınların taleplerini de karşılamak zorunda kaldı.

Özerklik tüm bunların temelini oluşturuyor. Basitçe, heteroseksüel kavramını icat etmiş Viktoryenler için doğru olmayan bir biçimde, biz faillik ve özellikle kadınların kendileri için konuşmalarını son derece önemsiyoruz. Çoğumuz için "belli ki" Tanrı ya da doğa, erkeklerin ve kadınların ilişkileri olmasını istemiş demek yeterli değil. Biz erkeklerle kadınların o ilişkilerin içinde olmayı *istemelerini* ve eğer istemezlerse de içinde olmamayı tercih etme seçeneklerinin olmasını gerekli buluyoruz. Cinsel çekimleri ve davranışları otomatik ve kaçınılmaz görmek ile onları istemli hareketler ve rasyonel tercihler olarak görmek arasında çok büyük bir fark var. Bugün artık Batı'da insanların farklı cinsiyetten ilişkileri kaçınılmaz veya bir görev meselesi olarak görmeleri nadir. Tarihçi Stephanie Coontz'un ifadesiyle, bireyin özerkliği ilişkilerimizi "özel sonuçları olan kamu kurumundan" "kamusal sonuçları olan özel bir anlaşmaya" dönüştürdü.

Günümüzde heteroseksüellik çoğu kesim tarafından bireysel öznellikler ve denkler arasındaki tercihler meselesi olarak an-

15 Bkz. ABD Çalışma Bakanlığı websitesi, http://www.dol.gov/wb/stats/main.htm.

16 Bkz. BM websitesi, http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/women/women96.htm#labour.

laşılıyor. Erkekler ve kadınlar birbirlerini otomatik olarak üstün veya alçak görme eğiliminde değiller ve ne erkekler ne de kadınlar kanuna uygun olarak birbirlerinin üzerinde güç sahibi olmaya yetkili veya itaat etmeye mecbur. Günümüzde arzumuzun nesnelerini kendimizden yalnızca yüzeysel olarak farklı görmeye meyilliyiz. Cinsiyetçilik, ırkçılık ve diğer önyargılar tabii ki sürmeye devam ediyor ama biz Aydınlanma eşitçiliğinin mirasına derinden inanıyoruz: İş o raddeye gelirse hepimiz tek bir insan türüyüz. İnsanlığın bu, her kişinin kendi efendisi olduğu, hiyerarşiye dayanmayan vizyonu olmadan, karşılıklı kişisel arzuların doyumuna dayanan bir heteroseksüellik hiçbir zaman meydana gelemezdi.

ÇOĞALMAK YA DA ÇOĞALMAMAK?

Uzun zaman boyunca bebekler eşitlikçi evliliğin Waterloo'suydu. İnsanlık tarihinin çoğunluğunda bebekler erkeklerle kadınlar arasındaki cinsel aktivitenin kaçınılmaz bir parçası ve evliliğin en temel amacıydı. Çocukların evlilikteki derin önemi, İncil'in kısırlık mucizelerinde; Abraham ve Sarah'nın, Isaac ve Rebecca'nın, Hannah'nın ve diğerlerinin kısırlıklarının mucizevi şekilde tersine döndürülüşleri etrafında dönen bütün hikâyelerinde kendini gösteriyor. Bu, mirasçısı olmadan ölmesinler diye kısır çiftlerin evlat edinmesine izin veren Roma yasal kodlarında da, Ortaçağ'da iktidarsızlık ve evliliğin gereklerinin yerine getirilememesinin Katolik Kilise'nin bir evliliği iptal etmek için belirlediği sebeplerden ikisini oluşturmasında da belirgin. Gördüğümüz gibi hem Katoliklikte hem de Protestanlıkta "evliliğin yararları" çocukların dünyaya getirilmesini içeriyordu.

Bebek sahibi olmak evliliğin temel bir yönü ve 20. yüzyılın sonlarına kadar herhangi bir kadın/erkek cinsel ilişkisinin asıl meselelerinden biri olarak kaldı. Heteroseksüel kavramının öncüleri olan Viktoryen akrabalarımızın sadece kadınların cinsel arzularını değil, kadınlığın kendisini de çocuk doğurma arzusu için bastırılamaz doğal bir isteğin göstergeleri olarak düşün-

me eğilimleri şaşırtıcı değildir. Jinekolog W. Balls-Headley'nin 1894'te yazdığı gibi, "'seks dürtüsü' kadın formunun *var oluş sebebi*, bir kadın olarak varlığının sebebinin ifadesidir; kadın üreme hücresinin dölleyen erkek hücreyle karşılaşmak zorunda olduğuna dair dürtüsel gerekliliğin kanıtıdır; gaye ırkın yayılmasıdır" [17] Havelock Ellis gibi sözünü sakınmayan seksolog reformcular bile "gebelik mucizesi" ile ilgili, "insan deneyiminin öyle bir alanı ki en yüksek aklımız bizi yalnızca hayranlığa götürür" diyerek heyecanlanmıştır.[18] Çoğu çift için gebelik, rutin cinsel ilişkinin kaçınılmaz sonucu ve böylelikle evliliğin de kaçınılmaz sonucuydu. Bertrand Russell gibi radikaller bile evlilikle çocuklar arasında bir nevi kendiliğinden bağlantı olduğuna inanmıştır, 1929'daki *Evlilik ve Ahlâk* kitabında "cinsel ilişki değil, çocuklar, evliliğin gerçek amacıdır" demiştir.[19]

Çocuklar hâlâ evliliğin genelgeçer bir bölümünü oluşturuyor. Ama genel olarak onlarla ilgili görüşlerimiz daha farklı. Müstakbel eşlere kiminle evlenecekleri konusunda bir ses veren ve kadınlara özerk bir sosyal ve medeni varlık sağlayan toplumsal ideallerdeki ve beklentilerdeki aynı değişiklikler, üremeye karşı olan yaklaşımlarımızı da önemli ölçüde değiştirdi.

Günümüzde Batı'da gebeliklerin ve çocuk doğumlarının planlı olacağı ya da en azından olması gerektiği, önceden varsayılan bir düzenlemeye benzer bir şey olarak algılanıyor. Söylendiği gibi, "kazalar oluyor" ama iş üremeye geldiğinde bir kaza sorumsuz, muhtemelen utanç verici görülüyor. Hiçbir aile planlaması olmadan yoluna çıktığı kadar çocuk doğurmak şimdilerde o kadar nadir ki, bunu bir ucube gösterisi olarak görüyoruz: Tartışmalı, köktenci Hıristiyan "Quiverfull" hareketinin on dokuz çocuğuyla posteri olan Jim Bob ve Michelle Duggar ailesiyle ilgili realite şovların birçok tekrarına tanık oluyoruz.[20] Geniş ailelerin ebeveynleri, hele de yoksullarsa (ve özel-

17 Moscucci, *The Science of Woman*, s. 28.

18 Ellis, "The Psychic State in Pregnancy", s. 229.

19 Russell'ın bununla kastettiği çiftlerin evlenmeden cinsel ilişkiye girebilecekleri ve eğer sadece kadın hamile kalırsa evliliği düşünmeleri gerektiğiydi.

20 Quiverfull hareketi, tüm doğum kontrol ve aile planlaması biçimlerinden kaçınan ve büyük aile ölçüsüne Tanrı'dan bir armağan olarak güçlü bir biçimde

likle de hükümet desteği alıyorlarsa) sık sık bencil ve kendilerini dizginlemekten yoksun olarak şeytanlaştırılıyorlar. Farklı olarak otoriter dinin sorgulamayan ahmakları oldukları da varsayılabilir. Her durumda çocuk yetiştirmeye odaklanan evlilik, eski moda ve sıkıcı kabul ediliyor.

Elbette, bu her zaman böyle değildi. İnsanlık tarihinin çoğunluğunda kadınların, başlarına kaç gebelik gelirse gelsin, o ya da bu yolla baş etmekten başka gerçek bir seçenekleri yoktu. Bugün Batı'nın çoğunda yaygın olanın aksine o zaman kadınlar için ikiden fazla çocuk sahibi olmak yaygındı ancak bunların hepsi hayatta kalmıyordu. Aileler genelde genişti ve neredeyse sabit bir gebelik dizisi birçok kadının hayatının standart bir özelliğiydi. Evliliğe ve çocuk sahip olmaya o zamanki yaklaşımla bugünkü arasındaki uçurum, teknolojiyle kültürün tesadüfi bir araya gelişinin getirdiği güvenilir gebe kalma biliminin ve onun toplumsal meşruiyetine katkıda bulunan çeşitli güçlerin sonucudur.

Doğurganlığı kontrol etmeye dair arzu yeni bir şey değil. Hatırlanamayacak kadar eski zamanlardan beri kadınlar (ve bazı erkekler) gebe kalma ihtimalini sınırlandırmak için neredeyse her şeyi denemişler. Eski Mısırlılar akasya ovülleri kullanmışlar, eski Romalılardan 19. yüzyıla dek Avrupalılar beyaz çiçekli yabani havuç ve yarpuz otu gibi bitkileri yutmuşlar. Tarih boyunca çocuk doğurmamak için her şeyi göze alan kadınlar bunu engellemek için onlara yardım edebileceğini düşündükleri akıllarına gelen her şeyi yaptılar – kendilerini merdivenlerden aşağı atmak, ağırlık kaldırmak, yükseklerden atlamak, kaynayan demliklerin üstüne oturmak, terebentin veya demir tozuyla karıştırılmış cin içmek, kendilerini sıcak banyolarda kavurmak ve daha bir sürü şey. Bu yöntemlerin bazılarının çaresizliği, bunların sadece kadınların daha çok seks yapabilmeleri ve bedelini ödemeden cinsel zevk alabilmeleri için bir ortam ya-

---

odaklanan, köktenci Protestanlığın içerisinde, kökeni Amerikan bir hareketti. İsim, çok sayıda çocuk sahibi olmanın, bir kılıf dolusu oka sahip olmakla kıyaslandığı İlahi 127'den geliyor. Eleştirel bir genel değerlendirme için, bkz. Joyce, *Quiverfull*.

ratmak adına giriştikleri çabalar olmadığına açıkça işaret ediyor. Sonraki zamanların sosyal muhafazakârları sık sık "kadınların yalnızca sonucu-olmayacak seks yapmayı istedikleri"ne dayanan korunma karşıtı argümandan bahsedip dursalar da böyle bir görüş acımasız ve kadın düşmanı bir fazla basitleştirmedir. Etkili korunma için mücadelenin daha gerçekçi bir değerlendirmesi, onu insanların düzenli biçimde giriştikleri en tehlikeli, yoğun kaynak talep eden ve biyolojik olarak önemli bir eylem üzerinde bir miktar kontrol elde etmek için verilen mücadele olarak görmektir.

Gebe kalmak tabii ki tahmin edilebilir değildir. Günümüzde bile tekil bir cinsel ilişkinin gebelikle sonuçlanıp sonuçlanmayacağını bilmek için elimizde gerçekten hiçbir iyi yol yok. 1927 yılına kadar gebeliğin *oluşup* oluşmadığını, yanılma payı olmadan ölçemiyorduk. Ondan önceyse, erken dönem gebeliği yalnızca bir kadının zamanında âdet olup olmadığı temelinde tahmin edebiliyorduk. Tarihsel olarak boşalma öncesi penisin geri çekilmesi ve bitkisel çaylardan eğreti kondomlara kadar birçok sözümona gebelik önleyici mevcuttu. Ancak erişim güvenilmezdi, bazı yöntemler zehirliydi, diğerleri zor ya da elverişsizdi ve hatta tarihsel olarak en iyi doğum kontrol metotları bile bilhassa güvenilir değildi. 1924 yılına kadar âdet döngüsü içinde yumurtlamanın zamanının bile iyi anlaşılamamış olması, vajina-içine-penis ilişkisinin, insan tarihinin büyük kısmında, bir şans oyunundan daha azı ya da çoğu olmadığını gösteriyor.

O halde, gebelik ihtimali, sorumluluklardan hiç bahsetmezsek, açıkçası korkutucu olan riskleri göze almak anlamına geliyordu. Gebelik, ciddi rahatsızlık ya da komplikasyon yaratmasa da zaman içinde kadının fiziksel fonksiyonlarına müdahale ettiği için her zaman endişe verici bir dönem olmuştur. Her zaman besleyecek başka bir boğaz beklentisi anlamına gelmiştir. Birinci dünyanın; hastane doğumları, antibiyotikler ve antiseptik prosedürlerle üzerine konduğu bir alan olması yüzünden sık sık unuttuğumuz, 20. yüzyıla dek çocuk doğurmanın aynı zamanda ölümcül olduğuydu.

20. yüzyıl öncesinde, anne ölüm oranı hiçbir zaman yüzde 7'nin altına düşmedi.[21] Ancak, iç karartıcı bir istatistikle Lawrence Stone'un belirttiği üzere, 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar aristokrasi içindeki, onuncu yıl dönümünden önce biten her dört evlilikten üçünün sebebi kadının ölümüdür.[22] Ayrıca erken çocukluk da daha güvenli değildi, bebek ölüm oranı %15 ile 25 arasında değişiyordu; bu oran bugün sadece üçüncü dünya milletlerinin en yoksulunda görülüyor. Örneğin, *CIA World Factbook*'a (CIA Dünya Gerçekleri Kitabı) göre, Angola'nın 2009 bebek ölüm oranı %18 civarındaydı ve Afganistan'daki %15'ti. Bunun Birleşik Devletler'in, Birleşik Krallık'ın ve Avrupa Birliği ülkelerinin %1'den azıyla karşılaştırın.

Bugün Batı'daki bizler için, bu sayılar yabancı bir dünyayı tasvir ediyor. Bir kadının ya da bir bebeğin bir gebelik boyunca yaşamını sürdürmemesi öyle nadir ki, gerçekleştiğinde buna bir trajedi olarak bakıyoruz. Atalarımız içinse bu üzücü, olağan bir olaydı. Aynı şekilde tekrar eden çocuk doğumlarının kadınların gücünü yerle bir ettiği ve onları (ve sıklıkla çocuklarını da) hastalığa ve sakatlanmaya daha açık bıraktığı da öyle. Büyük anneannelerimizin birçoğunun seksten açık bir şekilde neden korktuğuna ve kaçındığına çok da şaşmamalı. Onlarınki, cinsel haz ile gebeliğin ve çocuk doğumunun tehlikelerinin arasındaki dengeye dair herhangi bir fikirleri olabileceği bir dünya değildi.

Anne sağlığı ve refahı, güvenilir doğum kontrolü mücadelesi için tek motivasyon değildi. Aslında, anne ölümleri, 1912 yılında Margaret Sanger New York'ta göçmenlerin yaşadığı bir konuta ziyaretçi hemşire olarak çalışmaya gittiğinde, antiseptik uygulamalar sayesinde düşüşe geçmiş durumdaydı. Ancak kendi annesi on bir çocuk doğurduktan sonra elli yaşında perişan biçimde ölen Sanger, gebeliğin ve çocuk doğumunun kadınların hayatında net bir olumluluğa dönüşmesi için gidilecek daha çok yol olduğunun gayet farkındaydı. Bu sorunu çözmek için doğum kontrolünü esas gören ilk kişi değildi. 19. yüz-

21 Gillis, *A World of Their Own Making*, s. 153.

22 Stone, *The Family, Sex, and Marriage in England*, s. 64.

yıldan beri, Eliza Duffy gibi reformcular, kadınların kendisi ve çocuklarının hayrı için "zorla çocuk doğurmaya" karşı geliyorlardı. 20. yüzyılın başlarında kadınlar hukuki ve ekonomik bağımsızlıklarını sağlamlaştırdıkça ve hükümetler gitgide kamu sağlığı hakkında sorumluluk aldıkça, anne ve çocuk sağlığı daha çok ilgi uyandıran medeni meseleler haline gelmeye başladı. Ama konu hakkındaki feminist talepler –şimdi olduğu gibi o zaman da– yalnızca sınırlı bir başarı elde etti. Sosyoekonomik nedenler, doğum kontrolü için kadınların refahının sunduğundan açık ara çok daha ikna edici bir görüş sağladı.

Erken dönem 19. yüzyıl din insanı Thomas Malthus, doğurganlığı ve nüfus artışını doğru şekilde, hem bireysel hane hem de millet seviyesinde önemli ekonomik ve siyasi meseleler olarak tanımlamıştı: Eğer nüfus, kaynakların üstüne çıkarsa bunun felaketle sonuçlanacağını öne sürmüştü. Bu fikirler erken dönem doğum kontrol kampanyalarında merkezî oldular ve bugün hâlâ (daha önce Sıfır Nüfus Artışı olarak bilinen) Population Connection gibi gruplar tarafından kullanılıyor. Çocukların "fazla üretimini" yermek için kullanılan dil, doğum kontrolü uygulamalarına karşı harekete geçirilen ahlâki infiale faydalı, klinik bir yönü varmış gibi tınlayan bir karşı çıkıştı. Gebeliklerin Tanrı'nın iradesini temsil ettiği görüşüne çok zamandır alışkın olan insanlar –endüstriyel başarı ve başarısızlığın yüksek statülü dili aracılığıyla– ortak çıkar adına, ara sıra kutsal plana müdahale etmenin insan yaratıcılığı için belki de o kadar kötü bir şey olmadığına dair ikna edilebilirlerdi.

Malthusçu iddialar da devrin toplumsal Darwinist kaygılarıyla gayet uyumluydu. Nispeten iyi huylu bir düzeyde bunlar, ebeveynleri onları, orta sınıf anlamına gelen "uygun" bir biçimde yetiştirmeye hazır değillerse çocukların dünyaya getirilmemesi gerektiğine dair tanıdık kaygıda kendini gösterdi. Çocuklara "hatırı sayılır" bir eğitim, giyim, beslenme ve benzeri şeyleri sağlamak becerisi, yalnızca eskiden olduğu gibi hayranlık verici bir amaç olarak görülmüyordu; bu, şimdi ebeveynlik için hazır olunup olunmadığının ölçülebilmesi için bir standart olmuştu. İyi hazırlanmış bir ebeveynin çocukları için sağlaya-

caklarına dair –ki bunlar çok belirli ve sıklıkla masraflı yollarla mümkündü– artan bir beklenti vardı; bu yollar "bilimsel" olarak müşteri çekmeye çalışan yeni uzmanlaşmış sayısız ürünün kullanımını da içeriyordu: ticari bebek ürünleri, özel amaçla üretilmiş tuvalet eğitimi ekipmanları, özel olarak tasarlanmış çocuk giysileri, besin takviyeleri.[23] Tüm bu yeni icatlar gerekli oldukları üzerinden övülüyordu çünkü *Parents Magazine*'in (Ebeveyn Dergisi) editoryal sloganı da kurulduğu 1920'lerden, 1951 yılında değişene kadar "Irkın geleceği küçük çocukların ayakları üzerinde ilerliyor" idi.

Söz konusu "ırkın geleceği" olunca uygunsuz çocuk doğurmayla ilgili korkular da daha fena biçimler aldı. "Yetersiz" ve "uygun olmayan" kişilerin, sayıları "yeterli" ve "saygın" olanları geçecek hızda çoğalmalarına dair giderek yaygınlaşan korku; yoksullarla, beyaz olmayanlarla, gecekondu sakinleriyle ve hatta onların daha korkutucu kuzenleriyle, bağımlılarla, fahişelerle, muhtaçlarla ve engellilerle ilgili yaygın paranoyanın yanına düzgünce yerleşti. Böylesine zavallı tiplerin teorik olarak derli toplu, saygın orta sınıftan fazla çoğalması 19. yüzyıldaki "ırk intiharı" ve ulusal başarısızlık ile ilgili panik eğilimini yoğunlaştırdı. Böyle korkular kesilmeden 20. yüzyıla kadar sürdü ve nihayetinde bir kızıl (komünist) korkusu görünümünü aldı. Siyasi olarak etkili Dixie Cup'ın sermayedarı Hugh Moore, 1956 yılında geniş kesimlere yayımlanan bir mektubunda şöyle söyledi: "Biz asıl olarak doğum kontrolünün sosyolojik ya da insancıl taraflarıyla ilgilenmiyoruz. Biz komünistlerin dünyayı ele geçirme gayretleri için aç insanları nasıl kullandıklarıyla *ilgileniyoruz*."[24]

Hem saygınlar arasındaki doğumları artırmak hem de saygın olmayanlar arasındakileri en aza indirmek için çözüm, en azından teoride, nispeten daha basitti. Yeterli ve saygın olanlar da-

23 Hall, *Conceiving Parenthood*, s. 123-211.

24 Reed, *From Private Vice to Public Virtue*, s. 426. Moore daha sonra, öjenik destekleri oldukça yalın olan Nixon yönetiminde aile planlaması yasasının geçmesine materyal olarak katkıda bulunmuştu: Yasanın sağladığı aile planlaması fonunun amaçlanan son kullanıcıları akıl hastaları, yoksullar, Kübalı mülteciler, göçmen işçiler ve Amerikan yerlileriydi.

ha çok çocuk sahibi olmak konusunda cesaretlendirileceklerdi. Hükümet destekli yardımlarla, yeni ebeveynler için derslerle ve çocuk refah programlarıyla orta sınıf nüfusunu artırma gayretiyle desteklenecekleri ki bunların hepsi Batı'da savaşlar arası yıllarda çok sayıda ve birdenbire meydana geldi. Tüm bu gayretin parçası olarak, "aile planlaması" sözü 1940'larda ortaya çıktı, bu sözün güven verici tınısı cazip bir iç güvenlik tarzı vaat ediyordu. Tıpkı bir evin inşası gibi, bir aile sahibi olmak da planlanabilirse, onu sistematik olarak yapmak eldeki işi daha az göz korkutucu hale getirebilir gibi görünüyordu.

O zamanlar bir de planlı olsun olmasın ebeveynlik seçeneğinin verilmediği insanlar vardı. Küçük sayıdaki zorunlu kısırlaştırmalar, Birleşik Devletler'de 1907 yılında başlamıştı ve "arzu edilmeyenler" üzerinde uygulanıyordu. Uygulama savaşlar arası yıllarda İskandinavya tarafından benimsendi. 1913 yılında Britanya'da kısırlaştırmayı bir devlet politikası olarak tesis etme teşebbüsü başarısız oldu ama 1933'te, Almanya, Birleşik Devletler Öjenik Kayıt Ofisi'nin geliştirdiği Model Kısırlaştırma Kanunu'nu örnek aldığı Öjenik Kısırlaştırma Yasası'nı geçirdi. Dolayısıyla, Öjenik Kısırlaştırma Yasası, hızla Üçüncü Reich'ın utanç verici bir aracına dönüştü.

Hükümetlerin yanlış insanların bebek sahibi olmalarını durdurmak konusunda ne kadar aşırıya kaçabileceklerini hesaba kattığımızda, sıradan doğum kontrolünün, deyim yerindeyse, yutulması basit bir hap olabileceği düşünülebilir. Ancak doğru insanların üremesine dair endişe doğum kontrolüne karşı yüzyıllar süren ahlâki karşıtlıkla (özellikle de Katolik Kilisesi'ninkiyle) birleşince ortaya bunun hiç de öyle olmadığı çıkıyor. Birçok yetki alanında doğum kontrolü ya yasadışıydı ya da şüpheli bir yasal statüsü vardı. Hemen hemen hepsinde, resmî olarak bir tabuydu.

Ancak hükümetlerin veya dinî otoritelerin buyurduğu ve ortalama Joe ve Jane'in özel hayatlarında ne yaptıkları genelde iki farklı şeydi. Neticede aile planlaması için ekonomik, tıbbi ve toplumsal motivasyonlar hükümetlerle neredeyse hiç sınırlı değildi. 19. yüzyıl, yaygın bir kendin-yap tarzı aile planlama-

sı devri olarak görünüyor. Karl Ittman ve Daniel Scott Smith'in de aralarında olduğu araştırmacılar, yüzyılın başlangıcında Birleşik Devletler ve Birleşik Krallık'taki yoksul işçi sınıfları arasında bile yeterince insanın, istatistik geri bakışta demografik olarak belirgin olması için kasten aile büyüklüğünü sınırlandırdığına dair bol kanıt bulmuşlardı.[25] Mevcut yöntemler (geri çekilme favori olandı) kusurlu olmasına rağmen Viktoryenlerin kendi doğum kontrol uygulamalarına olan adanmışlıklarının etkileyici şekilde tutarlı olması gerekirdi. Amerikalı beyaz kadınlar arasındaki doğum oranları, 1800'de kadın başına 7 bebekken 1900'da 3,5 bebeğe düştü ki bu düşüş doğurganlığı bir nevi kasıtlı biçimde frenlemeden gerçekleşecek türden değildi. Bu tam da "doğru" insanlar arasındaki doğum oranlarının öyle bir düşüşüydü ki bu denli yoğun paranoyak bir "ırk intiharı" spekülasyonuna neden oldu.

20. yüzyılın başından itibaren, doğurganlığın kasıtlı olarak sınırlandırılması sadece yüzeysel bir eğilim değil, giderek artan bir standart orta sınıf deneyimiydi. Bir oldubittiyle karşı karşıya kalan dinî otoriteler ve sonrasında da başlıca seküler hükümetler doğum kontrolüne onaylarını gönülsüzce vermeye başladılar. 1930 itibarıyla ebeveynliği sınırlandırmak için "ahlâki bir zorunluluk" hisseden evli çiftlere doğum kontrolü iznini veren ilk olarak İngiliz Kilisesi oldu. 22 milyon Amerikalı Protestanı temsil eden etkili İsa'nın Kiliseleri Konseyi 1931'de benzer bir açıklamayla İngiliz Kilisesi'ni takip etti. 1965'te *Griswold v. Connecticut* doğum kontrolünün Birleşik Devletler'de mahremiyet temelinde anayasal bir hak olduğunu tesis etti, bu sıralarda 1967 Britanya Ulusal Sağlık Hizmetleri Değişikliği (Aile Planlaması) Yasası doğum kontrol araçlarının ulusal sağlık hizmetleri himayesinde ücretsiz olarak dağıtılabileceğini tanıdı.

Hükümet kabulünün terazisini sonunda bir tarafa doğru eğen ise, bilimsel buluş ve feminist gözüpekliğin ortak çabasıy-

25 Britanya'nın değirmen kasabalarında, Malthusçu ve sosyalist aktivistler de doğrudan eğitim çabalarını sürdürüyorlardı; Ittmann bazı kasabaların, umumi tuvaletlerin duvarlarını süsleyen aile planlaması kitapçıklarının sayısıyla bilindiklerini not eder. Ittmann, "Family Limitation and Family Economy"

la doğan bir teknoloji olan doğum kontrol hapı oldu. Yasal, ahlâki, ekonomik ve toplumsal engeller doğum kontrol aktivizmini ve araştırmalarını, en iyimser görüşle, zorlaştırmıştı. Karşılık görmekten korkan üniversiteler, başlıca tıp araştırmacıları ve ilaç şirketleri işin içine dahil olmayı reddettiler. Bu büyük ölçüde sosyal bir korkuydu. Büyük şirketler doğum kontrol pazarının ne denli kazançlı olduğunun gayet farkındaydı: Goodyear Rubber 1958'de kondom pazarından 150 milyon dolar kazanmıştı ancak kondom ürettiğini reddediyordu.[26] Eğer bir doğum kontrol hapı geliştirilecekse bu işin gizli yapılacağı açıktı. Son kertede iki şahane kadın tarafından fonlandı ve yönetildi. Margaret Sanger çabayı koordine etti ve filantrop Katherine Dexter McCormick sermayeyi sağladı.

Ancak hap daha elde edilebilir hale gelmeden yoğun, hatta umutsuz bir ilgi konusu oldu. Hapın geliştirildiği haberleri medyada yer aldıktan sonra, araştırmacılar bir yığın çaresiz mektup aldılar.

> Yaklaşık 30 yaşındayım, 6 çocuğum var, en büyüğü 7'den biraz büyük, en küçüğü birkaç günlük. Sağlığım bu yolda gitmeye olanaklı değil. Dikkatli olmayı denedik, bir sürü şey denedik ama ben yine de gebe kalıyorum. Bu makaleyi okuduğumda [*Science Digest*, Eylül 1957] dayanamadım ve ağladım, bunun benim umut ışığım olduğunu düşündüm.[27]

Birçoğu ilaçla veya muhtemel yan etkileriyle ilgili neredeyse hiçbir şey bilmemesine rağmen kendisini araştırma deneği olarak önerecek kadar ileriye gitti – planlanamayan, durdurulamayan gebelikler sorununa bir çözüm olmak için hemen hemen her şeyi yapmaya değerdi.

1960 yılında hap erişilebilir olduğunda kadınların sabırsızlık ve adanmışlıkla kullanmaya başlamalarına hapın geliştirilmesine dahil olmuş hiç kimse şaşırmadı. Halbuki beş yıl içinde Birleşik Devletler'de altı milyondan fazla kadının hapı kullanmaya başlaması karşısında genel olarak kültür ve medya şaşkına

26 Marks, *Sexual Chemistry*, s. 35.

27 Watkins, *On the Pill*, s. 50.

dönmüş ve bazen de ürkmüş haldeydi. Ancak kısa zaman içinde hapın cesur yeni dünyaya öncülük ettiği aşikârdı. 1970 itibarıyla evli veya değil, yetişkin kadınların yarısından çoğu bir doğum kontrol yöntemi kullanıyordu veya isteyerek kısırlaştırılmıştı. Evlilik ve çocuk doğurmak ile ilişkimiz dönüşüme uğramıştı.

Halihazırda düşüşte olan doğum oranları, daha çok kadın yeni teknolojiden fayda sağlamaya başladıkça iyice düştü. İngiltere'de 1851 ile 1860 arasında evlenen bir kadının altı çocuk doğurma ihtimali yüksekken, Britanya Ulusal İstatistik Ofisi'ne göre, 2007'de İngiliz bir kadının ortalama doğuracağı çocuk sayısı 1,9'dur.[28] Birleşik Devletler'de de hikâye aşağı yukarı aynı. Varsayıldığı üzere olağandışı derecede doğurgan olunan İkinci Dünya Savaşı sonrası "doğum patlaması" döneminde bile Amerikalı aileler ortalamada yalnızca üç çocuk civarında kaldılar. Hastalık Kontrolü Merkezlerine göre, 2007 itibarıyla, Amerika'nın doğurganlık oranı kadın başına 2,1 doğum civarına düşmüş halde ki, bu mevcut nüfusu korumak için taban değer olarak görülüyor.[29] Aslında hem Birleşik Devletler'de hem de Birleşik Krallık'ta bu çok düşük doğurganlık oranları, 1970'lerin başlarında her iki ülke de doğum kontrolünü kadınlara yasal olarak erişilebilir hale getirdikten kısa bir zaman sonra kaydedilen tüm zamanların en düşük oranlarından bir artışı temsil ediyor.

Böylesi düşmüş bir doğurganlık, birçok başka şeyin yanı sıra, kadınların üremeye yönelik hayatlarının çok daha fazlasını çocuk doğurmak ve yetiştirmek dışında başka şeyler yaparak geçirebilecekleri anlamına geliyordu. Bu, aynı zamanda kadınlar evlendiklerinde, tabii evlenirlerse, hayatlarına ne olduğunu da

---

28 Cook, *The Long Sexual Revolution*, s. 88; Office for National Statistics, "Rise in UK Fertility Continues", http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget. asp?ID=951, erişim tarihi: 17 Mart 2010.

29 "Births: Preliminary Data for 2007", National Vital Statistics Reports 57, sayı 12 (18 Mart 2009), US Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Health Statistics, National Vital Statistics System. Dosya olarak yayımlandı: nvsr57_12.pdf'ye http://www.cdc.gov/nchs/births.htm üzerinden ulaşılabilir.

değiştirdi. 20. yüzyılın başlarında, evlilik hiçbir şekilde çocukların, bırakın geçmişte olduğu gibi kaçınılmaz olmayı, gerekli sayıldığı bir ilişki değildi. Bir kadının hayatını hiç çocuk doğurmadan geçirmesi artık şaşırtıcı bir anomali olarak görülmüyor. Evli olsun olmasın, kırk ile kırk dört yaş arası Amerikalı kadınların yaklaşık %15 ile 20 arası çocuk sahibi olmamışlardı. Çocuk sahibi olmaya atfedilen önemin azalması aynı zamanda evlenmeyi seçen kadınların sayısındaki düşüşün parçasıydı. 2002'de, Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezi'ne göre, Amerikalı bir kadının evlenme oranı %79 civarındaydı ve 2008'de Britanya medyası, evlilik oranlarının 1862'den bu yana en düşük seviyeye ulaştığının açıklanması üzerine, adeta stresten ellerini ovuşturma yarışına girişti.[30]

Basit gerçek, çocukların evlilik için artık gerekli görülmemeleriydi. Benzer biçimde, evlilik de birinin üremesine dair talep sebebiyle kaçınılmaz görülmüyordu. Ve eğer biri bir çocuğu olmasını isterse, tek ihtiyacı olan onu yapmaktı: Evlilik gitgide daha isteğe bağlı hale geldi. Hem Birleşik Devletler'de hem de Birleşik Krallık'ta, günümüzde bebeklerin yaklaşık %40'ı evli olmayan ebeveynlerin bebekleri; İzlanda'da, İsveç'te ve Norveç'te bu oranlar %50 ile 65 arasında değişiyor. 18. yüzyılın hicvinin kötülenmiş "kokan fahişelerine" artık buraya kadar deme zamanı: Bugün evli olmayan kadınlar ve erkekler hayatlarını bekâr olarak yaşamayı seçebilirler ve yine de mutlu, sağlıklı, üretken ve toplumun sıradan insanları olabilirler. Anne de olabilirler. Hatta partnerleri de olabilir. Evlilik olmadan birlikte yaşama Batı'da ciddi şekilde arttı ve insanlar, özellikle Angelina Jolie gibi ünlü isimler, açıkça ve mutlu bir şekilde hem evli olmayan partnerliği hem de evlilik dışı ebeveynliği seçiyorlar.

Tüm bunların evlilik için anlamı, evliliğin doğasının ve amacının bugün tarihteki herhangi bir zamandan temelde farklı olduğu. Eski anlamlar ve işlevler hâlâ varlıklarını sürdürseler de eskiden olduğu gibi, ekonomik ve toplumsal bir hâkimiyetleri yok ve aslında kamusal tartışmaya ve planlanmış bir yeniden yapılanmaya açıklar. Bu, en çok da doğurganlık için geçerli.

30 Goodwin, "Who Marries and When?"

Açıkça söylemek gerekirse doğum kontrolü, neredeyse tümüyle anlaşarak evliliğin bu eşlik durumuna odaklanmasına imkân sağladı. Finansal, duygusal ve fiziksel olarak, eşlerin, kendileri seçmedikleri takdirde kaynaklarını çocuklarıyla paylaşmaları gerekmiyor, çoğu durumda da sadece arzu ettikleri kadar çocukla paylaşıyorlar. Artık evliliğin, birbirlerinin önceliği olmanın önünde neredeyse kaçınılmaz olan küçük, ciyaklayan bir bariyer anlamına geldiğine dair bir his yok.

Bu beklenti tüm heteroseksüel ilişkilere yayılmış durumda. Heteroseksüelliğe dair elimizdeki en optimal versiyon, gebe kalma, gebelik, çocuk doğurma ve çocuk yetiştirmeden meydana gelen kümenin sadece kuşatabildiği değil, normal olarak kuşattığı, cinsellikten tamamen ayrı bir alan olarak görüldüğü versiyon. Çağdaş heteroseksüellerimiz, biyoloji veya aile baskısı, dinî dogma yahut hükümet emriyle, gönülsüzce çiftleşmek ve sadece öyle olmak zorunda olduğu için bebek yapmaya zorlanmıyorlar. Sosyal muhafazakârlar ne kadar şikâyet ederlerse etsinler onlar; seçtikleri partnerle cinsel, duygusal ve üremeye dair mutluluk arayışı özgürlükleri, etkili biçimde bir insan hakkı haline gelmiş bağımsız özneler.

Aşkın Bununla Ne İlgisi Var?

Walt Disney'in klasik animasyon filmi *Bambi*'de (1942) Baykuş Arkadaş şöyle der: "Neredeyse herkes bahar zamanı gönlünü kaptırır." "Yalnız yürüyorsun, kendi işine bakarak" diye devam eder Baykuş, "ne sola ne sağa bakıyorsun, sonra birdenbire karşına güzel bir yüz çıkıyor. Amanın! Dizlerin titremeye başlıyor. Başın dönüyor. Ve sonra kendini bir tüy gibi hafif hissediyorsun ve daha farkına bile varmadan havada yürümeye başlıyorsun. Sonra ne mi oluyor? Aklın başından gidiyor ve aklını tamamen kaybediyorsun!"

Heteroseksüelliğin duygusal uygulanışına dair bu tip, tatlı ve yüzeysel, adım adım bir talimatname Disney filmlerinin her yerinde mevcut. Bu ta ilk animasyon peri masallarından olan *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler*'den beri böyle; bu masal 1937'deki okuyucularına iyi kalpli genç bir kadının "Bir gün prensim gelecek" sözüne tutkulu şekilde inandığı takdirde, o prensin elbet bir gün geleceğini öğretti.[1]

Prenslerin ve prenseslerin, cadıların ve iyilik meleklerinin

1 Disney'de müziğin bu temaların verilişindeki kullanımı onları daha da güçlü ve hatırlanabilir hale getiriyor. "Someday My Prince Will Come" 2004 yılında Amerikan Film Enstitüsü'nün televizyon için özel yapımı olan, film tarihinden en iyi şarkıların bir sıralamasını sunan *100 Years ... 100 Songs*'ta on dokuzuncu olarak listelenmişti.

olduğu belli belirsiz Ortaçağ sahneleriyle Disney'in klasik filmlerinin cezbedici zamansız, sihirli bir hissi vardır. Çoğu, Charles Perrault, Hans Christian Andersen ve Grimm Kardeşler gibi Avrupalı yazar koleksiyoncuların peri masalı koleksiyonlarından alınan olay örgüleri, parlatılmış, hafifletilmiş ve zararsız hale getirilmiş olsalar da tanıdıktır. Geleneksel efsanelerin karanlık temaları arka plana atılarak romantik heteroseksüel aşk anlatıları gerekli durumlarda yerleştirilmiş ve insanüstü boyutlara büyütülmüştür. Olay örgüsü ve karakterleri, Disney'in talihsiz ama gözüpek, yürekli bir erkek kurtarıcıya ihtiyacı olan kadın kahramanları geleneğine yöneltilen feminist eleştiriler tarafından açıkça etkilenmiş 1998 yılı yapımı *Mulan* gibi yakın zaman Disney filmlerinde bile, erkek-kadın çekimi ve romansı hâlâ anlatının merkezindedir.

Disney külliyatının çoğunluğunda heteroseksüel romans mutlu son için gereklidir. Ve Disney evreninde mutlu son aynı zamanda hikâyeden alınacak dersin kendisidir: *Ve sonsuza dek mutlu yaşadılar*. Disney şirketinin, bir heteroseksüel romantik saadet fantezisini, neredeyse beşikten başlayarak akla gelecek her tür seyirciye satmaya dair uzun bir geleneği vardır. Disney'in çevrimiçi mağazası, *Külkedisi Masalı Düğün Kitabı*'nı içeren ve dört yaş ve üstü kız çocuklarını hedefleyen "Disney Prensesi" ürünlerine adanmış yekpare bir bölüm sunar. Ve küçük Disney Prensesleri büyüyüp gerçek bir düğün istedikleri zaman, 1991'den beri, tören başına ortalama 20.000 dolar gibi bir ücret karşılığı, gelinlikten balayına kadar bir Disney düğününün her yönü için hizmetler sunan Disney'in Masal Düğünleri kısmına dönebilirler.[2]

Şüphesiz, sonsuza dek mutlu yaşamayı ve güvenli, keyifli ve kolay bir yaşamı istemek insan tarihi içinde yeni bir şey değil. Diğer taraftan, onun romantik aşkın sonucu olduğunu beklemek epey yakın zamana ait tarihsel bir eğilim. Daha da modern olan ise –özellikle de diğer bakımlardan sofistike erkek ve ka-

2 Bu sayılar şüphesiz artmıştır. Benim istatistiklerim Walt Disney'in şu adreste kamuya açıklanan verilerinden geliyor: http://wdwnews.com/viewpressrelease.aspx?pressreleaseid=99882&siteid=1 (erişim tarihi: Nisan 2010).

dınların– dışarıda bir yerde, onlarla mükemmel bir hayat arasında duran tek şeyin, yani, çekici prensin veya mükemmel bir prensesin onları beklediğine dair tuhaf biçimdeki naif ısrarları. Arkadaş çevrem bu tür şişirilmiş, bağımlı romantik aşk fantezisinden haklı olarak "Disney hasarı" diye bahsediyorlar.

YEPYENİ BİR ROMANS

Elbette her şey Disney'in suçu değil. Disney sadece başlangıcı Rönesans'a dayanan bir tür kültürel propagandanın en simgesel, yakın zamana ait bir göstergesi; bu dönem aynı zamanda heteroseksüel deneyimi dönüştürmüş başka birçok kültürel değişimin de –Karşı Reform, hümanizmin yükselişi, anlaşarak evliliğin doğuşu gibi– yaşandığı dönem. Protestanlığın cinsel ilişkiden kaçınmaktansa evlilik üzerine vurgu yapması, bireyselcilik üzerine yeni bir odak ve elbette evlilikte bir sevgi öğesi olması düşüncesi hep birlikte romantik aşk hikâyesine dair mecazların kök salıp büyüyebileceği uyumlu bir ortam yarattı. Ve büyüdüler de: 1670 gibi erken bir tarihte, Katolik piskopos ve bilim insanı Pierre-Daniel Huet, en eski nesir romanlarından veya "romansları"ndan, "Okuyucunun hazzı ve öğrenimi için uygun romans olarak, şık bir nesir biçimine bürünmüş, aşk-macera romanlarından daha fazla itibar ettiğimiz bir şey yok" diyerek söz etmiştir.[3]

Huet'nin, romanların öğretici oldukları görüşünün kendisi öğreticidir. Onunkisi, okuryazarlığın hâlâ elitlerle sınırlı olduğu bir dönemdi ve okumak ile dinî eğitim arasındaki uzun bağ, tek başına okuma aktivitesinin doğası gereği otomatik olarak eğitici görüldüğü anlamına geliyordu. Ancak Huet'nin belirttiği üzere, hikâyeler belirli bir türde öğretim araçlarıydı. Bu "aşk maceraları" okuyucuya erdemle ahlâksızlık arasındaki çatışmayı ve kadınlarla erkekler arasındaki ilişkilerde rezillikten kaçınmak için özel bir bağlamda mücadele etmeyi öğretiyordu. Huet, aşk ve aşk hikâyeleri için hevesin açık biçimde evren-

3 Huet, *The History of Romances*, s. 3-4.

sel olduğunu söyleyerek bu noktanın önemli olduğunu açıkladı. Onlar entelektüel anlamda sofistike olana ve uçarılara, okuyup yazan erkeğe de boş oturan kadına da cazip geliyordu. Romanslar hayal gücünü ve dikkati, "hoş bir şekilde kışkırtılan ve doyurulan" tutkuları kolayca cezbediyordu.[4] Huet, "üniversitedekilerden daha çok başarı elde eden bu aptal öğretmenlerin daha ikna edici ve eğitici bir yöntemle bize nasıl yaşanacağını ve konuşulacağını öğrettiklerini" söyleyerek, okuyucuların kalplerine ve zihinlerine onlar aracılığıyla birçok şeyin etkin biçimde doğruca aktarılabileceğini açıkladı.[5] Yüzyıllar boyunca tekrar tekrar sorulan soru, romanların (ya da filmlerin, video oyunlarının veya pop şarkılarının) etkili olup olmadığı ve etkilerinin iyi olup olmadığıydı. Huet bu konuda orta yolcuydu, düşünceleri liberal bir omuz silkme hareketi ile özetlenebilir: "Ne için suçlandıklarını biliyorum: Sadakatimizi tüketiyorlar, uygunsuz tutkularla bize ilham veriyorlar ve terbiyemizi bozuyorlar. Bunların hepsi olabiliyor ve bazen gerçekleşiyor da. Ama zaten şeytanın ve yozlaşmış zihinlerin kötüye kullanamayacağı ne var?"[6]

Romanlar, yalnızca anlaşarak evlilik idealini değil, aynı zamanda bu ideale tutkulu bir romans deneyimi aracılığıyla gelinmesi gerektiğine dair düşünceyi de teşvik etti. Kurgusal örnekler daha çok sayıda okuru ideal olarak âşık ve eş rollerini aynı kişinin doldurmasının olanaklılığını ve hatta arzu edilirliğini kabul etmesi yönünde cesaretlendirdi. Fanny Burney'in 1178 tarihli *Evelina*'sı gibi, bu kitaplardan bazıları ünlü oldu; Jane Austen 1817 tarihli kitabı *Northanger Manastırı*'nda ismini andığı için bugün hâlâ okutuluyor ve popüler. Ünü daha az süren ancak romansa karşı neredeyse eş tutumda olan diğer eserlerin sayısı binleri buldu ki içlerinde neredeyse gülünç biçimde üretken, zamanının hemen hemen Nora Roberts'ı olan Eliza Haywood'un da eserleri var. Haywood, *The Distressed Orphan* (Şanssız Yetim), *Love in a Madhouse* (Bir Deli Evinde Aşk)

4 *A.g.e.*, s. 129.

5 *A.g.e.*, s. 145.

6 *A.g.e.*, s. 142-43.

ve *The Fatal Fondness* (Ölümcül Zaaf) gibi başlıkları olan otuz beşten fazla yayın yaptı; bu yayınların her biri yazarların üstündeki, halkın karşı konulamaz bulacağı türden mutlu sonla biten aşk anlatıları üretmeye dair baskının bir göstergesi. Charles Dickens bile buna direnemedi; *Büyük Umutlar*'ın sonunu yeniden yazarken, meslektaşı Edward Bulwer Lytton'dan aldığı bir miktar kışkırtmayla, Pip'in Estella'yla sonsuza dek sürecek mutluluğu bulacağı ihtimalini öne sürdü ve dolayısıyla romanın onayını artırmayı umdu. (Eğer kitabın sonunu ikna edici bulmadıysanız, şimdi sebebini öğrenmiş oldunuz.)

Romantik aşk romanının sadık bir karşıtı olduğu şüphesiz. Mary Wollstonecraft ve Samuel Johnson, Lawrence Stone'un ifadesiyle, romantik aşkın, "romancılar tarafından icat edilmiş tamamen yapay bir duygudan fazlası olmadığı ve erkekler tarafından cinsel arzularını gizlemek için benimsendiği" düşüncesinde olma eğilimindelerdi.[7] Wollstonecraft'ın bitmemiş son romanı *Maria, or the Wrongs of Woman* (1792) (Maria ya da Kadının Yanlışları) aslında, kitabın adı itibarıyla kahramanının bir aşk evliliği olduğuna inandığı şeyin faciasını resmediyor. Maria'yla flört ederken onun büyük çeyizini güvence altına almak için centilmen ve sevgi dolu bir izlenim sunan kocası George'un hovarda, kumarbaz ve genel olarak işe yaramaz bir adam olduğu ortaya çıkar. Maria'nın hayatını, evliliğini ve mirasını kurtarmaya dair çabaları kocasının onu bir akıl hastanesine kapatmasıyla sonuçlanır. Bu, popüler, sonsuza dek mutlu ekolüyle kıyaslandığında daha da kasvetli görünen karanlık bir hikâye. Ancak yine de romantik aşkın heteroseksüellik uygulamasına ve deneyimine ne getirdiğine dair gerçekliğin bir kısmını keşfediyor.

Zaman ilerledikçe romantik dönem romancıları aşkın muhtemel feci dibe vuruşuna odaklanmaya başlayacaklardı. Bu tema Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları* ve Flaubert'in *Madame Bovary*'sinin de içinde olduğu, dönemin en iyi işlerinden bazıları için adeta yakıt olmuştur. Ama romantik aşk dinamiğinin böylesi dramatik eleştirileri bile (kendi de bir romantik dö-

7 Stone, *The Family, Sex, and Marriage in England*, s. 284.

nem romanı olan) *Jane Eyre*'in son bölümünün başlangıcındaki "Sevgili okurum, evlendim onunla" sözüyle özetlenebilecek bir sonu olan romantik hikâye satırlarını takip eden, sayıları epey fazla hikâyelere karşı koyamamıştır.

Bazı okurlar sevdikleri romanların bir propaganda kampanyasına vardığının, aşk hikâyelerinin gerçeklikle bir bağlantısı olsun ya da olmasın özel bir gündemi olduğunun farkındaydılar. Ancak şimdi olduğu gibi, o zaman da popüler medyanın hoş ve bağımsız fikirli bir tüketicisi olmak, onu, bu medya tarafından yönlendirilmekten keyif almaktan da alıkoymuyordu. Thomas Carlyle'in karısı, mektup ustası Jane Welsh Carlyle, şaşırtıcı şekilde Dinah Craik'in 1849'da para için yazdığı *The Ogilvies*'in da dahil olduğu gerçekten kötü bazı romanlardan hoşlanıyordu.[8] Carlyle, aşk üçgenleri, dedikodular ve işlere burnunu sokan hayırsever bir kadınla dolu bu şişkin cilt ile ilgili şöyle söyledi: "İnsana kendi aşkının genç rüyasını hatırlatıyor."[9] Carlyle'in yorumu, onun sadece kurguyla gerçeklik arasındaki mesafenin oldukça farkında olduğunu göstermiyor, aynı zamanda kitabı beğenmesinin kendi romantik aşkı idealleştirme ve fanatikleştirme deneyimine bağlı olduğunu da açığa vuruyor. Carlyle'in "kendi aşkının genç rüyası" nereden geliyordu? Büyük ihtimalle bir kısmı daha önce okuduğu, türleri farklı ama Huet'nin oldukça uygun şekilde "şehvet dolu maceralar" diye nitelediği hikâyeler olan romanlardan.

Gerçekten de genç ve yoksul insanların romantik romanlara erişimi ciddi bir mesele olarak görülüyordu. Ahlâkçılar, tipik olarak, okurların, özellikle de genç kadın okurların hiçbir şekilde eleştirel yetilerinin olmadığını ve romana özgü gerçekçi olmayan romans beklentilerini iç karartıcı sonuçları olacak şekilde içselleştireceklerini varsayarlar. Dolayısıyla 18. ve 19. yüzyıl romanlarının ve Walt Disney filmlerinin aile benzerliği

8 Hükümet programları *The Ogilvies* ve dönemin pek çok başka romanını çevrimiçi ücretsiz okuma imkânı sağladı. İlginç ve aydınlatıcı bir okuma deneyimi sunuyorlar. Erişilebilir metinlerin bir listesi Literary Heritage (UK) web sitesinde mevcut: http://www3.shropshire-cc.gov.uk/eauthors.htm.

9 Gay, *The Tender Passion*, s. 142.

yalnızca içerikle ilgili değildir. Aynı zamanda popülerlik, erişilebilirlik ve kabul edilirlik ile ilgilidir.

1680'ler kadar erken dönemlerde, Boston kitapçılarının kayıtları, "romans, vb." kategorisindeki kitap satışlarının İncil ve dinî eserlerden sonra ikinci geldiğini gösterir.[10] 1785'te romancı ve edebiyat eleştirmeni Clara Reeve dolaşımda olan kütüphane kurumunu, makul üyelik ücretleri ve çok geniş rafları sayesinde, romanların adeta doymak bilmez şekilde okunmasını kolay hale getirdiğinden dolayı eleştirmiştir. Söylenmesi gerektiği gibi, *The Progress of Romance* (Romansın İlerleyişi) (1785) eserinin sayfalarından bu taşı attığında kendisi en azından kısmen camla kaplı bir evin içinde durmaktaydı: Zamanındaki edebi şöhreti temel olarak, *The Old English Baron*'un (Yaşlı İngiliz Baron-1777) da içinde bulunduğu gotik romanlarına dayanıyordu. Reeve, 19. ve 20. yüzyıldaki, tren yolu gibi dizilmiş kitap rafları, kitap kulüpleri, "ucuz romanlar" ve özellikle de dergilerin patlaması ve roman baskılarının –Dickens'ın birçok romanında olduğu gibi, sık sık seri halinde– ucuz, topluca üretilen şeklinin, onları sadece eğitimli orta sınıflar için değil, gitgide daha okuryazar olan işçi sınıfları için de erişilebilir hale getirmesinden dehşete kapılmıştı. Reeve, iyi ki, çok popüler romantik romanlar da dahil olmak üzere, her türden kitabı ücret karşılığı olmadan en yoksullara sağlayan Amerikan stili halk kütüphane sistemini görecek kadar uzun yaşamadı.

"Aşk macerası"nın en güzel edebi anları bir orta sınıf olgusu olarak yaşanmış olabilir ama sanayi devrinin kentli kitleleri aşk hikâyesinden herkes kadar hoşlandı. Romantik roman, sadece iyi durumda ve eğitimli olanlara değil, işçi sınıfına ve yoksula da erkekler ve kadınlar arası ilişkilerin belirli bir –ve tarihsel olarak özgün– biçimini öğreterek kitlesel medyanın ve kültürün başlıca öğesi haline geldi. Bu, bugün de geçerli. Amerikan Romans Yazarları Ticaret Birliği'ne göre, romans pazarı, sürekli olarak *New York Times*'ın, *USA Today*'in ve *Publishers Weekly*'nin en çok satanlar listelerinin en üst kategorisinde yer alıyor ve Amerika ro-

10 Bloch, "Changing Conceptions of Sexuality and Romance in Eighteenth-Century America", s. 22.

mantik roman pazarı yılda ortalama 1,35 milyon dolar hasılat elde ediyor. Ancak yine de pembe yakalı işçi sınıfıyla bağdaştırılarak, anaakım orta sınıf basının genellikle edebiyat olarak değerlendirmediği edebi bir "getto" olarak değerlendiriliyor.

Açıkça görülüyor ki, romantik aşk için daha çok tolerans ve hatta heves, romanın popülerliği yayılmaya başladığında zaten çoktan ortalıktaymış. Hatta eğer roman kültürel propagandanın ve öğrenimin kitlesel gücü haline gelmeseydi de aynı romantik etkilerden mustarip olabilirdik. Ancak meydana geldiği üzere, Batı'da romantik aşk kültürünün büyümesi romanın yükselişinden ayrılamazdı. Heteroseksüellik kültürümüz, çok gerçek bir biçimde, günde bin defa yazılı basının her patırtısıyla, bir film makarasının her vızıltısıyla ve Disneyland'in Uyuyan Güzel'inin her simgesel fotoğrafıyla yeniden oynatılan, erkekler ve kadınlar arası bir romans fantezisinin tekrar eden bir kaydı üzerine ilerliyor.

"O KUTSAL KOLLARLA KUŞATILMIŞ"

17. yüzyıl Kalvinisti Thomas Shepard, cennetin bir "Kutsal Gelin Odası ve Aşk Yatağı" olduğunu öğütlemiştir. Shepard şöyle iddia etti: "Azizlerin bile yalnızca ara sıra Tanrı'yı bir an için gördükleri veya Ondan bir öpücük çalabildikleri bu dünyada olanın aksine, cennette en çok seven kocayla en çok sevilen karısı arasında olan türden bir yakınlık ve daha fazlası olacak. Ondan alacağı Okşamalar bölünmeyecek. Bir daha onların açısından bir utangaçlık ya da onun Öfkesi olmayacak, sadece birlikte keyif alacakları, dolu ve bölünmemiş hazlar olacak onunla bizim aramızdaki Sevginin heyecanı tüm setleri ve sınırları aşacak ve hem Ruhen hem Bedenen tümüyle tatmin olacağız. Sonra Dinlenmeye geçeceğiz."[11] Edebiyatın, "aşk macerasının" kıvrılıp durmasının ayrıntılarını öğrendiği gibi, din de aşkın dilini öğreniyordu.

11 Thomas Shepard, *The Parable of the Ten Virgins Opened and Applied* (1656). Winship, "Behold the Bridegroom Cometh!"

17. yüzyılda bile, dindeki, özellikle de Hıristiyanlıktaki aşk imgelemine dair yeni herhangi bir şey elbette yoktu. Ezgiler Ezgisi,* neticede, epey uzun zamandır ortalıktaydı. Reformasyon'dan beri, Hıristiyan ikonografisi İsa'nın damat olduğu ve korunmasız, istekli gelin rolünü üstlenmiş inançlı kimseyle mecazen birleşmeye geldiği yüksek bir dozu içeriyordu. Ancak 17. yüzyıl Protestanlığında yeni olan, özellikle de Kuzey Amerika'da uygulandığı şekliyle, bireysel Hıristiyanların aynı şevkli duygusal hatlarda kişisel deneyimleri olabileceği ve hatta belki de olması gerektiği düşüncesiydi.

Bakan Cotton Mather gibi bazı Amerikalı Protestanlar canlı benzetmeyle uygun Hıristiyan uygulamasının arasına net bir çizgi çizdiler. Ama diğerleri, özellikle de 18. yüzyıl ilerledikçe, böyle açık bir ayrım yapmadılar. Hıristiyanlığa Evanjelik yaklaşım, daha önceki Protestanların ve Katoliklerin gördüğü gibi, Tanrı'nın inayetini asıl olarak akıl ve öğrenmeyle ele alınacak bir şey olarak değil, bir kimsenin dolaysız biçimde duygularla deneyimlediği bir olgu olarak görüyordu. Evanjelikler, duygusal deneyimleri Tanrı'nın insanları etkileme yollarından biri olarak görüyorlardı, bu deneyimler sert kafalarından geçmekle mücadele etmektense dolaysız olarak yumuşak kalplerine sesleniyordu. İnanca dair bu yaklaşımın birçok belirtisi vardı: diriliş toplantıları, Shakerların** kendinden geçmiş dansları, "hayali konuşmalar",*** ibadet esnasında bayılmak veya titremek ve hatta nispeten sakin bir Quaker uygulaması olan "Tanrı'yı bekleme." Bir Hıristiyanın Tanrı'yla uygun ilişkisinin içsel, duygusal ve derinlemesine kişisel olduğuna dair düşünce giderek daha yaygın hale geldi.

(*) Tevrat ve Zebur'u da kapsayan Museviliğin kutsal kitabı Tanah'ta (Hıristiyanlıkta Eski Ahit) yer alan, bir kadın ve bir erkeğin adım adım evliliğe gidişlerini anlatan bir hikâyedir. Hıristiyanlıkta, Tanrı ile Kilise'nin ya da Mesih ile insan ruhunun arasındaki ilişkinin tasvir edildiğine inanılır. Orijinal adı *Song of the Solomon*, yani, Süleyman'ın Ezgisi'dir – e.n.

(**) Shakers: 18. yüzyılda İngiltere'de kurulmuş bir Hıristiyan mezhebi. İbadetleri sırasında dans ederlerken kendilerinden geçtikleri için bu ismi almışlardır – e.n.

(***) *Speaking in tongues*: Bilinmeyen bir dilde konuşmak, sayıklamak anlamına gelir. Hıristiyanlığın yanı sıra diğer bazı dinlerde de bir ibadet biçimi, kendinden geçmedir – e.n.

Bununla birlikte duygular ideolojisinde yavaş ama sarsıntı yaratan bir dönüşüm meydana geldi. Kontrol edilmesi zor, delirtici şekilde değişken ve hayvansal özün zaptedilmez gündemlerine şüpheli biçimde yakın, güçlü, anlık duygu, Tanrı için bir kanal olabileceğine dayanılarak günah olmaktan çıktı. Özellikle dine evanjelik yaklaşımların yaygın (ve bazı yerlerde baskın) olduğu Kuzey Amerika'da, duygunun deneyimi ve ifadesi yüceltildi ve manevi değer kazandı. Birçoğu için, daha yoğun duygusal deneyim, daha yoğun ruhsal deneyim demekti. Aşka, tutkuya ve kendinden geçmeye dair benzetmeler sadece benzetme değildi; onlar, Tanrı'yla olan duygusal ilişkilerini çok dikkatli biçimde geliştirmiş bu Hıristiyanların, deneyimlerini tasvir etmek için sahip oldukları en iyi dildi. İnananlar, Tanrı tarafından "mest olmuş" hissettiklerini veya ruhsal "büyük bir sevinç" içinde "eridiklerini" tasvir ettiklerinde bu hem lafın gelişiydi hem de yalnızca lafın gelişi değildi.

Zaman içinde Hıristiyanlar başka insanlara karşı bu duyguları hissettiklerinde onlara benzer bir ruhsal anlam yüklemeye başladılar. Tarihçi Zsuzsa Berend'in ileri sürdüğü gibi, evanjelik Hıristiyan duygusal uygulamalar, insanlar arasındaki romantik aşkın muhtemel anarşik gücünü meşrulaştırmak için bir yol sunuyordu. Berend şöyle yazıyor: "Çekim, Tanrı'nın emrettiği birliğin işareti; bir olmak, duyusal ve cinsel içerimleri önemsizleştiren bir ruhsal ülkü ve kendini düşünmeme özverili olmanın simgesi haline geldi."[12] Duygusal ve erotik romantik bir aşkın simgesi olan "gerçek aşk", Hıristiyanlığın içten tutkulu duygunun saf, asil, ahlâki ve (oldukça çelişkili biçimde) özverili olduğuna dair yorumlarıyla, hakkındaki nefse düşkünlük şüphelerinden kurtulmuş oldu. Bir erkek ve bir kadın birbirleri için böylesine güçlü içsel heyecanlar hissettiklerinde bu yukarıdan bir işaret olarak değerlendirildi. Tanrı bunu onaylamıştı, o yüzden birbirlerine karşı bu kadar güçlü duygular besliyorlardı.

Tanrı'nın aşkı; romansı ve hatta "romantik macerayı" orta sınıf toplumuyla uzlaştırdı. En özel duygular ve içten gelen his

12 Berend, "'The Best Or None!'" s. 937.

dalgalanmaları artık son derece saygın olarak yorumlanabilecekti. Özellikle de bu ilişkiler resmî flörte ve evliliğe varıyorsa, tutkulu aşk ile yetişkinliğin mecburiyetlerine sorumlu biçimde katılım arasında bir boşluk kalmıyordu. Ancak romantik aşkın manevi değer kazanması yeni mecburiyetler üretti. 19. yüzyıl ilerledikçe, birinin sevgi ve duygudaşlık hissedebileceği hatta âşık olabileceği bir partner bulmasının yeterli olmadığı görünür hale geldi. Kişi, çok belirli ve talepkâr bir aşk türü bulmalıydı. Bu aşkın; duygusal, erotik ve ruhsal olanın mükemmel ve titiz ortak bir dengesi olması için, hem içten gelen tutkulu duygunun özüne sahip olması hem de "gerçek birlikteliği" içermesi gerekiyordu. 1837 tarihli *The Young Lady's Friend*'de (Genç Hanımın Arkadaşı) John Farrar'ın yazdığı gibi, "Var olmanın müthiş sonu, ebediyet için hazırlanma, evli ya da bekâr hayatta aynı şekilde elde edilebilir ve en mükemmel birliktelikten başkası hiç de arzu edilir değildir" [13]

Böyle mükemmel bir birliktelik bulmak kolay değildi. Hatta bazıları için, bu işi fazlasıyla ciddiye almak, gerçekten "kalbine göre birini" bulduğu konusunda kendini hiçbir zaman ikna edememe ve hiçbir birlikteliğe girmeden her şeyin sonlanması anlamına geldi. Elbette bu, evliliğe ve muhtemelen diğer cinsiyete hiçbir ilgi duymayan bazı erkekler ve kadınlar için istenilen bir kaçış olabilir. Ama öncü doktor Elizabeth Blackwell gibi diğerleri için bu, gönüllü maruz kalınan bir hapis cezasıydı. Onun için, tıp okuluna gitmek, bekârlık ve hizmet dolu bir hayatı yaşamak için attığı olağandışı adımlar, onun mükemmel birlikteliğin standardına erişemeyeceğini düşündüğü bir erkeğe karşı hissettiği çekimle başa çıkma yoluydu. Tıp, "bilgece teslim olamadığı ama aynı zamanda bastıramadığı" duyguları yönlendirmek için üretken bir alandı.

Mükemmel –ya da en azından yeterince mükemmel– bir birlikteliğe ulaşma süreci karmaşık olabilirdi. Genelde erkekler ilgilerini ifade ederek ilk hamleyi yaparlardı. Kadının nezaket içinde cevap vermesi ise hiçbir şekilde önceden belli olmazdı. Kadınlar kâğıtlarını kendilerine çok yakın tutarlar ve sık sık ta-

13 Farrar ("A Lady" olarak yazar), *The Young Lady's Friend.*

liplerinin duygularını farklı şekillerde teste maruz tutacak kadar ileri giderlerdi, çünkü bir kadının bir erkeğin ilgisine karşılık vermesinden onun yüksek ihtimalle o erkekle evlenmeyi kabul edeceği farz edilirdi. Erkekler çoğu zaman flört etmeyi umdukları kadınların kendileriyle konuşmadan önce onların ailelerine giderlerdi, bu geleneksel evlilikten anlaşarak evliliğe geçişin kendini gündelik hayatta nasıl gösterdiğini anlatan aydınlatıcı ve işe yarar bir örnek. Hatta erkekler bazen aşk mektuplarını sevgilisi olmayı umdukları kadınlar *için* değil, genç hanımın fikrini etkileyebilecek kardeşlerine, ebeveynlerine ve diğer akrabalarına onun *hakkında* yazarlardı.[14] Flört, uygun biçimde bir kadın bir erkeğin ilgisine karşılık verdiği zaman başlardı. 18. ve 19. yüzyıllarda, orta sınıf flörtleri, duygunun itirafla ve felsefeyle ilgili keşfleriyle dopdolu, hakkında laf ebeliği yapılan meselelere dönmüştü. Hem yüz yüze olan sohbetlerde hem de cilt cilt mektuplarda flört eden çiftler, onlarınkinin mükemmel bir aşk olduğunu, ya da olabileceğini anlama uğruna, tarihlerini ve vicdanlarını didik didik ettiler.

Bunu yaparken adımlarını cinselliğin alengirli ve bazen aldatıcı alanları üzerinde attılar. Tarihçi ve romancı Charles Kingsley ve müstakbel eşi tarafından paylaşılan mektuplarda, Kingsley özellikle fiziksel arzu ile ruhsal bir aşkın en iyi şekilde nasıl bağdaştırılabileceği sorusuyla derinden ilgiliydi. Kingsley, müstakbel eşine, "hayvani keyiflerimiz dinî törenler olmalı" diye yazarken daha en baştan çıtayı epey yükseltmiş oluyordu. Şehvetle gerçek aşk arasına keskin ve derinlemesine dinî bir ayrım çizen, libidosu açık bir şekilde yüksek olan Kingsley, Fanny'yle yazışmalarında ona şöyle sormuştu: "Sana ve Tanrıma saflık ve öz kontrol kazandığımı göstermek için –senin bedenin için aşkım şiddetli olsa da, ben onu senin ruhunun ifadesi ve türü olarak seviyorum– evlendiğimizde, kollarımda bakire bir gelin, yalnızca bir kız kardeş olarak kalmaya rıza gösterir misin?"[15] Bu teklif uç bir teklifti ama devrin öncelikleri-

14 Albertine, "Heart's Expression"; Eustace, "'The Cornerstone of a Copious Work'"

15 Kingsley, Grenfell'e mektup, 1 Ekim 1843, Gay, *The Tender Passion*, s. 307.

ne ayak uydurmaktan çok da uzakta değildi. Cinsel aktiviteye dair öz kontrol ve onun sıkı idaresi romantik aşkı ruhsallaştırma becerisi için önemliydi. Cinsel aktivite bu ruhsal aşkın bir ifadesi olarak kabul edilebilirdi ama ona duyulan arzunun hiçbir şekilde üstünlüğü ele geçirmemesi gerekiyordu. Bunun pazarlığı Kingsley'nin sevdiği kadınla sürmekte olan sohbetinin merkezindeydi. Cinsel bir ilişki yaşamanın doğru yolunu bulmanın "birbirimizin kollarında çırılçıplak yatarken, birbirimizin bedenine sokulmuş halde, birbirimizin kol ve bacaklarına kenetlenmiş onlarla oynarken, boğuşurken, nefes nefese kalırken ve bir an için ölürken bize daha mükemmel bir zevk vereceğini" umuyordu. "O zaman bizim için çok daha fazlasının olduğunu, o kıvranmaların mükemmel olacak bir birlikteliğin loş gölgeleri olduğunu hissetmeyecek miyiz?"[16] Müstakbel bir kocanın ortak duygusal ve fiziksel mest olma haline dair böylesi açık sözlü beklentileri yazması karşılıklı anlaşarak evlilik fikrinin nerelere ulaşmış olduğunu da gösteriyor.

1838 yılındaki Amerikalı ilgacılar Angelina Grimke ve Theodore Weld arasındaki sohbet, devrin önceliklerini benzer biçimde ortaya çıkarıyordu. Sadece üç ay sürmüş flört mektuplaşması yalnızca, paylaşılan Hıristiyanlık ve ilgacı uygulamalardan değil, aynı zamanda Grimke'nin ateşli feminizminden de son derece etkilenmişti. Grimke, "Catherine Beecher'a Mektuplar" adlı yazısında, güncel erkeklik kültürünü, "zorbalık ve bencillik, gurur ve kibir, şehvet ve zalim şiddet göstermek için bir sözleşme" olarak adlandırarak ona lanet etmiş ve onu, kadınlığa dair geleneksel beklentilerin kadınları temel insanlıklarından ve haklarından mahrum bıraktıklarını söyleyerek rezil etmiştir. Weld bu görüşlere karşı anlayışlıydı ve çok sevgili iddiasıyla aynı fikirdeydi: "İnsanlara ahlâki varlıklar olarak bakıldığında, seks, zirvede tahta oturtulmak yerine önemsizliğin ve hiçliğin içine batar."[17]

Flörtleri boyunca, Grimke'nin ve Weld'in paylaştıkları femi-

16 Kingsley, Grenfell'e mektup, 4 Ekim 1843, *a.g.e.*, s. 308.

17 Weld, *Letters of Theodore Dwight Weld, Angelina Grimke Weld, and Sarah Grimke.*

nizm ve Grimke'nin toplumsal cinsiyete dair hevesli ve eleştirel farkındalığı, onları heteroseksüelliği tümden sorgulama noktasına getirdi. Tabii ki heteroseksüelliği bu isimle adlandırmadılar; sözcük henüz mevcut değildi. Ancak bu kasırgavari sohbetin ortasında Grimke sesli bir şekilde merak etti, "Eğer bir insan olarak benim *insan aşkım* olması gerekiyorsa, neden benim sevgili kız kardeşimin sevgisi ve benim sadık Janeim'in [Smith, Grimke'nin en sevdiği kız arkadaşı] aşkı sayılmıyor? Ben neden ruhumun en gizli derinliklerinde senin, sadece *senin* oradaki derin boşluğu doldurabileceğini hissediyorum?"[18] Bu iyi bir soruydu. Grimke ve Weld elbette birbirleri için ruhsal olarak aşk hissetmiş gibi görünüyorlardı ki, ikisi de farkında olmadan putperestliğe giriştiklerinden kaygılanıyorlardı. Aynı zamanda ruhun bir cinsiyeti ya da toplumsal cinsiyeti olmadığına, yüce ve evrensel olduğuna inanıyorlardı. Peki eğer aşk ruhsal bir şeyse ve ruhun cinsiyeti ya da toplumsal cinsiyeti yoksa o zaman neden hayatlarında tam olarak *kimin* aşkının var olduğu bu kadar önemli görünüyordu? Neden ikisi de fiziksel olarak birlikte olmak için can atmalıydılar? Grimke'nin Weld'e sorduğu gibi, "kendi cinsiyetimizden olanların kalplerdeki boşluğu *dolduramayacağı*" doğru muydu? Daha önce hiçbir zaman bunun neden böyle olduğunu düşünmediğini itiraf eden Weld, yeniden dinî açıklamalara başvurdu. Erkeklik ve kadınlığın yanı sıra onların arasındaki karşılıklı çekimin görünen kaçınılmazlığı da Tanrı'nın planının bir parçasıydı. Ancak, aynı zamanda ne o ne de Grimke teorik olarak bile aşklarını biyolojik cinsiyet gibi adi, muhtemelen günahkâr ya da güç dengesizliği ile dolu bir şeye dayandırmaya istekliydi.

Charles Kingsley'nin nişanlısı ve kendisi için şehvet ile manevi değer atfedilen aşkı bağdaştırmak adına bir yol araması gibi, Angelina Grimke ve Theodore Weld de onlara duygusal, siyasi ve ruhsal bir birliktelik sağlayacak evliliğin şartlarına şekil vermek için birlikte mücadele ettiler. Bu 19. yüzyıl çiftleri için romantik aşk "kendiliğinden gelmiyordu" Öyle olması için fazla önemliydi. Bu talepkâr, karmaşık aşk modeli, sürat-

18 *A.g.e.*

le, 1860'larda hukukun bile açık olarak düzenlemeye başladığı evliliğin hayati bir parçası haline geldi. Harvard mezunu avukat ve hukuk profesörü Robert C. Brown'un 1934 yılındaki ifadesine göre, "Evlilik ilişkilerini dışarıdakilerin yersiz müdahalelerinden korumak için yapılan en önemli yasal işlem eşlerin arasını bozma olarak bilinir" [19] Shakespeare'in ifadesiyle, "Aşk demem aşka, meyil duyuyorsa bırakmaya ilk fırsatta". Aşk ciddi, karşılıklı, mecburi bir meseleydi. 19. yüzyılın sonunda, erkeklerle kadınlar arasında, edebiyatta popüler hale gelmiş, manevi değer verilen ve uygulamada eşit hale getirilmiş romantik aşk başlı başına, ortalama bir hayatın güzergâhında standart bir yeni durak olan heteroseksüelliğin tanımlayıcı bir bileşeni haline gelmişti.

RANDEVUYA ÇIKMAK VE DEĞERLENDİRMEK

1914 civarında bir randevuya çıkmak mümkün hale gelmişti.[20] Viktorya dönemi sona ermeye yaklaştıkça ve gerçek aşk modası orta sınıflardan işçi sınıfına ve yoksullara sızdıkça, yeni bir flört modeli belirdi. Randevuya çıkmak daha kırsal ve çepere ait, genç erkeklerin umutla genç bir kadının ailesinden (sıklıkla annesinden) genç kızı "araması" ve ailesinin evinde onu ziyaret etmesi için davet bekledikleri bir flört uygulaması olan "çağırma" geleneğine kentli bir alternatif olarak ortaya çıktı. Buna zıt olarak, randevuya çıkmak flört eden çifti kelimenin tam anlamıyla ev içi alandan kopardı. "Çağırma" sisteminde, flört muhakkak yoğun biçimde gözetlenmiyordu –Ellen Rothman'ın da içinde olduğu tarihçiler birçok ailenin flört eden çiftlere yalnız kalacakları özel alan ve zaman vermek için nasıl çaba sarf ettiğini belgelemişlerdi– ama bu uygulama flörtün hâlâ bir kadı-

19 Brown, "The Action for Alienation of Affections", s. 472. Eşlerin arasını bozma, çoğu Amerikan eyaleti tarafından artık haksız bir fiil olarak kabul görmemektedir. Onun yerini kusura dayanmayan boşanma aldı.

20 Marilyn Yalom'un *A History of the Wife*'ına göre "randevuya çıkma" sözü bir flört bağlamını ifade ederek yazılı olarak bu zamanda görülmeye başladı.

nın ailesi ve komşuları bağlamında gerçekleştiği anlamına geliyordu.[21] "Randevuya çıkma" sisteminde, genç bir kadının evi bir randevunun başladığı ve sonlandığı yer olabilirdi ama randevunun sahnesi şehirdi.

Bu iki sistem birbirinden dünyalar kadar uzak. Kafelerde ve restoranlarda, parklarda ve sinemalarda yaşanan flörtler aynı anda "çağırma"dan hem daha az gözetleniyordu hem de ondan daha kamusaldı. Ayarlaması daha kolaydı çünkü bir erkeğin bir kadına sadece randevuya çıkmak isteyip istemediğini sorması yeterliydi, onu evinde ziyaret etmek için bir davet beklemesi ve bunu umması gerekmiyordu. Ancak çok daha pahalıydı; erkeklerin, halihazırda el altında olan evin konforlarından faydalanmak yerine, yemek, eğlence ve ulaşım masraflarını karşılamaları gerekiyordu. Randevuya çıkmada kadınlar için çok daha az güvenlik seti ya da kalite kontrol vardı çünkü bir kadının ailesinin ne kızlarına kimlerin çıkma teklif edeceğini teftiş etmek için gerçek bir imkânları ne de aile bireylerinin randevu sürerken yan odada olma ihtimalleri vardı. Diğer yandan, bu, hem kadınlar hem erkekler için, kiminle flört edeceklerine ve bu süreçte nasıl davranacaklarına dair daha çok kişisel seçim anlamına geliyordu.

Randevuya çıkmak, aynı zamanda, insanlarla tanışmak için kent hayatının sunduğu fırsatlara da uygundu. Her ne kadar randevular hâlâ sosyal çevreleri paylaşan insanlar –iş arkadaşları veya arkadaşların arkadaşları– arasında gerçekleşse de tamamen yabancı olan bir erkeğin bir kadına yaklaşması da epey mümkündü. Evlilik gibi, randevuya çıkmak da on yıllar boyunca (büyük ölçüde bugün hâlâ öyle) etnik, dinî ve sosyoekonomik çizgiler etrafında çokça ayrışmış olarak kaldı ama bir randevunun nispeten düşünmeden ayarlanabilir olması neyin mümkün ve aslında izin verilir olduğunun aralığını da genişletiyordu. Özellikle Kuzey Amerika'da, 19. yüzyılın sonuyla 20. yüzyıl başında, etnik olarak farklı birçok Kuzey Avrupalı göçmenin, bütün beyazlar bütün siyahlarla karşılaştırıldığı için, beyaz tenli insanların farklı olmaktan çok birbirlerine daha çok

21 Rothman, "Sex and Self-Control"

benzediklerine dair Amerika ırk ideolojisine asimile edilerek "beyazlaştığı" bir dönemdi. Beyaz etnik gruplar arasındaki randevuya çıkmalar, bu sürecin bir parçasıydı ve birçok durumda, bugün basitçe "beyaz Kuzey Amerikalılar" olarak görünen, yaygın karışık ulusal sülalelerin oluşmasına yol açtı.[22]

Ekonomik olarak, randevuya çıkmak kentli işçi için adeta biçilmiş kaftandı. Fabrika temelli sanayi iyice yerleştikçe, yüzyılın birçok kentli işçisi hayatının erken döneminde kazanacağı para bakımından zirveye ulaşabiliyordu. Öyle olmasa da birçoğu en azından makul, düzenli bir maaş bulabiliyordu. Sorumlu olacakları eş veya aileleri de olmadığı için genç kentlilerin tramvaylara ve taksilere, danslara, restoranlara ve nadiren bir buket çiçeğe harcayacak paraları genelde oluyordu. Bu harcama örüntülerinin daha yaygın hale gelmesi ise, ancak randevuya çıkma ritüellerinin sosyoekonomik basamaklarda hem üste hem alta doğru yayılmasıyla oldu. Evlilik gibi randevuya çıkma da açıkça ekonomik faaliyetti ve en azından yüzeysel olarak geleneksel, erkeğin tedarikçi olduğu çizgiye dönüşmüş hat üzerinde düzenleniyordu. Evlilik hanesinin bütçesini ve eşlerinin masraflarını karşılamalarının beklenmesi gibi, erkekler, kadınlarla randevuya çıkma fırsatı için de para harcıyorlardı. Randevularda harcama yapmak hem eve ekmek getiren erkek paradigmasının sembolik bir göstergesi hem de kadınlara kıyasla erkeklerin üstün olan para kazanma güçlerinin faydacı bir yansımasıydı.

Ama randevuya çıkmada, modern tüketici kültürün gelişiminde önemli olan kadınların da oynadıkları bir ekonomik rol vardı. Erkekler randevuların kendisi için, kadınlarsa randevuya çıkılacak ateşli varlıklar olarak görülmek adına yeterince çekici olmak için para ödüyorlardı. Daha az aile ve topluluk odaklı randevuya çıkma dünyasında, çekici bir görüntü sadece bir erkeğin bir kadına karşı öznel tepkisi için araçsal değildi, aynı zamanda o kadının ve gösteriş meraklısı sevgilisinin toplum içinde birlikte oldukları zaman nasıl algılanacakları-

22 Bu süreçle ilgili olarak daha fazlası için bkz. Jacobson'ın parlak eseri *Whiteness of a Different Color*.

nı ve erkeğin onunla görülmekten ne kadar statü kazanacağını da belirliyordu. Kadınsı güzellik, ortamda geçerli akçe haline geldi. Ancak aynı zamanda güzellik doğallaştırılıyor ve ona manevi bir değer atfediliyordu. Nasıl ki, biri talibinin parasının onun evlenme kararında bir rol oynadığını açıkça kabul etmez, aynı şekilde bir insan da bir kadınla sadece görüntüsünden dolayı çıktığını söylemez. Kadınlar, ne çıkıp da soğuk kremin "doğal olarak" ışıldayan ciltlerinin sırrı olduğunu söylerler ne de saçlarındaki kendiliğinden oluşmuş o sevgili bukleleri elde etmek için eski püskü giysiler içinde saçları toplu halde saatler harcadıklarını itiraf ederler.[23] Bir kadının güzelliğinin hem "doğal" hem de iç erdemlerinin dışsal bir yansıması olduğuna dair mitolojiden dolayı, kadının görüntüsü için harcadığı tüm saatler, gayret ve para, genel bir anlaşmayla, görünmez olmak zorundadır.

"Doğru görünüş" aynı anda hem saklanmış hem de fazlasıyla kamusal olduğu için, randevuya çıkmanın yükselişine paralel olarak, bireysel görünümle ilişkili tüketici ürünlerinin üretimi ve tanıtımında inanılmaz bir artış oldu. Hâlâ tanıdık olan modern kozmetik türlerinin ve marka adlarının birçoğunun –ruj türü, maskara, Max Factor, Estée Lauder– kökleri 20. yüzyılın başlarına dayanır. Hazır giyim kıyafet endüstrisi de bu dönemde yükselişe geçti ve devrin dergileri cilt kremlerinden tarz ayakkabılara kadar her şey için reklamların ani biçimde patladığını gösteriyor. Randevuya çıkma, doğru ürünleri gerekli kılan tüketici dostu kişisel cazibe paradigmasının benimsenmesi için büyük bir teşvik sağladı. İdeal olarak zahmetsiz ve hakiki olan güzelliğin içeriden gelmesi beklense de aynı zamanda her kadının "eğer denerse" çekici olabileceği düşüncesi vardı. Gereken tek şey doğru tavır ve doğru ürünlerdi. Randevuya çıkma kültürü tüketici modasının ve güzellik endüstrilerinin yükselişini hızlandıran tek etken değildi ama şüphesiz kadınlara sürekli olarak Pond'un yüz kremiyle "erkeği evlilik ruh haline sokabileceği" söylenen bir dünyada güçlü bir etkendi.

23 "Güzellik sırrı" kinayesi bugün de sürüyor. Kadınların, güzelliğin sıklıkla oldukça çok iş ve harcama gerektirdiği gerçeğini ele vermemeleri gerekiyor.

Bunu söylemek kulağa yüzeysel gelebilir ama görünüm randevuya çıkma kültürü için önemliydi. Randevuya çıkmanın kamusal mekânlarda gerçekleşmesi aynı anda hem randevuya çıkmanın kalabalıkta kaybolmuş bir tür anonimlik sunması hem de herhangi birisinin ve herkesin bir randevunun izleyicisi olabileceği anlamına geliyordu. Şehirler; sinemalar ve parklar gibi nispeten gizlilik sağlayan çok sayıda kamusal mekân sunuyordu. Bunlar, aynı zamanda belirli arkadaş grupları, iş arkadaşları ve komşular tarafından benimsenebilecek çeşitli elverişli mekânlar –dans salonları, kafeler, dondurmacılar ve diğerleri– biçiminde topluluklar da sunuyordu.[24] Tüm topluluk için bir tür görme ve görülme ritüeli olarak algılanan, eskiden beri süregelen Avrupa'ya özgü keyif gezintileri geleneği durumunda olduğu gibi, Amerika'daki randevuya çıkmalar da gösteriş yaparken aynı anda seçeneklere ve rekabete göz atmak için de bir fırsattı. Görünümleri yüksek kalitede partnerleri çektiğinde, statü ve dikkat kazanan sadece kadınlar değildi. Erkekler de, birlikte görüldüklerinde görünümleri onlarla ilgili iyi bir intiba yaratacak partnerler istiyorlardı.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde, randevuya çıkmanın kamusal doğası tüm gidişatı nitelendirmeye varan bir rekabet kültürü yarattı. Tarihçi Beth Bailey'nin 20. yüzyıl randevularının açıklayıcı tarihini anlattığı *From Front Porch to Back Seat*'te (Ön Verandadan Arka Koltuğa) yazdığı gibi, "Popüler olmak için rekabete girdin ve popüler olmak rekabet etmeyi sürdürmeni sağladı. *Rekabet* formüldeki anahtar terimdi" [25] "Randevuya çıkmak ve değerlendirmek" diye bilinen küstah bir sistem 1920'lerin ortalarından İkinci Dünya Savaşı havayı değiştirip yüksek sayıda erkeği üniversitelerden ayırana kadar üniversite kampüslerinde varlığını sürdürdü. Potansiyel partnerler kelimenin tam anlamıyla randevu sahnesindeki değerlerine göre oylanıyordu. Michigan Üniversitesi'nden bir grup kadın erkekleri, "düzgün" için A, "yarı ahmak" için D ve

24 İçkili mekânlar, tavernalar, barlar ve diğerleri, bu zaman içinde değişecek olsa da, hâlâ oldukça erkek yerlerdir.

25 Bailey, *From Front Porch to Back Seat*, s. 28.

"tekinsiz" için E harfleriyle değerlendirdiler.[26] Kadınlar da aynı erkekler gibi acımasızca değerlendiriliyordu ve bu bazı kadınların "layık olduklarını" kanıtlamak için perişan hissetmelerine sebep oluyordu.

Tüm bu yollarla, randevuya çıkma kültürü, geleneksel eş bulma uygulamalarının ölüm haberi değildi. Erkekler ve kadınlar fiziksel, ekonomik ve duygusal olarak aşk ilişkileri arayışlarını ailenin erişiminden uzaklaştırdıkça, flörtler de artık geniş aile müdahalesi gerektirmez oldu. Elbette, eski sistemin kalıntıları hemen yok olmadı. Ebeveynlerin çocuklarıyla onların flört malzemelerine dair zevki üzerine uzun süren tartışmaları, ebeveynlerin ve geniş ailenin eş seçme resminden ne kadar dışarı itildiklerini gösteriyor. Hatta bir ilişki iyice oturana kadar ebeveynler çocuklarının romantik partnerleriyle tanışmazlardı. Flörtünün ebeveynleriyle tanışmanın hâlâ bir geçiş ritüeli olması, flört eden bir çiftin daha önce birbirinin ailesiyle rastlantı sonucu da olsa henüz tanışmamış olmasına neden olacak kadar farklı sosyal çevrelerden gelebileceklerinin altını çizmektedir.

Randevuya çıkma gittikçe daha popüler oldukça, romantik aşk çoğu insanın kişisel olarak en azından deneyimlemek istediği bir şeye dönüştü. Yükselen sanayinin varlığı ve iş imkânlarının bolluğu, ekonomik olarak hayatta kalmanın doğrudan evliliğe bağlı olmadığı anlamına geliyordu. Hem erkeklerin hem de kadınların gitgide flörtü uzatmaya maddi olarak güçleri yetiyordu ki bu da randevuya çıkmayı hayatın yıllar süren bir evresine döndürdü. Flört daha az ciddi bir şeye dönüştü; bir ilişkiyi sona erdirme, bir nişanı bozmaya hiçbir şekilde benzemiyordu. Evlilik hâlâ bir ilişkinin en belirgin amacıydı. Ancak bu amaç uzak bir amaçtı ve bu amaca acele etmeden yaklaşılabilirdi. Romantik aşkın, muhakkak evlilikle sonuçlanmadan, kişinin kendisi için deneyimleyebileceği bir sürü sapak vardı.

Eleştirmenler bu yeni romantik cilveleşmelerin popülerliğinden endişe duyuyorlardı. Âşık olma beklentisi ya da dene-

26 *A.g.e.*, s. 23.

yimi evlilikle ilgili gerçek olmayan düşüncelerin gelişmesine yol açar mıydı? Duygusal heyecan dolu bu hızlandırılmış kurslar genç insanları, özellikle de genç kadınları uygun bir evliliğin daha karmaşık aşkı için mahveder miydi? Maude Royden 1922'de şöyle yazmıştı: "Bu sevgi göçebeleri bir elden diğerine geçerlerken o kadar az verirler ve alırlar ki ucuz hale gelirler ve en sonunda verecek pek bir şeyleri kalmaz; ne de alabileceklerini gerçekten alırlar. Erkekler ve kadınlar 'deneyim' hakları olduğunu iddia ediyorlar ama neyin deneyimi?"[27]

Royden'ı kaygılandıran elbette cinsel deneyimdi. Ellen Rothman'ın "okşamanın icadı"[28] diye nitelendirdiği şeyden Viktoryenlerin çocuklarının değil, kendilerinin sorumlu olmalarına rağmen, görünen o ki bu Viktoryen ebeveynler, o zamandan bugüne birçok diğer ebeveyn gibi, çocuklarının zamanında kendilerinin denedikleri şekillerde cinselliği deneyimleyebilecekleri düşüncesinden dehşete kapılıyorlardı. Gelişigüzel bir gözlemle daha yaşlı neslin endişelenecek fazla şeyi olmadığı söylenebilir: 20. yüzyılın ilk yıllarından beri var olan az sayıda cinsel davranış anketi, evlilik öncesi mevcut cinsel ilişkinin nadir bir şey olduğunu belirtir. Ancak diğer yandan, randevuya çıkma sistemi evlilik öncesi cinselliği önemli ölçüde değiştirmişti. Genç insanların, "öpüşme ve okşama" başlığı altında toplanan, birleşmenin olmadığı cinsel oyun türleri ve daha çok partner için daha çok imkânları vardı. Geçici, birleşmenin olmadığı hafifmeşreplik çok yaygındı.

Bu cinsel fırsatların kendine has bir ekonomik tarafı vardı. Randevuya çıkmanın doğası ve "dışarı çıkma" ihtiyacı yüzünden eşlik etmenin/edilmenin bir fiyat etiketi vardı. Fahişeliğin dinamiklerinden tamamen ayrı değildi ve randevular için para harcayan erkekler yaptıkları yatırımların karşılığında "heyecan" bekleme konusunda kendilerinde hak görüyorlardı. Sık sık da bekledikleri karşılığı alıyorlardı. Beth Bailey'nin ifadesiyle, "Randevuya çıkma sisteminde erkeklerin satın aldıkları sadece kadın refakati değildi, eğlence değildi – güçtü. Para, mec-

27 Royden, *Sex and Common-Sense*, s. 54-55.

28 Rothman, "Sex and Self-Control"

buriyeti satın alıyordu; para eşitsizliği satın alıyordu; para kontrolü satın alıyordu."[29]

Eğer randevuya çıkma daha önceki flört usullerinden daha tehlikeli görünüyorsa, bu birçok açıdan öyle olduğundandır. Daha çok gizlilik, daha çok özerklik ve daha çok tehlike vardı. Çok daha geniş bir sosyoekonomik aralıktan daha çok sayıda kadın, randevularda eskiden olduğundan daha fazla cinsel metalaştırılmaya ve sömürüye maruz kalıyordu. Ama resimde, kadınlar için tehlike ve sömürüden daha fazlası var. Seks, onlar için de gücün, hazzın ve çıkarın bir kaynağı olabilirdi. Sözde "hayır işi kızları" yemekler, eğlence ve hediyeler gibi bir randevunun satın alabileceği birçok şey karşılığında (muhtemelen ama muhakkak olmasa da cinsel ilişkinin dahil olduğu) cinsel iyiliklerde bulundukları için hayır işi hizmeti sunan fahişelere benzetiliyorlardı. Ve tabii ki bu "düzensiz ilişkiler" karşılıklı saygı ve sevgiye bağlı da olabiliyordu. Hatta kadınların artan cinsel serbestliği feminist bir zafer olarak da görülebilirdi. Alison Neilans 1936'da şöyle yazmıştı: "Etik olarak fahişelikten iyidir, çünkü böyle ilişkiler, ne kadar geçici olurlarsa olsunlar, iki taraf için de muhakkak rastgele değildir ve sık sık bir tür arkadaşlığa, beğeniye ve ortak ilgilere dayanır. Tek bir ahlâk standardına karşı bu yeni yaklaşım, bazı akıllı feministler için eşitlik hareketinin son zaferini temsil ediyordu; onlar için bu, sonunda, özgürlüktü."[30]

ÂŞIK GENÇLER

Süratli bir şekilde randevunun kaçınılmaz suç ortağı haline gelen otomobilin hızıyla, randevuya çıkma, şehirlere, şehrin çeperine ve kırsal kesimlere yayıldı. Önceleri başlıca bir Amerikan olgusuyken Batı'nın başka yerlerine de yayılmaya başladı. Gittiği her yere kendisiyle birlikte yeni bir genel olgu götürdü: âşık gençler.

29 Bailey, *From Front Porch to Back Seat.*

30 Alison Neilans, *Changes in Sex Morality* (1936), s. 223-24, Hall, *Outspoken Women*, s. 202.

Randevuya çıkma evliliğe doğru bir adımdan çok daha fazlasına dönüşmüştü. İkinci Dünya Savaşı sırasında, randevuya çıkma hayatın bir evresine, çocuklukla yerleşik, evli yetişkinliği arasında bir döneme dönüşmüştü. Genç birinden "çıkmak için yeterince yaşlı" ama "evlenmek için [hâlâ] fazla genç" diye bahsedilebiliyordu. Hayatın bu dönemi, aşağı yukarı, yaygın biçimde "gençlik" diye adlandırılan ama giderek Amerikalı psikolog Granville Stanley Hall'un popülerleştirdiği bir terim olan "ergenlik" çağına denk geliyordu.

Ergenlik, bir duygu âlemiydi. Hall, çocuklar veya yetişkinler için olmayan bir boyutta, ergenlerin başlı başına yoğun ve tepkisel bir duygusallığın, "fırtına ve gerilim"in (*Sturm und Drang*) özneleri olduklarını ileri sürdü.[31] Ergenliğin ayırt edici özelliklerinden biri sekse ve aşka olan bilinçli ilginin uyanmasıydı. Hall, ergenlerin "psikolojik olarak, Âdem ile Havva'nın çıplak olduklarını fark ettiklerindeki halde" olduklarına inanıyordu.[32] Bu hassas evre dikkatli biçimde idare edilmeliydi ki, "Venusberg'de vakitsiz ya da aşırı bir deneyim" onları ömür boyu ideal yetişkin ilişkilerine ulaşabilmekten alıkoymasın.[33] Hall ve onun gibi diğerleri, ebeveynleri ve eğitimcileri, gençler cinsel hafifmeşrepliğe yenilmesinler ve aşk "daha az gelişigüzel ve daha az hissî" olabilsin diye, ellerini gençlerin randevuya çıkma alışkanlarının dümeni üzerinde tutmaları ve onları aşk ile ilgili aktif olarak eğitmeleri konusunda yoğun biçimde cesaretlendirdiler.[34]

Bu bağlamda, randevuya çıkma, bir eğitim biçimi, evli, yetişkin cinselliğinin büyük denizinin kıyılarında deneysel biçimde yürümelerinin bir yolu olabilirdi. Bunu kabul edilir yapan biraz da İkinci Dünya Savaşı öncesinde randevuya çıkmanın içinde genellikle ayrıcalık (özel olma) veya duygusal derinlik barın-

31 Hall, *Sturm und Drang* kavramını 18. yüzyılın sonlarındaki aynı adlı erken romantik hareketten alıyor.

32 Hall, *Adolescence*, s. 97.

33 Hall, ergenlik üzerine olan kuramlarının kendisininkiyle önemli ölçüde çakıştığı Freud'u tanıyordu ve onu 1889-1920 yılları arasında başkanı olduğu Clark Üniversitesi'ne konuşmacı olarak getirmişti.

34 Hall, *Adolescence*, s. 579.

dırmamasıydı. "Gönül eğlendirmek", en azından teoride, gençler için daha güvenliydi ve onlara çeşitli muhtemel eşlerle tanışma ve onları tanıma fırsatı sunuyordu.

Sonra işler değişti. Randevuya çıkma ve değerlendirme rekabetinin zorlu savaş öncesi dünyasında, problemi halletmektense çaresiz bir biçimde onu görmezden gelen çiftler daha farklı bir yaklaşım edinmeye başladılar. Seri tek eşlilik, "tek bir kişiyle devam etme" biçiminde, randevuya çıkma için norm haline geldi.[35] Aynı zamanda, uzun ve vahşi bir savaşın sonunda gelen rahatlama ve savaş sonrası muazzam ekonomik aktiviteyi içeren birçok etkenin bir araya gelmesine bağlı olarak evlilik yaşı hızla düştü. İnsanlar ya daha erken evleniyorlardı ya da evlilikleri; tek eşlilik, ayrıcalık ve duygusal yoğunluğa dair beklentileri, daha doğru bir şekilde "evlilik oynamak" olarak tasvir edilebilecek, farklı bir randevuya çıkma turunun sonucunda gerçekleşiyordu.

İkinci Dünya Savaşı öncesinde, randevuya çıkma ve değerlendirmenin popülerlik yönelimli tuhaflıklarının, en azından olası evliliği ima eden daha ciddi bir dinamiğe döndüğü, randevuya çıkmanın flörte dönüştüğü zamanlarda, "tek bir kişiyle görüşme" mevcut zemindi. 1950'lerin başlarında, gönül eğlendirmek görünürde yok olmuştu ve çiftler en başından itibaren tek bir kişiyle görüşüyorlardı. Randevuya çıkan çiftler, birbirlerinin sadece "çıktığı kişi" değil, romantik aşkı ve tek eşliliği çağrıştırdığı anlamları da kapsayacak şekilde, birbirlerinin "erkek arkadaşı" ve "kız arkadaşı"ydılar.

Evlilik yaşı düştükçe, ergenliğin ve randevuya çıkmanın başlama yaşı da düştü. 1961'de Pensilvanya Devlet Üniversitesi'nde aile ilişkileri profesörü olan Carlfred B. Broderick, yakın bir okul bölgesindeki çocuklar üzerine bir çalışma yaptı ve beşinci sınıf öğrencilerinin %40'ının halihazırda randevuya çıktığını buldu.[36] Erkek-kadın birlikteliğindeki bu uzun süreli eğitimin muhakkak bir eş bulmakla ilgisi yoktu. Randevuya çıkmalar yalnızca film gibi eğlencelere *katılmaya* odaklanmıyor-

35 Bailey, *From Front Porch to Back Seat*, s. 26.

36 *A.g.e.*, s. 48.

du; çıkmanın *kendisi* bir eğlenceydi, bir hobiydi, bir meydan okumaydı, cumartesi gecesi yapılacak bir şeydi. Bir kimse sadece sonunda evlenmeyi umut ettiği ya da randevuya çıkmamak toplumsal bir falso olduğu için randevulara çıkmıyordu. En azından teoride, eğlenceli olduğu için çıkıyordu. İnişler ve çıkışlar ama özellikle de sevdalanmanın nörokimyasal etkileri ve romansın insanı kendinden geçiren hali binlerce pop şarkısının, genç odaklı filmin ve baş döndürücü bir dergi dizisinin takıntılı konusu haline geldi.

Duygusal hazzın kendisi heteroseksüellik ruhunun parçası haline geliyordu. Eleştirmen Margaret Kornitzer'in 1932'de yazdığı gibi, "Ciddiyetsizler iyi vakit geçirmenin yalnızca riskli bir eğlence değil, aslında hayattan en iyi şekilde yararlanma olduğuna ikna olmuşlar. Ciddiler entelektüel olarak, kendini memnun etmenin, haklarıyla bağlantılı bir tür kutsal misyon olduğuna dair kendilerinden eminler".[37] Stephanie Coontz'un nitelediği şekliyle, bu "eğlenceli ahlâk", randevuya çıkmayı muhtemel eş olmak için ne kadar uygun oldukları temelinde değil, iyi zamanlar olup olmadıkları temelinde yargılamayı izin verilebilir kıldı.

Ama tüm hazlar aynı değildi. Hangi tür hazların izin verilebilir veya önemli olduğu ve kimin hazlarının randevuya çıkmanın önceliklerini belirlemesi gerektiği soruları zor sorulardı. Evli olmayanların cinsel aktiviteye girişip girişmeyecekleri, randevuya çıkmak "tek bir kişiyle görüşmeye" dönüşünce, en çok da "tek bir kişiyle görüşme" romantik aşkın biçimlendirilmiş bir çeşidinin çevresinde döndüğü için, daha gergin ve keskin bir karar haline geldi. "Sevişmek" randevuya çıkmanın oldukça standart bir parçasıydı. Ancak romantik aşk beyanları bahsi yükseltiyordu. Evlilik yönündeki her sembolik hamlenin –içten olsun olmasın ya da ilişki oraya gitsin gitmesin– cinsel ilişkinin kapılarını açma ihtimali bir öncekinden fazlaydı.[38]

---

37 Kornitzer, *The Modern Woman and Herself* (1932), s. 77, Hall, *Outspoken Women*, s. 191.

38 Elbette daha muhafazakârlar için romantik aşk olmaksızın tek bir kişi ile flört etmek benzer şekilde ahlâki bir güçlük oluşturuyordu.

Aşkın, evlilik sonrası, özenli bir şekilde sürdürülmüş ve sağduyulu bir şekilde seçilmiş bir ortaklıktan meydana gelmesinin beklenmesinin üzerinden epey zaman geçti. Şimdilerde aşkın; özverili, birbirine benzer yetişkin ruhların cennetten gönderilen buluşması ve sarmalanmasının sonucu olmasını beklemek gitgide acayip görünüyor. Hazzın ve gücün adeta bir dramı olarak romans, ergen *Sturm und Drang*'in doğal bir parçası olarak görülmeye başlıyordu. Aynı zamanda binlerce şarkı sözüne ve film senaryosuna yansıyan bir duygusal eğlence şekli, takıntılı biçimde peşine düşülen bir amaç, duygusal sahicilik ve sosyal başarı anlamına gelen bir deneyimdi. 1959 tarihli Dion ve Belmonts şikâyetindeki, "Neden âşık olmak için ergen olmam gerekiyor?" sorusu tamamen retorik bir soruydu. Gerçekten de yüzyılın ortasındaki Amerikalı herhangi bir ergen başka neyi bu kadar çok isteyebilirdi?

AŞK BİR SAVAŞ MEYDANIDIR

1964 yılında Şiddet İçermeyen Öğrenci Koordinasyon Komitesi'ndeki (ŞİÖKK) kadınların karşılaştıkları cinsiyetçiliği Ruby Doris Smith Robinson'un eleştirmesiyle karşı karşıya kalan medeni haklar lideri Stokely Carmichael şöyle söyledi: "Hareket içindeki kadınların tek pozisyonu yüzükoyundur." 1960'lar, Batı'ya ve özellikle Kuzey Amerika'ya siyasi ve toplumsal eleştiri, mücadele ve değişim gelgitlerinin olduğu hareketli bir kültür getiriyordu. Görünen o ki, aktivistler ve ortalığı karıştıranlar müthiş idollerdi ve erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkiler dışında toplumun neredeyse her alanını sorguluyorlardı.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerikası'nın sımsıkı toplumsal cinsiyetlendirilmiş kültürüne doğan ve bunun içinde büyüyen 1960'lar Solu'nun erkekleri, Atom Çağı yetiştirilme tarzlarının onlara öğrettiği gibi, kadınları destek kadro ve cinsel tatmin aracı olarak görme eğilimindelerdi. Bu görüş, ilerici politikalar ve hap merkezinde dönen kadın cinselliğine karşı yeni yeni ortaya çıkan tutumlarla birleşiyordu. "Özgür aşk" hız-

lı biçimde düzenin prangalarını atmak ve "dertlerinden" kurtulmak ile eş anlamlı hale geliyordu. Hap, gebelik endişelerini tarihe karıştırmıştı. Cinsellikle bulaştığı bilinen tüm hastalıklar antibiyotikle tedavi edilebiliyordu. "Cinsel devrim"in belirli bir zamanda gerçekleşmesinin önemli nedeni tıp biliminin kontrolsüz cinsel aktivitenin önündeki önemli engellerden ikisini nispeten üstesinden gelinebilir kılmış olmasıydı. Ancak kadınların uzun zaman boyunca erkekler için kadro pozisyonuna geçirilmelerine itiraz edebilmek amacıyla birçok etkili yöntem geliştirmeye dair yeterli toplumsal ve ekonomik özerklikleri yoktu. Ayrıca onlarla sekse hayır demek için ellerinde elverişli az yol vardı. Belki de, şaşırtıcı olarak, uç solda bile çok az erkek bunu önemli bir sorun olarak gördü.

Diğer taraftan, kadınlar, sırtlarına siyasi eylemin gündelik "pis işinin" ve siyasi olarak aktif erkeklerin duygusal bakımının ve cinsel hizmetinin yüklenmesinden usanmışlardı. Çok sayıda kadın feminizme odaklanmak için erkeklerin baskın olduğu Yeni Sol'dan ayrıldı. 19. yüzyılın ve 20. yüzyılın başlarındaki "ilk dalga" feministleri gibi, bu "ikinci dalga" feministler de genel olarak daha yüksek toplumsal ve siyasi hassasiyet ve değişim için mücadele olmasına rağmen, kadınların cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve güç dengesizliği hakkında belirli kaygıları duyulmadığı için bir araya geldiler. İlk dalgadaki kadınlar mülkiyet, evlilik reformu ve kadınların oy kullanma hakkı için kampanyalar düzenlemişlerdi. İkinci dalgadaki kadınlar ise çok daha kapsamlı bir şey istiyorlardı: Hayatın kamusal ve özel tüm alanlarındaki ayrımcılığa ve eşitsiz muameleye bir son vermek. Bu zor bir işti. Ama tuhaf biçimde yapışkan olan bir engel vardı: aşk.

Aşk için arzu, erkekleri çekmek için, kadınları toplumsal, davranışsal ve fiziksel olarak kendilerinin şekillendirebilecekleri kültürel beklentilere uymaya teşvik ediyordu. Erkeklerle aşkı bulduklarında da evliliğe, dulluğa ve anneliğe, aşkın sürmesini sağlayacak yollar olarak bakıyorlardı. Romantik heteroseksüel aşkın, o ya da bu biçimde, kadınların tüm hayatlarını şekillendirdiği iddia ediliyordu. Romantik heteroseksüel aşk,

bir kadının erkek iktidarı ve kadın itaatinden oluşan bütün bir sisteme katılımının kapısını açan bir güç olarak görülüyordu.

Akla uygun şekilde, feministler bunu sorguladılar. Daha önce de yapmışlardı. Hatta birçok ikinci dalga feministi, Cicely Hamilton'ın 1909'daki şikâyetini aksettirdi: "Bu koşullar altında kendine saygısı olan bir kadının bu öz saygının gerektirdiği koşullarda birlikte yaşayabileceği bir eş bulması kolay değil."[39] Ti-Grace Atkinson gibi radikal feministler, aşkı kadınların ezilmesinin "psikolojik dayanağı" olarak tasvir etmiş ve "belki de kadınların en çok aleyhinde olan özelliklerinin, durumlarının korkutucu ispatı karşısında dahi, her şeye rağmen, onları ezenleri ısrarla 'sevdiklerini' iddia etmeleridir" diye şikâyet etmişlerdir.[40]

Bazı feministler çözümün erkeklerle seks yapmamak olduğu konusunda ısrarcıydı. Feminist Radikalezbiyenler grubunun bir üyesi olan Martha Shelley, şöyle yazdı: "Erkek kastının baskısından kurtulmak için kadınlar bir araya gelmeliler – kendimizi ve birbirimizi sevmeyi öğrenmek zorundayız, güçlenmeli ve erkeklerden bağımsız hale gelmeliyiz ki onlarla bir güç pozisyonundan baş edebilelim." Kadınlara "zayıf, bağımlı ve sevecen olmaları öğretiliyor" diyen Shelley buna karşı çıkarak şöyle devam etti: "Böyle bir aşk mazoşizmdir. Aşk ancak eşitler arasında var olabilir, ezilen ile ezen arasında değil."[41] Shulamith Firestone da benzer şekilde, kadınlar çok sık erkeklerle olan aşk ilişkileri üzerinden tanımlandıkları için, kadınlar için yapılması gereken en iyi hamlenin aşkı erkekler olmadan yaşamak olduğunu dile getirmiştir. Böyle iğneli ithamlar ve sert talepler, popüler olmaktan uzaktı. Hatta bazı feministler için bile yutulması zordu.[42] Ancak aynı zamanda, bu uzlaş-

---

39 Cicely Hamilton, *Marriage as a Trade.*

40 Atkinson, *Amazon Odyssey*, s. 105.

41 Shelley, "Lesbianism and the Women's Liberation Movement"

42 Yazar Joanna Russ gibi radikaller buna şu şekilde yanıt verdiler: "*Fakat erkekleri kendi kaynaklarına terk etmenin nesi bu kadar ürkütücü?* Onların hiç [kaynağı] yok mu? Bir grup olarak her sınıfsal düzeyden erkek, görece olarak kadınlardan daha çok harcanabilir gelire, kurumlar üzerinde daha fazla güce, daha fazla boş zamana, cinsel şiddetten daha fazla korunmaya ve kaynaklar

maz eleştiriler romantik aşka dair *doxa*nın aşırı dayanıklı zırhını oydu.

İkinci dalga feminizm, özellikle de radikal kanadı, heteroseksüelliğin ve onun tüm tuzaklarının doğal, kusursuz, hatta belki Tanrı vergisi olduğuna dair kibrin, esas sorun olarak ifşa edilmesine yardım etti. Viktoryenler öncesinde kadınlarla erkekler arasındaki çekimlerin ve duyguların doğası hakkında çok az düşünülüyordu. Bu basitçe, şeylerin olduğu biçimin kendisi, Tanrı'nın ve doğanın işleri halletme şekliydi. Viktoryen kültürü, biraz daha yakından bakmış ve daha küçük parçalara ayırmıştı ama yine de statükonun "doğal" veya "Tanrı vergisi" olduğu savı, erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkilere dair birçok anlayışı destekliyordu. Kadınların erotik arzuları sık sık anneliğe dair arzuyla, kadınların erkekler için aşkı ise onlar tarafından hükmedilme arzusuyla karıştırılıyordu. Freud ve Havelock Ellis, içsel kadın mazoşizmine ve onun aşk, evlilik ve toplum içinde norm haline gelmiş toplumsal cinsiyet, erkeklerin baskın olduğu bir hiyerarşi yaratmadaki rolü üzerine uzun uzadıya kafa yordular. Hiç şüphe yok ki, "heteroseksüel" sözcüğünün üretilmesi, erkek/kadın etkileşiminin geniş, karmaşık topografyasına yanlış bir birleştirici damga vurarak, ince farkların açıklığa kavuşmasına yardımcı olmadı. İkinci dalga feministler, "biyolojinin kader olduğuna" dair özcü mesajları parçalarına ayırdılar ve reddettiler, yerine "kişisel olan politiktir"i koydular.

Aynı zamanda, kendisini feminist tanımlasın tanımlamasın, daha çok sayıda kadın heteroseksüelliği, içinden istediklerini seçebilecekleri bir büfe olarak görmeye başladı. Ekonomik, yasal ve üremeye dair özerklik için daha geniş ve çoğu açıkça feminist gayretlerin sonucu olan seçenekler, kadınların heteroseksüel sistemin hangi kısımlarında –eğer istiyorlarsa– yer almak istediklerine karar vermek için daha çok imkânları olduğu anlamına geliyordu. Erkekleri seven kadınlar bunu evlilikle ve-

---

üzerinde daha fazla kontrole sahipler." (Russ, "For Women Only, Or, What Is That Man Doing under My Seat?", s. 92.) Ana akım ve ayrılıkçı feministler arasındaki ikilik bugün de devam ediyor.

ya evlilik olmadan, muhakkak tartışmasız olmasa da, yapabilirlerdi. Evlilik, bir yuva kurmak, çocuk sahibi olmak, onu yetiştirmek ve bir ailenin parçası olmak için giderek daha az bir zorunluluğa dönüştü. Aynı zamanda ve aynı sebeplerle, kadınlar için başka kadınlara olan aşklarını ifade etmek daha kolay hale geldi. Gey ve lezbiyen hakları dernekleri, kabul görme, özgürlük, ideolojik ve kültürel değişim isteyen benzer bir mayadan ortaya çıktı. Aşk hâlâ önemliydi. Birçok beklentiyi de beraberinde getiriyordu. Ama aşkın ve evliliğin at ile arabası birbirinden ayrılmıştı. Aşk, arkada taşınacak kocaman araba olmadan daha özgürce dolaşıyordu.

O halde, aşk *neydi*? Nasıl işliyordu? Ne anlama geliyordu? İsteğe bağlı mıydı, değil miydi, stratejik miydi yoksa kendiliğinden olan bir şey miydi? Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet gibi saçma şeyleri göz ardı edecek şekilde evrensel miydi yoksa kökleri bir biçimde biyolojiye mi dayanıyordu? Evlilik veya çocuk sahibi olmak gibi belirli davranışları mecbur kılıyor muydu yoksa kendi içinde zaten eksiksiz miydi? Aşkı basit ve kaçınılmaz, Tanrı'nın bir erkekle bir kadının birlikteliğine verdiği bir ruhsat ya da biyolojik ikilik içinde zıtların arasındaki doğal bir "manyetizmin" ispatı olarak hayal etmek artık her zaman olduğundan daha zordu. Basitçe bu kadar değişken, cıva gibi ve can sıkacak kadar incelenmeye dirençli bir şey olan aşkı, heteroseksüel diye adlandırmayı istediğimiz tüm bir davranış, inanç ve kültür düzeneğine iliştirmek için bir mantık yoktu.

Bu sorularla güreşmeye devam ediyoruz. Aşkın dönüşümsel, hayatı mükemmelleştiren sihrine inanmaya dair çok derin özlemiyle birlikte Disney hasarımız –ya da romantik roman hasarımız, eğer bunu tercih edecek olursanız– aşkın yarattığı mest olma halinin, âşık olduğumuz veya kokain gibi uyuşturucular kullandığımız zaman beyin tarafından üretilen iki kimyasal olan dopamin ve norepinefrinin sonucu olduğunu açığa çıkaran tıp bilimiyle çatışıyor. Erkeklerle kadınlar arasında paylaşılan aşkın eşitlikçi ilişkiler için kurucu bir temel olabileceğine dair umut dolu inancımız, aşkın insanları istismar ve şiddet dolu ilişkilere bağlamak için kullanıldığı zaman her gün sömürül-

düğüne dair farkındalığımızla rekabet etmek zorunda. Her yıl diyetlere, spor salonlarına, kıyafetlere, kozmetiğe ve kendimizi sevilir, seksi ve çekici kılmak için kullandığımız diğer aksesuarlara milyarlar saçarken, aşkın karşısında hissettiğimiz bağımlılık ve acizlikten kurtulmak için umutsuz bir halde, terapiye, rehabilitasyon merkezlerine ve Seks ve Aşk Bağımlıları Anonim toplantılarına da milyon dolarlar ve saatler harcıyoruz.

Bir kültür olarak, heteroseksüelliğin doğal, normal, arzu edilir ve heteroseksüel aşkın hayatın en onaylayıcı ve olumlu deneyimlerinden biri olduğundan epey eminiz. Heteroseksüelliği, bugün, geçmişteki herhangi bir zamandan daha çok aşk prensibi etrafında düzenliyoruz – romantik aşk deneyimi yalnızca evliliği değil, aynı zamanda cinsel aktiviteyi ve çocuk sahibi olmayı da ayrı ayrı meşrulaştırıyor. Ancak görünüşe göre, bu aşk deneyimi, heteroseksüel var oluşun bu ayrılmaz parçası, atalarımızın bizi uyardığı üzere, anarşik, geçici ve kontrolümüzden çıkmaya meyilli olabiliyor. Belki de her şey kadar bu da, Disney'in Muhteşem Dünyası'nın sonsuza dek mutlularının dayanıklı fantezi cazibesini, satış rekoru kıran *Alacakaranlık* romanlarının karamsar vampirlerle ilişkili aşkını ve öfkesini ve her kitapçıda raf üstüne raflarda duran romantik romanları açıklıyor. Gerçek hayattaki heteroseksüelliğimizi onun görüntüsünde yaşamayı ne kadar çok denersek deneyelim, yalnızca kurguda ve fantezide heteroseksüel "aşk macerasını" gerçekten kontrol edebilir, dolayısıyla da ona güvenebiliriz.

Haz İlkesi

Muazzam bir şeydi; 18. yüzyılın sonlarında gecesi 50 sterline, bir zahmet muazzam olsun zaten. James Graham'ın Semavi Yatağı [*Grand State Celestial Bed*], sakinlerini "göksel ve elektrikli ateşle" sarmalamış, onlara müzikle serenat yapmış, "uyarıcı buharlarla" provoke etmiş ve parıltılı cam sütunlardan oluşan sahici bir ormanla ve kafesli üveyik ve çiçeklerden tente ile gözlerini kamaştırmıştı ki, onları aşkın zirvelerinde daha iyi kışkırtsın. Semavi Yatak değişikti ama yeni değildi. Her zaman bizi cinsel mestin uçlarına kışkırtması beklenen şeyler vardı – istiridyeler, şampanya, kurutulmuş kuduzböceği tozu,* kalp şekilli küvetler. Teknik olarak konuşacak olursak, afrodizyak diye, yani sıfırdan cinsel arzu körükleyen madde diye bir şey yok. Ama plasebo etkisi diye bir şey kesinlikle var. Latince "hoşnut edeyim" anlamına gelen "plasebo" sözcüğü, 18. yüzyıldan beri tıbbi kullanımda. Sonuçta umut, fakirin ekmeği.

Ancak sonunda savurgan Graham'a 1784'te iflas ettiği ve sahip olduklarının çoğunu satmak zorunda kaldığında kaba bir şekilde hatırlatıldığı gibi, bir yatak sadece bir yataktı. Hatta bugünün EB ("ereksiyon bozukluğu") ilaçları sadece damar genişletici ilaçlardır. Birçoğu için belgelenebilir etkileri, Gra-

(*) Afrodizyak olarak kullanılır – e.n.

ham'ın yana yatan, müzik çalan, parfüm fışkırtan mabedinin cinsel ilişki üzerindeki etkileriyle aynıydı: Eğer işe yarayacağına inanıyorsan, işler. Araştırmalar, Viagra'nın ve onun PDE_5 geciktiricileri diye adlandırılan ilaç sınıfından akrabalarının, sadece halihazırda penise kan akışı sorunları yaşayan erkeklerdeki ereksiyonları iyileştirebilmekte etkili olduğunu gösteriyor.[1] Birçok insanın inandığının aksine, PDE_5 ilaçları sağlıklı erkeklere başka şekilde olabilecekleri ereksiyondan daha sertini veya hızlısını veremez, orgazmı uzatamaz ya da cinsel hissi yoğunlaştıramaz. Buna rağmen, her gün binlerce erkek PDE_5 ilaçlarının bir dozuna beş dolar veya daha fazlasını ödemeyi sürdürüyor; 2009'da tek başına Pfizer, Viagra satışlarından 466 milyon dolar kazandı. Ağırlık kaldıranlar, bu ilaçları kortizon kullanımının meşhur penis yumuşaması yan etkisini gizlemeye çalışmak için alıyorlar, Prozac ve diğer libido düşüren antidepresanları kullanan erkekler bazen "babanın küçük yardımcılarına" başvuruyorlar. CIA bile Afgan savaş ağalarına rüşvet vermek adına bu ilacı kullandı.[2] Viagra'nın ilk elde edilebilir olduğu 1998'den bu yana, dünyada 25 milyondan fazla erkek, saldırganca pazarlanan ve fiyat biçilen ereksiyon artırıcı bu ilacı tedavi edici, eğlence amaçlı ve bir can simidi olarak kullandı.[3] Bu ilaçlar belki de dünyada yasadışı olarak en sık pazarlanan reçeteye bağlı ilaçlar (ben bu paragrafı yazarken mail kutuma beni "Aşk Yaparken Onun CEO'su Olmam" için Viagra almak konusunda yüreklendiren bir istenmeyen e-posta geldi). Ancak bunları kullanan bir yığın erkek için PDE_5 ilaçların –ezelden beri afrodizyak olarak çığırtkanlığı yapılan her maddede olduğu gibi– nesnel olarak hiçbir etkisi olmuyor.

Kuşkusuz, Viagra ve akrabaları ilaç oldukları için, örneğin istiridyeden ya da şampanyadan daha karmaşık. Ama PDE_5 ilaç-

1 Mondaini, "Sildenafil Does Not Improve Sexual Function in Men"

2 Joby Warrick, "Little Blue Pills Among the Ways CIA Wins Friends in Afghanistan", *Washington Post*, 26 Aralık 2008, http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/12/25/AR2008122500931.html (erişim tarihi: 1 Haziran 2010).

3 Satış sayıları Pfizer'ın, Viagra.com'dan (erişim tarihi: Mayıs 2010).

larını kullanan erkeklerin çoğunluğu bu ilacın iyileştirdiği kardiyovasküler sorunlara sahip değil ya da damarla bağlantılı bir iktidarsızlıktan mustarip değiller. Olsalar da, bu, PDE_5 ilacı alan biri için asıl odak noktası değil. Bu ilaçlar zevk ilaçları olarak satılıyor ve alınıyor. İlaç şirketleri bunun farkındalar. PDE_5 ilaçları için reklam kampanyaları; birbirine sokulan çiftleri, akılları başlarından alınan banliyö kadınlarını; 2007'deki "Yaşasın Viagra!" kampanyası ise içler acısı bir durumdaki korkusuz bir amatör müzik grubunda çalan, saçları kırlaşmış beyazlardan oluşan bir arkadaş grubunu bir garajda, kimyasal destekli seksin keyfiyle ilgili çalıp söylerken resmediyor. Benim favori Viagra reklamım, birkaç yıl önce gördüğüm İspanyolca yazılmış bir reklam metni ve sadece belirgin mavi bir hapın resmini gösteriyor, yanında şöyle yazıyor: "Un divorcio menos. Gracias, Pfizer." (Bir boşanma eksik olsun. Teşekkürler, Pfizer.) Reklamın alt metni, kocaların ereksiyonlarının eksikliğinin kadın için zevk alınabilir seksin eksikliği ve buna bağlı olarak eli kulağında bir boşanma demek olduğu; bu da cinsel hazzın belirli bir çeşidinin günümüzdeki heteroseksüellik versiyonundaki yerine dair bize çok şey söylüyor.

Viagra'nın cinsel yönelimle çok ilgisi varmış gibi görünmeyebilir. Sonuçta ilaç, ilaçtır ve kullanıcıları üzerinde, sekse dair tercihlerine veya partnerlerine bağlı olmaksızın aynı şekilde işlev görür. Ancak Viagra'nın hizmet etmesi için pazarlandığı haz türünün cinsel yönelimle çok ilgisi var. Viagra'nın tek bir klinik kullanımı var ki, o da ilk kez, sildenafil* hâlâ geliştirilmekteyken bir yan etki olarak ortaya çıkıyor: İlk Paleolitik mağara ressamının taş bir duvara bir penis çiziktirmesinden bile önceden beri süregelen, erkek kimlikli cinsel performansın küçümsenemez gerçeği olan ereksiyon meydana getirmek.[4] Üreterek pazarladıkları ve gerçekte ürettikleri –eğer kullanıcıları için herhangi bir şey üretebiliyorlarsa– belirli bir tür cinsel

(*) Viagra'nın etken maddesi – e.n.

4 PDE_5 ilaçlarının başka bir klinik etkileri var, ancak çok daha az yaygın. Pulmoner hipertansiyon olarak bilinen rahatsızlığı tedavi etmek için kullanılıyorlar. Viagra olarak pazarlanan aynı ilaç Sildenafil aynı zamanda farklı bir isimle (Revatio) akciğer tedavisi için ve çok daha ucuz bir fiyata pazarlanıyor.

edimde bulunabilme becerisidir. Erekte olan bir penis herhangi bir açıklığa girebilir. Ama Viagra reklamları, Viagra'nın ateşlediği ereksiyonları, "heteroseksüel seksin" ayırt edici tek edimi ve Batı tarihinin çoğunluğu boyunca cinsel hazzın tek, tümüyle meşru kaynağı olan vajinal penetrasyon için amaçladığını açıkça belirtmektedir.

MASUM HAZLAR

Çok gerçek bir açıdan, sert penis heteroseksüel cinsel aktivite*dir*. Neredeyse her devirde, bildiğimiz hemen hemen her kültürde, cinsel olarak aktif bir erkek olmak, penisle penetre etme, cinsel olarak aktif bir kadın olmak ise bir penisin penetre etmesi anlamına gelir. Lezbiyenlerin, tecavüzün onları, penetre eden penisi "doğru" heteroseksüel bir şekilde takdir etmeye döndüreceğini düşünenler tarafından tecavüze uğramaları tevekkeli değil. Ortaçağ İngilizleri seksin içinde "yapan erkek ve acı çeken kadın" olarak iki partner olduğunu kabul ediyorlardı.[5] Bu kadının canının yandığı veya seks yüzünden perişan hale geldiği demek değildi. Kadının değil, erkeğin cinsel aktiviteye giriştiği –penetre ederek– kadınınsa sadece onun yapılmasına izin verdiği anlamına geliyordu.

Batı tarihinin büyük bir kısmında penisin vajinaya penetrasyonu yalnızca erkeklerle kadınlar arasında onaylanan tek cinsel aktivite biçimi değildi; erkeklerle kadınlar arasındaki neredeyse her tür cinsel aktivitenin biçimiymiş gibi de görünüyor. 18. yüzyıl öncesinde başka hangi cinsel edimlerin meydana geldiğine dair elimizde sadece çok sınırlı kanıt var ve bu kanıtların çoğu da cinsel birleşme içermeyen edimleri sorunlu, günahkâr ya da yasadışı olarak gören tıbbi ve yasal anlatılardan geliyor. Bu bizden önceki akrabalarımızın hiçbirinin, örneğin, oral seks yapmayı tecrübe etmediği anlamına gelmiyor. Şüphesiz, bazıları etti. Ancak kanıtlar muhtemelen yüksek sayılarda veya önemli sıklıkta etmediklerini ileri sürüyor.

5 Karras, *Sexuality in Medieval Europe*, s. 4.

Aslında bizden önceki akrabalarımızın çoğunun seksin hangi türlerini yaptıklarına, onunla ilgili ne hissettiklerine veya keyif aldıkları şeylerden neden keyif aldıklarına dair herhangi bir entelektüel kavrayışları olup olmadığıyla ilgili çok az şey biliyoruz. Bir kural olarak, kendi cinsel deneyimlerinin nedenlerini niçinlerini düşünmek için çok zaman harcamamışlar. Bu zamana kadar varlığını sürdüren hukuk kitaplarından, tıp kitapları ciltlerinden ve dinî metinlerden bildiğimiz ise vajina-içine-penis ilişkisinin, tarihî kayıtlardan anlayabileceğimiz üzere, hiçbir zaman karşı çıkılmamış tek cinsel haz kaynağı olduğu.

Başka belirli herhangi bir cinsel edim evrensel onay almıyor, hiç almadı. Cinsel hazzın başka herhangi bir kaynağı eşit şekilde kabul edilir değil, hiç olmadı. Diğer cinsel edimlerin ve tüm diğer cinsel haz kaynaklarının talihleri epey değişkenlik gösteriyor. Erkekler arası seks eski Yunan eliti için kabul edilir olabilecekken ve bugün Batı'nın çoğunda giderek kabul edilebilirken, şüphesiz her zaman izin verilen bir seks biçimi ya da hazzın meşru bir kaynağı olmadı. Mastürbasyon ve karşılıklı mastürbasyon, anal penetrasyon ve erkeklere yapılan oral seks bazı zamanlarda ve bazı yerlerde kabul ediliyordu ancak bazı yerlerde farklı cinsiyetten bir çift tarafından yapılsa dahi kabul edilmiyordu. Kadınlara yapılan oral seks, muhtemelen erkeğin doğrudan hazzına odaklanmamasına bağlı sebeplerden, çok yakın zamana kadar en azından konumunu kaybetmiş ve hatta belki de rahatsız edici, kadınsılaştıran bir sapma olarak görülüyordu. Ancak bir kadının vajinasını erekte olmuş bir penisle penetre etmek ve bu deneyimden zevk almak hiçbir zaman anlaşılır, doğal ve bunlara bağlı olarak kaçınılmaz olmaktan başka bir biçimde algılanmadı.

Katolik Kilisesi rahipleri bile, bedene ve onun iştahına derin biçimde içerlemelerine rağmen, kendilerini vajina-içine-penis ilişkisinin mutlak yok edilişi için çağrıda bulunmaya ikna edemiyorlardı. Tanrı'nın üremeye dair isteğiyle görünür bir işbirliği içinde olduğu için, onaylayabilecekleri tek cinsel eylemdi. Seksin ne için olduğuna dair Hıristiyan parti siyasetinin çizgisi, Austin'in ifadesiyle *"proles, fides, sacramentum"* – çocuklar, sa-

dakat ve evliliğin kutsallığıydı. Haz, resmî olarak resmin içine girmedi. St. Clement gibi kilise rahipleri cinsel aktiviteye soğuk, mesafeli bir yaklaşımı tavsiye ediyordu: Arzu için değil, akıl için sekse kalkışmak. Haz inananın dikkatini dağıtabilir, hatta onu seks arayışını kutsallık arayışının önüne koyması için ayartabilirdi. İdeal olan, iyi bir Hıristiyanın cinsel hazzı yalnızca Tanrı'nın "bereketli olun ve çoğalın" buyruğunun bir yan etkisi olarak düşünmesiydi. Kilise ve öğretisi sağlamlaştıkça, sekse karşı olan tutum da sağlamlaştı; usulüyle evli olanlar arasında kutsanmış, penetre eden vajinal seksin içindeki cinsel haz bile ancak hoş görülebilirdi, kutlanamazdı. Ve mesele orada kaldı.

Ya da kaldı mı? Pratikte Kilise etkisi ve seks keyfinin sağlıklı beğenisi yan yana var oldular. İnsanlar şimdi olduklarından daha az karmaşık değillerdi ve bizden önceki akrabalarımız aynı anda hem Kilise'nin önceliklerine inanmakta hem de kendi cinsel hazlarıyla hevesli biçimde ilgili olmakta gayet becerikliydiler. Fahişelerin daimi varlığı, erkeklerin dahil olduğu eşcinsel aktivitelere dair raporlar gibi, buna şahitlik ediyor. Hatta her ne kadar herkes gibi yöneticiler de teknik olarak Kilise hukukuna bağlı olsalar da, hükümetler yasal işlem ve dinî kınama cezası işe yaramadığında zaman zaman cinsel hazzı ödül olarak kullanıyordu. Ruth Mazo Karras, 1403'te belediyeye bağlı resmî bir randevu evi açmak için Ufficiali dell'Onesta'yı, yani Dürüstlük Bürosu'nu görevlendiren Floransa, İtalya örneğini veriyor.[6] Zamanın Floransalı görevlileri şehrin bir homoseksüellik salgınından mustarip olduğunu düşünüyorlardı. Floransalı erkeklere (onlarla evli olmasalar bile) kadınlarla seksin daha meşru haz seçeneğini sunduklarında, onların erkeklerle yaptıkları seksin skandal derecede gayrimeşru hazlarından vazgeçeceklerini ümit ediyorlardı.

Ortaçağ edebiyatı da aynı şekilde cinsel hazzın daha çok insanların zihinlerinde olduğunu kanıtlar. Chaucer'in "Miller'in Öyküsü"nde, yaşlı, kolay aldanan bir marangozla evli, genç ve cinsel olarak canlı bir eş olan Alisoun, hem öğrenci Nicholas hem de genç katip Absalom için bir şehvet nesnesi haline gelir,

6 *A.g.e.*, s. 69.

bu iki erkeğin onunla yatmak için çevirdiği entrikalar hikâyeyi yönlendirir. İçki içilen şarkılar, şiirler ve diğer metinler bize kadınlar ile erkekler arasındaki seksin, üreme potansiyelinin veya evlilikteki rolünün üstünde ve ötesinde, haz olarak değer gördüğünü göstermektedir. Carl Orff tarafından bestelenmiş kısa şiir, 11. ve 12. yüzyılın öğrenci şarkıları ve şiirlerinin bulunduğu *Carmina Burana* adlı ünlü koleksiyonundandır:

Si puer cum puellula
moraretur in cellula,
felix coniunctio.
Amore succrescente,
pariter e medio
propulso procul taedio,
membris, lacertis, labiis.

Eğer bir erkek ve bir kız
küçük bir odada oyalanırsa,
mutlu bir birliktelik kurarlar.
Aşk artar,
ikisi de sıkıntının uzaklara gittiğini görür
ve tarifsiz bir oyun oynanır.
Bacaklarla, kollarla, dudaklarla.

Bir anlamda, iş cinsel aktiviteye geldiğinde iki dünya vardı. Kilise'nin idealleştirilmiş dünyasında, cinsel aktiviteden mümkün olduğunca kaçınılması gerekir ve en doğru vajina-içinepenis ilişkisi bile olabildiğince hissiz olmalıdır. Öte yandan, sıradan erkeklerin ve kadınların karmakarışık ve ister istemez faydacı dünyasında, çok azı dinî standarda bağlı kalmayı başarabilmiştir ve çok azı bunu denemiş görünür. Ortaçağ ve Rönesans insanları, aslında, kadınların bilakis erkeklerden daha şehvetli olduklarına ve penetre eden seksten çok zevk aldıklarına inanmışlardır. Ama, cinsel hazların hangilerinin meşru olduğuna dair kesin sınırlar olduğu gibi, *doxa* da kadınlara erkeklerle seks yaptıklarında neyi zevk verici bulmaları gerektiği konusunda katıydı.

10. yüzyılın Müslüman tıpçısı (Avicenna olarak da bilinen) İbn Sina bir metinde, "Kadınlar içlerinde olan tohumun hareketinden zevk alırlar" diye yazmıştır; bunun Latince tercümesi yüzyıllar boyunca Batı tıbbının bir standardı olmuştur. "Erkeğin tohumunun rahmin ağzındaki hareketinden, rahimden aşağı inmesinden zevk alırlar." 13. yüzyılda Albertus Magnus, yalnızca kendi menilerini verdikleri için değil, aynı zamanda erkek boşalırken erkeğinkini de aldıkları için kadınların seksten daha çok zevk aldıklarını iddia etmiştir. Galen'in klasik düşüncelerinden sonra bazıları da meninin kendisinin, penetre eden seks için bir dürtü tetiklediğine inanmıştır, "vücudun tam olarak o bölümünde, Doğa'nın ona karşı aşırı hassas olarak tasarladığı, en ısrarlı arzuyu üreten seröz, tahriş edici bir sıvı madde".[7]

Erkek doktorların, kadınların cinsellikten zevk alışlarını tam da erkeklerin onların nelerden zevk almalarını istediklerine uygun tasvir ettikleri –zaten öyle de olduğu için– ileri sürülebilir. Şüphesiz, İbn Sina'nın iddiaları erkek penetrasyonunun amacına hiç zarar vermedi. Ama mesele kendine hizmetten fazlasıydı. İbn Sina, bir dereceye kadar, yalnızca doğruyu söylüyordu. Bazı kadınlar, fiziksel ya da psikolojik ya da her iki biçimde de bir erkek partnerin vajinalarına boşalmasından hoşlanıyorlar. Devrin sıvı modellerine göre, hoşlanmaları tıbben akla gayet uygun. Aristo ve meslektaşları tarafından tanımlandığı şekliyle, meni, kelimenin tam manasıyla hayatın özü, *pneuma*nın veya nefesin damıtılmış bir haliydi. Bu da boşalmayı her cinsel edimin hem en önemli hem de muhtemelen en riskli parçası yapıyordu: *Pneuma*, kan gibi sınırlı bir kaynaktı ve bir erkek çok miktarda kaybederse bundan son derece zarar görebilirdi. Semen, erkeksi olduğu ve nefesten meydana geldiği için, sıcaklığın ve kuruluğun niteliklerini taşıyordu; bunlar soğuk, yoğun ve ıslak kadın bedeninin sahip olmamaya meylettiği özelliklerdi. Kadın olandan daha çok "mükemmelleştirilmiş" olan erkeksi beden bu kadınsı özelliklerin içine akıtılmasını gerektir-

7 Laqueur, *Making Sex*, s. 44.

miyordu ama kadınsı bedenler erkeksi sıcaklığın mükemmelleştirici dozlarından inanılmaz yararlanıyordu. Kadınlar boşalmadan zevk alıyorlardı çünkü içlerine güzel bir sıvı giriyordu.

Bu şaşırtıcı biçimde uzun ömürlü bir fikir oldu. 1928 gibi bir tarihte bile, İngiliz seks eğitimcisi Marie Stopes aynı iddianın yalnızca hafifçe modernleştirilmiş bir çeşidini öne sürdü. İmgelemi, bir sıvı sisteminden kimyasal bir taneye güncelledi ama "seks birlikteliği içindeki beslenme için [kadınsal] açlık, sadece sisteminde eksik olan mevcut moleküler maddelerin sağlanmasıyla tatmin olacak hakiki fizyolojik bir açlıktır"[8] dediğinde etkileşimin doğasını işine geldiği gibi belirsiz bıraktı. Yine –hâlâ– yarı gizemli, yarı biyolojik bir seviyede, meni kadını tatmin ediyordu.

Dolayısıyla penisin penetrasyonu ve meninin vajina içine boşaltımı hem erkekler hem de kadınlar için meşru hazlardı. Ancak tehlikeli de olabilirlerdi. Böyle bir haz için denetimsiz bir iştah geliştirmiş kadınların, erkekleri bitmek bilmeyen talepleriyle güçsüzleştirerek, kuvvetten düşürebileceklerine ve hatta öldürebileceklerine inanılıyordu. 1621'de *Melankolinin Anatomisi*'nde Richard Burton şikâyet etti, "Kadının doğal olmayan, doyumsuz şehvetinden hangi ülke, hangi köy yakınmaz ki?" Doyumsuz yıkıcı kadın fantezisi –öldürücü kadınlar, baştan çıkarıcı kadınlar ve "kara dullar" hepsi bu fikirden gelmiştir– kültürel hayal gücünün hakkından gelmiştir.[9] Herhangi bir topluluğun herhangi bir zamanda kendisini seks delisi kadınlar tarafından rahatsız edilmiş bulduğuna dair bir kanıt olmadığı gibi, hiçbir durumda, tekrarlanan boşalmanın erkekler için geçici olarak biraz susuz kalmak ve yorgunluktan daha kötü bir şeye sebep olduğuna dair bir kanıt da yok. Ancak gerçekler hiç-

8 Stopes, *Enduring Passion*, s. 52. Stopes ayrıca, bu tarz bir tatmin olmamış "açlıktan" mustarip bekâr kadınların beze özleri (hormonlar) ek ilaçlarından fayda görebileceğini umduğunu ifade etti.

9 Özellikle erkekler gerçekten de kendilerini böylesi bir biçimde aşırı yüklenilmiş bulurlarsa ne olabileceğinden korkuyorlardı; o zaman yaygın olan vücut sıvılarına dayanan tıbbi beden anlayışı ciddi boşalmaların ciddi sorunlara neden olduğu görüşündeydi. Fakat aynı zamanda korku, sekse boyun eğmeye "zorlanma"ya dair yıkıcı fikrin verdiği belirli bir memnuniyeti maskeleme yoluymuş izlenimi de yaratıyor.

bir zaman bezdirici, ölümcül, sekse aşırı düşkün kadının hayaletini etkileyecek bir şey olmadı. Bugün bile, canavarımsı, yiyip bitiren kadın imajı, filmlerde, televizyonda ve bazen gerçek hayatın içinde ders veren bir masal gibi parmağını sallıyor: Bunlar *Öldüren Cazibe* gibi açgözlü kadın anti-kahramanların olduğu filmler ve Aileen Wuornos veya Carolyn Warmus gibi katillerin eylemlerinden gerçek hayat yansımalarını buluyor. Kırsal Appalachia'nın çukurlarında ve tepelerinde, insanlar hâlâ "beyaz ciğerli dullar"dan, "yüksek doğası" gereği (genellikle daha genç olan) kocalarını öldürmüş, müptela hale gelmiş seks açlığı hayat gücünü tüketmiş kadınlardan bahsediyorlar.[10]

Onay, korku ve hoşlanmamadan oluşan karışım çok şey anlatıyor. Vajinal penetrasyon ve boşalma hem erkeklerin hem de kadınların zevk aldığı iyi, meşru davranışlar olarak görülüyordu, halen de öyle görülüyor. Ama kadınlar arzu etmeleri gereken şeyi arzu ettiklerinde ve vajinal penetrasyon yoluyla ulaşılan erkek orgazmından zevk aldıklarında dahi, kadınlar için çok fazla arzunun yanlış, zarar verici, belki de kelimenin tam anlamıyla ölümcül olduğu noktasının altı iyice çiziliyordu. Kadınların da erkeklerin de kadınlarla, haz ve meniyle ilgili bu beyanlardan almaları gereken asıl mesaj, kadınların erkeklerin boşalmalarını ve menilerini istemeleri ve bunlardan hoşlanmaları gerektiği; ama asla erkeklerden fazla değil.

BİLİNMESİ GEREKEN BİR TEMEL

Orta sınıf oluştukça, meşru seksin ve hazzın kurallarına dair kendi biçimi de evli hane halkına, çekirdek aileye ve iyi terbiye almış, dikkatle eğitim verilmiş sınırlı bir sayıda çocuğun yetiştirilmesine odaklandı. Evlilik için seksi aynı anda gerçek aşka bir yanıt ve resmî, yarı medeni bir sorumluluk olarak idealleştirdi. Evli çiftler arasındaki cinsel ilişki, adeta bir orkestra tarafından kusursuz biçimde bir araya getirilmiş kafaların, kalplerin ve üreme organlarının yürüttüğü, kendiliğinden ol-

10 Cavender, "White-Livered Widders and Bad-Blooded Men"

mayan, planlanmış bir iş olmalıydı. Çiftlerin planlı ve çok istenen her gebelik için yegâne, yücelik derecesinde güzel, son derece amaçlı seksten keyif almaları tavsiyesini veren *Science of a New Life* (Yeni Bir Yaşamın Bilimi-1897) kitabının yazarı fizikçi John Cowan, Elizabeth Cady Stanton gibi öncü feministlerin desteğini kazanmıştı. Pratik olmamasının yanı sıra, bu, tabii ki biraz aşırıydı – gebe kalma hiç de o kadar tahmin edilebilir ya da güvenilir değildir. Ama 19. yüzyılın neredeyse tüm orta sınıf seks yazarları bu kısıtlanmış, derinlemesine evcilleştirilmiş, aşırı maksatlı seks hayatının bir çeşidini öğütlüyordu. Haftada bir veya iki defa seks yapmak oldukça yeterli görülüyordu. Daha sık seks, hem şehvetin zararlarını hem de bedensel tükenmişlik hastalığını göze almak demekti.

Yine de tüm bu özenli ölçülülüğüne rağmen, bu evcilleştirilmiş cinsel yaşamın aynı zamanda, kendiliğinden paylaşılandan çok, ortaklaşa düzenlenen bir biçimde zevk vermesi de bekleniyordu. 19. yüzyıl orta sınıfının makbul şekilde yetiştirilmiş kadınlarının içten gelen şehvetlerinin pek olmaması, cinsel kapasitelerinin evliliğe kadar teorik olarak uykuda olması bekleniyordu. Bu noktada, eşini etin hazları konusunda eğitme işi kocaya kalıyordu; idealist bir ruh içinde, romancı Balzac 1826 tarihli *Evliliğin Fizyolojisi*'nde şöyle yazmış: "Kocanın en az onuru kadar kişisel çıkarı da ona karısının, arzulamasını sağlayabilecek yeteneği olmadığı hiçbir hazzı kendisine de yaşatmamasını buyurur." Kadınlar, bilakis, erkeklerden daha çok mecburdular. Doktor Henry G. Hanchett, 1889'da eşine yazarak, ona "kocasıyla cinsel ilişkiden içtenlikle zevk almasının ve kendisini zevk alabileceği bir koşul içinde tutmasının onun kocasına, çocuklarına ve kendisine karşı bir yükümlülüğü olduğunu" bildirmiştir.[11] Erkekler ve kadınlar arasındaki orta sınıf seksin aynı anda karşılıklı ve "yapan erkek ve acı çeken kadın" anlamına gelen bir şey olması gerekiyordu.

Bu ana hatları izleyenler için bunlar aynı anda sınıf kimliğini göstermenin, toplumu şekillendirmenin ve kendilerini ve ailelerini her taraftan tehdit eder görünen sapkınlığa karşı koru-

11 Hanchett, *Sexual Health*, s. 62.

manın bir yoluydu. İşçi sınıfları yaygın biçimde, zarafet ya da kendine hâkimiyetten yoksun ucuz şehvet düşkünleri olarak klişeleştirilirlerken, asiller ve aşırı varlıklılar, zehirli bir şekilde yozlaşmış ve rahatına düşkün olarak görülüyorlardı. Yoksullar daha iyi yapamayacak ve sık sık daha kötü yapan yabaniler ve ilkellerdi. Özellikle Birleşik Devletler'de bu ayrımlara ek bir de ırksal öğe vardı. Afrikalı-Amerikalılarda sadece orta sınıf cinsel sınırlandırma ve rafine duygular deneyimleme eksik değildi, aynı zamanda onlar bunlara sahip olma konusunda kabiliyetsizlerdi. Beyaz orta sınıfların dikkatle düzenlenmiş cinsel hayatları, korkutucu toplumsal ve ırksal düzensizlik ihtimaline karşı tedbirli tamponlarının bir parçasıydı.

Bu gayrette bilim onların müttefikiydi. 19. yüzyılda seks üzerine yazılan akademik, bilimsel ve popüler yorumlara dair ani artış gerçekten yeni bir şey değildi. Erken Aydınlanma döneminde cinsel dürtüler; işemek, dışkılamak ya da yemek yemekten pek de farklı görülmüyordu. Ancak dünya ve cinsel içgüdü algısı değişmişti. 19. yüzyılda, Dr. Frederick Hollick'in 1885'teki ifadesiyle, "hem bireysel eylemin hem de milletlerin kaderlerinin üzerinde çok yoğun bir kuvvete, en güçlü etkiye dönüşmüştü" [12]

PAYLAŞILAN HAZLAR

Bu "en güçlü etki" güvenlik uğruna önemli bir destek noktası gerektiriyordu ve bu destek noktası orta sınıf ailenin ta kendisiydi. 19. yüzyılın ikinci yarısında, bunun aldığı biçimlerden biri uzmanlaşmamış, tıp dışı kitle için üretilen seks üzerine edebiyatın çarpıcı şekilde büyümesiydi. İlk olarak 1684'te ortaya çıkmış ve 1830'lara gelindiğinde yirmi yedi baskı yapmış ünlü *Aristotles Master Piece* (Aristo'nun Şaheseri) gibi istisnalar olmasına rağmen, genel bir okur topluluğu için hazırlanmış seks kılavuzları, matbaanın ve okuryazarlığın patladığı 19. yüzyıl öncesinde çok seyrekti. Ancak, 19. yüzyılın ilerle-

12 Hollick, *The Marriage Guide*, s. 356.

yen zamanlarında matbaanın gündelik hayatta artan rolü, onlarca doktorun ve diğer biyomedikal uzmanın –firenolojist (kafa bilimci) Orson Fowler gibi, bugün olsa içinde saymayacağımız bazı kişileri de kuşkusuz içeren bir grup– orta sınıflara nasıl "bilimsel" ve makbul bir seks hayatı sürdüreceklerini öğretmeyi amaçlayan kitaplar basmaya atılmalarıyla, sekse dair bilgi ve eğitim için yeni arzuyu doğrudan karşılamış oldu.

Philadelphialı itibarlı doktor ve yazar George Napheys'in 1871'de *The Physical Life of Woman*'da (Kadının Fiziksel Yaşamı) yaptığı gibi, bu doktorlar ve diğerleri gitgide çoğu kadının cinsel hisleri olduğunu kabul etti. Bu hislerin, adap, gurur ve gerçek aşk, evliliğin meşrulaştırıcı kanallarına yöneltilirlerse, ruhsal ve toplumsal saygınlıkla bile tümüyle uyumlu olduğunu vurguladılar. Bu geç dönem Viktoryenler, müşterek bir evliliğin tacındaki mücevherin karşılıklı işlenen, karşılıklı tatmin eden cinsel haz olduğunu vaaz ettiler.

Bu, Batı'nın evliliğe olan yaklaşımı için büyük bir değişimi temsil ediyordu. Binlerce yıllık üreme odaklı çiftleşme karşısında, erotizmin kendi başına resmî olarak kabul edilmesi epey radikaldi. Aynı şekilde evlilik içi seksin eşlerin her ikisi için olan niteliğinin, evliliğin kendisi için önemli olması fikri de. Tutumlar değiştikçe, iyi seks de daha iyi evlilikler, daha sağlıklı çocuklar, daha uzun ömürlülük ve daha iyi bir hayat kalitesini ifade etmeye başladı. Ama "iyi seks" tam olarak neydi? Daha önemlisi, ona sahip olmak için ne yapılmalıydı?

Bunlar, çabucak göze çarptığı gibi, öncelikli olarak kadınlarla ilgili sorulardı. Erkek cinselliğinin şeffaf olduğu düşünülüyordu. Cinsel olan her şeyin yorulmaz tarihçisi Havelock Ellis bile, 1904 tarihli *Studies in the Psychology of Sex: Analysis of the Sexual Impulse* (Seks Psikolojsi Üzerine Çalışmalar: Cinsel Dürtünün İncelenmesi) kitabında tek bir cümleyle erkek cinsel arzusunu ciddiye almamıştı: "Bir bütün olarak genişçe ona değinmek gereksiz görünüyor çünkü zaten ağırlıklı olarak açık ve hırçın."[13] İktidarsızlık, zaman zaman erkekler için bir mesele haline gelse de, cinsel işleyişler ve hazlar başka türlü bir kaçı-

13 Ellis, *Analysis of the Sexual Impulse*, s. 189.

nılmaz sonuçtu. Erkeklerin cinsel hazza ulaşmakta bir sorunları yoktu; sadece haddinden fazla zevk almalarına veya bu hazzı yasadışı yollarla elde etmelerine yol açacak dürtülere karşı direnç gösterme sorunları vardı. "İyi seks" resminin değişen parçası olan, kadınların bedenleri, dürtüleri ve tepkileriydi.

Ancak bu, erkekler için seksi değiştirdi: Şeklen ve resmî olarak, sadece kendi hazlarının peşinde olmaktan daha çok işleri vardı. Kadınların cinsel arzu ve haz hissettiklerine dair kabul, beraberinde bunları daha çok hissetmeleri savıyla gelmişti. Ama kadınların bunu kendi başlarına yapmayı bilmeleri beklenemezdi. Aşk okulunda eşleri onların öğretmenleriydi ve bu kolay bir şey değildi. Havelock Ellis şöyle yazdı: "Bir kadının ruhuna ve bedenine gerçekten sahip olmak için bir erkeğin en iyi becerisinin ve içgörüsünün tamamı gereklidir."[14]

"Suskunluğun kaldırılması", zevk alınabilir evlilik içi seks ideallerinin açıkça konuşulmasının önünü açsa da bu tartışmanın ayrıntılı teknik biçiminde yapılmasına izin vermemiş olduğunu göz önüne alırsak durum çok da kolaylaşmamıştı. Seksologlar ve seks danışmanları uygun biçimde girilen ilişkinin keyifleri ve faydaları ile ilgili çok coşkuluydular ve varış noktası olarak karşılıklı orgazm –başarılabilirse, aynı anda gerçekleşen karşılıklı orgazm– noktası açıktı. Ama oraya ulaşmak için kullanılacak harita muğlaktı. Yüzyılın sonu kendini Caz Devri'nin adı çıkmış serbestliğine teslim ettikten sonra bile, eğitici tarifler Dr. Walter Robie'nin 1922'deki *Sex Histories*'deki (Seks Hikâyeleri) şu alıntısından daha açık seçik bir hal aldı: "Çok yoğun erotik duyguları ve ilişki öncesi mukusun serbest akışını sağlamak için –bilimsel olarak doğru olması adına her ikisi de gerekli–, uzun bir tatlı sözler ve nazik okşamalar serisi ve meme uçlarına, klitorise ve belki onlara komşu yerlere de son kez özel olarak elle dokunulması, ilişkiyi karşılıklı olarak zevk alınabilir ve aynı anda doruğa ulaştırır hale getirmek için şart."[15]

Karşılıklı orgazmın "bilimsel olarak doğru" olduğu fikri, cinsel tekniği bunun gibi böylesi geniş bir çerçevede tartışılabilir

14 Ellis, *Sex in Relation to Society*, s. 531.

15 Robie, *Sex Histories*, s. 15-16.

kılmak için bir göz boyamaydı. Tıpkı aşka manevi bir değer atfedilmesinin romansın evliliğe girişini kabul edilebilir kılmış olması gibi, seksi bilimsel kılmak da cinsel tekniği en azından tedbirli, uygun biçimde evli kimselerin incelemesi için uygun bir konu olarak yerleştirmeye yardım etmişti.

Karşılıklı orgazma ve kadınların evlilik içi sekse istekli ve arzulu katılımlarına dair beklentiler daha da yaygın hale geldikçe, yazarların kibar bir ifadeyle "gerçek evlilik" veya "tamamlanmış cinsel edim" dedikleri karşılıklı orgazma henüz ulaşamamış insanlar arasındaki gerginlik de yaygınlaştı. Seks danışmanları çok çeşitli cinsel korkuları, hataları ve şikâyetleri olan insanlardan yüzlerce kederli mektup alıyorlardı – Marie Stopes'un iyi korunmuş yazışmaları yaklaşık beş bin mektuptan oluşuyor. Cinsel ilişki esnasında "hiçbir zaman bir şey hissetmemiş" uzun zamandır evli kadınlar sorunlarının ne olduğunu öğrenmek istiyorlardı; fazla hızlı boşalan erkekler bazı yazarların makbul kadın tatmini için önerdiği on ile yirmi dakika arası süren ilişkiyi sağlamak için nasıl daha iyi olacaklarını öğrenmek istiyorlardı. Evlenmek üzere olan erkekler, seks danışmanlarının sık sık olduğunu söylediği gibi, düğün gecesi beceriksiz bir aşırı isteklilikle farkında olmadan kalıcı olarak eşlerini mahvedeceklerine dair panikle yazıyorlardı. Çok sayıda kadın, onlarla cinsel haz arasında duranın bir ilgi eksiği değil, gebelik korkusu olduğunu söyleyerek doğum kontrolü konusunda yardım istiyordu. Perişan kocalar eşlerinin onlara kendilerini çırılçıplak görmelerine izin vermemelerinin kaçınılmaz olup olmadığını merak ediyorlardı.

"İyi bir seks hayatı" için standart belirlemek, Pandora'nın daha önce sözü edilemeyen ve görünen o ki yaygın doyumsuzluk kutusunu açmış görünüyordu. Mutsuzluğun sebeplerinin bazıları, ne kadar iyi niyetli olursa olsun, hiçbir seks danışmanının yardım edemeyeceği şeylerdi ve sebeplerin önemli bir bölümü seks danışmanlarının oluşmasına sebep olduğu kaygılardan dolayı vardı. Performans gerginliğinin yeni görünüşleriyle karşı karşıya olan erkekler, seks "işini" yeterince iyi yapamayacaklarına dair korkudan dolayı eşlerinin kollarında kolaylıkla veya mutlulukla dinlenemiyorlardı.

Elbette kadınlar da bir performans baskısı altındaydı. Freud'un "vajinal orgazm"ının (günümüzde daha çok) en parlak döneminden önce bile, Havelock Ellis, cinsel ilişkiyi istemeyi ve ondan keyif almayı öğrenmemiş kadın "erotik bir kişilik edinmemiş, aşkın sanatını öğrenmemişti, bunun sonucu da onun tüm doğasının iyi gelişmemiş ve uyumlu hale gelmemiş olarak kalması ve onun kişiliğinin –doğrusu ortada erişilen bir kişilik de yoktur– toplumun ve etrafındaki dünyanın sorunlarıyla etkin biçimde ilgilenmekten aciz olmasıdır"[16] diye ileri sürmüştü.

Bu, çoğu orta sınıf insanın kadın cinselliğine ilişkin yetiştirildikleri *doxa*yla çelişiyordu. Kadınsal arzunun ve hazzın açık olarak tanınması yüzyıllardır aşırı, günahkâr ve yıkıcı kılınmıştı; bunlar hafifmeşreplik ve fahişelikle eş anlamlıydı. İnsanların kendilerini kafası karışmış, kederli ve hüsrana uğramış hissetmeleri boşuna değildi. Her ne kadar kadınlar ve erkekler erotikleştirilmiş bir evliliğin yeni amacına ulaşmayı denemeye istekli olsalar da kadınların arzuları ve hazlarıyla ilgili inançlarını ve duygularını birdenbire değiştirememişlerdi.

Ne de insanlar cinsel birleşme dışındaki cinsel edimlerin ahlâkiliği hakkındaki derinlemesine kökleşmiş inançlarını bir anda tersine çevirebilmişlerdi. Vajina-içine-penis ilişkisi ve ona eşlik eden orgazmlar nihai sonuç olduğu sürece, seks otoriteleri, başka çok çeşitli uyarılma türlerini meşru ön sevişme olarak görmek konusunda gitgide daha çok istekliydiler. Bu yaklaşım zaman içinde erkeklere ve kadınlara hoş karşılanan birçok özgürlük getirecekti. Ama Viktoryen mastürbasyon nefretiyle yetişen insanlar için, bir kadının klitorisini elle uyarmak, en hafif deyimiyle, şüpheli gelecekti. Walter Robie'nin yazışmalarının içindeki, bir kadının "kocasının ellerinden –onların kusursuzca meşru keyif vermesinden–"sevinçle bahsettiği mektubuna rağmen, Marie Stopes'un yazışmaları böylesi "doğal olmayan" yollarla orgazma ulaşmaktan feci şekilde mutsuz olan kadınlardan gelen mektupları içeriyordu.[17] Karşılıklı hazza bun-

16 Ellis, *Little Essays of Love and Virtue*, s. 125.

17 Laipson, "'Kiss without Shame'", s. 517; Holtzman, "The Pursuit of Married Love", s. 46.

dan bile daha az üreme yönelimli yaklaşımları savunan jinekolog Alice Bunker Stockham gibi kişiler olmasına rağmen, onlar uçların en uzağındalardı.[18] Katherine Bement Davis'in 1929 yılındaki *Factors in the Sex Lives of 2200 Women*'ı (2.200 Kadının Seks Hayatlarındaki Etkenler) gibi erken dönem seks anketleri, en azından daha çok insanın, üreme potansiyelinden bağımsız olarak, erotik hazzı evliliğin faydalarından biri olarak gördüğüne işaret ediyor. Ancak çoğu insan ve aslında çoğu seks otoritesi, Freudyen "vajinal orgazm" birliğinin kısa zaman içinde sağlamlaştıracağı aynı, eski zaman varsayımı üzerinde çalışıyordu: Seksteki hazzın, eğer alınacaksa, vajina-içine-penisten alınması gerektiği.

İkinci Dünya Savaşı öncesine gelindiğinde, karşılıklı cinsel tatmin, başarılı evliliğin sadece önemli *bir* unsuru olarak değil, muhtemelen *tek* önemli unsuru olarak görülüyordu. Chicago'daki muhafazakâr Central YMCA College bile, 1932 tarihli *The Hygiene of Marriage* (Evliliğin Hijyeni) adlı el kitabında şöyle dedi: "Üreme evliliğin ne tek ne de asıl amacıdır, daha ziyade cinsel birliktelik ve eşlik için arzudur." Birçok nispeten mutlu ve işleyen evliliğin, seks el kitaplarının yüksek standartlarına ulaşmayan seks hayatlarıyla bir arada var olması gerektiği oldukça açık görünse de cinsel olarak zorlayıcı bir evlilik üzerine olan yoğun vurgu insanların nasıl düşündüklerini ve davrandıklarını değiştirdi. Cinsel arzu ve cinsel haz, evlilik için uygunluk meseleleri olarak, yeni ve açıktı ve zaman içinde evlilik öncesi ilişkiler için de aranan nitelikler olacaklardı. Seks cazibesi ve cinsel kabiliyet vaadi, daha önce hiç olmadıkları şekillerde, bir erkek arkadaşın, bir kız arkadaşın veya bir eşin seçiminde önemli kriterlere dönüştüler. Seks, erken dönem Viktoryenler için olduğunun aksine yalnızca, hatta öncelikli olarak, gerçek romantik aşkın ruhsal birlikteliğinin en büyük fiziksel göstergesi değildi. Erotik haz, belirli ve terbiyeli bir yaklaşımla olmasına rağmen, heteroseksüel ilişkiler için yepyeni bir resmî standarttı.

---

18 Stockham'ın 1897 tarihli kitabı *Karezza,* okuru aynı isimle geçen, orgazınsız bir çeşit yarı-tantrik, uzatmalı şehvetli oyuna dair bilgilendirmişti.

Bu bizi Viyanalı burjuva yetiştirilmesinin, eğitiminin ve sosyal konumunun, cinselliğin kökenleri, gelişimi ve nüfus içindeki etkileriyle ilgili en zor soruları irdelemesi için ona kullanışlı bir bakış açısı verdiği Freud'a geri götürüyor. Freud'un genellikle varlıklı burjuva akranlarıyla paylaştığı birçok inançtan biri vajina-içine-penis çiftleşmesinin önemine dair derin, neredeyse esrarlı inancıydı.

Ayrıca Freud, Krafft-Ebing'in "heteroseksüellik" denilen beşeri bir özellik olduğu fikrini kabul etmişti. Krafft-Ebing, bu sözcüğü erkek-kadın penetrasyonu seksi doğrultusunda en nihayetinde üremeye yönelik dürtünün aşağı yukarı eş anlamlısı olarak kullanmıştı. Freud yeni şekillerde bunu detaylandırdı. Jonathan Ned Katz'ın işaret ettiği gibi, Freud için "heteroseksüel" sadece bir isim değildi ve sık sık bir "dürtüyü", bir "aşkı", bir "içgüdüyü", bir "arzuyu", bir cinsel aktiviteyi ve bir insan türünü tasvir eden bir sıfattı.[19] Freud'un düşüncesinde, "heteroseksüel" yalnızca davranışları değil, algıları, duyguları, hatta bir hassasiyet ya da estetik olarak adlandırılabilecek bir şeyi kapsıyordu. Bu, ilk kez, heteroseksüel davranış işin içinde olsun olmasın, heteroseksüel *histen* konuşmayı mümkün kıldı. Freudyen libido kavramıyla da birleşince, "heteroseksüel" sağlıklı hazlara karşı sağlıksızlar siyasetinin ayrılmaz parçası haline geldi.

Freudyen düşüncede libido sadece cinsel dürtüden fazlasıdır. Arzu eden ruhun şekilsiz, ısrarcı ve evrensel parçasıdır. Libidonun kendisinin üretken herhangi bir niyeti yoktur, o sadece istediğini ister ve istediği şey kendi tatminidir. Kaynaktan bağımsız biçimde öznel tatmin amacında olan Freud'un libidosu, Krafft-Ebing'in, üremeye yönelik dürtüye sıkıca bağlı seks içgüdüsüne kesin bir tezat teşkil etmiştir.

Bu can sıkıcı bir sorun ortaya çıkarmıştır: Neden libido için bir cinsel nesne seçmek, teoride bunca özgürlük içermesi gereken bir şey gibi görülmelidir, ancak uygulamada bu kadar

19 Katz, *Invention of Heterosexuality*, s. 66.

az özgürlük içerir? Freud, libido kişiliğin gelişmesindeki asıl dram olduğu için, onu uygun ve sağlıklı cinsel nesnelere yönlendirmeyi öğrenme sürecinin sadece insan sosyalleşmesinin merkezî bir parçası olmadığını, bir insanın ruhu ve zihinsel sağlığı ile ilgili birçok şeyi ortaya çıkardığını iddia etmiştir.

Bunu açıklamak için, Freud, ilk olarak 1905 yılında, *Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*'de ifade ettiği, psikososyal gelişime dair detaylı bir kuram ortaya koydu. Freud, yetişkinlerin cinsel tercihlerinin, çocuğun oluşmamış ve şekil verilebilir libidosu ilkel psikolojik dramalarla şekillendirildikten sonra ortaya çıkan şey neyse o olduğunu öne sürdü. Erkekler için bu nispeten dolambaçsızdı, hırçındı ve karmaşık değildi. Yaklaşık üç ile beş yaşları arasında süren "fallik" veya "genital" evre boyunca, çocuk anneye bir eş olarak sahip olmak arzusunu deneyimler. Freud'un iddiasına göre, erkek çocuklar için bu, rakibini, yani babayı öldürme arzusunu da içerir ve bu da kastrasyon endişesi ve diğer erkeklere karşı duygu karmaşasına sebep olur. Bu erkek cinsel doğasının yekvücut olduğu andı.

İşler kızlar için farklıydı. Kızlar, erkekler gibi annelerine çılgınca âşık olarak başlarlar. Ancak, Freud'un iddiasına göre, anneye sahip olma arzusu, çocuk babasının yerini almak için gerekli penise sahip olamayacağını fark ettikçe kaçınılmaz olarak hüsranla sonuçlanacaktır. Freud, bu noktada kız çocuğunun anneyi istemekten vazgeçeceğini ve onun yerine o *olmayı* istemeyi öğreneceğini açıklamıştır. Bir kız, annesini taklit ederek, uygun kadınsı kimliği de geliştirecektir. Bunun parçası olarak, göze çarpmayan, bilinçaltı bir seviyede, kız, bu erken genital evrede arzularıyla ilişkilendirdiği üreme organının parçası klitorisine olan ilgisini kaybedecektir. Ergenlik zamanı sona erdiğinde ise, yarı gizemli bir aktarım süreci içinde, bir biçimde erotik odağını klitoristen vajinasına geçirecektir ki bu kendi muhtemel kocasıyla anne ve eş konumunu alması için de daha iyidir.

Freud hiçbir zaman bunun neden tam da bu şekilde olması gerektiğini yeterli biçimde açıklamadı ama böyle olduğundan emindi. Bu temelde, yetişkin olduklarında klitorislerin-

den zevk almayı sürdüren kadınların olgun olmadıklarını, cinsel gelişmelerinin erken çocukluk döneminde bir yerde sekteye uğradığını iddia etti. Onlar aynı zamanda nörotiklerdi, muhtemelen histeriklerdi, erkeklere karşı düşmanca olmaya meyillilerdi, fazlasıyla erkeksilerdi ve hırçınlardı. Annesini arzulayan küçük kız kademesinde takılıp kalmış bu kadınlar pekâlâ başka kadınlara cinsel olarak çekim hissedebilirlerdi.

Diğer yandan, bir kadının vajinasından zevk alması olgun, uygun ve tamamen heteroseksüeldi. Freud hiçbir şekilde kadınların cinsel arzularının ve hazlarının bir penis tarafından vajinal olarak penetre edilmesine odaklanılması gerektiği fikrini icat etmedi. Ama bunun neden böyle olması gerektiğine dair radikal –ve birçoğu için ikna edici– yeni bir açıklamayı icat etti. Bu fikirler, feministlerin, süfrajetlerin,* Yeni Kadınlar'ın** ve 1920'lerin hoppa kızlarının yarattığı toplumsal cinsiyet anarşisinden dehşete kapılmış sosyal muhafazakârlar için adeta biçilmiş kaftan olan bir toplanma noktası gibi görülüyordu. 1930'lara gelindiğinde, Freud'un ve onun işini 1939'daki ölümünden önce ve sonra sürdüren öğrencilerinin ve takipçilerinin sayesinde, "vajinal orgazm"ın kadınlar için tek geçerli heteroseksüel orgazm olduğu fikri olağandışı bir ilgi toplamıştı.

Freud'un favori öğrencilerinden biri olan Helene Deutsch gibi vajinal orgazmın bazı savunucuları "vajina yandaşı" olarak adlandırılabilecek bir tavır takınan iyimserlerdi. Deutsch, *Psychology of Women* (Kadınların Psikolojisi-1994) adlı kitabında, kadınların cinsel dürtülerinin kökenini kelimenin tam anlamıyla vajinanın içinden aldıklarına dair bir kuram geliştirdi. Güzel Viktoryen tarzda, "sessiz" vajina becerikli, sabırlı bir penis tarafından uyandırılacaktı. Deutsch, Havelock Ellis'in, on

(*) 20. yüzyıl başlarında özellikle Birleşik Krallık'ta, kadınların seçme ve seçilme hakkı için mücadele eden kadın hareketi – e.n.

(**) *New Women*: Henry James tarafından, romanlarındaki kadın karakterler aracılığıyla popüler hale gelen, sosyal, ekonomik ve kişisel olarak kendi başına hareket edebilen kadınları tanımlayan bir sözcük. 19. yüzyılda kullanılmaya başlanmış ve hem o dönemki hem de 20. yüzyıldaki feminist hareketi etkilemiştir – e.n.

yıllar öncesinde, bir kızın "bir kadına dönüşmek için öpülmesi gerektiği" iddiasını içeren, kadın cinselliğini uyandırmak için erkek sorumluluğuna dair benzer açıklamalarını yansıtarak, süreci Uyuyan Güzel'in uyanmasıyla karşılaştırdı. Deutsch, bir kadının ilk penetrasyonu şiddetli bir saldırı olarak deneyimleyebileceğini düşünüyordu ama vajinasının penetre edilmesinden deneyimleyeceği haz bu algıları dönüştürecekti. Cinsel ilişki, bedensel, üremeye yönelik ve toplumsal cinsiyet rolünün tatmininin gizemli bir karışımı olacaktı. Deutsch ilişki boyunca bir kadının, yetişkin ve kontrolü elinde tutan partneri karşısında, kendisini çaresiz bir çocuk olarak göreceğini ve aynı anda ilişkinin sonucu olarak gebe kalacağını hayal ettiği çocuk olarak düşleyeceğini iddia etti. Dolayısıyla, vajina sadece üreme organı değildi; aynı zamanda, isterseniz, sayesinde gerçek heteroseksüel kadının kendini doğurduğu organdı.

Diğer Freudyenler vajinayı klitoristen nefret ettikleri kadar sevmediler. Eduard Hitschmann ve Edmund Bergler, klitorisin yıkıcı, erkekleştirici, hatta huzur bozucu olduğunu iddia etti. Kadınların erotik odağı klitoristen vajinaya aktaramamalarının onların "normal" eş ve anne rollerini reddetmelerine sebep olan şey olduğunu savundular. Bu onları feministlere dönüştürebilirdi. Çoğunu "frijit" yaptı.

Hitschmann ve Bergler için "frijitliğin" tek bir kriteri vardı: "vajinal orgazmın yokluğu." Standart nitelenmemişti ve mutlaktı. Cinsel ilişkiden hoşlanmayan bir kadın, frijitti. İlişki dışındaki diğer edimlerden cinsel zevk alan kadınlar da frijitlerdi. Başka hiçbir şeyin önemi yoktu; sadece bir kadının, bir erkeğin penisi onun vajinasının içinde olduğu için orgazm olup olmaması önemliydi. Cinsel olarak hırçın kadınlar, erkeklik ile hırçınlık arasındaki bağlantıdan dolayı "frijit" olarak etiketleniyorlardı. Pasif olmayan kadınlık, olması gerektiği gibi kadınsı değildi. Jane Gerhardt'ın öne sürdüğü gibi, "frijitlik", "buradan hareketle bir etiket ve bir kadının ne kadar cinsel arzusu olması ve 'sağlıklı' olmak için hangi tür cinsel davranışlara girişmesi gerektiğini tanımlayan bir tanıydı" [20]

20 Jane Gerhard, "Revisiting 'The Myth of the Vaginal Orgasm'", s. 457

"Sağlıklı" ve "normal" kadın heteroseksüel performansı ve hazzı, çok titizlik isteyen bir şey olarak görülmeye başlamıştı; herhangi birinin bu niteleme için yeterli olması sürpriz olurdu. Marynia Farnham ve Ferdinand Lundberg'un çok satan kitapları *Modern Woman: The Lost Sex*'te (Modern Kadın: Kaybedilmiş Seks-1947) olduğu gibi, Freudyen eğilimli seks eğitimcileri okurlarının, "iyi uyum sağlamış" kadınların tehlikeli bir tür olduklarına inanmalarını istediler. Farnham ve Lundberg, doğru bir biçimde, küresel savaşın kargaşasından sonra umutsuzca her zamanki gibi işinin başına dönmeye çalışan Birleşik Devletler'de, birçok erkeğin ve kadının Freudyen seksin otoriter biçimde kulağa "bilimci" gelen talimatlarını rahatlatıcı şekilde muhafazakâr ve katı bulacağını hesaplamıştı. Onların kitapları ve onun gibi diğerleri, ana akıma, kadınların cinsel hazzının sadece tek bir uygun kaynağı –vajina– olduğunu ve kadınların eğer kendilerini uygun, heteroseksüel toplumsal cinsiyet rollerine doğru şekilde "ayarlarlarsa" vajinadan zevk alabileceklerini öğretti. Peki ya vajinal orgazm yaşayamayan kadınlar? Bu kadınlar, belki Freudyen kanepede yeterli vakit geçirerek nevrozlarının üstesinden gelmenin bir yolunu bulabilirlerdi.

GEÇER AKÇE

Cinselliği ölçmek için resmî uluslararası bir ölçüt yok, ama olsaydı, bu orgazm olurdu. Bu, Alfred Kinsey'nin suçu. Seksoloji alanında ondan önce gelenlerin aksine, Kinsey araştırmalarını mümkün olduğunca ölçülebilir, belirli fiziksel deneyimler ve biyolojik olgular üzerinde temellendirdi. Seks edimlerini saymak ve sınıflandırmak için kullanılanların en öne çıkanı orgazmdı. *Sexual Behavior in the Human Male*'in (İnsan Erkeklerde Cinsel Davranışlar) 1948'de yayımlandığı zaman sebep olduğu şokun bir kısmı, Kinsey'nin, çok daha fazla erkeğin, çok daha sık ve terbiyeli bir toplumun memnuniyetle hayal edeceğinden çok daha fazla cinsel aktivite çeşidinin bir sonucu olarak orgazm olduğuna ve her orgazmın bir oldubittiyi temsil et-

mesine dair sunduğu kesin kanıttı. Ve örneğin, Kinsey'nin binlerce erkek katılımcısının bildirdiği orgazmların sadece yarısı kadarının kendi eşleriyle olan vajinal ilişki boyunca meydana geldiği ortaya çıktığında, bu hiç de hoş karşılanan bir aydınlanma olmadı.

Orgazm sayımı, *Sexual Behavior in the Human Female* (İnsan Kadınlarda Cinsel Davranışlar) 1953'te piyasaya sürüldüğünde sekse dair geleneksel beklentilere başka bir darbe daha vurdu. Mastürbasyonun yaygınlığı ve erkeklerin %37'sinin başka erkeklerle seks deneyimlemiş olmaları, Kinsey'nin erkekler üzerine olan raporunun açık ettiği şoke edici sırlarken, kadın versiyonunun akıllara durgunluk veren bulguları, kadınların evlilik öncesi ve dışı cinsel aktiviteleri ve orgazma dair deneyimlerinin çeşitliliği oldu. Kinsey'nin kadın deneklerinin yarısına yakını evlenmeden önce ilişkiye girmişlerdi, bu sayı, Kinsey'nin de gösterdiği üzere, kadınların sonrasında evlenecekleri nişanlılarıyla yaşadıkları ve belli ki yaygın şekilde gerçekleşen bir olgu olmasına karşın, Amerika toplumu tarafından dehşete düşürücü bulundu. Daha da kötüsü, evli kadınların yaklaşık dörtte birinin (Kinsey'nin rakamlarına göre %26) evlilik dışı sekse kalkışmış olmalarıydı.[21] Ayrıca Kinsey'nin kadınları, aldatanlar da dahil, seksten hoşlanıyorlardı. Onun örneklemi, en az on beş yıldır evli olan ama hiç orgazm olmamış kadınların %10'undan ve sıklıkla çoklu orgazm olan kadınların %14'ünden, seks yaptıkları neredeyse her seferde orgazm olduklarını söyleyen kadınların %50'sine kadar çok çeşitli cinsel yanıt hikâyeleri içeren bir diziden oluşuyordu.

Kinsey'nin orgazm sayımı, onu sekse dair *doxa*nın muhbiri haline getirdi. İnsanların ortalama seks hayatının nasıl bir şey olduğuna dair inandıkları ile gerçekten ne olduğu arasındaki fark sarsıcıydı. Ancak Kinsey'nin bu farkı ölçme şekli de araştırmasıyla aynı derecede etkiliydi. Kinsey, orgazmları seksolojik abaküsünün boncukları olarak kullanarak erkeklerle kadınlar arasındaki seksin temel çizgisini artık üremenin değil, haz-

21 Kinsey'in erkek deneklerinin %50'sinin –kadınların iki katı kadar– evlilik dışı seks bildirmiş olmasının aynı sansasyonu yaratmamış olması öğretici.

zın oluşturduğunu ilan etti. Bu, uygulamada, yüzyılın en az yarısı için gitgide geçerli hale geldi. Kinsey'den sonra seksolojik ve biyomedikal kuramda da geçerli oldu.

Kinsey'nin orgazm sayımı, seks üzerine kuramsallaştırmaların ve araştırmaların odağını ahlâki değerlendirmeden kesin olarak uzağa döndürdü. İkisi de 19. yüzyıl icatları olan istatistik ve demografinin etkileri bir süredir seksoloji çevrelerinde hissediliyordu. Hatta 1974'te tarihçi Carl Degler, Dr. Cleila Mosher'in 1980'lerin başında kadın hastalarının seks hayatları üzerine yaptığı anketleri meydana çıkarttığında kanıtlandığı üzere, anket temelli seks araştırmaları gerçekten herkesin şüphelendiğinden daha uzun zamandır sürmekteydi.[22] Ama Kinsey, ölçü bilimi için fiziksel olaylara dayanarak, halihazırdaki karışıma birinin, insan cinsel davranışının ve tepkisinin, örneğin mazı arılarının yaşamsal istatistiklerini belgelemekte kullanılacak tarafsız bir mesafenin aynısıyla gözlemlenebileceği yönündeki bir bilim ölçütü tutumu ekledi. Hatta seksolojik çalışmasından önce, arılar Kinsey'nin bilime yaptığı katkıyı temsil ediyordu. Amerikan Doğa Tarihi Müzesi'nin koleksiyonunda yer alan 18 milyon böcekten yaklaşık 5 milyonunu, Alfred Kinsey tarafından toplanmış mazı arılarının ve safralarının akıllara durgunluk veren ve zahmetli koleksiyonu oluşturur.

Bu biyobilimsel yaklaşım, en çarpıcı ve kolayca gözlenenin, yani orgazmın çevresinde dönen mekanik süreçlere ve fizyolojik olaylar üzerindeki yeni bir odağa olanak sağladı, hatta onu teşvik etti. Kinsey'nin *Sexual Behavior in the Human Female*'inin 15. Bölümü, "Cinsel Tepki ve Orgazmın Fizyolojisi", daha önce hiç kimse konuya böyle sistemli ve kapsamlı bir biçimde

22 Carl Degler onları keşfettiğinden beri Mosher'in anketleri çok karıştırıldı, özellikle de Degler tarafından. 2010 kadar geç bir tarihte popüler *geek* kültürü web sitesi BoingBoing.net, Mosher belgelerinin haberine rastladı ve daha önce pek çok kişinin yaptığı gibi bunları, Viktoryenlerin aşırı ahlâkçı olmadıklarının kesin kanıtı olarak duyurdu. Mosher'in verileri, sorulara cevap veren çoğu kadının cinsel ilişkilerle ilgili olumlu düşündüklerini ve en az birkaç kez orgazm yaşadıklarını gösterdiğinden aslında oldukça doğru. Bununla birlikte, hepsi aynı doktorun hastası olan, görüşülen kırk altı kişiyi temsil eden kırk altı anketin tüm Viktoryen kadınlığını temsil ettiği söylenemez. Mosher belgeleri kesinlikle cezbedici ama sonuçta sadece bir alay.

yaklaşmadığından derhal bir mihenk taşına dönüştü. Bundan kısa bir süre sonra, William Masters'ın seks üzerine araştırmasına başladığı 1954'te, Masters hemen cinsel uyarılmanın ve zirvenin mekaniklerine, tekniklerine ve olgularına konsantre oldu. Masters, o zamanlar çalışma partneri olan (sonradan evlendiği) Virginia Johnson ile çalışırken, 1966'da *Human Sexual Response*'u (Beşeri Cinsel Tepki) yayımladığında, araştırma takımı 382 kadını ve 312 erkeği, vajina-içine-penis ilişkisi ve radikal olarak mastürbasyon içeren yaklaşık on bin olduğunu tahmin ettikleri "tamamlanmış cinsel tepki döngüsü" içinde gözlemlemişti. İşleri için teknoloji başlıca bir etkendi, bunun içinde plastik penislerin içine tutturulmuş, örneğin, orgazm esnasında vajinanın içinde ne meydana geldiğini belgelemelerini sağlayan minyatür hale getirilmiş kameralar da vardı. Masters ve Johnson'ın araştırması, seks sırasında fizyolojik olarak ne olduğunun eksiksiz bir biyomedikal kavrayışının gözden geçirilmesine ve özellikle kadın orgazmının her yönüyle yeniden değerlendirilmesine yol açtı.

Kinsey –800 küsür sayfalık kitabın neredeyse 600 sayfasına gizlenmiş olmasına rağmen–vajinanın "kadınların erotik tepkilerine katkı sağlamada minimum önemi" olduğunu ve aslında muhtemelen erkeklerin cinsel deneyimine kadınlarınkinden daha çok katkı sağladığını öne sürmüştü. Masters ve Johnson'ın çalışması, bunun doğru olduğunu onayladı ve ayrıca vajinal orgazm diye anılanın aslında vajinal olmadığını ortaya koydu. Gerçekleştiğinde dahi, bu, bazı kadınların, penisin hamleleri birbirine bağlı olan eti çektiğinde deneyimledikleri, klitorisin tepesiyle klitoris arasındaki sürtünmenin sonucuydu. Bunun orgazmın penetrasyona dayandığına dair yanlış izlenimi oluşturduğunu açıkladılar. Masters ve Johnson'ın mastürbasyon üzerine olan çalışmaları vajinal orgazm kuramının aksini iyice kanıtladı. Uygun psikoseksüel uyumlanmanın orgazm söz konusu olduğunda konuyla pek ilgisi olmadığı açık bir şekilde ortaya çıktı. Diğer yandan, uygun cinsel teknik ve klitorise yeterli dikkat konuyla epey ilgiliydi. Kinsey'nin önerdiğini Masters ve Johnson yerleştirdi.

Bu buluşlar, geldikleri zaman ve geliş biçimleriyle, cinsel devrimin toplumsal, siyasi ve felsefi ateşi için bolca yakıt sağladı. Hazzı üremeden ön planda tutmak, kapitalizmin ve sanayicilik eleştirilerine güzel bir tamamlayıcıydı. Hazzın cinsel ilişki dışı seks edimlerine olanak sağlaması, gelenek ve kurallara uygun davranmanın güçlü bir eleştirisiydi. Orgazmı ilk sıraya koymak ve hazzı seksin en önemli unsuru yapmak, monogami, seksin sadece evliliğe ait ve seksin yalnızca aşk eşlik ettiği zaman meşru olduğu düşüncesi gibi "takıntıları" yerle bir etmeyi kolaylaştırdı. Birçokları için orgazmı istediği gibi deneyimlemekte özgür olan bir beden, insanların bağlılıklarıyla, enerjileriyle ve üreme organlarıyla ne yaptıklarını kontrol etmeyi isteyen baskıcı bir toplumun prangalarından kurtarılmak isteyen bir beden demekti.

Eğer orgazm, orgazmı üreten aktivite türü değil, seksi meşru yapan şeyse, meşru seks için diğer tüm olanaklar açılmıştır. Kinsey'nin raporlarından özellikle oral seks, erkek-kadın çiftleri arasında enderdi ama 1970'ler boyunca daha genç nesil (otuzunun altındakiler) için yaygın hale gelmişti. Aynı zamanda, doğum kontrol hapı geleneksel penetratif vajinal seksi bile ilk olarak hazzın bakış açısından, yalnızca ikincil olarak potansiyel üremeye dair bir edim gibi görülebilecek bir şeye dönüştürdü. John D'Emilio ve Estelle Freedman, Amerika'daki cinsel hayatın çığır açan tarihi olan *Intimate Matters*'ta (Mahrem Mevzular) şöyle yazarlar: "Sözümona değiştirilemez 'cinsel edim', seksin doğası üzerinde erkeğin tekelini zayıflatacak şekillerde yeniden tanımlandı."[23]

Orgazm, özellikle gey özgürleşmesi ve feminizmin amaçları için önemliydi. Düzcinsel olarak tanımlanan çiftlerin arasında eğlence için yapılan seksin ve doğum kontrol kullanımının artması eşcinsel partnerlerin "üretken olmayan" seksini rezil etmeyi de daha zor hale getirdi. Farklı cinsiyetten çiftlerin düzenli olarak eşcinsel partnerlerinkiyle aynı birçok aktiviteye katıldığı ortaya çıktıkça, eşcinsel aktivite bir miktar meşruiyet de kazanıyordu. Kinsey'ninkine benzer çalışmaların açıkça

23 D'Emilio, *Intimate Matters*, s. 337.

gösterdiği gibi, özellikle oral seks, birçoğu, en azından ara sıra gerçekleşen anal penetrasyona hiç yabancı olmayan, farklı cinsiyetten çiftler arasında oldukça popüler olmuştu.

Kadınlar için, Kinsey'nin ve Masters ve Johnson'ın orgazm merkezli olarak açığa çıkardıkları daha önemli ve sembolikti. Öncelikle feministlerin neşeli bir şekilde tüm "vajinal orgazm" kavramını kapının dışına koymalarını sağladı. Kadınlar, her yerde Freudyen "uygun" psikoseksüel toplumsal cinsiyet rol tanımlaması yükünü sırtlarından indirmeye başladıkça rahat bir nefes aldılar. Birçoğu penetrasyona veya penise minnettar olmayan meşru kadın cinsel hazzı olasılığına dair de büyük heyecan duyuyordu. Klitorisin hazları; "vajinal orgazm", penetratif cinsel ilişki ve bir bütün olarak heteroseksüelliğe dair hızlıca bir sürü çarpıcı eleştiri üretmeye başlayan feministler ve lezbiyen feministler için bir toplanma noktasına dönüştü. Anne Koedt'in makalesi "Vajinal Orgazm Miti" ve Ti-Grace Atkinson'ın "Cinsel Birleşme Kuruluşu" ve "Kitlesel Histerik Bir Hayatta Kalma Tepkisi olarak Vajinal Orgazm"ın hepsi 1968'de basılmıştı ve halihazırda canlı bir mayalanma halinde olan seks ile ilgili feminist tartışmayı önemli ölçüde radikalleştiriyordu.

Kadınların orgazmları, hızlı bir biçimde özgürleşmenin göstergeleri; baskıcı, itaatkâr "Viktoryen" ve "Püriten" cinsellik görüşlerinin psikoloji zincirlerinden kurtulmayı ve onları kökünden kazımayı başarmış olmanın ispatı haline geldi. Ancak bazı kadınların orgazm olmaya dair baskının kendi içinde baskıcı olduğunu hissetmeye başlamalarıyla pandül de sallanmaya başladı. Feminist Dana Densmore 1971'de şöyle yazdı: "Kendi bedenlerimizden keyif alma 'hakkımız' bize sadece bağışlanmamış, neredeyse bir yükümlülük ve insanlar cinsel özgürlüğün (bu sadece, birinin kendisini, istekli bir nesne olarak aktif biçimde sunmasına dair özgürlük olsa bile) özgürlük olduğuna inanıyor gibiler."[24] Özellikle bazı lezbiyen feministler, patriyarkal, performans yönelimli kontrolün bir aracı olduğunu düşündükleri için orgazm odaklı seks arayışından geri çekildiler.

24 Densmore, alıntı Gerhard, "Revisiting 'The Myth of the Vaginal Orgasm'", s. 468.

Cinsel organ odaklı değil tüm beden odaklı, bedensel duyum değil, duygular ve yakınlık çevresinde dönen feminist bir cinselliği destekliyorlardı. Diğerleri fiziksel hazza dayanan, açık biçimde üreme organı, orgazm yönelimli seks için feminist modeller keşfetmeyi sürdürdüler.[25]

Ana akım kültür içinde de kadınlar ve erkekler, orgazmın bir cinsel var olma nedeni olarak ne ifade ettiğini anlamak için mücadele ediyorlardı. Orgazm standardı ne kadar yeni ve güçlüyse de hiçbir şekilde cinsel kültürü tamamen silip süpürmedi. Kadınlar ve aynı zamanda erkekler, cinsel hazzın arayışının kendisinin, onların aşk, romans, evlilik, çocuk, ekonomik istikrar ve kariyer hedeflerine dair arzularıyla nasıl uyumlu olduğunu ya da uyumlu olup olmadığını düşünerek bulmak zorundaydı. Kitaplar, dergi makaleleri ve diğer kitle iletişim araçları kişisel doyumun bir kaynağı, bilmişlikte en üst düzeyin ve cinsel çekiciliğin apaçık kanıtı olarak cinsel zevk verip almanın çığırtkanlığını yapıyordu. Fakat nispeten az insan yasak cinsel ilişkiler adına –en azından uzun dönemde– aşk arayışından vazgeçti. Acemice, bazen feci boyutta ama yine de umutlu bir şekilde, erkekler ve kadınlar, "iyi ilişkiler iyi sekse dayanır" görüşünü ve eşit fırsatlı orgazmın geliştirilmesini, halihazırda talepkâr olan farklı cinsiyet ilişkileri kültürünün içine katmaya çalıştılar. Heteroseksüel olmak şimdi en azından eşitlikçi cinsel hazzı, hevesli cinsel arzuyu ve aktiviteyi, romantik aşkı, duygusal yakınlığı ve eşliği kapsayan ilişkiler peşinde olmak anlamına geliyordu. Çoğu durumda heteroseksüellik aynı zamanda ekonomik işbirliğini, tek eşliliği, akrabalığı, paylaşılan evcimenliği ve ebeveynliği de kapsıyordu. Bunların hepsini istemek fazlaydı, hâlâ fazla.

Orgazmı seks amacı haline getirmek, aslında, özgürleşmenin, eşitliğin ve genel güzelliklerin sihirli devrini başlatmadı. Kadınlar, Hollywood'un fantezi fabrikasında bile, hâlâ cin-

25 Feministler arasında uzun yıllardır süren hizipçi gerilim açık çatışmaya döndüğü sırada, cinsellikle ilgili bu farklı rakip feminist yaklaşımlar, Barnard College'da 1982 yılında düzenlenen "The Scholar and the Feminist" başlıklı bir konferansta doruğa ulaştı. Feminist ve lezbiyen feminist çevrelerde sonradan ortaya çıkan "seks savaşları" takip eden on yılın uzunca bir kısmında devam etti.

sel hazlarını erkeklerinkinden daha az makbul ve daha az geçerli resmeden bir cinsel çifte standardı aşmak zorunda olmaya devam ediyorlar. Amerikan Sinema Filmleri Derneği olarak bilinen film reytingleri kurulunun en sert, ticari olarak en zarar verici reytingleri, "fazla uzun" addedilen kadın orgazm sahnelerinin olduğu filmlere verdiği fark edilmiştir.[26] Aşırı cinsel veya yanlış şekillerde –bunun anlamı, özellikle de alışılagelmiş biçimde, erkeklere karşı kadınsı uysallığa odaklanmayan şekillerde– fazla cinsel olarak algılanan kadınlar hâlâ utandırılmaya, dışlanmaya ve cezalandırılmaya meyilliler.[27]

Erkeklere gelince, onların cinsel olarak iddialı, hatta hırçın kadınlarla uğraşmayı öğrenmeleri gerekti. Her ne kadar bunun, erkeklerin bir rüyasının gerçekleşmesi olduğu varsayılabilirse de birçoğu için bunun bir endişe ve korku kaynağı olduğu ortadadır. Erkeklerin cinsel performanslarıyla ilgili eleştirel düşünceler oluşturmak için cinsel deneyime sahip kadınlar korkutucu iş kadınları olarak görülebilir ve tarihçi Angus McLaren'in belirttiği gibi, erkekler onların yorucu standartlarını çoğunlukla zayıflatıcı görürler. Kadınların vibratör, dildo ve kendi kendine zevk almak için kullanılan diğer araçları kullanımları da penisin –ve varsayımsal olarak erkeğin kendisinin– yeterli olamayacağına ve erkeklerin kendilerini işe yaramaz bulacaklarına dair korkular üretiyor.

Kadınların kendi kendilerine, birbirleriyle ve istek üzerine orgazm olmaya dair görece özgürlüğü elbette cinsel zevk almalarının her zaman ve sonsuza kadar bir erkeğin penisinin hareketine bağlanmasına kıyasla bir ilerleme. Ancak genişlemiş bir heteroseksüel haz seçenekleri görüşü daha eski talimatları alıp götürmüyor; sadece listeye ekliyor. Penetratif vajina-içinc-pe-

26 Bu gözlem ödüllü yönetmen Kimberly Pierce tarafından Kirby Dick'in 2006 tarihli "This Film Has Not Yet Been Rated" belgeselinde yapılmıştı. Pierce'ın, trans erkek Brandon Teena'nın 1993 yılında öldürülmesine dayanan "Erkekler Ağlamaz" (1999) filmi, kahramanının korkunç bir şekilde tecavüze uğramasını ve tüm ayrıntılarıyla öldürülmesini betimler, ancak MPAA'nın baştaki NC-17 kategorilendirmesi filmin uzun, güleç ve tamamıyla rızaya dayalı bir kadın orgazmı tasvirinden dolayıydı.

27 Brandon Teena'nın korkunç bir şekilde tecavüze uğraması ve öldürülmesinin kesinlikle gösterdiği gibi.

nis seksi birçoğunun gözünde "seks"i tanımlamaya devam ediyor; gebelik karşıtlığı ve salt perhiz retoriği öğretilen birçok ergen onların seks olarak "pek sayılmayacağı" şeklindeki kaygısız varsayımına dayanarak mutlu şekilde diğer seks edimlerinde bulunuyor.[28] Boşalma da yüksek konumunu korumayı sürdürüyor. HIV/AIDS devrinde dahi –belki de çelişkili olarak, biraz da onun yüzünden– dışarı boşalma, "para atışı", pornografideki erkek hazzının standart tasviridir. Bir kadının, aynı anda birçok erkeğin üzerine boşalmasından mest olarak resmedildiği *bukkake* pornonun son zamanlardaki popülerliği de kadınların "gerçek" ve "uygun" cinsel hazlarının kaynağı hakkındaki bazı çok eski fantezilerden yararlanıyor gibi görünüyor.

Kadınlar, penetratif vajinal sekse daha uygun biçimde karşılık vermeleri için teşvik bombardımanına tutulmaya devam ediyorlar. Estetik cerrahlar, yüksek ücret karşılığında, bir kadının vulvasını ve vajinasını, yalnızca erkek hazzı uğruna vajinayı daraltmak için değil, bir penisin hamleleri klitorisle klitoris uç arasında daha fazla karşılıklı sürtünme yaratsın ve dolayısıyla teoride daha çok kadın orgazm olsun diye, uygulayıcıların "vajinal yenilenme" dedikleri bir süreç içinde yeniden şekillendiriyorlar. Hatta Los Angeleslı bir uzman, daha büyük bir G-noktasının penetrasyon esnasında daha fazla uyarılma anlamına geleceği teorisine dayanarak, *Grafenburg* ya da G-noktası diye bilinen vajinanın duvar yapısına kolajen enjekte edilerek yapılan "G-noktası Büyütme" denilen şüpheli bir prosedür icat etti.[29] Erkekler için Viagra ve akrabaları, başarılı bir seks için –ahbaplarınla aniden şarkı söylemeye başlayacağın ve eşine baygınlık geçirtecek cinsten– ihtiyacın olan tek şeyin partnerini penetre etmek için taş gibi sert bir penis olduğuna dair çok eski bir âdeti pekiştiriyor. Masters ve Johnson, Freudyen vaji-

28 Bkz. örneğin Remez, "Oral Sex among Adolescents"

29 Bunun, plasebo etkisi gösteren yılan yağından fazlası olup olamayacağı tartışmalı. Kadın hazzında G-noktasının rolü iyi anlaşılmış değil, öyle ki var olup olmadığı biyomedikal olarak hâlâ tartışmalı. Dahası boyutun onun işleyişiyle bir ilişkisinin olup olmadığı da bilinmiyor. Her türlü, vücuda enjekte edilen kolajen yavaşça yayılır ve birkaç ay içerisinde nihayetinde elenir, bu yüzden böylesi bir prosedürün herhangi bir etkisi en iyi ihtimalle geçicidir.

nal orgazm mitini öldürmüş olabilirler, ama henüz kimse kalbine kazık çakmayı başarmış gibi görünmüyor.

Görünen o ki, daha çok şey değiştikçe, daha çok şey aynı kalıyor. Ben bu sözcükleri yazarken, Alman ilaç devi Boehringer Ingelheim, Hipoaktif Cinsel Arzu Bozukluğu (HCAB) denilen bir kadın cinselliği "bozukluğu"nun semptomlarını iyileştirmeye yardımcı olduğu iddia edilen, Flibanserin diye uygunsuz bir isme sahip bir ilacın ileri düzey denemelerini yapıyor. Şirketin denemesi, "Cinsel Etkinlikleri Tatmin Etmek" (İngilizcesinin kısaltması SSE, bu da büyük ilaç şirketlerinin akronim manyaklığının dili) olarak adlandırdığı şeye odaklansa da temel dinamik, sayısız Atom Çağı kadınını analistin kanepesine oturtmuş dinamiğin aynısı. Kadınlar doğru şekillerde, doğru miktarlarda heteroseksüel olmalılar ve doğru derecede ve türde haz deneyimlemeliler, aksi takdirde onlarla ilgili, profesyonel tedavi gerektiren bir sorun var demektir. "Kadın Viagrası" denilen bu şey, teoride, kadınların istemeleri gereken şeyleri istemelerini, keyif almaları gereken şeylerden keyif almalarını, erkeklerinin ve kültürlerinin cinsel taleplerine kendilerini daha iyi ayarlamalarını sağlamak için beynin kimyasını değiştirecek.[30] Fakat Viagra'nın kendisinde de olduğu gibi, cinsel –özellikle de heteroseksüel– hazzın bir hap sayesinde yaşanması ne anlama geliyor?

Bu anlamlardan biri, toplum ile Freud'un yüz yıl önce tanımladığı libido arasındaki huzursuz ilişkiyi henüz çözememiş olmamız. Freud'un anlayışlı biçimde işaret ettiği gibi, libido tuhaf bir cezbedicidir, kaotik ve şekilsizdir ve onun bağımsız saltanatı, bildiğimiz haliyle Batı toplumunun var oluşuna tezattı ve hâlâ tezat. Freud, cinselliğin bastırılmasının libidonun başa çıkılmaz enerjisinin faydalı yollara yönlendirilen şey olduğunu, böylece onun kelimenin tam anlamıyla medeni dünyayı

30 Flibanserin ilk başta bir antidepresan olarak geliştirilmiş ve test edilmişti, seratonini düşürürken norepinefrin ve dopamin seviyelerini etkiler. Bu yüzden mekanizması Viagra gibi damar genişleticilerden oldukça farklıdır. Mekanizmadaki farklılık erkeklerin cinselliğinin mekanik ve bedensel, kadınlarınkininse duyguya ve psikolojiye bağlı olduğu şeklindeki eski varsayımı izler. Bu, ilaca yöneltilen birçok eleştiriden yalnızca biri.

işleten –ve insan yerleştiren, inşa eden, boyayan, yazan, çiftçilik yapan– motor haline getirdiğini iddia etmiştir. Ancak yaklaşık Freud'un zamanından beri, libido, Jonathan Ned Katz'in öne sürdüğü gibi, özellikle "heteroseksüel" sözcüğü ve kavramı ve onun orta sınıf arzuya tıbbi ve entelektüel meşruiyet verme kabiliyeti yoluyla daha çok bağımsızlık talebinde bulunmuştur.[31] Erkek-kadın seksi için libido odaklı bir haz etiğinin bu yeni meşrulaştırma kavramının kanıtı tartışmalı olarak cinsel devrimdi. Onun başarısı, sadece daha çok, daha iyi, daha uzun ve daha kolay orgazmlar yaşamaya adanmış sayısız kitap tarafından değil, aynı zamanda *Harry Sally ile Tanışınca*'daki ünlü, Katz Şarküteri'deki sahte orgazm sahnesinden, herhangi bir Kuzey Amerika süpermarketinin raflarındaki kadın dergilerinin en az üçte ikisinin başlıklarındaki kapaklara kadar, popüler kültürün ana akımı tarafından onaylı.

Ancak eski alışkanlıklar ve eski *doxa* sürüyor. Şimdiki mevcut heteroseksüel haz manzaramızın seks düşkünü deney ve kaygılı kural avukatlığı yapmaktan oluşan karışık bir çanta olması şaşırtıcı değil: Özgürlük ile kontrol arasındaki sınır, huzursuz, oldukça siyasi bir yer. Biz kadınların arkadaşça, kendi hazlarının peşinde, feministlerin sahibi oldukları seks dükkânlarında istedikleri vibratörleri seçecek kadar kendilerine güvenli olmalarını istiyoruz ama onların vibratörleri erkeklere tercih etmelerini istemiyoruz. Erkeklerin cinsel yönden güçlü, deneyimli ve çok becerikli olmalarını ama seksi aşkın önüne koymalarını ya da evliliği ve babalığı reddetmelerini istemiyoruz. Cinsel hazzı, bol miktarda cinsel hazzı deneyimlemek konusunda telaşlıyız ama ancak doğru insanlarla, doğru yaşlarda, doğru bileşimlerde olursa. Gerçekten istediğimiz, içinde libidonun bütün heyecanlarıyla baş edebileceğimiz ama aynı zamanda onun dişlerinden ve pençelerinden de korunacağımız bir heteroseksüellik gibi görünüyor. Bu, mutluluk arayışına dair bir hakkın oluşturulması gibi idealist bir amaç. Hatta tam da aynı şeyin doğal bir sonucu olabilir.

---

31 Katz, *Invention of Heterosexuality*, s. 181.

Burada Ejderhalar Yaşar

Sahne: Bir doktorun ofisi ve arkasındaki duvarda asılı duran çerçevelenmiş bir Johns Hopkins diploması olan bir adam bana asabi bir kafa karışıklığı ifadesiyle bakıyor. Onu rahatsız etmiş olan benim basit ve küçük sağlık sorunum değil; az önce onun adıl kullanımını düzeltmiş olduğum gerçeği.

"'O erkek', kadın değil"* diyorum. "Partnerim kendisini erkek olarak tanımlıyor."

Beyaz laboratuvar önlüğünün cebine bir kalem itiyor ve kafasını sallıyor. "Öyleyse neden 'partner' sözcüğünü kullanıyorsunuz? Herkesin bildiği üzere 'partner' 'aynı cinsten partner' demek. 'Kocam' ya da 'erkek arkadaşım' demelisiniz. Sadece 'partner' demek yanıltıcı."

Daha sonra asansörde, elimde reçeteyle, etkileşim üzerine düşünüyorum. Bu varsayımla, "partner" sözcüğünü kullanmamın "lezbiyen" için bir kod olduğu varsayımıyla birçok kez karşılaştım. Ancak doktorun "yanıltıcı" sözcüğünü kullanmasıyla ilgili olarak sinir eden bir şey var. Eğer benim "partner"imden söz etmemin kafa karıştırıcı olduğunu ya da açık olmadığını söyleseydi, beni rahatsız etmiş olacağını san-

(*) İngilizcede kadın ve erkeği ayırmak için kullanılan adıllar Türkçede yer almadığı için bu şekilde vermeyi tercih ettik; orijinali: *He, not she* – e.n.

mıyorum. Ancak "yanıltıcı" sözcüğünü kullanması suçlama gibi hissettiriyor. Varsayımlarının yanlış olduğunun söylenmesi üzerine sarsılınca, yalan söylediğimi ya da en azından yazılı olmayan bir kuralı çiğnediğimi ima ederek durumu tersine çevirdi.

Ve bir bakıma, haklıydı. Kuralları çiğnemiştim, ama, Auden'in sözleriyle neredeyse on beş yıldır "Kuzeyim, Güneyim, Doğum ve Batım/Çalışma haftam ve Pazar istirahatim" olmuş kişiyi tanımlarken, "partner" sözcüğünü kullanarak değil. Kuralları çiğnediğim yer, doktorun başka bir kadından bahsettiğim varsayımını düzeltmem ve böylece cinselliğe dair *doxa*mızın ışıklarıyla gerçekten rahatsız edici bir şeyi açığa vurmam: Her bir başka kişinin cinsel yönelimini her zaman doğru bir şekilde tahmin edemeyebiliriz. Doktorum, en sonunda fark ettiğim üzere, *yanıltılmıştı*. Ama benim tarafımdan değil. O *doxa*nın, cinsel yönelimin dili hakkında doğru olduğuna inandığı şey tarafından aldatılmış kurbanıydı.

Basit gerçek şu ki hiçbir cinsellik benim doktorumun meydana getirmek istediği kadar basit değil. Ne de ondan bahsederken kullandığımız dil öyle. Karl Ulrichs ve Karl-Maria Kertbeny'nin oldukça farkında olduğu gibi, cinsellik biyoloji, toplumsal cinsiyet ilişkileri, hiyerarşi, kaynaklar ve gücü karıştıran karmaşık bir simyadır. "Heteroseksüel" ve "homoseksüel", bir düzeyde akıllı bir adamın, pis bir "Bize karşı Onlar" oyununun kurallarını yeniden belirlemek için dili kullanma çabasından öte bir şey değildi.

Buna karşın, "Bize karşı Onlar" üstün geldi. Ama siyah ve beyaz yaklaşımlar, yalnızca grinin meşhur binlerce tonunu değil, ayrıca pantonenin* bütün canlı ve parlak renk çeşitlerini içeren bir dünyada bozulmamış kalmakta zorlanırlar. Geçen yüzyıl ya da civarlarında, "heteroseksüel" kavramı Batı kültürünün ana akımına girdiğinde ve *doxa*nın köklü bir parçası haline geldiğinde, bu siyahlık ya da beyazlık mantığını, bu, insanların bizzat cinsel doğalarınca kendilerini düzgünce iki net ve belir-

(*) Pantone: 2.000'in üzerinde renk içeren ve her bir rengin baskıda nasıl görüneceğini gösteren katalog – e.n.

gin cinsel kampa ayırdıkları şeklindeki kullanışlı kurguyu korumak için kesintisiz bir mücadele vardı.

Bu zor ve derin bir mücadeledir. "Heteroseksüel" ideolojisi insan toplumu ve insan hayvanına dair oldukça kutsal bir görüşe dayanır. Bu sayfalar boyunca gördüğümüz üzere, bir kavram olarak heteroseksüellik belirli bir zamanda belirli bir kültüre hizmet etmek için doğmuştu. "Heteroseksüel"in içine doğduğu ortamda, Hıristiyanlık toplumsal kural koyuculuğun çoğunu hâlâ biçimsel olarak kontrol ediyordu; toplumsal cinsiyet rolleri ayrı ve değişmez olarak düşünülüyordu; toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetin ayrılmaz bir bileşeni olarak görülüyordu ve erkeklerin ve önceliklerinin dünyayı yönetmesi gerektiği düşüncesine anlamlı bir şekilde itiraz edilmeye henüz başlanıyordu. "Heteroseksüel" ilk kez, ekonomik ve toplumsal olarak yaşanabilir yetişkinlik idealinin evlilik, çocuklar ve orta sınıf domestik saygınlık demek olduğu bir dünya için türetilmişti. Hiyerarşi ile oldukça rahat, siyasi ve toplumsal eşitlikçiliğin istek uyandıran idealler haline geldiği ancak hiçbir şekilde günlük uygulamalar halini almadığı bir toplumdu.

Ayrıca, "heteroseksüel", bu kültürün payandalarının baskı altında çatlamaya başlamasıyla aynı anda ortaya çıktı. Protestanlık, sanayileşme, kentleşme, köleliğin kaldırılması, sömürgecilik, kapitalizm ve bilimin bir otorite kaynağı olarak yükselişi; eşitlikçilik ve insan hakları felsefelerinin baskıları gibi hep bir rol oynadı. Bireysel insanın mutluluğu düşüncesi, geniş kapsamlı, esasen devrimci sonuçlarıyla birlikte, bilinen bir kültürel geçerlilik haline gelmeye başladı.

Ancak büyük, kültürel olarak ana kaya gibi olan iktidar yapıları bir sürtünmeyle karşılaştıklarında öylece yuvarlanmazlar. Ne de güncel gerçekliklere daha çok yarayacak diye alçakgönüllülükle ve erken davranarak kontrolü bırakmayı teklif ederler. Daha ziyade güçlerini, asimilasyon da dahil çok çeşitli araçlar kullanarak, olabildiğince uzun süre öne sürmeye devam ederler. *Uzay Yolu: Yeni Nesil*'in, karşılaştığı bireyleri ve türleri kendi muazzam toplu, ortak akıllı varlığına asimile eden kurgusal Borg'u gibi, heteroseksüellik yıkıcı etkilerle çoğunlukla

"onların ayırt edici özelliğini bizimkine ekleyerek" baş etmeye çalışır. "Heteroseksüel"in normatif otoritesinin kapsadığı uygulamalar ve gelenekler ne kadar çok sayıdaysa, heteroseksüel *doxa*nın düzenleyici erişimi de o kadar geniştir. Ancak asimile etmenin kendi sınırları var. Sosyolog ve feminist teorisyen Stevi Jackson'ın belirttiği gibi, cinsellikle ilgili belirli bir *doxa*nın ya da şemanın korunması "yalnızca heteroseksüel/homoseksüel ikiliğinin korunması meselesi değil, aynı zamanda bu ayrımın her iki tarafında da olan arzuların ve uygulamaların çokluğu meselesidir" [1]

Tarihsel geçmişimizde, "heteroseksüel"in genişleyerek, üremeye göre, doğum kontrolü, boşanma, kadınların ekonomik bağımsızlığı ve orgazma öncelik verilmesi gibi şeyleri her ne kadar tereddütlü bir biçimde olsa da içine alışını izleyebildik. Fakat hiçbir varlık tamamıyla başka bir şey haline gelmeksizin ona yöneltilen her şeyi yutamaz ve sindiremez. Kategoriler sınırlandırılmış oldukları için anlamlıdır. Bu kategoriler fazlasıyla ince bir şekilde esnek ya da fazlasıyla kolayca geçirgen yahut her iki hale de geldikleri zaman, anlamlarını yitirmeye başlarlar.

Bu çoktan heteroseksüellik kategorisi için cereyan etmeye başlamış olabilir. Hetero/homo şemasının oldukça merkezinde olan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet peyzajı hem biyomedikal teknolojideki gelişmeler hem de büyüyen ve giderek görünür olan transgender ve transseksüel kültürü sayesinde gitgide karmaşık ve sofistike bir hal almaya başladı. Zenginlik elde etme, çocuklara ebeveynlik etme ve aileler kurma (ve tabii sonlandırma ve yeniden kurma) seçeneklerinin tümü, tarihsel heteroseksüel çekirdek aile normunun ötesinde pek çok seçeneği mümkün kılan çarpıcı bir değişimden geçtiler. Psikolojik ve fiziksel doyuma büyük önem vererek, cinsel uygulamaların değerini tamamen üreme dışı terimlerle hesaplamak için alan açtık: Vajina-içine-penis penetrasyonu sadece zevk verdiği sürece yapmaya değer hale gelir. Ve kadın orgazmı bu hesabın önemli bir parçası haline geldiğinde, vajina-içine-penis penetrasyo-

1 Jackson, "Sexuality, Heterosexuality, and Gender Hierarchy"

nu diğer alternatiflerin yanında genellikle çok iyi durmaz. Buna güçlü bir queer kültürünün ortaya çıkışını ve cinselliğin ve cinsel yönelimin nasıl işlediğine dair *doxa*mızdaki ilgili değişiklerı ekleyin: "Heteroseksüel" giderek daha az kaçınılmaz, daha korunmasız hale gelir.

Eğer kültürün ve tarihin bütün ağırlığı "heteroseksüel"e yekparelik hissi vermeye devam ederse, bu kesinlikle çok ağır bir havanın etkilerinden mustarip bir yekpareliktir. Eğer heteroseksüelliği gelecekte neyin beklediğine dair tahminlerde bulunacak olursak –ve elbette eğer kendi romantik ve domestik partnerliğimi en iyi nasıl nitelendirebileceğim sorusuna cevap vereceksem– tüm bunların "heteroseksüel"in doğası ve geleceği üzerindeki etkilerini düşünmek zorundayız.

GENİŞ DURUŞ

2007'nin Haziran ayında Minneapolis havaalanının erkekler tuvaletinde ahlâka aykırı davranış nedeniyle tutuklandığında o zaman senatör olan Idaholu Cumhuriyetçi Larry Craig, bildirilene göre kendisinin yanındaki tuvalet kabinindeki gizli görevli polis memurunun ayağına dokunduğu suçlamalarına karşı kendisini tuvalete giderken "geniş bir duruşu" olduğunu söyleyerek savunmuştu. LGBT hakları meselelerine karşı oy vermesiyle ünlü, ödünsüz bir toplumsal muhafazakâr olan Craig gizlice gey olduğu suçlamalarına karşı beceriksiz bir şekilde kendisini savunmaya çalıştıkça, "geniş duruş" tabiri, açılmamış queeri ifade etmek için kullanılan bir slogan haline gelmeye başladı.

Tabir çok uygun. Craig son yıllarda eşcinsel "skandala" bulaşmış çok sayıdaki toplumsal muhafazakâr sağ görüşlü Amerikalı politikacılardan ve dinî figürlerden sadece biri.[2] Neredeyse

2 Bu, cbatlı bir liste ve uzamaya devam ediyor. Okurlar, Ted Haggar ve George Rekers (Hıristiyan sağında önde gelen dinî otoriteler), Mark Foley (Floridalı Cumhuriyetçi kongre üyesi) ve Bob Allen (eski Florida eyalet temsilcisi) gibi isimleri hatırlayabilirler.

diğer hepsi gibi –Kaliforniya eyalet senatörü Roy Ashburn göze çarpan bir istisna– Craig yalnızca suçlandığı şeyden masum olduğunu değil (suçunu kabul etti, sonra ikrarını çekmeye çalıştı), ayrıca daha büyük, gey olmak "suç"undan masum olduğunu gürültü bir şekilde iddia etti.

Bir bakıma, haklıydı. Larry Craig o Minnesota tuvaletinde ne yapmış ya da ne yapmak istemiş olursa olsun, öne çıkarak Craig'le seks yapmış olduğunu iddia eden çeşitli erkeklerden herhangi biri doğruyu söylüyor olsun ya da olmasın ve eski senatörün düşüncelerinde her ne eşcinsel arzu saklanmış olsun ya da olamasın gerçekten fark etmez. Cinsel yönelime dair modern *doxa*mız, Amerikan Psikoloji Derneği'ne göre, "bir kişinin [duygusal/romantik/cinsel] olarak neleri çekici bulduğuna bağlı kimlik algısı, ilgili davranışları ve bunları paylaşan başkalarıyla aynı topluluğa mensupluğu" gerektirdiği sürece, Larry Craig su götürmez bir biçimde gey *değildi*.[3] Craig, tam anlamıyla değilse de mecazi olarak söyleyecek olursak, geniş duruşu olan bir adamdı. Tarih boyunca başka birçok erkeğin yaptığı gibi, gücünün, konumunun ve ayrıcalığının onu eleştirilerden koruyacağı beklentisi ile güçlü bir konumda olan bir erkek için hoş görülebilir olanın sınırını aştı.

On yıllar önce, bu muhtemelen oldukça iyi bir bahis olabilirdi. Bir erkeğin ataerkil statükoya sadakati net ve görünüşte içten olduğunda –koca ve baba ehliyetleri özellikle önemli– eğer fırsat oldukça gizli eşcinsel ilişki zevkine dalıyorsa, diğer tarafa bakma eğilimi vardır. Ataerkil standartlara bağlılığı kabul etmek, erkeğin erkek arkadaşları karşısında üstlendiği rol de dahil olmak üzere birçok biçimde olabilir. Antik Roma'dan günümüz Latin Amerikası'na, başka erkeklerle cinsel ilişkide aktif rolü üstlenen erkeklerin, seks yaptıkları beden türünde yalnızca bir istisna yapan, erkeksi ve cinsel olarak saygı duyulabilir, "normal" erkekler olarak algılanmaları daha muhtemel. Diğer yandan başka erkeklerle pasif rolü üstlenen erkekler eğildikle-

3 "Answers to Your Questions: For a Better Understanding of Sexual Orientation and Homosexuality", American Psychological Association web sitesi (2008), www.apa.org/topics/sorientation.pdf.

ri, güçten vazgeçtikleri, efemine "ibneler" oldukları için açıktan açığa karalanırlar. Kaba bir kısaltma ama açıklayıcı.

Böylesi sadakat gösterilerinin, cinsel organla ilgili olması bir yana, doğrudan olmaları bile gerekmez. Onlarca yıldır, AIDS sebebiyle ölümü, olayı açığa çıkartana kadar, aktör Rock Hudson gey kimliğini kamuoyundan başarıyla sakladı. Hudson'ın erkek başrol oyuncusu film kariyeri ve özellikle de erdemli Doris Day'le birlikte rol aldığı üç neşeli heteronormatif romantik komedileri, halkın açıkça inanmak istediği bir heteroseksüelliğe itimat sağladı. Benzer biçimde AIDS'ten ölümüyle ortaya çıkan biri de, en çok Julius ve Ethel Rosenberg soruşturmasındaki ve 1954'teki Army-McCarthy duruşmasında Joseph McCarthy'nin baş avukatı rolleriyle bilinen efsanevi muhafazakâr avukat Roy Cohn'du. Hayatı süresince, Cohn diğer erkeklerle cinsel olarak aktifti, ama sağlam muhafazakârlığıyla ve McCarthy'nin saldırı köpeği rolünde aslında komünist olmaktan ziyade sadece homoseksüel olan "komünizm sempatizanları"nın peşinden gidilmesinde örnek olmasıyla, homoseksüelliğini ortaya çıkarma girişimlerini etkili bir şekilde susturdu.[4]

Böylesi ayrıcalıklı bir dokunulmazlığın bile sınırları var. Ne Hudson ne de Cohn'un çifte hayatlarını bugün bu kadar kolay sürdürmeyi başarabilmeleri mümkün olabilirdi. Belirgin bir LGBT kültürünün –yani kendilerini heteroseksüel olmayan bir tür olarak tanımlayan insanlar tarafından oluşturulan ve başlıca onların yer aldığı bir kültür ve ona koşut olarak ana akım kültürün içerisinde başarılı bir şekilde bir geylik *doxa*sının yaratılması– gelişmesi "geniş bir duruşun" avantajlarından faydalanmayı eskiden olduğundan daha zor hale getirdi.

Geçen yaklaşık elli yılda, bir kültür olarak Batılılar "gey olma" özelliğinin nüfusun önemli bir bölümünde doğal olarak var olduğuna inanmaya başladı. Nedeni ya da bir nedeninin dahi olup olmaması gerektiği konularında ayrılıyor olabiliriz, ama çağdaş Batılılar heteroseksüelliğin ve homoseksüelliğin var olduğu ve ne tercih edildikleri ne de gönüllü oldukları

4 Cohn sonuna kadar homoseksüel olmadığını savundu ve AIDS bağlantılı nedenlerden değil karaciğer kanserinden ölmekte olduğunu iddia etti.

inancımızda oldukça kararlılar. Çoğu Batılı bugün, gey olan insanların ne kasten sapık ne de sapkın olduklarına inanıyor. Onlar doğalarına göre hareket ediyorlar ve daha iyi bir tabir olmadığı için, sadece kendileri oluyorlar. Bu retorik, kültürün, *doxa* deneyiminin ve ilişkilerin birlikte işleyerek kişiliklerimizi, arzularımızı ve inançlarımızı şekillendirdiği karmaşık yolları gizliyor. Ama bu da yeni değil. Olduğumuz kişiyi Tanrı, Doğa ya da Freudyen psikogelişimsel mekanikler gibi az çok gizemli, keyfî güçlere yüklemeye (ya da bağlamaya) dair eski bir geleneğimiz var. "Yalnızca kendin olma" mantrası da daha az şaşırtıcı değil. Benliğin gelişiminin dolayımsız, dolayısıyla otoriter kapalı bir döngü olduğunu ima ediyor. Cinsel yönelime dair, "otantik" cinsel benliğin neyse o olduğunu, organik ve kendiliğinden olduğunu ve dışarı vurulmuş ya da bastırılmış olsun her zaman aynı olacağını ileri süren bir *doxa* yaratıyor.

Ayrıca, LGBT aktivizminin ve görünürlüğünün etkililiğinin bir başka göstergesi olan dolaba ve "çıkma" olgusuna dair bir *doxa* da elde ettik. Dolap, bir şekilde utanç verici ya da kamusal imgeye zıt olan herhangi bir gizli bağlılığı anlatmak için kullanılan yaygın bir deyiş haline geldi; şu anda, Amerikan aşırı sağ siyasetin bazı mensupları Başkan Barack Obama'yı* "dolaptaki Müslüman" olmakla itham etmeye bayılıyor gibi görünüyorlar. "Dolabın" artık saklanma için bir kısaltma olması *doxa*nın bir parçası olduğu anlamına geliyor. İşliyor çünkü hepimiz dolabın ne olduğunu, nasıl çalıştığını ve ne ifade ettiğini biliyoruz: Dolapta olmak demek, aklı başında her kişinin kaçınmak isteyeceği mutsuz bir deneyim olan, kişinin otantik benliğini reddetmek demek. Daha önemlisi, dolaptaki yaşamın ikiyüzlüce olduğuna inanıyoruz.

Bu yüzden kamusal alanda kendisini heteroseksüel olarak tanımlayan birinin sessizce eşcinsel aktivitede bulunduğu ortaya çıktığında, onu gizlemeye çalıştığı gerçeği birden anlamlı olur. Geyliğe ve dolaba dair *doxa*, eşcinsel bir gizli ilişkinin ortaya çıkmasının gerçek benliğin açığa çıkması olarak görün-

(*) Kitabın yazıldığı dönemde Amerika Birleşik Devletleri başkanı Barack Obama'ydı – e.n.

düğü anlamına gelir. Böylesi bir açığa çıkışın merkezinde olan kişi için geyliğin ya da en azından biseksüelliğin açık bir şekilde kabulünden aşağısı dolaylı olarak, "bu kadar çok ısrar ettiğine göre demek ki söylediklerinin aslında tersi doğru"* durumu olarak anlaşılır.

Geyliğe dair *doxa*nın ana akım kültürün ne derece parçası haline geldiği, bir eşcinsel skandal patladığında avlanma çılgınlığının başını çekenin genellikle, özgül LGBT medyası yerine, ana akım medya olduğu gerçeği ile ölçülebilir. Queer topluluğundan aktivist gazetecilerin bir zamanlar tartışmalı uzmanlık alanı olan "ifşa" [*outing*] ana akım haline geldi. Michelangelo Signorile gibi, 1990'da multimilyoner yayıncı Malcolm Forbes'u, ölümünden sonra ifşa etmelerinin akabinde, bu uygulamayı iyi bilindiği üzere açık bir aktivist strateji olarak savunan queer gazeteciler, ifşayı, güçlü ve dolapta olanları LGBT haklarını desteklememelerinden –ki bu çoğu kez onların servetlerini, ayrıcalıklarını ve homofobik eleştiriye karşı dokunulmazlıklarını güçlendirmişti– dolayı zorla sorumlu tutmanın bir yolu olarak görüyorlardı. Ana akım medya bu modelden öğrendi ve onu statükonun ihtiyaçlarına adapte etti. Ana akım medyanın ifşa etmesi, eş zamanlı olarak normatif sınırların denetlenmesi ve ikiyüzlülüğün dışa vurumu olarak gerçekleştiriliyor.

İkiyüzlülük kısmı, hayati. Cinsel yönelime dair *doxa*mız ilginç ve hoşgörüsüz bir kişisel onur şeklini içeriyor. Kendini homoseksüel olarak tanımlamak ya da öyle tanımlanmak, Batı'nın büyük bir kısmında artık çoğu zaman ölümcül bir utanç değil. Eşcinsel evliliği yasallaştıran ülke ve ABD eyaletleri sayısı** artmaya devam ediyor. Birinci dünyadan bazı komşularıyla kıyaslandığında LGBT bireylere karşı tutumlar anlamında biraz geri olarak görünen Amerika'da dahi, 2010 tarihli bir Gallup raporuna göre şu anda halkın yaklaşık %50'si "gey ve lezbi-

(*) Belirtilen anlama gelen deyişin orijinali "The lady doth protest too much"tır, tam Türkçe çevirisi "Hanımefendi fazla protesto ediyor" olabilir – ç.n.

(**) Eşcinsel evlilik hakkı 2015 senesinde federal hükümet tarafından tanınmıştır – e.n.

yen ilişkileri" ahlâken kabul edilebilir buluyor.[5] Şu anda homoseksüellikle ilgili olarak en utanç verici görünen şey onunla ilgili yalan söylemek. "Açılma" belirli bir derecede etiksel doğruluğu; dürüstlüğü rahatlığın üstüne yerleştirme niyetini ifade etmeye başladı. Birçok insan takdire değer bir özellik olarak düşünüyor gibi görünüyor. Ricky Martin'in 2010'da yaptığı gibi, ünlüler gey olarak açıldıklarında, yalnızca başka queerler tarafından değil, ayrıca otantikliğin, sorumluluğun ve dürüstlüğün sergilenmesine değer veren ana akımın büyük bir kesimi tarafından da alkışlanmıştı. Medya tarafından ifşa edilen güçlü muhafazakâr erkeklerin çoğunun bahane bulmaları ve çark etmeleri –Craig'in "geniş duruş"u ya da Floridalı siyasetçi Bob Allen'ın 2007'de gizli görevdeki bir polis memuruna, siyah erkeklerden korktuğu için kendisine oral seks yapması karşılığında para teklif ettiği şeklindeki inanılmaz iddiası– ana akım medyada onursuz, feminen ve gülünç görülür.

Bu şekilde, LGBT kültürünün ana akımlaştırılması "heteroseksüel"in asimile edici gücünü azaltmayı başardı. Bununla birlikte geyliğe dair *doxa*nın gelişmesi, kısmen o da insan türünün doğası gereği, cinselliği –Kinsey'nin yakındığı gibi– "koyunlar ve keçiler" olarak düzgünce ayırdığı şeklindeki bir felsefeye bağlı olduğu için başarılı. Bu kaba bir aşırı basitleştirme ve bize zarar veriyor. Utah Üniversitesi'nden psikolog Lisa Diamond'ın çalışmasının gösterdiği gibi, eşcinsel ilişkilerin ve arzuların, özellikle kadınlar için, gerçekten süreksiz ve durumsal olabildiği görülüyor. Genel olarak bir biyolojik cinsiyete ya da diğerine ilgi duyma eğilimlerinden bağımsız olarak, "tesisatına" bakmaksızın belirli bir kişiyi sevmek ve arzulamak bazı durumlarda gerçekten mümkün.[6] Yine de cinsel yönelim şemamız ya/ya da doğası yüzünden, görece yaygın olan bu ikisi/ve deneyimler, çoğu zaman hem ana akım kabulden hem de tarihsel kayıttan siliniyor.

---

5 Gallup, Inc., ve Lydia Saad, "Americans' Acceptance of Gay Relations Crosses 50% Threshold: Increased Acceptance by Men Driving the Change", basın açıklaması, 25 Mayıs 2010, http://www.gallup.com/poll/135764/Americans-Acceptance-Gay-Relations-Crosses-Threshold.aspx (erişim tarihi: 4 Haziran 2010).

6 Diamond, *Sexual Fluidity*.

Elbette şu andaki şekliyle Batı ana akımındaki geyliğe dair *doxa* mükemmel değil. Etkileri sınırlı ve teşvik ettiği anlayışlar eksik. Ancak heteroseksüelliğin eşcinsel ilişkileri asimile etme konusunda geniş bir duruş sergileme yetisinin, önemli ölçüde homoseksüel ile heteroseksüel arasındaki açık ayrımın kurumsallaşması nedeniyle kaybolması eğlenceli bir ironidir. Heteroseksüel ve homoseksüelin sınır çizgilerinin ilginç bir ana akım orta yolda birleştiklerini de gördüğümüz bir dönemde –"bromans",* "bi-meraklı" ve "esnekhetero" bölgesi– çatışan arzuların açıkça kabulünü görebiliriz. Bir anlamda, bu terimler, düzcinselliğin sağlam çatısı altında sığınma seçeneğini korurken, "geniş duruş"un içindeki duygusal ve erotik fırsatlarda, hak iddia etmeye dair aynı eski teşebbüsten fazlasını temsil etmiyor. Bir başka deyişle, açık bir biçimde bir orta yol iddia etme (bir hetero ayrıcalığı hakkı imasından fazlası da olsa), ikiliğin ötesinde heyecan verici bir girişim. Heteroseksüelin ne olduğunun ve olacağının açısından ikisi de izlenmeye değer.

BEBEKLER NEREDEN *GELİR*?

Stephanie Coontz'un belirttiği gibi, bugün doğan bir çocuğun rahatlıkla beş ebeveyni olabilir: Yumurta ve sperm bağışlayan iki genetik ebeveyn, gebe olan ve çocuğu doğuran taşıyıcı bir anne ve çocuğu yetiştiren ve uygulamada ebeveynlik işini yapan, evlat edinen iki ebeveyn.[7] Bu, geçmişimizin çoğunda insanların çocuk sahibi olduğu yollara o kadar yabancı ki birçok insanın hâlâ, sözcük oyununu mazur görürseniz, aklının alması** zor olan, baş döndürücü bir olasılık. Bir insanın yapay olarak döllenmesi 1790 kadar erken bir tarihte anatomist John

---

(*) İngilizcedeki erkek kardeş anlamına gelen "brother" ve romantizm anlamına gelen "romance" kelimelerinin bir araya gelerek oluşturduğu bir sözcük. İki heteroseksüel erkek arasındaki –cinsellik içermeyen– aşka varan yoğun sevgi hali için kullanılır – e.n.

7 Coontz, *Marriage, a History*, s. 275.

(**) Yazar burada kullandığı ve hem "aklı almak" hem de "gebe kalmak" anlamlarına gelen *conceive* ile kelime oyunu yapıyor – ç.n.

Huster tarafından belgelenmişti ve muhtemelen daha önce de yapılıyordu, fakat cinsel aktivitenin çocuğun peydahlanmasından çıkarılması, Aldous Huxley'nin *Cesur Yeni Dünya*'sının döllenme odalarını ve bebek fabrikalarını tasvir ettiği 1932 kadar yakın bir tarihte yalnızca bilimkurguya uygun olan bir konuydu. In-vitro laboratuvarı döllenmesi (IVF-tüp bebek) yoluyla gebe kalınan ilk bebek olan Louise Joy Brown, *Cesur Yeni Dünya*'dan 46 yıl sonra dünya çapında şaşkınlık ve tartışma yaratarak doğmuştu.

Katolik Kilisesi, cinsel olmayan gebe kalma yöntemlerine özellikle düşmandı ve bu yöntemlerin doğum kontrolü gibi gebeliği "evlilik edimi"nden "erkeğin ve kadının esas doğasına yazılmış yasalara" zıt olan bir yolla ayırdığını ileri sürüyordu.[8] Bu, Kilise'nin tüm dogması ve cinsellik öğretisi, çocuk ihtiyacının ömür boyu bekâret ve bekârlık üstünlüğünü haklı olarak gölgede bırakacak tek şey olduğu varsayımı üzerine kurulu olduğu için şaşırtıcı değil. Fakat yapay döllenme, IVF ve ilgili teknolojiler, böyle öğretisel yatırımı olmayan insanları da tehdit ediyor gibi görünüyor. Bunun nedeni büyük ölçüde, üreme teknolojisinin eşcinsel çiftler ve bekâr ebeveynler de dahil olmak üzere başka türlü çocuğu olmayan insanların çocuk sahibi olma şansını katlanarak artırması gerçeğidir.

Üreme teknolojisiyle ilgili endişe, bunun tıbbileşmesi ve ana akımlaşması ile el ele gitti. Vajinaya semen yerleştirmek tam olarak karmaşık bir iş değil ve penisle yapılması gerekmiyor. Yüzyıllar boyunca, bazı insanlar yapay döllenme için sessizce kendin-yap yaklaşımını seçtiler. Bu, "damlalık bebekler",* tıp müessesesinin LGBT bireylerin ebeveyn olmaları için, klinik üreme teknolojilerine erişim sunmaya hazır olmasından çok daha önce gey erkeklerin ve lezbiyenlerin de iyi bildiği bir yöntem. Pek çok LGBT ebeveyn hâlâ kendi yapay döllenmelerini, taşıyıcı gebelikler ve benzer yollarla halletmeyi seçiyorlar ve kimi zaman bu üreme düzenlemelerini geniş aile yapılarına da-

8 Papa VI. Paul, *Humana Vitae*, 1968.

(*) Orijinali "turkey-baster babies" olan bu kavram, basitçe, dölün şırıngayla rahime enjekte edilmesiyle oluşan hamilelik anlamına gelir – e.n.

hil ediyorlar. Benim, geniş ailesi; spermi bağışlayan ve çocuğun genetik babasını, yani "spamca"sını* kapsayan bir yeğenim var.

Bununla birlikte, klinik düzeyde üreme teknolojisi lezbiyen müstakbel annelere açıldığında halkın çoğu bir gecede yepyeni bir canavarlık ortaya çıkmış gibi tepki gösterdi. Birleşik Krallık Ulusal Sağlık Hizmetleri tüp bebek üreme hizmetini 2006'da müstakbel LGBT ebeveynlere açtığı zaman, mevzubahis, babalığın kendisinden başka bir şey değildi. Çok şey söyleyen gönülden bir haykırışla "Babalara gerek yok" diye feryat etmişti *Daily Mail*'in manşeti.

Görünüyor ki, çocukların peydahlanmasını ve taşınmasını dışarıya yaptırmak bazı dikkat çekici güvensizlikleri tetikliyor. Bu, çocuk *bakımı* geleneksel olarak, sütannelerin, yetimhanelerin ve elbette evlatlık bebeklerin durumunda neredeyse doğum anından başlayarak, rutin bir şekilde başkalarına bırakıldığından, görünüşte garip. Fakat gerçekten de çok yakın bir zamana kadar birçok insan için, çocuk sahibi olma arzusu penisin vajinada olduğu birleşmeye olan ihtiyacı ifade ediyordu. Elbette, etmediği zamana kadar. Birdenbire, tüm üreme işlerinin kadınların elinde olabileceği ortaya çıktı: Hepsi, bir erkekle el sıkışmasına gerek kalmadan istedikleri spermi seçebilir, gebe kalabilir, bebeklerini doğurabilir ve yetiştirebilirlerdi. Bu, erkekler için ne anlama geliyordu? Heteroseksüellik için anlamı neydi?

Babasız aile veya kocasız hanenin daha önce örneği vardı. Bunlar her zaman vardı. Erkeklerin kadınları terk etmedikleri, kocaların ölmedikleri, savaşa gitmedikleri ya da denize veya uzak bir yerlere iş bulmak için gidip eşlerini ve çocuklarını arkada bırakmak zorunda kalmadıkları bir zaman hiç olmadı. Yine de ne kadar yaygın olsalar da tarihsel olarak kocasız haneleri; buyurgan ve cüretkar kızlar gibi ya da uygun erkek rol modellerinin olmamasından kadınsılaşmış oğlanlar gibi sorunlar üretmeye yatkın anomaliler olarak gördük. Bekâr baba-

---

(*) Yazarın burada kullandığı *spuncle*, "sperm" ve "uncle," yani Türkçe karşılığıyla, "sperm" ve "amca" sözcüklerinin bir araya getirilmesiyle uydurulmuş bir sözcük – ç.n.

lar bu sosyokültürel ters bakışın daha da odaklanmış bir biçimine maruz kalırlar, ihtiyaç "kadınların işini" yaptıkları gerçeğini çok da mazur göstermez. Yakından ilgili babalığın ve hatta "ev erkeği" olgusunun şu anda saygınlık kazanıyor gibi görünmesine rağmen (özellikle İsveç gibi sosyal liberal olan ülkelerde), kadınların ebeveynliğe doğuştan uygun oldukları inancı o kadar derinlemesine yerleşmiş ki Amerika'da pek çok insan, kanunun boşanan annelere her çocuğun velayetinin verilmesini gerektirdiği şeklindeki hatalı izlenimi paylaşıyor.[9]

Diğer bir deyişle, çok uzun süredir "geleneksel olmayan" aileleri, en iyi ihtimalle sıkıntılı, en kötü ihtimalle aktif biçimde yıkıcı olarak düşünmek üzere eğitildik. Heteroseksüel çekirdek hane etrafında gelişmiş olan ekonomik, toplumsal ve medeni ayrıcalık matrisinin sonuçları uzun zamandır böylesi hanelerin bir şekilde doğaları gereği daha iyi ve daha başarılı olduklarının kanıtı olarak görülegeldi. Reklam panolarını, otobüslerdeki giydirme reklamları, radyoyu ve daha fazlasını kullanarak evli ebeveynlerin çocuklarının, sadece ebeveynleri evli olduğu için daha iyi durumda olduklarını iddia etmeye devam eden, kâr amaçsız reklam ajansı Çocuklarımız için Seferberlik de dahil, buna inanan çok var.[10] Ancak sosyolog Timothy Biblarz ve Judith Stacey'nin çalışmalarının gösterdiği gibi, her bir biyolojik cinsiyetten bir ebeveyni –geleneksel, evli heteroseksüel ebeveynler– olmanın benzersiz faydalarını sözümona kanıtlayan araştırmaların çoğu hatalı bir şekilde ebeveynlerin cinsiyetleri-

9 Katrin Bennhold, "In Sweden, Men Can Have It All", *New York Times*, 9 Haziran 2010; oldukça yakın zamana kadar, 1830'daki bir örneğe dayalı "hassas yaşlar doktrini" denilen yasal bir ilkenin diğer tüm şartlar eşit olduğunda çocuk yetiştirmek için annenin babaya göre daha uygun olduğunu kabul etmesine rağmen, bu böyle değil. *West's Encyclopedia of American Law*'a göre, "hassas yaşlar doktrininin" şu anda Anayasa'nın On Dördüncü Değişikliğinin Eşit Koruma Maddesini ihlal ettiği düşünülüyor ve bu yüzden artık açık bir şekilde bu doktrine başvurulmuyor.

10 Çocuklarımız için Seferberlik'in devam etmekte olan, "Evli insanlar daha çok para kazanıyorlar" ve "Evli insanlar daha mutlular" gibi ifadeleri de içeren "Evlilik İşleri" kampanyası 1987'den beri sürüyor. Bunun siyasi bir kampanya olduğu zaten açık değildiyse eğer, benim yaşadığım Baltimore şehrinde "Evlilik İşleri" afişlerinin düşük gelirli, çoğunluğu Afrikalı-Amerikalı olan mahallelerde yoğunlaşmaya meyilli olduğunu not edeyim.

ni ebeveyn sayılarıyla karıştırıyor. Ortalıkta dolaşan yeterli sayıda ebeveyn olması, bu ebeveynlerin belirli biyolojik cinsiyetlerden olmalarından daha önemli.[11] Nanette Gartrell ve Henry Bos tarafından *Pediatrics*'te yayımlanan yakın tarihli bir çalışma, lezbiyen ailelerin çocuklarının, geleneksel farklı cinsiyetli ebeveynlerle yetişen akranlarından bilakis daha iyi uyum sağladıklarını ve daha başarılı olduklarını göstererek bunu onaylıyor gibi görünüyor.[12] Diğer bir deyişle, eşcinsel ebeveynlere sahip olmak, çocukların gelişimine bir engel gibi görünmüyor.

Bu, biyolojik olarak kritik, toplumsal olarak merkezî ve sembolik olarak muazzam olan sonraki nesle ebeveynlik etme işinin belirli bir tür ebeveynle sınırlı olması gerekmediğinin teyidi, özgürleştirici bir an olarak memnuniyetle karşılanabilirdi. Ama oldukça ketum *Atlantic*'in sayfalarında dahi erkek korkusu eşitlikçi olasılığı gölgede bıraktı: Haziran/Temmuz 2010 sayısında *Atlantic*, Biblarz ve Stacey'in araştırması haberine "Babalara Gerek Var Mı?" manşetini attı.

"Heteroseksüelliğe Gerek Var Mı?" manşeti de atılabilirdi. Babanın başı çektiği aile Batı kültüründe tarihsel olarak standart ve uygulamada orta-sınıf normalliğinin işareti olmuştur. Krafft-Ebing'e göre, karşı cinsten bir partnerle böyle bir aile kurmak için eşleşme arzusu bir kişiyi "heteroseksüel" yapan şeydi. Babanın başı çektiği çekirdek ailenin toplumsal, siyasal ve bilimsel olarak doğru aile çeşidi olarak uzun bir geçmiş performansı var. Fakat üreme hücreleri iğneyle toplanabildiğinde ve yaşam belirtisi petri kabında iletilebildiğinde, çocuklar erkek-kadın çiftinin parçası olmayan ebeveynler tarafından başarıyla ve mutlulukla yetiştirilebildiğinde, heteroseksüelliğin yekpareliği temelinden iki büyük blok kaybediyor. Robin Marantz Henig'in tüp bebeğin tarihi üzerine olan 2004 tarihli kitabı *Pandora's Baby*'nin (Pandora'nın Bebeği) başlığının ortaya attığı gibi yeni aileler kurabildiğimiz ve kurduğumuz yollardaki modern yenilikler, kültürel değişim yaratan kurtçuklarla dolu bir konserve kutusunu açmıştı. Bu cesur yeni ailelerin hetero-

11 Biblarz, "How Does the Gender of Parents Matter?", s. 3.

12 Gartrell, "US National Longitudinal Lesbian Family Study"

seksüelliğin geleceği adına ne anlama geleceklerine dair bir şey söylemek için elbette henüz çok erken. Yine de heteroseksüelliğin, ailelerin kurulması, çocukların yapılması ve yetiştirilmesi için gerekli olduğunu iddia etmek –eğer tabii hiç olduysa–, artık gerçekten inandırıcı değil. Heteroseksüelliğin varlığını doğrulamak için ailelere ve çocuklara; ailelerin ve çocukların varlıklarını doğrulamak için heteroseksüelliğe olduğundan daha mı çok ihtiyacı var? Muhtemel görünüyor.

İKİ EŞİN HİKÂYESİ

Caz piyanisti ve üç çocuk babası Billy Tipton 1989'da Washington Spokane'de öldüğünde Amerikan medyası şoke oldu: 75 yaşındaki adam, kadındı. Görünen o ki bunu Tipton'ın dışında kimse bilmiyordu. Gayriresmî olarak evlat edinilen çocukları Tipton'ı her zaman için babaları olarak bilmişlerdi. Tipton'ın Kitty Oakes adındaki eski striptizci son eşi de dahil beş resmî nikahsız eşi, görünüşe göre, Tipton'ın gençliğindeki bir araba kazasının onun göğüs kafesini ve cinsel organlarını parçaladığına, onu iktidarsız bıraktığına ve koruyucu bandajlar takmasını gerektirdiğine inanmışlardı – ve görünüşe göre bundan şüphe etmeleri için hiçbir neden yoktu.

Tipton'ın hayatının tıpkı başkaları gibi inişleri ve çıkışları olmuştu. Evlilikleri çok iyi yürümemişti ve son eşi o kadar istismarcıydı ki, Tipton en küçük çocuğunu tek başına yetiştirdi. Kariyerindeki başarısı mütevazıydı ve Spokane'deki bir yaldızlı çağ oteli olan Davenport'ta çalışarak harcandı. Sevgi dolu bir ebeveyndi, herkes tarafından vefasız olarak bilinen bir alanda istikrarlı bir biçimde para kazandı; küçük şeyler değil bunlar. Yine de Billy Tipton'ın en etkileyici performansı bir erkek olarak kusursuz ve tamamen başarılı biçimde sürdürdüğü hayatıydı.

Sonradan her şey açık bir şekilde görüldü tabii. Tipton'ın ölümünden ve biyolojik cinsiyetinin ortaya çıkmasından sonra, gazeteciler ve biyografi yazarları bebek yüzlü Tipton'ın fotoğraflarına bakacak ve insanların nasıl bilememiş olduklarını

merak edeceklerdi. Tipton'ın eski eşlerinin araba kazası hikâyesini öylece kabul ettikleri ve hayatlarındaki erkeğin (belki de tamamıyla nahoş olmayan) kısır olduğu ve kendinden çok onların haz almasıyla ilgilendiği fikrine uyum sağladıkları iddiaları tartıldı ve güçbela inandırıcı bulundu. Bununla birlikte, Tipton'ın çocukları babalarının kadın olduğunu duyduktan sonra öylesine sersemlemiş ve incinmişlerdi ki iki tanesi soyadını değiştirdi.

Yine de daha dikkat çekici olan yasal işlemdi. Kitty Oakes 2007'de öldükten sonra, Spokane idari bölgesi vasiyet mahkemesi Tipton'ın çocuklarının miras hakkını tasdik etti. Aslına bakılırsa, mahkeme Jonathan Clark, Scott Miller ve William Tipton Jr.'ın miras almasına müsaade ederek hayli alışılmadık bir ailenin meşruiyetini teyit etti. Üç çocuk biyolojik olarak hem birbirleriyle hem de ebeveynleriyle bağlı değillerdi ve hiçbiri hiçbir zaman yasal olarak evlat edinilmemişlerdi. Ebeveynler hiçbir zaman yasal olarak evlenmemişlerdi ve aslında ikisi de aynı biyolojik cinsiyettendi. Ancak yargıç hem Tipton'ın hem de Oakes'in ölmüş olmasıyla çocukları, ebeveynlerinin kurallara göre hareket etmemiş oldukları gerçeğinden dolayı sorumlu tutmak için hiçbir neden olmadığına hükmetti. (Spokane) *Spokesman-Review* manşetini hazırlayan için bunu bildirecek manşeti oluşturmak hayli zor bir işti: "Yargıç: Billy Tipton'ın 'Oğulları' 'Annelerinin' Mal Varlığını Miras Alabilir."

Kayda değer bir karardı. Washington hukuku genelde bir vasiyette adları özellikle belirtilmeyen, yasadışı evlat edinilmiş çocukların mülk miras edinmelerine izin vermez. Bununla birlikte bu durumda yargıç, Oakes'un malvarlığıyla ilgili olarak, üç Tipton çocuğunun da evlat edinildiklerini bilmelerine ve Kitty Oakes'un onların biyolojik anneleri olmamasına rağmen "Tiptonların bir aile olduğu" konusunda avukatla hemfikir oldu. Üst Mahkeme yargıcı Michael Price için bir aile olmak –evrak işinden, hatta ebeveynlerin biyolojik cinsiyetlerinden bağımsız olarak– en nihayetinde yeterliydi.

Öte yandan, Christie Lee Littleton'ın durumunda aile olmak yeterliye yakın hiç değildi. Ne de yasal ve fiziksel cinsiyeti de-

ğiştirmek dahil her şeyi kitabına göre yapmış olmak yeterliydi. 1952'de Teksas San Antonio'da erkek olarak doğan ve Lee Cavazos ismiyle vaftiz edilen Christie Lee Littleton, yürümeye başladığı dönemden itibaren kadın olması gerektiğini hissetti. Bu, ebeveynlerini ve götürdükleri doktorları endişelendirmişti ama Littleton'ın erkekleştirme tedavisi teşebbüsünde tabi tutulduğu erkeklik hormonu dozları onun hislerini değiştirmedi. Littleton on yedi yaşına geldiğinde cinsiyet değişimini araştırmaya başlamıştı ve yirmi üç yaşına geldiğinde ona nihayet hormonlarını ve anatomisini değiştirmede yardımcı olacak Teksas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Merkezi'ndeki bir programın parçası olmayı başarmıştı. 1977'de adını Christie Lee olarak değiştirdi; 1979'da onu tıbben kadın yapacak cinsel organ ameliyatları tamamlandı. 1989'da, kadın olarak mutlu Christie Lee Cavazos, beyaz duvağının içinde ışıldayarak Jonathan Mark Littleton ile tanıştıkları ve daha sonra Teksas'a geri taşınmadan önce birlikte mutlu, sıradan bir hayat geçirmek üzere yerleştikleri Kentucky'de evlendi.

Muhafazakâr uzmanların geleneksel toplumun iskeleti olarak yücelttikleri türden toplumsal cinsiyet anlamında normatif, heteroseksüel bir evlilik olarak, "sonsuza dek mutlu yaşadılar" öyküsü olması gerekiyordu. Yedi yıl boyunca öyleydi. Jonathan Mark Littleton trajik bir şekilde erken yaşta öldü. Kocasının yasını yaşadığı bir dönemin ardından, Christie rahmetli eşinin doktoru Mark Prange'a karşı, hatalı tıbbi uygulamayla ihmal sonucu ölüme sebebiyet vermek gerekçesiyle bir dava açtı.

Bay Littleton'ın ölümüne neden olan gerçek bir hatalı tıbbi uygulama var mıydı? Hiçbir zaman bilemeyebiliriz. Kesin olan, konuyla ilgili hiçbir zaman bir kararın çıkmamış olduğu, çünkü Bayan Littleton'ın kocasının ölümünde tazmin arama çabaları, kesinlikle çok geride bıraktığını düşündüğü bir şey tarafından neredeyse hemen rayından çıkarıldı: Bir erkek olarak tanımlandığı geçmiş yaşantısı. Prange'ın avukatlarının davadaki karşıt savı basitti. Christie Littleton'ın, Jonathan Mark Littleton'ın birinci derecede akrabası olarak dava açma hakkının olmadığını, çünkü basitçe ikisinin evliliğinin geçerli olma ih-

timalinin olmadığını ileri sürdüler. Bayan Littleton hayatına bir erkek çocuğu olarak başladığı, hücreleri XY kromozomlarını taşıdığı ve onların iddiasına göre, cinsiyet değiştirme yalnızca görünüşü değiştirdiği ve biyolojik gerçekleri değiştirmediği için, biyolojik olarak erkek biriyle geçerli bir evliliği olamazdı.

Davasının görülmesinde kararlı olan Christie Littleton ve avukatları davayı çok sayıda temyiz aracılığıyla sürdürdüler. Teksas Dördüncü Temyiz Mahkemesi Littleton evliliğinin geçerliliğini kabul etmeyi reddettikten sonra, Littleton Hanım ve hukuk ekibi davada başvurulan yasanın incelenmesinin olumlu bir sonucu olacağı umuduyla davayı Teksas Eyalet Yüksek Mahkemesi'ne götürdüler.

Bu, başarısızlıkla sonuçlandı. ABD Yüksek Mahkemesi davayı incelemeyi reddetti. Bütün niyetlere ve amaçlara rağmen, Christie Littleton'ın eşinin ölümüyle ilgili olarak başvuracak yeri yok ve görünen o ki bu durumu federal yargı onaylıyor. Geldiğimiz nokta –en azından Teksas'ta– bir ABD eyaletinin cinsiyetin yalnızca kromozomlara göre belirlendiğini, iki ve yalnızca iki türü olduğunu ve tıbbi müdahaleye bakılmaksızın hukuki olarak anlamlı bir şekilde değiştirilmesinin imkânsız olduğuna karar vermesinin mümkün olduğu.

Bu Christie Littleton ve davayla ilgili pek çok yorumcunun işaret ettiği gibi, yalnızca kötü niyetli ve indirgemeci değil, aynı zamanda cahilce. Hukuk elbette kibar olmak zorunda değil ve kesinlikle Tipton davasında yargıcı harekete geçirmiş gibi görünen "aile olma" niteliğini tanımak zorunda değil. Ancak, aslında Christie Littleton ve onun hukuk ekibinin de yapmaya çalıştığı gibi, eyaletin cinsiyetin hiç de ikili bir mesele olmadığının delilini tanıması gerektiği tartışması yapılabilir.

Aslında biyoloji, Christie Littleton ile hemfikir. İnsanların çoğunluğunun iki temel türden –erkekler için XY, kadınlar için XX– birine uyan cinsiyet kromozomları olmasına rağmen, önemli bir azınlığın, hatırlayacağınız üzere partnerim dahil, başka türden bir cinsiyet kromozomu var. Ya da türlerden: Bir bireyin ne XX ne de XY olan tek bir cinsiyet kromozomu dizisine veya örneğin XXY ya da XYY ya da XO dizisine sahip olabil-

mesi değil sadece mümkün olan, aynı zamanda mozaisizm ve kimerizm olarak bilinen olgu yüzünden farklı hücrelerde farklı cinsiyet kromozomu serilerine de sahip olabilirler.[13] Genetik olarak interseks olan ve genetik mozaisizm örneği olan partnerimin bazı hücrelerinin XY diğerlerinin XXY cinsiyet kromozomları var. İnsan mahkemenin hangisini yetkili olarak göreceğini merak ediyor. Eğer partnerim ve ben Teksas'ta evlenmiş olsaydık, evliliğimiz geçerli olacak mıydı? Eğer mahkeme, Solomonvari bilgeliğiyle tek bir kişinin kromozomlarının ikiye bölünebileceği fikrini benimseyecek olsaydı, olabilirdi.

Fakat bu bile sadece benim cinsiyet kromozomlarım, benim onların olduğunu varsaydığım şeyse evliliğimizi yasal olarak bağlayıcı yapardı. Pek çok insan gibi, ben de kendi karyotipimi* bilmiyorum aslında. Başka yüzbinlerce insan gibi, benim de tüm hayatım boyunca interseks olmuş olmam ve basitçe bunu bilmemem oldukça muhtemel. Teksas da dahil olmak üzere hiçbir yönetim, evlilik izni için bir önkoşul olarak karyotip edinme şartı koşmuyor henüz. Teksas veya herhangi bir yerel yönetim, evliliği, genleri belirli bir modele uyan insanlarla sınırlarsa bu bir problem oluşturur. En nihayetinde insanlar kromozomlara âşık olmuyorlar. Kromozomlarla seks yapmıyorlar ve şüphesiz kromozomlarla evlenmiyorlar. Seks genetikten daha fazlası. Çok daha fazlası.

Tıbbi teknoloji daha da karmaşıklaştıkça ve biz beşeri biyolojik cinsiyetin çeşitleri ve çeşitlilikleri hakkında daha da fazla öğrendikçe, biyolojik cinsiyetle ilgili olarak ikili düşünmenin kullanışlı olabileceği ama doğru olmadığı daha da açık hale gelir. Bu ayrıca, iş biyolojik cinsiyeti sabit değişmez olarak düşünmeye gelince de doğru. Teksas Temyiz Mahkemesi'nin

13 Normalde organizmaların, organizmadaki bütün hücrelerde eş bir kopyası görülen, tek bir genetik kodu ya da DNA'sı olur. Kromozomsal mozaisizm, tek bir DNA grubu olan bir organizmanın diğer hücrelerinin ya farklı bir alt grubu ya da tam bir grubu varken, bazı hücrelerinin tam grubunun yalnızca belirli alt gruplarının olduğu anlamına gelir. Kromozomsal kimerizm tek bir organizmanın iki (ya da daha fazla) sayıda farklı tam DNA grupları, vücudun bazı kısımlarında görülen bir tam genetik kod grubu ve diğer kısımlarda görülen tamamen farklı bir DNA grubu olmasıdır.

(*) Kromozomların belirli bir düzende sıralanması – e.n.

Ekim 1999'da yazdığı "Erkek kromozomları ne hormon tedavisiyle ne de cinsiyet değiştirme ameliyatı ile değişir. Biyolojik olarak ameliyat sonrası kadın olan bir transseksüel, hâlâ erkektir" yargısı gibi, bıçağın iki yüzünün olduğu da doğru. Anatomik olarak, vajinoplasti –penisin, skrotumun ve testislerin ameliyatla alınması ve bir vajinayla vulvanın oluşturulması– geçiren trans bir kadın, histerektomi geçiren biyolojik olarak kadın herhangi birisiyle işlevsel olarak aynı cinsel anatomiye sahiptir. Histerektomi sonrası hastalara hormon replasman tedavisi uygulanması eğilimi düşünüldüğünde, böyle iki kadın ayrıca hormonal olarak da benzerdir.

Biyoloji kader değildir. Hatta daimi bile değildir. Tıbbi uzmanlık ve teknoloji bize doğanın biyolojik zenginliğini belirlemek, anlamak ve kendimizinkini yaratmak için araçları sağlamamış olsaydı dahi, toplumsal cinsiyet hâlâ karmaşık, çok çeşitli ve tahmin edilemez olacaktı. Tarihsel kaydın doğruladığı gibi, her zaman Billy Tiptonlar vardı. Erkek ayrıcalığı oldukça motive edici olabilir: Kadınlar, sorgulanmadan diğer kadınları sevebilmek adına hareket etmelerinin yanı sıra, Tanrı'nın izinden gitmek, eğitim almak, mesleklere katılmak, ailelerini geçindirmek ve savaşa gitmek için de erkekler gibi yaşamışlardı. Kadınlar gibi yaşayan erkeklerin tarihteki örnekleri, muhtemelen erkekliği bırakmak, gücü bırakmak olduğundan, daha az miktarda. Yine de erkeklerin tehlikeden kaçmak, gizlenmek ve efsanevi 18. yüzyıl diplomatı ve ajanı Eon Şövalyesi'nde olduğu gibi nadir durumlarda görünüşe göre sadece istedikleri için, geçici ya da uzun dönemli olarak kadınlar gibi yaşadığını biliyoruz.

Kültürümüz henüz bununla ciddi bir şekilde ilgilenmiyor. Batı'nın cinsiyete ve toplumsal cinsiyete hukuki yaklaşımlarının umutsuz karmaşası bizim cinselliği yetersiz kavrayışımızın sonuçlarından sadece biri. Billy Tipton'a ölümünden sonra verilen toplumsal kimliğine ve evliliğine dair insancıl hukuki itibarın aynısının Christie Littleton'a verilmemiş olması hiç mantıklı değil.[14]

14 Bunun bir vekâletname davası olması muhtemelen yargısal tavırla ilgiliydi. Sıkıntı yaratan öldüğünde geçmişin geçmişte kalmasına izin vermek daha kolay.

İkili cinsiyet/toplumsal cinsiyet sisteminin ağır elini hukuktan kaldırmak muhafazakâr eleştirmenlerin kimi zaman uyardıkları gibi gerçekten de evliliğin ve geleneksel ailenin sonu anlamına mı gelirdi? Öyle olması muhtemelmiş gibi durmuyor. Ne de kaçınılmaz olarak heteroseksüelliğin sonu anlamına gelirdi. Şüphesiz, eğer erkek ve kadın, cinsiyet çeşitlerinin ikisiyse ve erkeksi ve kadınsı, toplumsal cinsiyet çeşitlerinin ikisiyse, o zaman heteroseksüel ve homoseksüel onları birleştirme yollarının çeşitlerinin ikisidir. Eşitlikçilik, insan hakları ve medeni haklar yavaş ama emin adımlarla hukukun elini zorluyor. Hukuk, cinsiyetin ve toplumsal cinsiyetin karmaşıklıklarını memnuniyetle kabullenmeyebilir, ama insanlar "heteroseksüel" ve "homoseksüel"in sınırlarına ve dinamiklerine meydan okuyan şekillerde var olmaya ne kadar devam ederlerse, hukuk da karşılık vermek için yollar bulmaya o kadar mecbur kalacak.

VE SON OLARAK...

Geçenlerde mutfak masasında partnerime cevabın ne olduğunu düşündüğünü sordum. Cinsel yönelim anlamında ilişkimizin nasıl nitelendirilmesi gerektiğini düşünüyordu? Düşünceli bakarak bir anlığına yemeğini yemek çubuklarıyla dürttü.

"Bence", diye atıldı, "kimin sorduğuna bağlı."

Haklı. Heteroseksüel mi naheteroseksüel olarak mı algılandığımız bize kimin baktığına oldukça bağlı. Başkaları için ilişkimizin dinamiğini nasıl adlandırdığımız ve hatta adlandırıp adlandırmadığımız büyük oranda kiminle konuştuğumuza bağlı.

Mesele bağlam ve güvene kalıyor. Bir çift olarak, birçok açıdan naheteroseksüel olarak tanımlanmak için uygunuz. Bireysel olarak, her ikimizin de elinde queer kimliklerimiz var. Ama bir çift olarak, o kadar net veya queer değiliz. Benim kadınlığım queerliğimi daha az belirgin hale getiriyor; onun bilgisayar kurtluğu androjenliğini daha az dikkat çekici hale getiriyor. Sıradan gözlemciye, biraz kaçık, ama hâlâ oldukça güvenli bir şekilde "erkek/kadın bir çift, öpüşüyorlar, varsayılan düzcin-

sel" sınırları içinde görünebiliriz. İlişkimizin "heteroseksüel"i tamamıyla uygun bir sıfat olmaktan çıkaran özellikleri, bizi ne tür bir salata sosu alacağımız konusunda didişirken ya da köpeğimizi gezdirirken birlikte gülüşürken gören birisine muhakkak açık olmayabilir.

Bunun anlamı şu, eğer istersek, heteroseksüel ayrıcalığı bizim için elde etmek kolay. Bizim benzeri olmayan ilişkimiz dikkat çekmeden, hayatlarımızı yaşayabilme ayrıcalığımız var. Çok da öyle görünmeyebilir, ama öyle. Yaptığınız şeyden ve olduğunuz kişiden dolayı olumsuz sonuçlar deneyimlemeniz muhtemel değilse, ortalama bir yaygara, zahmet, baskı ve stresten daha fazlası olmadan, neye ihtiyacınız varsa ve ne yapmak istiyorsanız onu yapabilirsiniz. Bu, herkes için hayatın nasıl olması gerektiği, ama gerçekte öyle değil. Heteroseksüel olmadığı kolayca anlaşılabilenler için, bu çoğunlukla saldırgan, sinir bozucu, adaletsiz, taciz edici, hatta şiddetli bir şekilde farklı. Cinselliğinizin ve ilişkilerinizin "normal" olarak algılanması, kazanılmamış bir ayrıcalık sağlıyor. Otomatik olarak ve görünmez bir biçimde heteroseksüel olarak algılanan herkese, bu şekilde algılanmaya devam ettikleri sürece bu ayrıcalıktan pay düşüyor. Olgu, hem *doxa* hem de deneyim için öylesine otomatik ve öylesine temel ki bu ayrıcalığa sahip insanların çoğu, bırakın onu bir ayrıcalık olarak algılamayı, algılamıyorlar bile. İşlerin –elbette *doxa*nın onlara söylediği gibi– böyle olduğunu varsayıyorlar.

Ama tabii ki öyle değil. Heteroseksüel ayrıcalık muazzam bir kültürel makinenin sonucu. Aparatın parçaları, "heteroseksüel" kavramı Karl-Maria Kertbeny'nin gözündeki parıltı kadar olmadan çok önce de bulunuyordu; parçalar kentsel sanayici 19. yüzyıl tarafından makineleştirildi ve başka parçalar zaman içinde psikiyatristler ve istatistikçiler, reklam yönetmenleri, avukatlar ve hakiki bir dalgın, *moon-y, June-y** şarkı yazarları ordusu tarafından hâlâ kabaca birleştiriliyor. On yıllardır

(*) 20. yüzyılın ilk yarısında, popüler Amerikan şarkılarına olan eğilime dair bir gönderme. Bu şarkılar, hafif, romantik ve *moonl June*'da olduğu gibi kafiyeli bir düzen içindedirler – e.n.

büyüyen, her yönden süzülen ama hiç de öyle değilmiş gibi görünen, karmaşık ve doğrusu abidevi bir kültürel miras. Sanatımız ona batmış durumda; medyamız onun tarafından yönetiliyor. En klasik öykülerimizi onun dar bakış açısından hatırlıyoruz – Anthony ve Cleopatra'nın hikâyesi siyasi bir polisiye ve bir kan banyosu, baygın bir romans değil. Kimi arzuladığımıza ya da kiminle seks yaptığımıza bakmaksızın, kiminle yuva kurduğumuz ya da çocuklarımızı yetiştirdiğimiz fark etmeksizin, heteroseksüellik; evi nasıl idare ettiğimizi, paramızı nasıl harcadığımızı ve ailelerimizi nasıl kurduğumuzu etkiler. Sahip olduğumuz modeller ve sağlamamız beklenen standartlar, normatif bir durum olarak heteroseksüellik aracığıyla bize gelir. Heteroseksüellik –kavramın şu andaki biçimi ne olursa olsun– sıradandır çünkü diğer her şeyin ölçüldüğü standarttır. *Bu*, heteroseksüel ayrıcalıktır.

Bu yüzden, partnerimin ve benim, düzcinsel olarak varsayılma koruyucu kamuflajını bırakmak isteyip istemediğimiz, birçok şeye bağlı. Kim bilmek istiyor? Lokantadaki garsonun umurunda değil; onun için biz yalnızca sandviç ve salata ısmarlayan iki kişiyiz. Ancak kimi zaman insanlar soruyorlar ve sorduklarında ilgilerinin arkadaşça olup olmadığını değerlendirmemiz gerekiyor. Kafa dengi görünen birisi bizi, interseks mevzular, kadın kimlik siyaseti ya da sevimli yeğenimiz ve onun gey trans babaları hakkında açık bir şekilde konuşturabilir. Bu muhabbetlerde kendimizi mutlaka queer olarak açıklamıyoruz, ama genelde ihtiyacımız olmuyor. Fakat ya cinselliğimizle ilgili sorular alaylar ve homurdanmalarla gelirse veya bize sirk ucubesi gibi bakılırsa? Bu, biraz daha zor. Bazen bunu bir öğretme anına, bir bilgilendirme ve aydınlatma fırsatına çeviriyoruz. Bazen gururumuzu yutuyor ve günün pisliğinin başımızdan gitmesi ümidiyle ağırbaşlı bir şekilde hetero olarak kabul edilebilir dış görünüşe işaret ederken, ayrıcalıklı suçluluktan bir ağır çuval daha alıyoruz.

Partnerimin ve benim düzcinsel olup olmadığımız sorusunu nasıl cevapladığımızın kararlaştırılmış olmadığı ve kimin sorduğunun önemli *olduğu* gerçeği, bana kendi cinsel yönelimim-

le ilgili soruma en nihayetinde yanıt veren şey: Eğer heteroseksüel olsaydım, sadece bir cevabım olurdu.

Bu kitabı yazmaya koyulduğumda, heteroseksüelliğin tarihinde bir yerlerde bir ana anahtar, kendi ilişkimi nitelendirmek için kesin olarak kullanabileceğim herkese uyan bir "heteroseksüel" tanımı bulabileceğimi umut etmiştim. Onun yerine bulduğum kükreyen bir fare, klasik dil kıyafeti giymiş, sonsuz bir hakikat olarak poz veren modern bir terim ve asimilasyoncu bir yıkıcı güç. Heteroseksüelliğin tarihini inceleyerek hayat ortaklığımın heteroseksüel olup olmadığını belirlemeye çalışmak bir Magic 8-Ball'a* şöyle sorular sormaya beziyordu: "Bizim âşık olmamız geleneksel heteroseksüel bir modeli izledi mi?" *Kesinlikle öyle.* "Yasal olarak evli olmadığımız gerçeği, bizi, eğer evli olsaydık, olabileceğimizden daha az mı düzcinsel yapar?" *Cevap belirsiz, daha sonra tekrar deneyin.* "Partnerimin androjen beden özelliklerine çekimim beni naheteroseksüel mi yapar? *İşaretler evet diyor.* "Sigmund Freud cinsel hayatımızı heteroseksüel olarak mı tanımlardı?" *Kaynaklarım hayır diyor.* "Peki ya Amerikan Psikoloji Derneği?" *Cevap belirsiz, daha sonra tekrar deneyin.* Belki de klinik formlarında hangi kutucuğu işaretleyeceğime, her defasında başka bir taneyi işaretleyerek değişimli olarak karar vereceğim.

Neyse ki, sonuç olarak yere göğe sığdırılamayan heteroseksüel etiketinin üzerinde gerçekten hak iddia edemeyeceğimi keşfettiğimden dolayı canım sıkılmıyor. Aslında beni rahatsız eden, kimi zaman istemeden onun üzerinde hak iddia etmem ya da bunun benim için yapılması. Tarihine ve doğasına dair tüm incelemelerimin sonunda görünen o ki heteroseksüellik üzerinde hak iddia etmek üstünlük iddia etmekten çok, belirli bir tarihsel anda cinsiyet ve gücün belirli bir biçimine bağlılık sözü vermek. Bu biçimde ya da sınıfçılık ve kadın düşmanlığı mirasında benim hak iddia etmeyi istemem için yeteri kadar çekici gelen pek bir şey yok.

Heteroseksüellik bizden daha büyük, bağımsız ve daha güç-

(*) Sihirli top olarak Türkçeye çevrilebilecek, bilardo topuna benzeyen, sorulan sorulara cevap vererek "falcı" görevi gören oyuncak – e.n.

lü gibi görünüyor. Öyle değil. Gerçekte heteroseksüel/homoseksüel şemasını yaratan biziz ve nihayetinde o şemanın çokluklarının kapsayamayacağı da biziz. Neticede bir kültür olarak biz, bir başka büyük açıklamaya; duygularımızı, arzularımızı ve tutkulu gönül işlerimizi açıklamak için başka bir şemaya geçişimizi tahayyül edeceğiz. Şu anda, heteroseksüele inanıyoruz. Ve bu da geçecek.

KAYNAKÇA

Abelove, Henry, "Freud, Male Homosexuality, and the Americans", *Dissent, 33*, (Kış 1986), s. 59-69.

Abelove, Henry, "Some Speculations on the History of 'Sexual Intercourse' During the 'Long Eighteenth Century' in England", *Genders*, 6, (Kasım 1989), s. 125-30.

Abramson, Paul R., "Sexual Science: Emerging Discipline or Oxymoron?" *Journal of Sex Research*, 127(2), (Mayıs 1990), s. 147-65.

Abramson, Paul R., ve Steven D. Pinkerton, "Sexual Nature, Sexual Culture", *Chicago Series on Sexuality, History, and Society*, Chicago, Chicago University Press, (1995).

Abramson, Paul R., ve Steven D. Pinkerton, *With Pleasure: Thoughts on the Nature of Human Sexuality*, New York, Oxford University Press, (2002), gözden geçirilmiş baskı.

Adams, Christine, "A Choice Not to Wed? Unmarried Women in Eighteenth-Century France", *Journal of Social History*, 29 (4), (Yaz 1996), s. 883-94.

Adams, Mary Louise, "The Trouble with Normal: Postwar Youth and the Making of Heterosexuality", Studies in Gender and History dizisi, Toronto University Press, 7, Toronto, (1997).

Adams, Michael C. C., *The Great Adventure: Male Desire and the Coming of World War I*, Indiana University Press, Bloomington, (1990).

Adkins, Lisa ve Vicki Merchant, *Sexualizing the Social: Power and the Organization of Sexuality*, St. Martin's Press, New York, (1996).

Albertine, Susani, "Heart's Expression: The Middle-Class Language of Love in Late Nineteenth-Century Correspondence", *American Literary History*, 1 (4), (Bahar 1992), s. 141-64.

Albright, Julie M., "Sex in America Online: An Exploration of Sex, Marital Status, and Sexual Identity in Internet Sex Seeking and Its Impacts", *Journal of Sex Research*, 2 (45), (Mayıs 2008), s. 175-86.

Altman, Dennis, *The Homosexualization of America,* Beacon Press, Boston, (1983).

American Psychological Association, "*Sexual Orientation and Homosexuality*", APA HelpCenter çevrimiçi, http://www.apahelpcenter.org/articles/article.php?id=31.

Anderson, Eric, " 'Being Masculine Is Not about Who You Sleep With ... Heterosexual Athletes Contesting Masculinity and the One-Time Rule of Homosexuality", *Sex Roles,* 1-2 (58), (Ocak 2008), s. 104-15.

Anderson, Marty, "Is Heterosexuality 'Natural'?", *Ladder,* (Temmuz 1969), s. 4-7.

Astell, Mary, "Reflections upon Marriage", *Astell: Political Writings,* (der.) Patricia Springborg, Cambridge University Press, 18. Cambridge, UK, (1996).

Atkinson, Ti-Grace, *Amazon Odyssey,* Links Books, New York, (1974).

Bach, Rebecca Ann, *Shakespeare and Renaissance Literature before Heterosexuality,* Palgrave Macmillan, New York, (2007).

Badgett, Lee ve Jeff Frank, *Sexual Orientation Discrimination: An International Perspective,* Routledge, New York, (2007).

Bailey, Beth, *From Front Porch to Back Seat: Courtship in Twentieth-Century America,* Johns Hopkins University Press, Baltimore, (1988).

Bailey, Beth, "Prescribing the Pill: Politics, Culture, and the Sexual Revolution in America's Heartland", *Journal of Social History,* 30, (1997), s. 827-56.

Banks, Amy ve Nanette K. Gartrell, "Hormones and Sexual Orientation: A Questionable Link", *Journal of Homosexuality,* 3-4 (28), (Haziran 1995), s. 247-68.

Banner, Lois W., *In Full Flower: Aging Women, Power, and Sexuality, A History,* Knopf, New York, (1992).

Barash, David P., *Gender Gap: The Biology of Male-Female Differences,* Transaction Publishers, New Brunswick, NJ, (2002).

Barlow, D. H., ve Jennifer C. Jones, "Self-Reported Frequency of Sexual Urges, Fantasies, and Masturbatory Fantasies in Heterosexual Males and Females", *Archives of Sexual Behavior,* 3(19), (Haziran 1990), s. 269-79.

Bayer, Ronald, *Homosexuality and American Psychiatry: The Politics of Diagnosis,* Princeton University Press, Princeton, NJ, (1987).

Beard, Daniel Carter, *Hardly a Man Is Now Alive,* Doran & Company, New York, Doubleday, (1939).

Bederman, Gail, *Manliness and Civilization: A Cultural History of Gender and Race in the United States, 1880-1917,* Women in Culture and Society, Chicago University Press, Chicago, (1995).

Beemyn, Brett, ve Michael J. Eliason, *Queer Studies: A Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Anthology,* New York University Press, New York, (1996).

Bell, David ve Gill Valentine, *Mapping Desire: Geographies of Sexualities,* Routledge, Londra, (1995).

Bem, Sandra L., "Dismantling Gender Polarization and Compulsory Heterosexuality: Should We Turn the Volume Down or Up?", *Journal of Sex Research,* 4 (32), (1995), s. 329-34.

Berglund, Hans, Per Lindström ve Ivanka Savic, "Brain Response to Putative Pheromones in Lesbian Women", Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America, 21(103), (Mayıs 23, 2006), s. 8269-74.

Berend, Zsuzsa, "'The Best or None!' Spinsterhood in Nineteenth-Century New England", *Journal of Social History*, 4 (33), (Yaz 2000), s. 935-57.

Berlant, Lauren Gail, *The Female Complaint: The Unfinished Business of Sentimentality in American Culture*, Duke University Press, Durham, NC, (2008).

Berlant, Lauren, *The Queen of America Goes to Washington City: Essays on Sex and Citizenship*, Duke University Press, Durham, NC, (1997).

Biblarz, Timothy J., ve Judith Stacey, "How Does the Gender of Parents Matter?", *Journal of Marriage and Family*, 72, (Şubat 2010), s. 3-22.

Birken, Lawrence, *Consuming Desire: Sexual Science and the Emergence of a Culture of Abundance 1871-1914*, Cornell University Press, Ithaca, NY, (1988).

Blanchard, Ray, "Older-Sibling and Younger-Sibling Sex Ratios in Frisch and Hviid's", (2006), National Cohort Study of Two Million Danes", *Archives of Sexual Behavior*, 36, (2007), s. 860-63.

Bland, Lucy, Laura Doan, *Sexology in Culture: Labelling Bodies and Desires*, Polity Press, Oxford, UK, (1998).

Blank, Hanne, *Virgin: The Untouched History*, Bloomsbury, New York, (2007) [*Bekâretin El Değmemiş Tarihi*, çev. Emek Ergün, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008].

Blinn-Pike, Lynn, "Why Abstinent Adolescents Report They Have Not Had Sex: Understanding Sexually Resilient Youth", *Family Relations*, 3(48), (Temmuz 1999), s. 295-301.

Bloch, Ruth Howard, "Changing Conceptions of Sexuality and Romance in Eighteenth-Century America", Sexuality in Early America, Üçüncü Dizi, *William and Mary Quarterly*, 1(60), (Ocak 2003), s. 13-42.

Bloch, R. Howard, *Medieval Misogyny and the Invention of Western Romantic Love*, Chicago University Press, Chicago, (1991).

Blumberg, Eric S., "The Lives and Voices of Highly Sexual Women", *Journal of Sex Research*, 2(40), (Mayıs 2003), s. 146-57

Blumin, Stuart M., *The Emergence of the Middle Class: Social Experience in the American City 1760-1900, Interdisciplinary Perspectives on Modern History*, Cambridge University Press, Cambridge, (1989).

Bogaert, Anthony F., "Birth Order and Sexual Orientation in a National Probability Sample", *Journal of Sex Research*, 4(37), (Kasım 2000), s. 361-68.

Bogaert, Anthony F., Lesley E. Crosthwait, Ray Blanchard, "Interaction of Birth Order, Handedness, and Sexual Orientation in the Kinsey Interview Data", *Behavioral Neuroscience*, 5 (121), (2007), s. 845-53.

Bogart, Laura M. vd., "Is It 'Sex'? College Students' Interpretations of Sexual Behavior Terminology", *Journal of Sex Research*, 2 (37), (Mayıs 2000), s. 108-16.

Boswell, John, "Toward the Long View: Revolutions, Universals, and Sexual Categories", *Salmagundi*, 58-59, (Güz-Kış 1982-1983), s. 89-113.

Bouma, Beverly Ann, "Coming Out Straight: Role Exit and Sexual Identity (Re) Formation", tez, Victoria Üniversitesi, Kanada, (2007).

Bourdieu, Pierre, *Outline of a Theory of Practice*, çev. Richard Nice, Cambridge University Press, New York, (1977).

Boyarin, Daniel, *Unheroic Conduct: The Rise of Heterosexuality and the Invention of the Jewish Man*, California University Press, Berkeley, (1997).

Breslow, Norman, Linda Evans ve Jill Langley, "Comparisons Among Heterosexual, Bisexual, and Homosexual Male Sado-Masochists", *Journal of Homosexuality*, 1 (13), (Ağustos 1986), s. 83-107.

Brill, A. A., "The Introduction and Development of Freud's Work in the United States", *American Journal of Sociology*, 3(45), (Kasım 1939), s. 318-25.

Brooks, Kelly, "Sexual Identity Construction among Lesbian, Bisexual, and Unlabeled Women", doktora tezi, Rhode Island University, (2006).

Brown, Robert C., "The Action for Alienation of Affections", University of Pennsylvania, *Law Review and American Law Register*, 5 (82), (Mart 1934), s. 472-506.

Browning, James R., Debra Kessler, Elaine Hatfield ve Patricia Choo, "Power, Gender, and Sexual Behavior", *Journal of Sex Research*, 4 (36), (Kasım 1999), s. 342-47.

Brozyna, Martha A., *Gender and Sexuality in the Middle Ages: A Medieval Source Documents Reader*, Jefferson, McFarland, NC, (2005).

Buchbinder, Howard, *Who's on Top? The Politics of Heterosexuality*, Garamond, Toronto, (1987).

Bullough, Bonnie, ve Vern Bullough, "Are Transvestites Necessarily Heterosexual?", *Archives of Sexual Behavior*, 1 (26), (1997), s. 1-12.

Bullough, Vern, "Homosexuality and the Secret Sin in Nineteenth Century America", *Journal of the History of Medicine*, 28 (1973), s. 143-54.

Bullough, Vern L., *Science in the Bedroom: A History of Sex Research*, BasicBooks, New York, (1994).

Bullough, Vern L., "Sex and the Medical Model", *Journal of Sex Research*, 4 (11), (Kasım 1975), s. 291-303.

Bunch, Charlotte, *Passionate Politics: Essays, 1968-1986: Feminist Theory in Action*, St. Martin's Press, New York, (1987).

Burger, Glen ve Steven F. Kruger, "Queering the Middle Ages", *Medieval Cultures*, (27), Minnesota University Press, Minneapolis, (2001).

Bush, M. L., *What Is Love? Richard Carlile's Philosophy of Sex*, Verso, Londra, (1998).

Buss, David M., *The Evolution of Desire: Strategies of Human Mating*, BasicBooks, New York, (2003), gözden geçirilmiş baskı.

Butler, Jack, "Before Sexual Difference: The Art and Science of Genital Embryogenesis", *Leonardo*, 3 (26), (1993), s. 193-200.

Butler, Judith, "*Bodies That Matter: On the Discursive Limits of 'Sex'*", Routledge, Oxford, (1993) [*Bela Bedenler*, çev. Cüneyt Çakırlar ve Zeynep Talay, Pinhan Yayıncılık, İstanbul, 2014].

Butler, Judith, *Undoing Gender*, Routledge, New York, (2004).

Cacchione, Thea, "Heterosexuality and 'the Labour of Love': A Contribution to Recent Debates on Female Sexual Dysfunction", *Sexualities*, 3 (10), (Temmuz 2007), s. 299-320.

Call, Vaughn, Susan Sprecher, ve Pepper Schwartz, "The Incidence and Frequency of Marital Sex in a National Sample", *Journal of Marriage and Family*, 3(57), (Ağustos 1995), s. 639-52.

Campbell, Colin, *The Romantic Ethic and the Spirit of Modern Consumerism*, B. Blackwell, Oxford, (1987).

Cantarella, Eva, *Bisexuality in the Ancient World*, Yale University Press, New Haven, (1992).

Caplan, Patricia, *The Cultural Construction of Sexuality*, Tavistock, Londra, (1987).

Carter, Julian B., *The Heart of Whiteness: Normal Sexuality and Race in America 1880-1940*, Duke University Press, Durham, (2007).

Carver, Priscilla R., David G. Perry, ve Susan K. Egan, "Children Who Question Their Heterosexuality", *Developmental Psychology*, 1 (40), (Ocak 2004), s. 43-53.

Case, Mary Anne C., "Disaggregating Gender from Sex and Sexual Orientation: The Effeminate Man in the Law and Feminist Jurisprudence", *Yale Law Journal*, 1 (105), (Ekim 1995), s. 1-105.

Case, Sue Ellen, Philip Brett ve Susan Leigh Foster, *Cruising the Performative: Interventions into the Representation of Ethnicity, Nationality, and Sexuality*, Unnatural Acts Dizisi, Indiana University Press, Bloomington, (1995).

Cate, Rodney M. ve James E. Koval, "Heterosexual Relationship Development: Is It Really a Sequential Process?", *Adolescence*, 18, (Güz 1983), s. 507-14.

Cavender, Anthony ve Steve Crowder, "White-Livered Widders and Bad-Blooded Men: Folk Illness and Sexual Disorder in Southern Appalachia", *Journal of the History of Sexuality*, 4(11), (Ekim 2002), s. 637-49.

Chambers, Wendy C., "Oral Sex: Varied Behaviors and Perceptions in a College Population", *Journal of Sex Research*, 1 (44), (Şubat 2007), s. 28-42.

Chauncey, George, "From Sexual Inversion to Homosexuality: Medicine and the Changing Conceptualization of Female Deviance", *Salmagundi*, 56-59, (Güz-Kış 1983), s. 114-46.

Chauncey, George, *Gay New York: Gender, Urban Culture, and the Makings of the Gay Male World*, 1890-1940, BasicBooks, New York, (1994).

Chodorow, Nancy, *Femininities, Masculinities, Sexualities: Freud and Beyond*, Kentucky University Press, Lexington, (1994).

Clausen, Jan, *Apples & Oranges: My Journey through Sexual Identity*, Houghton Mifflin, Boston, (1999).

Cody, Lisa Forman, *Birthing the Nation: Sex, Science, and the Conception of Eighteenth-Century Britons*, Oxford University Press, Oxford, (2005).

Cohen, Ed.,"The Double Lives of Man: Narration and Identification in the Late Nineteenth-Century Representation of Ec-Centric Masculinities", *Victorian Studies*, 3(36), (Bahar 1993), s. 353-76.

Colapinto, John, *As Nature Made Him: The Boy Who Was Raised as a Girl*, Harper Collins, New York, (2000), [*Doğanın Yarattığı Gibi*, çev. Zerrin Koltukçuoğlu, Aykırı Yayınları, İstanbul, 2002].

Coleman, Eli, "Bisexual Women in Marriages", *Journal of Homosexuality*, 1/2 (11), (Bahar 1985), s. 87-99.

Coleman, Eli, Louis Gooren, ve Michael Ross, "Theories of Gender Transpositions: A Critique and Suggestions for Further Research", *Journal of Sex Research*, 4 (26), (Kasım 1989), s. 525-38.

Coleman, Emily M., Peter W. Hoon, ve Emily F. Hoon, "Arousability and Sexual Satisfaction in Lesbian and Heterosexual Women", *Journal of Sex Research*, 1 (19), (Şubat 1983), s. 58-73.

Collier, Richard, *Masculinities, Crime and Criminology: Men, Heterosexuality and the Criminal(ised) Other*, Sage Publications, Thousand Oaks, (1998).

Collins, Marcus, *Modern Love: Personal Relationships in Twentieth-Century Britain*, Delaware University Press, Newark, (2006).

Cook, Hera, *The Long Sexual Revolution: English Women, Sex, and Contraception*, 1800-1975, Oxford University Press, New York, (2004).

Coontz, Stephanie, *Marriage, a History: From Obedience to Intimacy, or How Love Conquered Marriage*, Viking Penguin, New York, (2006).

Cornell, Drucilla, "The Shadow of Heterosexuality", *Hypatia*, 1(22), (Kış 2007), s. 229-42.

Cossman, Brenda, *Sexual Citizens: The Legal and Cultural Regulation of Sex and Belonging*, Stanford, Stanford University Press, Stanford, (2007).

Costello, John, *Love, Sex, and War: Changing Values, 1939-45*, Collins, Londra, (1985).

Cott, Nancy F., "Passionlessness: An Interpretation of Victorian Sexual Ideology", *Signs*, 2(4), (Kış 1978), s. 219-36.

Cotton, John, *A Meet Help*, B. Green & J. Allen, Boston, (1699).

Coward, Rosalind, *Patriarchal Precedents: Sexuality and Social Relations*, Routledge & Kegan Paul, Londra, (1983).

Curtis, Bruce ve Alan Hunt, "The Fellatio 'Epidemic': Age Relations and Access to the Erotic Arts", *Sexualities*, 1 (10), (Şubat 2007), s. 5-28.

Darby, Robert, "The Masturbation Taboo and the Rise of Routine Male Circumcision: A Review of Historiography", *Journal of Social History*, 3 (36), (2003), s. 737-57.

Darwin, Charles, *On the Origin of Species by Means of Natural Selection, or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*, Grant Richards, Londra, (1902) [*Türlerin Kökeni*, çev. Bahar Kılıç, Alfa Yayınları, İstanbul, 2017].

Davidson, Arnold Ira, *The Emergence of Sexuality: Historical Epistemology and the Formation of Concepts*, Harvard University Press, Cambridge, (2001).

Davidson, Roger ve Lesley A. Hall, *Sex, Sin and Suffering: Venereal Disease and European Society Since 1870*, Routledge, Londra ve New York, (2001).

Davis, Katharine Bement, *Factors in the Sex Life of Twenty-Two Hundred Women*, Harper & Brothers, New York, (1929).

Dean, Carolyn J., *Sexuality and Modern Western Culture (Twayne's Studies in Intellectual and Cultural History)*, Twayne Publishers,New York, (1996).

De Cecco, John P., "Homosexuality's Brief Recovery: From Sickness to Health and Back Again", *Journal of Sex Research*, 1 (23), (Şubat 1987), s. 106-14.

De Cecco, John P ve David Allen Parker, "The Biology of Homosexuality: Sexual Orientation or Sexual Preference?", *Journal of Homosexuality*, 1/2 (28), (Haziran 1995), s. 1-28.

Degler, Carl, "What Ought To Be and What Was: Women's Sexuality in the Nineteenth Century", *American Historical Review*, 79, (1974), s. 1480-90.

DeLora, Joann S. ve Jack R. DeLora, *Intimate Life Styles: Marriage and Its Alternatives*, Goodyear Publishing Co., Pacific Palisades, (1972).

D'Emilio, John ve Estelle Freedman, *Intimate Matters: A History of Sexuality in America*, Harper & Row, New York, (1988).

Demos, John ve Virginia Demos, "Adolescence in Historical Perspective", *Journal of Marriage and Family*, 4 (31), (Kasım 1969), s. 632-38.

de Rooij, Susanne R., vd., "Sexual Orientation and Gender Identity After Prenatal Exposure to the Dutch Famine", *Archives of Sexual Behavior*, 38, (2009), s. 411-16.

Deutsch, Helen, *The Psychology of Women*, Gruene ve Stratton, New York, (1944).

Devor, Holly, "Sexual Orientation Identities, Attractions, and Practices of Female-to-Male Transsexuals", *Journal of Sex Research*, 4 (30), (Kasım 1993), s. 303-15.

Diamant, Louis, ve Richard D. McAnulty (der.), *The Psychology of Sexual Orientation, Behavior, and Identity: A Handbook*, Greenwood Press, Westport, (1995).

Diamond, Jared M., *Why Is Sex Fun? The Evolution of Human Sexuality*, HarperCollins, New York, (1997).

Diamond, Lisa M., "Emerging Perspectives on Distinctions Between Romantic Love and Sexual Desire", *Current Directions in Psychological Science*, 3 (13), (2004), s. 116-19.

Diamond, Lisa, *Sexual Fluidity: Understanding Women's Love and Desire*, Harvard University Press, Cambridge, (2008).

Diamond, Lisa, "What Does Sexual Orientation Orient? A Biobehavioral Model Distinguishing Romantic Love and Sexual Desire", *Psychological Review*, 1 (110), (2003), s. 173-92.

Diamond, Milton, "A Critical Evaluation of the Ontogeny of Human Sexual Behavior" *Quarterly Review of Biology*, 2 (40), (Haziran 1965), s. 147-75.

Diamond, Milton, "Sexual Identity and Sexual Orientation in Children with Traumatized or Ambiguous Genitalia", *Journal of Sex Research*, 2 (34), (1997), s. 199-211.

Doan, Laura L., *Fashioning Sapphism: The Origins of a Modern English Lesbian Culture Between Men - Between Women*, Columbia University Press, New York, (2001).

Doll, Lynda S. vd., "The Blood Donor Study Group Homosexually and Nonhomosexually Identified Men Who Have Sex with Men: A Behavioral Comparison", *Journal of Sex Research*, 1 (29), (Şubat 1992), s. 1-14.

Douglas, Carol Anne, *Love and Politics: Radical Feminist and Lesbian Theories*, Ism Press, San Francisco, (1990).

Dowbiggin, Ian, "Inheriting Madness: Professionalization and Psychiatric Knowledge in Nineteenth Century France", *Medicine and Society*, California University Press, 4, Berkeley, (1991).

Dowd, James J. ve Nicole R. Pallotta, "The End of Romance: The Demystification of Love in the Postmodern Age", *Sociological Perspectives*, 4 (43), (Kış 2000), s. 549-80.

Drage, Geoffrey, *The Criminal Code of the German Empire*, Chapman and Hall, Londra, (1885).

Drescher, Jack, ve Kenneth J. Zucker, *Ex-Gay Research: Analyzing the Spitzer Study and Its Relation to Science, Religion, Politics, and Culture*, Harrington Park Press, New York, (2006).

Druckerman, Pamela, *Lust in Translation: The Rules of Infidelity from Tokyo to Tennessee*, Penguin Press, New York, (2007).

Dubé, Eric M., "The Role of Sexual Behavior in the Identification Process of Gay and Bisexual Males", *Journal of Sex Research*, 2(37), (Mayıs 2000), s. 123-32.

Dubinsky, Karen, *Improper Advances: Rape and Heterosexual Conflict in Ontario, 1880-1929, Chicago Series on Sexuality, History, and Society*, Chicago, Chicago University Press, (1993).

Duggan, Lisa, "From Instincts to Politics: Writing the History of Sexuality in the U.S", *Journal of Sex Research*, 1 (27), (Şubat 1990), s. 95-109.

Dyhouse, Carol, *Feminism and the Family in England, 1880-1939*, Basil Blackwell, Oxford, (1989).

Earle, John R. ve Philip J. Perricone, "Premarital Sexuality: A Ten-Year Study of Attitudes and Behavior on a Small University Campus", *Journal of Sex Research*, 3 (22), (Ağustos 1986), s. 304-10.

Echols, Alice, *Daring to Be Bad: Radical Feminism in America, 1967-1975*, University of Minnesota Press, Minneapolis, (1989).

Edwards, Jonathan, *Some Thoughts Concerning the Present Revival of Religion*, Boston, (1742).

Ehrenreich, Barbara, *Re-Making Love: The Feminization of Sex*, Anchor Press/Doubleday, Garden City, (1986).

Ellis, Havelock, *Analysis of the Sexual Impulse, Love and Pain, the Sexual Impulse in Women*, Cilt III, Studies in the Psychology of Sex, F. A. Davis Company, Philadelphia, (1903).

Ellis, Havelock, *The Evolution of Modesty, the Phenomena of Sexual Periodicity, Auto-Erotism*, 3. baskı, cilt I, Studies in the Psychology of Sex, F. A. Davis Company, Philadelphia, (1920).

Ellis, Havelock, *Little Essays of Love and Virtue*, George H. Doran, New York, (1922).

Ellis, Havelock, "The Psychic State in Pregnancy", (1906), *Erotic Symbolism, the Mechanism of Detumescence, the Psychic State in Pregnancy*, cilt V, Studies in the Psychology of Sex, (der.) Havelock Ellis, F. A. Davis Company, Philadelphia, (1912).

Ellis, Henry, *Sex in Relation to Society*, cilt VI, Studies in the Psychology of Sex, F. A. Davis Company, Philadelphia, (1910).

Ellis, Lee, vd. "Eye Color, Hair Color, Blood Type, and the Rhesus Factor: Exploring Possible Genetic Links to Sexual Orientation", *Archives of Sexual Behavior*, 37, (2008), s. 145-49.

Ellmann, Richard, *Oscar Wilde*, Knopf, New York, (1988).

Epstein, Debbie ve Deborah Lynn Steinberg, "All Het Up! Rescuing Heterosexuality on the 'Oprah Winfrey Show'", *Feminist Review*, 54, (Güz 1996), s. 88-115.

Epstein, Debbie, Richard Johnson, Deborah Lynn Steinberg ve Cinselliğin Siyaseti Grubu, *Border Patrols: Policing the Boundaries of Heterosexuality*, Cassell, Londra, (1997).

Epstein, Julia ve Kristina Straub, *Body Guards: The Cultural Politics of Gender Ambiguity*, Routledge, New York, (1991).

Escoffier, Jeffrey, "Gay-for-Pay: Straight Men and the Making of Gay Pornography", *Qualitative Sociology*, 4(26), (Kış 2003), s. 531-55.

Estep, Rhoda E., Martha R. Burt ve Herman J. Milligan, "The Socialization of Sexual Identity", *Journal of Marriage and Family*, 1 (39), (Şubat 1977), s. 99-112.

Etorre, Betsy, "Compulsory Heterosexuality and Psych/Atrophy: Some Thoughts on Lesbian Feminist Theory", *Women's Studies International Forum*, 5 (8), (1985), s. 421-28.

Eustace, Nicole, "'The Cornerstone of a Copious Work': Love and Power in Eighteenth-century Courtship" *Journal of Social History*, 3 (34), (Bahar 2001), s. 517-46.

Faderman, Lillian, *Surpassing the Love of Men: Romantic Friendship and Love Between Women, from the Renaissance to the Present*, Morrow, New York, (1981).

Falomir-Pichastor, Juan M. ve Gabriel Mugny, " 'I'm not gay. I'm a real man!': Heterosexual Men's Gender Self-Esteem and Sexual Prejudice", *Personality and Social Psychology Bulletin*, 9 (35), (2009) s. 1233-43.

Farnham, Marynia ve Ferdinand Lundberg, *Modern Woman: The Lost Sex*, Harper & Brothers, New York, (1947).

Farrar, Eliza W. [A Lady adıyla yazıyor], *The Young Lady's Friend: A Manual of Practical Advice and Instruction to Young Females on Entering upon the Duties of Life after Quitting School*, John W. Parker, Londra, (1837).

Farvid, Panteá ve Virginia Braun, "'Most of Us Guys Are Raring to Go Anytime, Anyplace, Anywhere': Male and Female Sexuality in Cleo and Cosmo", *Sex Roles*, 5/6 (55), (2006), s. 295-310.

Fass, Paula S., *The Damned and the Beautiful: American Youth in the 1920's*, Oxford University Press, New York, (1977).

Fausto-Sterling, Anne, vd. "Genetics and Male Sexual Orientation", *Science*, 5126 (261), (Eylül 3, 1993), s. 1257-59.

Fellman, Anita Clair, ve Michael Fellman, "The Rule of Moderation in Late Nineteenth-Century American Sexual Ideology", *Journal of Sex Research*, 3 (17), (1981), s. 238-55.

Filene, Peter G., *Him/Her/Self: Gender Identities in Modern America*, 3. baskı, Johns Hopkins University Press, Baltimore, (1998).

Finger, Frank W., "Changes in Sex Practices and Beliefs of Male College Students Over 30 Years", *Journal of Sex Research*, 4 (11), (Kasım 1975), s. 304-17.

Fisher, Helen E., *Why We Love: The Nature and Chemistry of Romantic Love*, Henry Holt and Company, (2004).

Fisher, Kate, *Birth Control, Sex and Marriage in Britain, 1918-1960*, Oxford University Press, Oxford, (2006).

Flood, Michael, "Men, Sex, and Homosociality", *Men & Masculinities*, 3 (10), (Nisan 2008), s. 339-59.

Forgas, Joseph P. ve Barbara Dobosz, "Dimensions of Romantic Involvement: Towards a Taxonomy of Heterosexual Relationships", *Social Psychology Quarterly*, 3 (43), (Eylül 1980), s. 290-300.

Foster, Thomas A., *Long Before Stonewall: Histories of Same-Sex Sexuality in Early America*, New York University Press, New York, (2007).

Foucault, Michel, *The History of Sexuality*, Pantheon Books, New York, (1978), [*Cinselliğin Tarihi*, çev. Hülya Uğur Tanrıöver, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2016].

Fout, John C. ve Maura Shaw Tantillo, *American Sexual Politics: Sex, Gender, and Race since the Civil War*, Chicago University Press, Chicago, (1993).

Fox, Ronald C., *Current Research on Bisexuality*, Harrington Park Press, Binghamton, NY, (2004).

France, David, "The Science of Gaydar - New Research on Everything from Voice Pitch to Hair Whorl", New York, (17 Haziran 2007).

Francoeur, Robert T., Patricia Barthalow Kock ve David L., *Weis, Sexuality in America: Understanding Our Sexual Values and Behavior*, Continuum, New York, (1998).

Freedman, Estelle B., "The Prison Lesbian: Race, Class, and the Construction of the Aggressive Female Homosexual, 1915-1965", *Feminist Studies*, 2 (22), (Yaz 1996), s. 397-423.

Freedman, Estelle B., "Sexuality in Nineteenth-century America: Behavior, Ideology, and Politics", *Reviews in American History*, 4 (10), (Aralık 1982), s. 196-215.

Freedman, Estelle B., " 'Uncontrolled Desires': The Response to the Sexual Psychopath, 1920-1960", *Journal of American History*, 1 (74), (Haziran 1987), s. 83-106.

Freud, Sigmund, *A Case of Hysteria, Three Essays on Sexuality and Other Works*, cilt VII, The Standard Edition of the Complete Works of Sigmund Freud, çev. James Strachey, (der.) James Strachey, Hogarth Press, Londra, (1954), [*Bir Histeri Vakası Analizi*, çev. Füsun Dikmen, Tutku Yayınevi, Ankara, 2018].

Friedan, Betty, *The Feminine Mystique*, W. W. Norton, New York, (1997).

Frost, Ginger S., "Promises Broken: Courtship, Class, and Gender in Victorian England", *Victorian Literature and Culture Series*, der. Karen Chase, Jerome J. McGann ve Herbert Tucker, Virginia University Press, Charlottesville, (1995).

Froyum, Carissa M., " 'At Least I'm Not Gay': Heterosexual Identity Making among Poor Black Teens", *Sexualities*, 5 (10), (Aralık 2007), s. 603-22.

Frye, Marilyn, "Lesbian 'Sex'", *Feminist Philosophies*, (der.) Janet Kourany, James Sterba ve Rosemarie Tong, 2. baskı, Prentice Hall, New York, (1999), s. 72-77.

Gallup, Gordon G., ve S. D. Suarez, "Homosexuality as a By-Product of Selection for Optimal Heterosexual Strategies", *Perspectives in Biology and Medicine*, 2 (26), (Kış 1983), s. 315-22.

Gardella, Peter, *Innocent Ecstasy: How Christianity Gave America an Ethic of Sexual Pleasure*, Oxford University Press, New York, (1985).

Garton, Stephen, *Histories of Sexuality*, Routledge, New York, (2004).

Gartrell, Nanette, ve Henny Bos, "US National Longitudinal Lesbian Family Study: Psychological Adjustment of 17-Year-Old Adolescents", *Pediatrics*, çevrimiçi basım, 7 Haziran 2010. DOI: 10.1542/peds.2009-3153, erişim tarihi: 10 Haziran, 2010.

Gay, Peter, "Education of the Senses", cilt 1, *The Bourgeois Experience: Victoria to Freud*, Oxford University Press, New York, (1984).

Gay, Peter, "The Tender Passion", cilt 2, *The Bourgeois Experience: Victoria to Freud*, Oxford University Press, New York, (1986).

Geddes, Patrick ve J. Arthur Thomson, *The Evolution of Sex*, W. Scott, Londra, (1889).

Gerhard, Jane, "Revisiting 'The Myth of the Vaginal Orgasm': The Female Orgasm in American Sexual Thought and Second Wave Feminism", Women and Health sayısı, *Feminist Studies*, 2 (26), (Yaz 2000), s. 449-76.

Giddens, Anthony, *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*, Stanford, CA: Stanford University Press, (1992), [*Mahremiyetin Dönüşümü*, çev. İdris Şahin, Ayrıntı Yayınları, Ankara, 2014].

Gilbert, Margaret, "Modeling Collective Belief", *Synthese*, 1 (73), (1987), s. 185-204.

Gilbert, Margaret, *On Social Facts*, Routledge, Londra, (1989).

Gillis, John R., *A World of Their Own Making: Myth, Ritual, and the Quest for Family Values*, Basic Books, New York, (1996).

Gillis, John R., "Youth and History: Tradition and Change in European Age Relations, 1770 - Present", *Studies in Social Discontinuity*, Academic Press, New York, (1974).

Gillis, Jonathan, "Bad Habits and Pernicious Results: Thumb Sucking and the Discipline of Late-Nineteenth-Century Pediatrics", *Medical History*, 40, (1996), s. 55-73.

Gillmore, M. R., "Comparison of Daily and Retrospective Reports of Vaginal Sex in Heterosexual Men and Women", *Journal of Sex Research*, 4 (47), (2009).

Gilman, Sander L., *The Case of Sigmund Freud: Medicine and Identity at the Fin De Siècle*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, (1993).

Gilman, Sander L., *Difference and Pathology: Stereotypes of Sexuality, Race, and Madness*, Ithaca, Cornell University Press, New York, (1985).

Gladue, Brian A., "The Biopsychology of Sexual Orientation", *Current Directions in Psychological Science*, 5 (3), (Ekim 1994), s. 150-54.

Glenn, Norval D. ve Charles N. Weaver, "Attitudes Toward Premarital, Extramarital, and Homosexual Relations in the U.S. in the 1970s", *Journal of Sex Research*, 2 (15), (Mayıs 1979), s. 108-18.

Goldberg, Richard L., "Heterosexual Panic", *American Journal of Psychoanalysis*, 2 (44), (Yaz 1984), s. 209-11.

Goodwin, Paula vd., "Who Marries and When? Age at First Marriage in the United States, 2002", NCHS veri özeti, 19, National Center for Health Statistics, Hyattsville, MD, (2009).

Gooren, Louis J. G., "Biomedical Concepts of Homosexuality: Folk Belief in a White Coat", *Journal of Homosexuality*, 3/4 (28), (Haziran 1995), s. 237-46.

Green, Katherine S., "The Heroine's Blazon and Hardwicke's Marriage Act: Commodification for a Novel Market", *Tulsa Studies in Women's Literature*, 2 (9), (Güz 1990), s. 273-90.

Greenberg, David F., *The Construction of Homosexuality*, Chicago University Press, Chicago, (1988).

Greenspan, Ralph J. ve Jean-Francois Ferveur, "Courtship in Drosophila", *Annual Review of Genetics*, 34, (2000), s. 205-32.

Grello, Catherine M., Deborah P. Welsh ve Melinda S. Harper, "No Strings Attached: The Nature of Casual Sex in College Students", *Journal of Sex Research*, 3 (43), (2006), s. 255-67

Gross, Alan E., "The Male Role and Heterosexual Behavior", *Journal of Social Issues*, 1 (34), (Kış 1978), s. 87-107.

Haag, Pamela S., "In Search of 'The Real Thing': Ideologies of Love, Modern Romance, and Women's Sexual Subjectivity in the United States, 1920-40", *Journal of the History of Sexuality*, 4 (2), (Nisan 1992), s. 547-77.

Hacking, Ian, "How 'Natural' Are 'Kinds' of Sexual Orientation?", *Law and Philosophy*, 1 (21), (Ocak 2002), s. 95-107.

Haley, Bruce, *The Healthy Body and Victorian Culture*, Harvard University Press, Cambridge, MA, (1978).

Hall, Amy Laura, *Conceiving Parenthood: American Protestantism and the Spirit of Reproduction*, W. B. Eerdmans, Grand Rapids, (2008).

Hall, Donald E. ve Maria T. Pramaggiore (der.), *RePresenting Bisexualities: Subjects and Cultures of Fluid Desire*, New York University Press, New York, (1996).

Hall, G. Stanley, *Adolescence: Its Psychology and Its Relations to Physiology, Anthropology, Sociology, Sex, Crime, Religion, and Education*, cilt 2, Appleton, New York, (1904).

Hall, Lesley A., *Hidden Anxieties: Male Sexuality, 1900-1950*, Family Life dizisi, Polity Press, Oxford, BK, (1991).

Hall, Lesley A., *Outspoken Women: An Anthology of Women's Writing on Sex, 1870-1969*, Routledge, Londra, (2005).

Hall, Lesley A., "Sex, Gender and Social Change in Britain since 1880", *European Culture and Society Series*, Macmillan, Basingstoke, BK, (2000).

Hall, Lynn S., "Dermatoglyphic Analysis of Total Finger Ridge Count in Female Monozygotic Twins Discordant for Sexual Orientation", *Journal of Sex Research*, 4 (37), (Kasım 2000), s. 315-20.

Halley, Janet E., "The Construction of Heterosexuality", *Fear of a Queer Planet: Queer Politics and Social Theory*, (der.) Michael Warner, Minnesota University Press, Minneapolis, (1993).

Halley, Janet E., "Reasoning about Sodomy: Act and Identity in and after Bowers v. Hardwick", *Virginia Law Review*, 7 (79), (Ekim 1993): 1721-80.

Halley, Janet E., "Sexual Orientation and the Politics of Biology: A Critique of the Argument from Immutability", *Stanford Law Review*, 3 (46), (Şubat 1994), s. 503-68.

Halperin, David M., "Is There a History of Sexuality?", *History and Theory*, 3 (28), (Ekim 1989), s. 257-74.

Halperin, David M., John J. Winkler ve Froma I. Zeitlin, *Before Sexuality: The Construction of Erotic Experience in the Ancient Greek World*, Princeton University Press, Princeton, NJ, (1990).

Hamer, Dean H., *The Science of Desire: The Search for the Gay Gene and the Biology of Behavior*, Simon & Schuster, New York, (1994).

Hamilton, Cicely, *Marriage as a Trade*, Moffat, Yard and Company, New York, (1909).

Hanchett, Henry G., *Sexual Health*, 2. baskı, Böricke & Tafel, New York, (1889).

Hanigan, James, *Heterosexuality: The Test Case for Christian Sexual Ethics*, Paulist, New York, (1988).

Hanscombe, Gillian, Diana Chapman ve Martin Humphries, *Heterosexuality*, GMP, Londra, (1987).

Harding, Jennifer, *Sex Acts: Practices of Femininity and Masculinity*, SAGE Publications, Londra, (1998).

Harth, Erica, "The Virtue of Love: Lord Hardwicke's Marriage Act", *Cultural Critique*, 9, (Bahar 1988), s. 123-54.

Hartmann, Uwe, "Sigmund Freud and His Impact on Our Understanding of Male Sexual Dysfunction", *Journal of Sex Medicine*, 8 (6), (Ağustos 2009), s. 2332-39.

Hatfield, Elaine, ve Richard L. Rapsen, *Love and Sex: Cross-Cultural Perspective*, Allyn and Bacon, Boston, (1996).

Haumann, Gunter, "Homosexuality, Biology, and Ideology", *Journal of Homosexuality*, 1 (28), (1995) s. 57-77.

Haynes, James D., "A Critique of the Possibility of Genetic Inheritance of Homosexual Orientation", *Journal of Homosexuality*, 1/2 (28), (Haziran 1995), s. 91-114.

Heidenry, John, *What Wild Ecstasy: The Rise and Fall of the Sexual Revolution*, Simon & Schuster, New York, (1997).

Hekma, Gert, " 'A Female Soul in a Male Body': Sexual Inversion as Gender Inversion in Nineteenth-century Sexology", *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History*, (der.) Gilbert Herdt, Zone Books, New York, (1994).

Hekma, Gert, *Homosexualiteit, een Medische Reputatie: De Uitdoktering van de Homosexueel in Negentiende-Eeuws*, SUA, Hollanda, (1987).

Heller, Thomas C. ve Christine Brook-Rose, *Reconstructing Individualism: Autonomy, Individuality, and the Self in Western Thought*, Stanford University Press, Stanford, CA, (1986).

Hendrick, Harry, *Images of Youth: Age, Class, and the Male Youth Problem*, 1880-1920, Clarendon Press, Oxford, BK, (1990).

Herdt, Gilbert H., *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History*, Zone Books, New York, (1994).

Henig, Robin Marantz, *Pandora's Baby: How the First Test Tube Babies Sparked the Reproductive Revolution*, Houghton Mifflin, Boston, (2004).

Herrn, Rainer, "On the History of Biological Theories of Homosexuality", *Journal of Homosexuality*, 1-2 (28), (Haziran 1995), s. 31-56.

Herzer, Manfred, "Kertbeny and the Nameless Love", *Journal of Homosexuality*, 1 (12), (1985), s. 1-25.

Herzer, Manfred ve Jean-Claude Feray, "Homosexual Studies and Politics in the Nineteenth Century: Karl Maria Kertbeny", çev. Glen Peppel, *Journal of Homosexuality*, 1 (19), (1990), s. 23-47.

Hill, Bridget, *Women Alone: Spinsters in England, 1660-1850*, Yale University Press, New Haven, CT, (2001).

Hill, Darryl B., "'Feminine' Heterosexual Men: Subverting Heteropatriarchal Sexual Scripts?", *Journal of Men's Studies*, 2 (14), (Bahar 2006), s. 145-59.

Hitchcock, Tim, "English Sexualities, 1700-1800", *Social History in Perspective Series*, St. Martin's Press, New York, (1997).

Harvey, Karen, "Reading Sex in the Eighteenth Century: Bodies and Gender in English Erotic Culture", *Journal of the History of Sexuality*, 1 (15), (Ocak 2006), s. 139-43.

Hitchcock, Tim, "Redefining Sex in Eighteenth-century England", *History Workshop Journal*, 41, (Bahar 1996), s. 72-90.

Hite, Shere, *The Shere Hite Reader: New and Selected Writings on Sex, Globalization, and Private Life*, Seven Stories Press, New York, (2006).

Hockey, Jennifer Lorna, *Mundane Heterosexualities: From Theory to Practices*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, (2007).

Holland, Janet ve Lisa Adkins, *Sex, Sensibility and the Gendered Body*, Macmillan, Londra, (1996).

Hollick, Frederick, *The Marriage Guide or Natural History of Generations*, New York, (1885).

Holmberg, Diane ve Karen L. Blair, "Sexual Desire, Communication, Satisfaction, and Preferences of Men and Women in Same-Sex Versus Mixed-Sex Relationships", *Journal of Sex Research*, 1 (46), (2009), s. 57-66.

Holtzman, Ellen, "The Pursuit of Married Love: Women's Attitudes Towards Sexuality and Marriage in Great Britain, 1918-1939", *Journal of Social History*, 16, (1982), s. 39-52.

Huet, Pierre-Daniel, *The History of Romances: An Enquiry into their Original; Instructions for Composing them; an Account of the most Eminent Authors; with Characters, and Curious Observations upon the Best Performances of that Kind*, çev. Stephen Lewis, J. Hooke ve T. Caldecott, Londra, (1715).

Hughes, Charles, "Erotopathia - Morbid Eroticism", *Alienist and Neurologist*, 4 (14), (Ekim 1893), s. 531-78.

Hunt, Lynn, *The Invention of Pornography: Obscenity and the Origins of Modernity, 1500-1800*, Zone Books, New York, (1993).

Hurlbert, David Farley, "Female Sexuality: A Comparative Study Between Women in Homosexual and Heterosexual Relationships", *Journal of Sex and Marital Therapy*, 4 (19), (Kış 1993), s. 315-27.

Hutchinson, Sir Jonathan, "On Circumcision as a Preventative of Masturbation", *Archives of Surgery*, 7 (2), (Ocak 1891), s. 267-69.

Ingraham, Chrys, "The Heterosexual Imaginary: Feminist Sociology and Theories of Gender", *Sociological Theory*, 2 (12), (Temmuz 1994), s. 203-19.

Ingraham, Chrys, *Thinking Straight: The Promise, the Power and Paradox of Heterosexuality*, Routledge, New York, (2005).

Ingraham, Chrys, *White Weddings: Romancing Heterosexuality in Popular Culture*, Routledge, New York, (1999).

Irvine, Janice M., *Disorders of Desire: Sex and Gender in Modern American Sexology, Health, Society, and Policy*, Temple University Press, Philadelphia, (1990).

Ittmann, Karl, "Family Limitation and Family Economy in Bradford, West Yorkshire, 1851-1881", *Journal of Social History*, 3 (25), (Bahar 1992), s. 547-73.

Ivory, Yvonne, "The Urning and His Own: Individualism and the Fin-de-Siecle Invert", *German Studies Review*, 2 (26), (Mayıs 2003), s. 333-52.

Jackson, Stevi, *Heterosexuality in Question*, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, (1999).

Jackson, Stevi, "Ordinary Sex", *Sexualities*, 1/2 (11), (Şubat 2008), s. 33-37.

Jackson, Stevi, "Sexuality, Heterosexuality, and Gender Hierarchy: Getting Our Priorities Straight", *Thinking Straight: The Power, the Promise, and the Paradox of Heterosexuality*, (der.) Chrys Ingraham, 26, Routledge, New York, (2005).

Jackson, Stevi ve Sue Scott (der.), *Feminism and Sexuality: A Reader. Gender and Culture*, Columbia University Press, New York, (1996).

Jacobson, Matthew Frye, *Whiteness of Another Color: European Immigrants and the Alchemy of Race*, Harvard University Press, Cambridge, MA, (1998).

Jaeger, C. Stephen, "Ennobling Love: In Search of a Lost Sensibility", *The Middle Ages Series*, Pennsylvania University Press, Philadelphia, (1999).

James, William H., "Biological and Psychosocial Determinants of Male and Female Human Sexual Orientation", *Journal of Biosocial Science*, 37, (2005), s. 555-67.

Jedlicka, Davor ve Ira E. Robinson, "Fear of Venereal Disease and Other Perceived Restraints on the Occurrence of Premarital Coitus", *Journal of Sex Research*, 3 (23), (1987), s. 391-96.

Joffe, Carole, *The Regulation of Sexuality: Experiences of Family Planning Workers, Health, Society, and Policy*, Temple University Press, Philadelphia, (1986).

Johnson, Paul, *Love, Heterosexuality, and Society*, Advances in Sociology, 16, Routledge, Londra, (2005).

Joyce, Kathryn, *Quiverfull: Inside the Christian Patriarchy Movement*, Beacon Press, Boston, (2009).

Kaestle, Christine E. ve Carolyn T. Halpern, "What's Love Got to Do with It? Sexual Behaviors of Opposite-Sex Couples through Emerging Adulthood", *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 3 (39), (Eylül 2007), s. 134-40.

Kafer, Alison, "Compulsory Bodies: Reflections on Heterosexuality and Ablebodiedness", *Journal of Women's History*, 3 (15), (Güz 2003), s. 77-89.

Karras, Ruth Mazo, *Common Women: Prostitution and Sexuality in Medieval England, Studies in the History of Sexuality*, Oxford University Press, Boston, (1996).

Karras, Ruth Mazo, *From Boys to Men: Formations of Masculinity in Late Medieval Europe*, The Middle Ages Series, Pennsylvania University Press, Philadelphia, (2003).

Karras, Ruth Mazo, *Sexuality in Medieval Europe: Doing Unto Others*, Routledge, New York, (2005).

Karras, Ruth Mazo, Joel Kaye ve E. Ann Matter, *Law and the Illicit in Medieval Europe*, The Middle Ages Series, Pennsylvania University Press, Philadelphia, (2008).

Katz, Jonathan, *The Invention of Heterosexuality*, Chicago University Press, Chicago, (2007).

Kett, Joseph F., *Rites of Passage: Adolescence in America, 1790 to the Present*, Basic Books, New York, (1977).

Kiernan, James, "Responsibility in Sexual Perversion", *Chicago Medical Recorder*, 3, (Mayıs 1892), s. 185-210.

Kimmel, Michael S., *The Sexual Self: The Construction of Sexual Scripts*, Vanderbilt University Press, Nashville, TN, (2007).

King, Richard, *The Party of Eros: Radical Social Thought and the Realm of Freedom*, North Carolina University Press, Chapel Hill, (1972).

Kinnaird, Joan K., "Mary Astell and the Conservative Contribution to English Feminism", *Journal of British Studies*, 1 (19), (Güz 1979), s. 53-75.

Kinsey, Alfred C., Wardell B. Pomeroy ve Clyde E. Martin, *Sexual Behavior in the Human Male*, W. B. Saunders, Philadephia, (1949).

Kinsey, Alfred C. ve Indiana Üniversitesi Cinsiyet Araştırmaları Enstitüsü Çalışanları, *Sexual Behavior in the Human Female*, W. B. Saunders, Philadelphia, (1953).

Kinsman, Gary William, " 'Homosexuality' Historically Reconsidered Challenges Heterosexual Hegemony", *Journal of Historical Sociology*, 2 (4), (Ekim 2006), s. 91-111.

Kitzinger, Celia ve Sue Wilkinson, *Heterosexuality: A Feminism & Psychology Reader*, Sage Publications,Londra, (1993).

Klein, Fred, ve Timothy J. Wolf, *Two Lives to Lead: Bisexuality in Men and Women*, Harrington Park Press, New York, (1985).

Koedt, Anne vd. (der.), *Radical Feminism*, New York, Quadrangle Books, (1973).

Koven, Seth, *Slumming: Sexual and Social Politics in Victorian London*, Princeton University Press, Princeton, NJ, (2004).

Krafft-Ebing, Richard von, *Psychopathia Sexualis*, F. Enke, Stuttgart, Germany, (1890), [*Cinselliğin Psikopatolojisi I-II*, çev. Dr. Emre Kapkın, Payel Yayınları, İstanbul, 2014].

Kunzel, Regina G., *Fallen Women, Problem Girls: Unmarried Mothers and the Professionalization of Benevolence, 1890-1945*, Yale University Press, New Haven, CT, (1993).

Laipson, Peter,"'Kiss without Shame, for She Desires It': Sexual Foreplay in American Marital Advice Literature, 1900-1925", *Journal of Social History*, 3 (29), (Bahar 1996), s. 507-25.

Langland, Elizabeth. "Nobody's Angels: Domestic Ideology and Middle-Class Women in the Victorian Novel", *PMLA*, 2 (107), (Mart 1992), s. 290-304.

Langlands, Rebecca, *Sexual Morality in Ancient Rome*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, (2006).

Lanser, Susan S., *"Singular Politics: The Rise of the British Nation and the Production of the Old Maid", In Singlewomen in the European Past, 1250-1800*, (der.) Judith M. Bennett ve Amy M. Froide, Philadelphia, Pennsylvania University Press, (1999), s. 297-324.

Lantz, Herman R., "Romantic Love in the Pre-Modern Period: A Sociological Commentary", Special issue on the History of Love, *Journal of Social History*, 3 (15), (Bahar 1982), s. 349-70.

Laqueur, Thomas, *Making Sex: Body and Gender from the Greeks to Freud*, Harvard University Press, Cambridge, MA, (1994).

Leites, Edmund, "The Duty to Desire: Love, Friendship, and Sexuality in Some Puritan Theories of Marriage", Special Issue on the History of Love, *Journal of Social History*, 3 (15), (Bahar 1982), s. 383-408.

Leneman, Leah, ve Rosalind Mitchison, "Clandestine Marriage in the Scottish Cities 1660-1780", *Journal of Social History*, 4 (26), (Yaz 1993), s. 845-61.

LeVay, Simon, *The Sexual Brain*, MIT Press, Cambridge, MA, (1993).

Lever, Janet vd., "Behavior Patterns and Sexual Identity of Bisexual Males", *Journal of Sex Research*, 2 (29), (Mayıs 1992), s. 141-67.

Lewin, Miriam, *In the Shadow of the Past: Psychology Portrays the Sexes*, Columbia University Press, New York, (1984).

Lewis, Carolyn Frances, "Coitus Perfectus: The Medicalization of Heterosexuality in the Cold War United States", doktora tezi, California University, Santa Barbara, (2007).

Light, Alison, "'Returning to Manderley': Romance Fiction, Female Sexuality and Class", *Feminist Review*, 16, (Yaz 1984), s. 7-25.

Lochrie, Karma, Peggy McCracken ve James A. Schultz, (der.) "Constructing Medieval Sexuality", *Medieval Cultures*, 11, Minnesota University Press, Minneapolis, (1997).

Lovell, Sue, "'Wanted, a Strong Girl, Able to Milk, and Make Herself Agreeable'", *Australian Feminist Studies*, 56 (23), (Haziran 2008), s. 195-211.

Lowe, Pam, "Contraception and Heterosex: An Intimate Relationship", *Sexualities*, 1 (8), (Şubat 2005), s. 75-92.

Luibhéid, Eithne, ve Lionel Cantú, *Queer Migrations: Sexuality, U.S. Citizenship, and Border Crossings*, Minnesota University Press, Minneapolis, (2005).

Luis, Keridwen N., "Ourlands: Culture, Gender, and Intention in Women's Land Communities in the United States", doktora tezi, Brandeis University, (2009).

Lundblad, Michael Stanley, "The Progressive Animal: Evolutionary Fictions and the Discourse of the American Jungle", doktora tezi, Virginia University, (2007).

Lystra, Karen, *Searching the Heart: Women, Men, and Romantic Love in Nineteenth-Century America*, Oxford University Press, New York, (1989).

Macfarlane, Alan, "Marriage and Love in England: Modes of Reproduction, 1300-1840", B. Blackwell, Oxford, UK, (1986).

MacKinnon, Catharine A., *Women's Lives, Men's Laws*, Harvard University Belknap Press, Cambridge, MA, (2005).

MacMillan, James, *Housewife or Harlot: The Place of Women in French Society, 1870-1940*, St. Martin's Press, New York, (1981).

Mandeville, Bernard, *A Modest Defence of Publick Stews*, 1724 Series, Augustan Reprint Society, Los Angeles, William Andrews Clark Memorial Library, California University, (1973).

Mangan, J. A. ve James Malvin, *Manliness and Morality: Middle-Class Masculinity in Britain and America, 1800-1940*, St. Martin's Press, New York, (1987).

Markle, Gail, "'Can Women Have Sex Like a Man?' Sexual Scripts in Sex and the City", *Sexuality & Culture*, 1 (12), (Kış 2008), s. 45-57.

Marks, Laura V., *Sexual Chemistry: A History of the Contraceptive Pill*, Yale University Press, New Haven, CT, (2001).

Masters, William H., *Heterosexuality: The Up-to-Date, Comprehensive Book of Male-Female Love, Pleasure, Health, and Well-Being by the World's Foremost Team of Sexual Researchers-Therapists*, Harper Collins Publishers, New York, (1994).

Maurice, Frederick, "Where to Get Men", *Contemporary Review*, (Ocak 1902), s. 78-86.

Maynard, Mary, *(Hetero)sexual Politics*, Taylor & Francis, Londra, (1995).

McCabe, Marita P., "Desired and Experienced Levels of Premarital Affection and Sexual Intercourse During Dating", *Journal of Sex Research*, 1 (23), (Şubat 1987), s. 23.

McCaughey, Martha, *The Caveman Mystique: Pop-Darwinism and the Debates Over Sex, Violence, and Science*, Routledge, New York, (2008).

McCoy, Beth A., "Dangerous Desire: Literature of Sexual Freedom and Sexual Violence since the Sixties", *Sexualities*, 1 (10), (Şubat 2007), s. 123-24.

McDaniel, Patricia, "Shrinking Violets and Caspar Milquetoasts: Shyness and Heterosexuality from The Roles of the Fifties to The Rules of the Nineties", *Journal of Social History*, 3 (34), (Bahar 2001), s. 547-68.

McFadden, Dennis vd., "A Reanalysis of Five Studies on Sexual Orientation and the Relative Length of the 2nd and 4th Fingers (the 2D:4D Ratio)", *Archives of Sexual Behavior*, 3 (34), (Haziran 2005), s. 341-56.

McGuire, Terry R., "Is Homosexuality Genetic?", *Journal of Homosexuality*, 1/2 (28), (Haziran 1995), s. 115-46.

McIntosh, Mary, "The Homosexual Role", *Journal of Social History*, 2 (16), (Güz 1968), s. 182-92.

McKelvie, Melissa, ve Steven R. Gold, "Hyperfemininity: Further Definition of the Construct", *Journal of Sex Research*, 3 (31), (1994), s. 219-28.

McKeon, Michael, "Historicizing Patriarchy: The Emergence of Gender Difference in England, 1660-1760", *Eighteenth-Century Studies*, 3 (28), (Bahar 1995), s. 295-322.

McLaren, Angus, *A History of Contraception: From Antiquity to the Present*, Oxford, BK, Blackwell, (1990).

McLaren, Angus, *Impotence: A Cultural History*, Chicago University Press, Chicago, (2007).

McLaren, Angus, *Reproductive Rituals: The Perception of Fertility in England from the Sixteenth to the Nineteenth Century*, Methuen, Londra, (1984).

McLaren, Angus, *The Trials of Masculinity: Policing Sexual Boundaries, 1870-1930*, Chicago Series on Sexuality, History, and Society, (der.) John C. Fout, Chicago University Press, Chicago, (1997).

McWhirter, David P., Stephanie A. Sanders ve June Machover Reinisch (der.), *Homosexuality/Heterosexuality: Concepts of Sexual Orientation*, Oxford University Press, New York, (1990).

Meah, Angela, Jenny Hockey ve Victoria Robinson, "What's Sex Got to Do with It? A Family-Based Investigation of Growing Up Heterosexual during the Twentieth Century", *Sociological Review*, 3 (56), (2008), s. 454-73.

Menasche, Ann E., *Leaving the Life: Lesbians, Ex-Lesbians and the Heterosexual Imperative*, Onlywomen, Londra, (1999).

Mercer, Calvin ve Thomas W. Durham, "Religious Mysticism and Gender Orientation", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 1 (38), (Mart 1999), s. 175-82.

Mikulincer, Mario ve Gail S. Goodman (der.), *Dynamics of Romantic Love: Attachment, Caregiving, and Sex*, Guilford Press, New York, (2006).

Miller, Stacie, Heather Hoffmann ve Brian Mustanski, "Fluctuating Asymmetry and Sexual Orientation in Men and Women", *Archives of Sexual Behavior*, 1 (37), (Şubat 2008), 150-57.

Mintz, Steven, *Domestic Revolutions: A Social History of American Family Life*, Free Press, New York, (1988).

Mondaini, N. vd., "Sildenafil Does Not Improve Sexual Function in Men without Erectile Dysfunction but Does Reduce the Postorgasmic Refractory Time", *International Journal of Impotence Research*, 15, (2003), s. 225-28.

Money, John, "Bisexual, Homosexual, and Heterosexual: Society, Law and Medicine", *Journal of Homosexuality*, 3 (2), (Bahar 1977), s. 229-33.

Money, John, *Gay, Straight, and In-Between: The Sexology of Erotic Orientation*, Oxford University Press, New York, (1988).

Money, John, *Principles of Developmental Sexology*, Continuum, New York, (1997).

Money, John, "Sex Rearing and Sexual Orientation", *Journal of Sex Research*, 2 (12), (Mayıs 1976): 152-57.

Money, John, "To Quim and to Swive: Linguistic and Coital Parity, Male and Female", *Journal of Sex Research*, 2 (18), (Mayıs 1982), s. 173.

Montagu, Ashley, *The Practice of Love*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ, (1975).

Moore, John C., "'Courtly Love': A Problem of Terminology", *Journal of Social History*, 4 (40), (Ekim-Aralık 1979), s. 621-32.

Mort, Frank, *Dangerous Sexualities: Medico-Moral Politics in England since 1830*, Routledge, New York, (2000).

Moscucci, Ornella, *The Science of Woman*, Cambridge University Press, Cambridge, BK, (1990).

Mosse, George L., *Nationalism and Sexuality: Respectability and Abnormal Sexuality in Modern Europe*, H. Fertig, New York, (1985).

Mulvey-Roberts, *Marie, Sex & Sexuality, 1640-1940: Literary, Medical and Sociological Perspectives*, Bölüm 1, Sources from the Bodleian Library, Oxford and the Wellcome Institute for the History of Medicine, Adam Matthew Publications, Londra, Marlborough, BK, (1998).

Munck, Victor C. De., *Romantic Love and Sexual Behavior: Perspectives from the Social Sciences*, Praeger, Westport, CT, (1998).

Nagel, Joane, *Race, Ethnicity, and Sexuality: Intimate Intersections, Forbidden Frontiers*, Oxford University Press, New York, (2003).

National Institute of Mental Health (ABD), Task Force on Homosexuality, *National Institute of Mental Health Task Force on Homosexuality: Final Report and Background Papers*, 1972.

Nelson, Claudia ve Michelle H. Martin (der.), *Sexual Pedagogies: Sex Education in Britain, Australia, and America, 1879-2000*, Palgrave Macmillan, New York, (2004).

Nelson, Robert K., "'The Forgetfulness of Sex': Devotion and Desire in the Courtship Letters of Angelina Grimke and Theodore Dwight Weld", *Journal of Social History*, 3 (37), (Bahar 2004), s. 663-79.

Newburn, Tim, *Permission and Regulation: Laws and Morals in Post War Britain*, Routledge, Londra, (1992).

Norton, Rictor, *Mother Clap's Molly House: The Gay Subculture in England*, 1700-1830, GMP, Londra, (1992).

Nurius, Paula S. ve Walter W. Hudson, "Sexual Activity and Preference: Six Quantifiable Dimensions", *Journal of Sex Research*, (24), (1988), s. 30-46.

Odem, Mary, "Single Mothers, Delinquent Daughters, and the Juvenile Court in Early 20th Century Los Angeles", *Journal of Social History*, 1 (25), (Güz 1991), s. 27-43.

Omoto, Allen M. ve Howard S. Kurtzman (der.), *Sexual Orientation and Mental Health: Examining Identity and Development in Lesbian, Gay, and Bisexual People*, Contemporary Perspectives on Lesbian, Gay, and Bisexual Psychology, American Psychological Association, Washington, DC, (2006).

Oram, Alison, *Her Husband Was a Woman! Women's Gender-Crossing in Modern British Popular Culture*, Women's and Gender History, Routledge, Londra, (2007).

Ordover, Nancy, *American Eugenics: Race, Queer Anatomy, and the Science of Nationalism*, Minnesota University Press, Minneapolis, (2003).

O'Sullivan, Lucia F., ve Elizabeth Rice Allgeier, "Feigning Sexual Desire: Consenting to Unwanted Sexual Activity in Heterosexual Dating Relationships", *Journal of Sex Research*, 3 (35), (1998), s. 234-43.

Parrinder, Edward Geoffrey, *Sexual Morality in the World's Religions*, Oneworld, Oxford, BK, (1996).

Pascoe, C. J., "'Dude, You're a Fag': Adolescent Masculinity and the Fag Discourse", *Sexualities*, 3 (8), (Temmuz 2005), s. 329-46.

Pateman, Carole, *The Sexual Contract*, Stanford University Press, Stanford, CA, (1988), [*Cinsel Sözleşme*, çev. Zeynep Alpar, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2017].

Patrick, Megan E., Jennifer L. Maggs, ve Caitlin C. Abar, "Reasons to Have Sex, Personal Goals, and Sexual Behavior During the Transition to College", *Journal of Sex Research*, 3 (44), (2007), s. 240-49.

Paul, Elizabeth L., Brian McManus ve Allison Hayes, "'Hookups': Characteristics and Correlates of College Students' Spontaneous and Anonymous Sexual Experiences", *Journal of Sex Research*, 1 (37), (Şubat 2000), s. 76-88.

Peiss, Kathy, *Cheap Amusements: Working Women and Leisure in Turn-of-the-Century New York*, Temple University Press, Philadelphia, (1986).

Peiss, Kathy, ve Christina Simmons (der.) Robert A. Padgug ile birlikte, *Passion and Power: Sexuality in History, Critical Perspectives on the Past*, Temple University Press, Philadelphia, (1989).

Perry, Lewis, "'Progress, Not Pleasure, Is Our Aim': The Sexual Advice of an Antebellum Radical", *Journal of Social History*, 3 (12), (Bahar 1979), s. 354-66.

Peterson, Zoë D. ve Charlene L. Muehlenhard, "What Is Sex and Why Does It Matter? A Motivational Approach to Exploring Individuals' Definitions of Sex", *Journal of Sex Research*, 3 (44), (2007), s. 256-68.

Phillips, Mary Jane ve Julie R. Ancis, "The Process of Identity Development as the Parent of a Lesbian or Gay Male", *Journal of LGBT Issues in Counseling*, 2 (2), (2008), s. 126-58.

Pitzulo, Carrie, "The Battle in Every Man's Bed: Playboy and the Fiery Feminists", *Journal of the History of Sexuality*, 2 (17), (Mayıs 2008), s. 259-89.

Plummer, Ken, *Telling Sexual Stories: Power, Change and Social Worlds*, Routledge, Londra, (1995).

Popper, Karl, "Science: Conjectures and Refutations", *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge*, Karl Popper, Routledge, L ondra, (1963).

Porter, Roy, *Flesh in the Age of Reason: The Modern Foundations of Body and Soul*, Norton & Company, New York, W. W., (2004).

Primoratz, Igor, "Sexual Perversion", *American Philosophical Quarterly*, 2 (34), (Nisan 1997), s. 245-58.

Prince, Virginia, "Sex, Gender, and Semantics", *Journal of Sex Research*, 1 (21), (Şubat 1985), s. 92-101.

Pugh, Tison, *Sexuality and Its Queer Discontents in Middle English Literature*, 2. baskı, Palgrave Macmillan, New York, (2008).

Purnine, Daniel M., Michael P. Carey, ve Randall S. Jorgensen, "Gender Differences Regarding Preferences for Specific Heterosexual Practices", *Journal of Sex and Marital Therapy*, 4 (20), (Kış 1994), s. 271-87.

Raffalovich, Marc-Andre, "Uranism, Congenital Sexual Inversion, Observations and Recommendations", *Journal of Comparative Neurology*, 5, (Mart 1895), s. 33-65.

Rainer, John D. vd., "Homosexuality and Heterosexuality in Identical Twins", *Psychosomatic Medicine*, 22, (Temmuz-Ağustos 1960), s. 251-58.

Reed, James, *From Private Vice to Public Virtue: The Birth Control Movement and American Society Since 1830*, Basic Books, New York, (1978).

Regan, Pamela C. ve Ellen Berscheid, *Lust: What We Know About Human Sexual Desire*, Sage Series on Close Relationships, Sage Publications, Thousand Oaks, CA, (1999).

Reijneveld, Sijmen A., vd. "Infant Crying and Abuse", *Lancet*, 9442 (364), (Ekim 9-15, 2004), s. 1340-42.

Reinisch, June Machover ve Kinsey Institute for Research in Sex, Gender, and Reproduction, *The Kinsey Institute New Report on Sex: What You Must Know to Be Sexually Literate*, St. Martin's Press, New York, (1990).

Reis, Elizabeth (der.), *American Sexual Histories (Blackwell Readers in American Social and Cultural History)*, Blackwell Publishers, 6. Malden, MA, (2001).

Reiss, Ira L. vd., "A Guide for Researching Heterosexual Relationships", teknik rapor, University of Minnesota Family Study Center, 4, Minneapolis, (1980).

Remez, Lisa, "Oral Sex Among Adolescents: Is It Sex or Is It Abstinence?", *Family Planning Perspectives*, 6 (32), (Kasım/Aralık 2000), s. 298-304.

Renold, Emma, "'If You Don't Kiss Me, You're Dumped': Boys, Boyfriends and Heterosexualised Masculinities in the Primary School", *Educational Review*, 2 (55), (Haziran 2003), s. 179-94.

Rich, Adrienne, "Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 4 (5), (Yaz 1980), s. 631-60.

Richardson, Diane, *Rethinking Sexuality*, SAGE Publications, Londra, (2000).

Richardson, Diane, *Theorising Heterosexuality: Telling It Straight*, Open University Press, Buckingham, BK, (1996).

Richetti, John (der.), *The Cambridge Companion to the Eighteenth Century Novel*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, (1996).

Richters, Juliet, "Understanding Sexual Orientation: A Plea for Clarity", Sexuality issue, *Reproductive Health Matters*, 12 (6), (Kasım 1998), s. 144-49.

Ricketts, Wendell, "Biological Research on Homosexuality: Ansell's Cow or Occam's Razor", *Journal of Homosexuality*, 4 (9), (1984), s. 65-93.

Ridley, Carl, Brian Ogolsky, Pamela Payne, Casey Totenhagen ve Rodney Cate, "Sexual Expression: Its Emotional Context in Heterosexual, Gay, and Lesbian Couples", *Journal of Sex Research*, 3 (45), (2008), s. 305-14.

Risch, Neil, vd. "Male Sexual Orientation and Genetic Evidence", New series, *Science*, 5142 (262), (Aralık 24, 1993), s. 2063-65.

Robie, Walter Franklin, *Sex and Life: What the Experienced Should Teach and What the Inexperienced Should Learn*, Richard G. Badger, Boston, (1920).

Robie, Walter Franklin, *Sex Histories*, Amalgamated Medical Press, Londra, yaklaşık 1921.

Robinson, Paul A., *The Modernization of Sex: Havelock Ellis, Alfred Kinsey, William Masters, and Virginia Johnson*, Harper & Row, New York, (1976).

Romesburg, Don, "The Tightrope of Normalcy: Homosexuality, Developmental Citizenship, and American Adolescence, 1890-1940", *Journal of Historical Sociology*, 4 (21), (Aralık 2008), s. 417-42.

Rosario, Vernon A., II, (der.), *Science and Homosexualities*, Routledge, New York, (1997).

Rose, June, *Marie Stopes and the Sexual Revolution*, Faber and Faber, Londra, (1992).

Rosenblum, Karen E. ve Toni-Michelle C. Travis, *The Meaning of Difference: American Constructions of Race, Sex and Gender, Social Class, and Sexual Orientation*, 4. baskı, McGraw-Hill, Boston, (2006).

Rosenzweig, Linda W., "'The Anchor of My Life': Middle-Class American Mothers and College-Educated Daughters, 1880-1920", *Journal of Social History*, 1 (25), (Güz 1991), s. 5-25.

Ross, Michael W., "Typing, Doing, and Being: Sexuality and the Internet", *Journal of Sex Research*, 4 (42), (Kasım 2005), s. 342-52.

Rothman, Ellen K., "Sex and Self-Control: Middle-Class Courtship in America, 1770-1870", *Journal of Social History*, 3 (15), (Bahar 1982), s. 409-25.

Rotundo, E. Anthony, *American Manhood: Transformations in Masculinity from the Revolution to the Modern Era*, BasicBooks, New York, (1993).

Rotundo, E. Anthony, "Romantic Friendship: Male Intimacy and Middle-Class Youth in the Northern United States, 1800-1900", *Journal of Social History*, 1 (23), (Güz 1989), s. 1-25.

Roughgarden, Joan, *Evolution's Rainbow: Diversity, Gender, and Sexuality in Nature and People*, University of California Press, Berkeley, (2004).

Rowbotham, Judith, *Good Girls Make Good Wives: Guidance for Girls in Victorian Fiction*, Blackwell, Oxford, UK, (1989).

Royden, A. Maude, *Sex and Common-Sense*, 8. baskı, Hurst and Blackett, Londra, (1922).

Rubin, Gayle S., "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory on the Politics of Sexuality", *The Lesbian and Gay Studies Reader*, (der.) Henry Abelove vd., s. 3-44, Routledge, New York, (1993).

Rupp, Leila J., *A Desired Past: A Short History of Same-Sex Love in America*, Chicago University Press, Chicago, (1999).

Russ, Joanna, "For Women Only, Or, What Is That Man Doing under My Seat?", *What Are We Fighting For? Sex, Race, Class, and the Future of Feminism*, Joanna Russ, St. Martin's Press, 92, New York, 1998.

Russell, Bertrand, *Marriage and Morals*, Liveright, New York, (1929), [*Evlilik ve Ahlak*, çev. Ender Gürol, Cem Yayınevi, İstanbul, 1999].

Russett, Cynthia Eagle, *Sexual Science: The Victorian Construction of Womanhood*, Harvard University Press, Cambridge, MA, (1989).

Rust, Paula C., *Bisexuality in the United States: A Social Science Reader*, Columbia University Press, New York, (2000).

Rust, Paula C., "The Politics of Sexual Identity: Sexual Attraction and Behavior among Lesbian and Bisexual Women", *Social Problems*, 4 (39), (Kasım 1992), s. 366-86.

Sagarin, Edward, "Sex Rearing and Sexual Orientation: The Reconciliation of Apparently Contradictory Data", *Journal of Sex Research*, 4 (11), (Kasım 1975), s. 329-34.

Saiz, Ignacio, "Bracketing Sexuality: Human Rights and Sexual Orientation: A Decade of Development and Denial at the UN", Sexuality, Human Rights, and Health issue, *Health and Human Rights*, 2 (7), (2004), s. 48-80.

Sandnabba, N. Kenneth, Pekka Santtila, Niklas Nordling, "Sexual Behavior and Social Adaptation Among Sadomasochistically-Oriented Males", *Journal of Sex Research*, 3 (36), (Ağustos 1999), s. 273-82.

Santow, Gigi, "Coitus Interruptus in the Twentieth Century", *Population and Development Review*, 19, (1993), s. 767-92.

Schiebinger, Londa, *Nature's Body: Gender in the Making of Modern Science*, Boston, Beacon Press, (1996).

Schlichter, Annette, "Contesting 'Straights': 'Lesbians,' 'Queer Heterosexuals' and the Critique of Heteronormativity", *Journal of Lesbian Studies*, 3/4 (11), (Haziran 2007), s. 189-201.

Schmersahl, Katrin, *Medizin Und Geschlecht: Zur Konstruktion Der Kategorie Geschlecht Im Medizinischen Diskurs Des 19. Jahrhunderts*, Leske & Budrich, Opladen, (1998).

Schmitt, Michael T., Justin J. Lehmiller ve Allison L. Walsh, "The Role of Heterosexual Identity Threat in Differential Support for Same-Sex 'Civil Unions' versus 'Marriages'", *Group Processes & Intergroup Relations*, 4 (10), (Ekim 2007), s. 443-55.

Schüklenk, Udo vd., "The Ethics of Genetic Research on Sexual Orientation," Sexuality issue, *Reproductive Health Matters*, 12 (6), (Kasım 1998), s. 134-43.

Schüklenk, Udo ve Michael Ristow, "The Ethics of Research into the Cause(s) of Homosexuality", *Journal of Homosexuality*, 3 (31), (Eylül 1996), s. 5-30.

Shulman, Alix K., "Sex and Power: Sexual Bases of Radical Feminism", Special issue: Women: Sex and Sexuality, *Signs*, 4 (5), (Yaz 1980), s. 590-604.

Schultz, James A., *Courtly Love, the Love of Courtliness, and the History of Sexuality*, Chicago University Press, Chicago, (2006).

Schutte, Ofelia, "A Critique of Normative Heterosexuality: Identity, Embodiment, and Sexual Difference in Beauvoir and Irigaray", *Hypatia*, 1 (12), (Kış 1997), s. 40-62.

Schwartz, Pepper ve Virginia Rutter, *The Gender of Sexuality*, The Gender Lens, AltaMira Press, Lanham, MD, (1998).

Seelow, David, *Radical Modernism and Sexuality: Freud, Reich, D. H. Lawrence and Beyond*, Palgrave Macmillan, New York, (2005).

Segal, Lynne, *Straight Sex: Rethinking the Politics of Pleasure*, California University Press, Berkeley, (1994).

Seidman, Steven, *Embattled Eros: Sexual Politics and Ethics in Contemporary America*, Thinking Gender, Routledge, New York, (1992).

Seidman, Steven, "The Power of Desire and the Danger of Pleasure: Victorian Sexuality Reconsidered", *Journal of Social History*, 1 (24), (Güz 1990), s. 47-67.

Seidman, Steven, *Romantic Longings: Love in America, 1830-1980*, Routledge, New York, (1991).

Sengoopta, Chandak, "Glandular Politics: Experimental Biology, Clinical Medicine, and Homosexual Emancipation in Fin-de-Siècle Central Europe", *Isis*, 3 (89), (Eylül 1998), s. 445-73.

Shelley, Martha, "Lesbianism and the Women's Liberation Movement", *Women's Liberation: Blueprint for the Future*, (der.) Sookie Stambler, 127, Ace Books, New York, (1970).

Sherblom, Stephen A. ve Michael W. Bahr, "Homosexuality and Normality: Basic Knowledge and Practical Considerations for School Consultation", *Journal of Educational & Psychological Consultation*, 1 (18), (Mart 2008), s. 81-100.

Sigel, Lisa Z., *Governing Pleasures: Pornography and Social Change in England*, 1815-1914, Rutgers University Press, New Brunswick, NJ, (2002).

Simon, William ve John H. Gagnon, *Heterosexuality and Homosociality: A Dilemma of the Lower Class Family*, Institute for Sex Research, Indiana University, Bloomington, (1967).

Sinfield, Alan, *The Wilde Century: Effeminacy, Oscar Wilde, and the Queer Moment, Between Men - Between Women*, Columbia University Press, Bloomington, (1994).

Smith, Alison, *The Victorian Nude: Sexuality, Morality and Art*, Manchester University Press, Manchester, UK, (1996).

Smith, Daniel Scott, "Female Householding in Late Eighteenth-Century America and the Problem of Poverty", *Journal of Social History*, 1 (28), (Güz 1994), s. 83-107.

Smith, Daniel Scott, "'The Number and Quality of Children': Education and Marital Fertility in Early Twentieth-Century Iowa", *Journal of Social History*, 2 (30), (Kış 1996), s. 367-92.

Smith-Rosenberg, Carroll, *Disorderly Conduct: Visions of Gender in Victorian America*, Oxford University Press, New York, (1986).

Smith-Rosenberg, Carroll, "The Female World of Love and Ritual: Relations between Women in Nineteenth-Century America", *Signs*, 1 (1), (Güz 1975), s. 1-29

Smith-Rosenberg, Carroll, "Puberty to Menopause: The Cycle of Femininity in Nineteenth-Century America", Special Double Issue: Women's History, *Feminist Studies*, 3/4 (1), (Kış-Bahar 1973), s. 58-72.

Smith-Rosenberg, Carroll, "Sex as Symbol in Victorian Purity: An Ethnohistorical Analysis of Jacksonian America", Supplement: "Turning Points: Historical and Sociological Essays on the Family", *American Journal of Sociology*, 84, (1978), s. 212-47.

Smith-Rosenberg, Carroll ve Charles Rosenberg, "The Female Animal: Medical and Biological Views of Woman and Her Role in Nineteenth-Century America", *Journal of American History*, 2 (60), (Eylül 1973), s. 332-56.

Soble, Alan, ve Nicholas Power (der.), *The Philosophy of Sex: Contemporary Readings*, Rowman & Littlefield, Lanham, MD, (1997).

Social Text Collective, *Fear of a Queer Planet: Queer Politics and Social Theory*, Minnesota University Press, Minneapolis, (1993).

Sohn, Anne-Marie, "The Golden Age of Male Adultery: The Third Republic", *Journal of Social History*, 3 (28), (Bahar 1995), s. 469-90.

Sokolow, Jayme A., *Eros and Modernization: Sylvester Graham, Health Reform, and the Origins of Victorian Sexuality in America*, Dickinson University Press, Rutherford, NJ, Fairleigh, (1983).

Somerville, Jennifer, *Feminism and the Family: Politics and Society in the BK and USA*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire, BK, Macmillan, (2000).

Sommer, Doris, "For Love and Money: Of Potboilers and Precautions", *PMLA*, 2 (116), (Mart 2001), s. 380-91.

Spackman, Barbara, "Fascist Women and the Rhetoric of Virility", *Mothers of Invention: Women, Fascism, and Culture*, (der.) Robin Pickering-Iazzi, Minnesota University Press, Minneapolis, (1995).

Spurlock, John C., *Free Love: Marriage and Middle-Class Radicalism in America, 1825-1860*, American Social Experience Series 13, New York University Press, New York, (1988).

Spurlock, John C. ve Cynthia A. Magistro, "'Dreams Never to Be Realized': Emotional Culture and the Phenomenology of Emotion", *Journal of Social History*, 2 (28), (Kış 1994), s. 295-310.

Stanley, Liz., *Sex Surveyed, 1949-1994: From Mass Observation's 'Little Kinsey' to the National Survey and the Hite Reports*, Taylor and Francis, Londra, (1995).

Stansell, Christine, *City of Women: Sex and Class in New York, 1789-1860*, Knopf, New York, (1986).

Stanton, Domna C. (der.), *Discourses of Sexuality: From Aristotle to AIDS*, Michigan University Press, Ann Arbor, (1992).

Steakley, James D., *The Homosexual Emancipation Movement in Germany in Homosexuality*, New York, Arno Press, (1975).

Stearns, Peter N., "Girls, Boys, and Emotions: Redefinitions and Historical Change", *Journal of American History*, 1 (80), (Haziran 1993), s. 36-74.

Stearns, Peter N. ve Mark Knapp, "Men and Romantic Love: Pinpointing a 20th-Century Change", *Journal of Social History*, 4 (26), (Yaz 1993), s. 769-95.

Stein, Edward, *The Mismeasure of Desire: The Science, Theory, and Ethics of Sexual Orientation, Ideologies of Desire*, Oxford University Press, Oxford, BK, (1999).

Stein, Edward, "The Relevance of Scientific Research about Sexual Orientation to Lesbian and Gay Rights", *Journal of Homosexuality*, 3/4 (27), (Kasım 1994), s. 269-308.

Stein, Terry S., "Deconstructing Sexual Orientation", *Journal of Homosexuality*, 1 (34), (Eylül 1997), s. 81-86.

Stokes, Mason Boyd, *The Color of Sex: Whiteness, Heterosexuality, and the Fictions of White Supremacy*, Duke University Press, Durham, NC, (2001).

Stone, Lawrence, *The Family, Sex, and Marriage in England, 1500-1800*, Harper and Row, New York, (1979).

Stopes, Marie, *Enduring Passion*, G. P. Putnam's Sons, Londra, (1928).

Stopes, Marie, *Married Love*, Fifield, Londra, A. C., (1918).

Storr, Merl, "Postmodern Bisexuality", *Sexualities*, 3 (2), (1999), s. 309-25.

Strock, Carren, *Married Women Who Love Women*, Doubleday, New York, (1998).

Suppe, Frederick, "Explaining Homosexuality: Philosophical Issues, and Who Cares Anyhow?", *Journal of Homosexuality*, 3/4 (27), (Kasım 1994), s. 223-68.

Surkis, Judith, *Sexing the Citizen: Morality and Masculinity in France, 1870-1920*, Cornell University Press, Ithaca, NY, (2006).

Szuchman, Lenore T. ve Frank Muscarella, (der.), *Psychological Perspectives on Human Sexuality*, Wiley, New York, (2000).

Tanenbaum, Leora, *Slut! Growing Up Female with a Bad Reputation*, Seven Stories Press, New York, (1999), [*Sürtük! Tacizin Sözde Gerekçesi*, çev. Gökçen Ezber, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2000].

Terry, Jennifer, "Lesbians Under the Medical Gaze: Scientists Search for Remarkable Differences", *Journal of Sex Research*, 3 (27), (1990), s. 317-39.

Terry, Jennifer, ve Jacqueline Urla (der.), *Deviant Bodies: Critical Perspectives on Difference in Science and Popular Culture, Race, Gender, and Science*, Indiana University Press, Bloomington, (1995).

Thomas, Calvin (der.), *Straight with a Twist: Queer Theory and the Subject of Heterosexuality*, Illinois University Press, Urbana, (2000).

Thompson, Elisabeth Morgan, ve Elizabeth M. Morgan, " 'Mostly Straight' Young Women: Variations in Sexual Behavior and Identity Development", *Developmental Psychology*, 1 (44), (Ocak 2008), s. 15-21.

Tiefer, Leonore, "Prognosis: More Pharmasex", *Sexualities*, 1/2 (11), (Şubat 2008), s. 53-59.

Tiefer, Leonore, *Sex Is Not a Natural Act, and Other Essays*, Westview Press, Boulder, CO, (1995).

Toulalan, Sarah, *Sensible Flesh: On Touch in Early Modern Culture*, (der.) E. D. Harvey, *Sexualities*, 3 (7), (2004), s. 381-83.

Travis, Cheryl Brown ve Jacquelyn W. White, (der.), *Sexuality, Society, and Feminism*, American Psychological Association, Washington, DC, (2000).

Tripp, C. A., *The Homosexual Matrix*, 2. baskı, Plume, New York, (1987).

Trumbach, Randolph, "London's Sodomites: Homosexual Behavior and Western Culture in the 18th Century", *Journal of Social History*, 1 (11), (Güz 1977), s. 1-33.

Trumbach, Randolph, *Sex and the Gender Revolution*, cilt 1, *Heterosexuality and the Third Gender in Enlightenment London*, Chicago Series on Sexuality, History, and Society, Chicago University Press, Chicago, (1998).

Turnbull, Annmarie ve Alison Oram, *The Lesbian History Sourcebook: Love and Sex between Women in Britain from 1780 to 1970*, Routledge, Londra, (2001).

Turner, James Grantham, *Libertines and Radicals in Early Modern London: Sexuality, Politics and Literary Culture, 1630-1685*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2002.

Tweedie, Jill, *In the Name of Love: A Study of Sexual Desire*, Tauris Parke, New York, (2000).

Upchurch, Charles, "Queer London: Perils and Pleasures in the Sexual Metropolis, 1918-1957", *Sexualities*, 4 (9), (Ekim 2006), s. 497-98.

Valdes, Francisco, "Queers, Sissies, Dykes, and Tomboys: Deconstructing the Conflation of 'Sex,' 'Gender,' and 'Sexual Orientation' in Euro-American Law and Society", *California Law Review*, 1 (83), (Ocak 1995), 1-377.

Valenti, Jessica, *The Purity Myth: How America's Obsession with Virginity Is Hurting Young Women*, Seal Press, Berkeley, CA, (2009).

Vance, Carole S. (der.), *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*, Pandora Press, Londra, (1992).

Van de Velde, Theodor, *Ideal Marriage: Its Physiology and Technique*, çev. Stella Browne, William Heinemann, Londra, (1928).

Vicinus, Martha, *Independent Women: Work and Community for Single Women, 1850-1920*, Women in Culture and Society, Chicago University Press, Chicago, (1985).

Waites, Matthew, "The Fixity of Sexual Identities in the Public Sphere: Biomedical Knowledge, Liberalism and Heterosexual/Homosexual Binary in Late Modernity", *Sexualities*, 5 (8), (Aralık 2005), s. 539-69.

Waterman, Caroline K. ve Emil J. Chiauzzi, "The Role of Orgasm in Male and Female Sexual Enjoyment", *Journal of Sex Research*, 2 (18), (Mayıs 1982), s. 146-59.

Watkins, Elizabeth Siegel, *On the Pill: A Social History of Contraceptives*, 1950-1970, Johns Hopkins University Press, Baltimore, (1998).

Watt, John D., ve Jackie E. Ewing, "Toward the Development and Validation of a Measure of Sexual Boredom", *Journal of Sex Research*, 1 (33), (1996), s. 57-66.

Weeks, Jeffrey, *Invented Moralities: Sexual Values in an Age of Uncertainty*, Columbia University Press, New York, (1995).

Weeks, Jeffrey, *Sex, Politics, and Society: The Regulation of Sexuality since 1800*, Longman, Londra, (1989).

Weeks, Jeffrey, *The World We Have Won: The Remaking of Erotic and Intimate Life*, Routledge, Londra, (2007).

Weeks, Jeffrey ve Janet Holland, *Sexual Cultures: Communities, Values, and Intimacy*, MacMillan, Basingstoke, UK, (1996).

Weld, Theodore Dwight, Angelina Emily Grimke, ve Sarah Moore Grimke, *Letters of Theodore Dwight Weld, Angelina Grimke and Sarah Grimke, 1822-1844*, (der.) Gilbert H. Barnes ve Dwight L. Dumond, Peter Smith, Gloucester, MA, (1965).

Wells, Joel W., "The Sexual Vocabularies of Heterosexual and Homosexual Males and Females for Communicating with a Sexual Partner", *Archives of Sexual Behavior*, 2 (19), (Nisan 1990), s. 139-47.

Welter, Barbara, "The Cult of True Womanhood: 1820-1860", *American Quarterly*, 2 (18), 1. Bölüm, (Yaz 1966), s. 151-74.

Wertham, Fredric, *Seduction of the Innocent*, Reinhart & Company, New York, (1954).

West's Encyclopedia of American Law, 2. baskı, West Group Publishing, Los Angeles, (1998).

Widmer, Eric D., Judith Treas ve Robert Newcomb, "Attitudes Toward Nonmarital Sex in 24 Countries", *Journal of Sex Research*, 4 (35), (Kasım 1998), s. 349-58.

Wilkerson, Abby. "Homophobia and the Moral Authority of Medicine", *Journal of Homosexuality*, 3/4 (27), (Kasım 1994), s. 329-47.

Wilson, Gordon, *The Third Sex: Genders of the Species*, Taprobane, Londra, (1990).

Wilson, W. Cody, "The Distribution of Selected Sexual Attitudes and Behaviors Among the Adult Population of the United States", *Journal of Sex Research*, 1 (11), (Şubat 1975), s. 46-64.

Winship, Michael P., "Behold the Bridegroom Cometh! Marital Imagery in Massachusetts Preaching, 1630-1730", *Early American Literature*, 3 (27), (1992), s. 170-84.

Wintermute, Robert, *Sexual Orientation and Human Rights: The United States Constitution, the European Convention, and the Canadian Charter*, Clarendon Press, Oxford, BK, (1995).

Wittig, Monique, *The Straight Mind, and Other Essays*, Beacon Press, Boston, (1992), [*Straight Düşünce*, çev. Leman Sevda Darıcıoğlu, Pınar Büyüktaş, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2013].

Wollstonecraft, Mary, ve Carol H. Poston, *A Vindication of the Rights of Woman: An Authoritative Text, Backgrounds, the Wollstonecraft Debate, Criticism*, W. W. Norton, New York, (1988).

Wood, Jill M., Patricia Barthalow Koch, ve Phyllis Kernoff Mansfield, "Women's Sexual Desire: A Feminist Critique", *Journal of Sex Research*, 3 (43), (2006), s. 236-44.

Wright, Bradford, *Comic Book Nation: The Transformation of Youth Culture in America*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, (2001).

Yalom, Marilyn, *A History of the Wife*, Harper Collins, New York, (2002) [*Antik Çağlardan Günümüze Evli Kadının Tarihi*, çev. Zeynep Yelçe, Neşenur Domaniç, Çitlembik Yayınları, İstanbul, 2002].

Zaun, Stefanie ve Jorn Steigerwald, "Imagination Und Sexualität: Pathologien Der Einbildungskraft Im Medizinischen Diskurs Der Frühen Neuzeit", *Analecta Romanica*, sayı 71, Klostermann, Frankfurt, Almanya, 2004.

Zuckerman, Marvin, ve P. L. Myers, "Sensation Seeking in Homosexual and Heterosexual Males", 4 (12), (Ağustos 1983), s. 347-56.

1920'lerin hoppa kızları 200
1960'ların Yeni Solu 174, 175
2.200 Kadının Seks Hayatlarındaki Etkenler (Davis) 197
VIII. Henry 121

Acton, William 48, 49
Advice to a Daughter (Halifax) 126
Afrikalı-Amerikalı cinselliğiyle ilgili basmakalıp inanışlar 192
afrodizyaklar 181, 182
Ahlâk Bürosu (Bureau des Moeurs) 43
ahlâki embesiller 42
aile planlaması *ayrıca bkz.* doğum kontrolü 137, 142-144
Allen, Bob 217
Almanya 52, 55, 143
Amerikan Doğa Tarihi Müzesi 204
Amerikan Psikoloji Derneği 75, 218, 237
Amerikan Romans Yazarları 155
Amerikan Sinema Filmleri Derneği 209
anal penetrasyon 78, 100, 185, 207
Andersen, Hans Christian 150
anestezi (duyu yitimi) (*Psychopathia Sexualis*) 56
Anglikan Kilisesi 121
anlaşarak evlilik 121, 152, 161
anne ölüm oranları 140
araştırma *bkz.* seksoloji araştırmaları 30, 73, 77, 79, 80, 84, 87, 96, 97, 100, 104-108, 145, 182, 202, 204, 205, 226, 227
Aristotles Master Piece 192
Army-McCarthy duruşmaları 219
Artık Yaşayan Neredeyse Hiç Erkek Yok (Beard, Daniel Carter) 51
arzu, erotik 117
Ashburn, Roy 218
Astell, Mary 124-126
aşk 19, 21, 31, 33, 36, 58, 69, 117, 119-121, 124, 133, 150-163, 168, 169, 171, 173, 174, 176-179, 181, 182, 187, 193-198, 206, 208, 212
  1868 öncesi nasıl tanımlandığı 35, 36
  evlilikteki rolü 120
  heteroseksüelliğin bir bileşeni olarak 163
  Hıristiyanlıktaki imgelemi 157
  manevi değer atfedilmiş 195
  ve feminizm 175, 177
  ve mükemmel birliktelik 159

ve randevuya çıkma 163, 168, 171-173
ve roman ve film 150, 152, 154, 156, 173, 174
ve seksin amacı olarak orgazm 208
Atkinson, Ti-Grace 176
Augustine 121
Austen, Jane 123, 152
Avicenna (İbn Sina) 188
Aydınlanma dönemi eşitlikçiliği 125, 136
toplumsal 89, 104
ve bireyin özerkliği 135
ve feminizm 125
ve kocanın himayesi 126
ve medeni boşanma 130
ve medeni evlilik sözleşmeleri 129
ve üreme 89
aykırı olanın alışılmışın dışındaki cinselliği 39, 51, 55, 56
Aynanın İçinden (Carroll) 94

"Babalara Gerek Yok" 225
Bailey, Beth 167, 169
Bailey, Michael 30
Baker Brown, Isaac 48, 49
Balls-Headley, Walter 137
Balzac, Honoré de 191
baş ve efendi yasaları 132
Beard, Daniel Carter 51
Beard, George Miller 50
bekaret 43, 69, 89, 121, 224
Bentham, Jeremy 123
Berend, Zsuzsa 158
Bergler, Edmund 201
beşeri kültür 39
beyaz ciğerli dullar 190
beyaz erkeklik 50
ortadan kaybolması 50
Biblarz, Timothy 226, 227
bilim ve cinsellik 19, 47, 59, 69, 75, 102, 103, 105, 175
cinsel yönelim için ampirik genetik/temel 84
istatistiksel yaklaşım *ayrıca bkz.* seksoloji araştırmaları 77
ve bilimsel adlandırma 43-45, 47
ve interseks kromozomları 232
ve sınıf kimliği 191
bireyin özerkliği 135
bireysel özerklik 135
Birleşmiş Milletler 135
biyolojik cinsiyet 12, 14-16, 18, 24-26, 29, 30, 32, 95, 96, 103, 215, 222, 227, 228, 229, 232
Blackwell, Elizabeth 159
Boehringer Ingelheim 211
Bos, Henry 227
boşalma 22, 25, 29, 139, 188-190, 210
boşanma 128, 130, 131, 133, 163, 183, 216
Broca bölgesi 86
Broca, Paul 111
Broderick, Carlfred B. 172
Bromley, Dorothy Dunbar 77
Brown, Isaac Baker 48, 49
Brown, Louise Joy 224
Brown, Robert C. 163
Brown v. Eğitim Kurulu 79
bukkake pornografi 144
Bulaşıcı Hastalıklar Yasaları (BK; 1864) 43
Bulwer Lytton, Edward 153
Burney, Fanny 152
Burrows, Montagu 133
Burton, Richard 189
Büyük Umutlar (Dickens) 153
Büyük Varlık Zinciri (scala naturae) 41, 42

Calvin, John 129
Carlile, Richard 48, 49
Carlyle, Jane Welsh 154
Carlyle, Thomas 154
Carmichael, Stokely 174
Carmina Burana 187
Carroll, Lewis 94
"Catherine Beecher'a Mektuplar" (Grimke) 161
Cavazos, Lee (Christie Lee Littleton) 230
Cesur Yeni Dünya (Huxley) 224
Chaucer, Geoffrey 186

cinsel aktivite 13, 23, 24, 28-32, 36-39, 43, 62, 74-76, 78, 79, 82, 88, 89, 116, 117, 136, 161, 173, 175, 179, 184, 186, 187, 198, 202, 203, 224
araştırmalar 30, 78, 79, 96, 202
bedensel işlev olarak 12
denetlenmesi 43
konumlanması 198
onaylanan biçimleri 184
paradoksi (*Psychopathia Sexualis*) 56
temelinde genel türler 113
vajina-içine-penis birleşmesi olarak 24, 29, 37, 75, 78, 80, 139, 185, 196, 197, 198, 205, 216
ve alt sınıflar 40
ve cinsel arzu 28, 29, 32, 36-38, 58, 67, 68, 74, 92, 93, 117, 153, 181, 193, 194, 197, 200, 201, 208
ve mutluluk arayışı 148, 212
ve rıza yaşı 43
ve üst sınıflar *ayrıca bkz.* üreme; belirli aktivite 41, 93
cinsel anatomi ve biyolojik cinsiyet 12, 233
cinsel arzu *ayrıca bkz.* evlilikte tutkulu romans 28, 29, 32, 36-38, 58, 67, 68, 74, 92, 93, 117, 153, 181, 193, 194, 197, 200, 201, 208
"Cinsel Birleşme Kuruluşu" (Atkinson) 207
cinsel biyoloji *bkz.* biyolojik cinsiyet 12
Cinsel Devrim 115, 175, 206, 212
cinsel eğitim 71
cinsel hafifmeşreplik 169, 196
cinsel hırçınlık 201
cinsel iki şekillilik 22
cinsel organlar, dışsal 16, 23, 24, 30, 33, 45, 46, 48, 99, 228
cinsel yozlaşma ve sapkınlık 51, 87, 89, 94
bir erkek ölçütü olarak 51, 92
cinsellik bozuklukları 56
heteroseksüelliğin karşıtı olarak tanımlanması 53, 92
özelleşmiş 57
ve Prusya Ceza Kanunu 53
cinsel yönelim 11-18, 30, 32, 36, 37, 75, 84, 85, 87, 88, 94, 97, 103-109, 112, 113, 183, 214, 217, 218, 220-222, 234, 236
ampirik genetiği/temeli 84
kültürel *doxası* 65, 66, 82
etiketleme 75, 97
ve biyolojik cinsiyet 12, 14-16, 18, 30, 32, 103, 222
ve cinsel sapkınlık 87, 94
ve dışsal cinsel organlar 105
ve entropi prensibi 109, 112
ve genetik 11-15, 75
ve üremeye yönelik olmayan seks 36
cinselliğin işaretlenmiş kategorileri 73
Cinselliğin Tarihi (Foucault) 37
cinsellik 19, 32, 40, 47, 49, 52, 55, 56, 63, 64, 67, 69, 70, 73, 77, 80-82, 102, 103, 105, 148, 175, 188, 207, 208, 214, 216, 223, 224
anestezi (duyu yitimi) (*Psychopathia Sexualis*) 56
azgın iştahların tezahürü olarak seks 37
bozuklukları 56
doğa karşıtlığı (contra naturam) terminolojisinin uygulanması 74, 75
farklılaşmamış 107
hiperestezi (aşırı duyarlılık) (*Psychopathia Sexualis*) 56
kültürel *doxası* tanımları 65, 66, 82
paradoksi (*Psychopathia Sexualis*) 56
resmî taksonomisi 59
ve 19. yüzyıl şehirleşmesinde günah 162
ve bilimsel adlandırma 47
ve cinsel serbestlikte kadınların kazanımı 170
ve sınıf kimliği 191
ve üreme 56, 148, 208, 224
Viktoryen 207

Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme (Freud) 199
cinsellikle ilgili basmakalıp inanışlar 104
cinsiyet değiştirme 230, 231, 233
cinsiyet kromozomları, interseks 232
cinsiyet, bağlamına göre tanımlanmış 95
cinsiyetçilik 126, 36
Clark, Jonathan 229
Coontz, Stephanie 9, 223
Cotton, John 119
Cowan, John 191
Craig, Larry 20, 217, 218, 222
Craik, Dinah 154
Cranmer, Thomas 121, 122
cryptogamia 46

Çalışma Bakanlığı 135
çekirdek hane toplumsal cinsiyet normu 216
çocuk ölüm oranları 140
çocuklar 14, 22, 38, 47, 65, 89-91, 117, 120, 121, 126, 127, 130, 131, 134, 136, 137, 141, 142, 147, 148, 150, 168, 169, 171, 185, 191, 193, 199, 215, 216, 225-229, 236
doğum oranları 146
ve çocuk ölüm oranları 140
Çocuklarımız için Seferberlik 226

D'Emilio, John 206
Darwin, Charles 41, 42, 50, 109-111, 141
Davis, Katherine Bement 197
Defoe, Daniel 125
Degler, Carl 204
Densmore, Dana 207
Deutsch, Helene 200, 201
Diamond, Lisa 30, 222
Dickens, Charles 153, 155
din ve aşk imgelemi 157
Dion ve Belmonts 174
Disney Şirketi 150
dodecandria 45
doğaya aykırı (*contra naturam*) 74
doğum kontrol hapı 45, 206
doğum kontrolü 13, 48, 88, 140-144, 146, 148, 195, 216, 224
doğum kontrolü karşıtı savlar 143
doğum patlaması, İkinci Dünya Savaşı sonrası 146
doğurganlık 88, 89, 91, 138, 144, 146, 147
Dorland'ın Tıp Sözlüğü 58
doxa bkz. kültüre dair *doxa*; seksе dair *doxa* 64-67, 70-75, 78, 79, 81, 82, 85, 97, 98, 101, 102, 104, 112, 113, 122, 177, 187, 196, 203, 212, 214, 216-223, 235
dölleme 13, 76
Dörner, Günter 108
Duffy, Eliza 141
Duggar, Jim Bob 137
Duggar, Michelle 137
Dunbar, Robin 76, 77
duygusal haz 173
Dürüstlük Bürosu (Ufficiali dell'Onesta), Floransa, İtalya 186
düzcinsel bedenler, tanımlanması 105

ebeveyn-çocuk ilişkileri 68
ekonomi ve ekonomik özerklik 175, 177
Ellis, Havelock 58, 88, 137, 177, 193, 194, 196, 200
entropi prensibi ve cinsel yönelim 109, 112
Erasmus 123
ergenlik *ayrıca bkz.* flört kültürü; randevuya çıkma kültürü 63, 171, 199
erkekler 14, 15, 17, 20, 21, 23, 27, 30, 31, 41, 49-51, 53, 54, 57, 61, 62, 65, 74, 76, 78, 87-89, 92, 96, 99, 100, 103, 104, 106, 107, 110, 111, 116-119, 122, 126-128, 131-136, 138, 147, 151, 153, 155, 159, 160, 163-165, 167-169, 174-178, 182, 184-187, 189-191, 193-196, 199, 200, 208, 209, 211, 212, 215, 217, 218, 219, 222, 224, 225, 231, 233
Freudyen cinsel gelişimi 198
homoseksüel deneyimi 23

kazanma gücü 127
Kinsey raporunda 78
randevuya çıkmadaki ekonomik rolü 170
ve beyaz erkeklik 50
ve bireyin özerkliği 116, 135, 175, 177
ve boşalma 22, 25, 29, 188-190, 210
ve cinsel hırçınlık 201, 209
ve cinsel olarak kuvvetten düşme 92
ve evlilikte kocanın himayesi 126, 127
ve mastürbasyon 22, 48, 51, 89, 185, 196, 203
ve orgazm 182, 190, 202, 203, 205, 206, 208
ve performans kaygısı 183, 195, 209
ve psişik iktidarsızlık 70
ve sünnet 90, 91
erkeklere yapılan oral seks 185
erotik arzu 58, 117, 177
Eski Geylerin Ebeveynleri ve Arkadaşları (EGEA) 75
eşcinsel evlilik 221
Eşit Koruma Maddesi 226
eşlerin arasını bozma 163
Evanjelik Hristiyanlık 158
Evelina (Burney) 152
Evli Kadınlar Mülkiyet Yasaları (Birleşik Krallık; 1870 ve 1882) 131
Evliliğin Fizyolojisi (Balzac) 191
Evliliğin Hijyeni (YMCA College) 197
evliliğin iptali 128, 136
evlilik 21, 45, 47, 69, 70, 79, 91, 117-122, 124, 126-135, 137, 138, 140, 146, 147, 151, 160, 163-166, 168, 169, 172, 173, 177, 178, 187, 190, 193-195, 197, 203, 208, 215, 226, 228, 230, 232
erkeklerin beklentileri 116, 122, 123, 131, 175
eşcinsel 221
görücü usulü 124
iptali 128, 136
Katolik Kilisesi 13, 37, 121, 123, 128, 129, 136, 151, 224
kişisel tatmin için 116
kutsal kitap 121
medeni sözleşmeleri 129
müşterek 193
oranları 147
ve aşk 117, 120, 121, 124, 151, 168, 174
ve evlilik dışı cinsel deneyim 21, 203
ve feminizm 125, 161, 175, 177
ve kocanın himayesi 126, 127, 131
ve mülkiyet hakları 131
ve tutkulu romans 152
ve üreme 13, 37, 117, 147
zorunlu 40, 117, 135
evlilik öncesi seks 79
Evlilik ve Ahlâk (Russell) 137
Evlilik Yasası (Birleşik Krallık; 1753) 130
evlilikte tutkulu romans *ayrıca bkz.* cinsel arzu 152

Farnham, Marynia 202
Farrar, Bayan John 159
Fausto-Sterling, Anne 16
"Fazlasıyla Ateşli" (Porter) 77
Feenstra, Harold 132
Feenstra, Joan 132
feminizm 103, 161, 206
ikinci dalga 175, 177
ilk dalga 125, 175
ve aşk 175, 177
ve Freud 177
ve kadınların cinsel özgürlüğü 209
ve toplumsal eşitlikçilik 175
Ferveur, Jean-Francois 95
filojiston 85, 86
Firestone, Shulamith 176
frijitlik 201
Flaubert, Gustave 153
Flibanserin 210
Floransa, İtalya 186
Foley, Mark 20, 217
Forbes, Malcolm 221

Foucault, Michel 37
Fowler, Orson 193
Freedman, Estelle 206
Freud, Sigmund 58, 67-71, 88, 171, 198-200, 202, 211
libido ve kişilik 199
kadın mazoşizmi 88, 177
heteroseksüellik 67, 86, 198, 237
sapkınlık 73, 77, 92, 220
vajinal orgazm 196, 197, 200, 202, 207
From Front Porch to Back Seat (Bailey, Beth) 167
Frye, Marilyn 29

G noktası büyüme ameliyatı 210
Galen 188
Gallup'un homoseksüellik raporu (2010) 221
Galton, Francis 41
Gartrell, Nanette 227
gebelik 40, 137-140, 145, 148, 175, 191, 210, 224
Havelock Ellis 137
ve doğum kontrolü 195
ve nüfus artışı 141
ve öjenik 142, 143
Genç Werther'in Acıları (Goethe) 153
gençler *ayrıca bkz.* flört kültürü; randevuya çıkma kültürü 21, 170-172
Gerhardt, Jane 201
geyler ve gey meseleleri *bkz.* homoseksüellik 217
Goethe, Johann Wolfgang von 153
Goodyear Kauçuk Şirketi 145
görücü usulü evlilik 124
Graham, James 181
Graham, Sylvester 51, 90
Green, Richard 104
Greenspan, Ralph 95
Grenfell, Fanny 160, 161
Grimke, Angelina 161, 162
Grimm Kardeşler 150
Griswold v. Connecticut 144
Guernsey, Henry 49
Gurley Brown, Helen 115, 116, 124
Gurur ve Önyargı (Austen) 123
günah 36, 37, 47, 53, 94, 117, 124, 158, 162, 184, 196

halifmeşreplik, cinsel 169, 196
Halifax, Charles Wood 126, 28
Hall, Granville Stanley 171
Halperin, David 82
Hamilton, Cicely 176
Hanchett, Henry G. 191
Hastalık Kontrolü Merkezleri 146
Hay, Harry 79
hayır işi kızları 170
Haywood, Eliza 152
HCAB (Hipoaktif Cinsel Arzu Bozukluğu) 211
Hekma, Gert 100
Henig, Robin Marantz 227
Henry, George 77
hermafroditlik ve cinsel tersine çevrilme 53, 54, 103
heteroseksüellik 19, 24, 31, 33, 64, 66, 67, 81, 83-86, 97, 108, 112, 133, 135, 136, 153, 173, 183, 198, 208, 212, 215, 216, 225, 236, 237
algısı 15, 234, 235
asimile edici gücü 223
bir patoloji terimi olarak 58
cinsel iki şekilliliğin biyolojik sonucu olarak 22
Freud 58, 67-69, 73, 86, 177, 198, 200, 202, 207, 212, 237
heteroseksüel ayrıcalık 235, 236
homoseksüelliğin zıddı olarak 106
icadı 17, 38
iddia etme 13, 75, 81, 223, 228, 237
kadınlar için seçenekler 177, 209
kültürel *doxası* 66
olarak kendini tanımlama 221
roman ve film içinde 149-151, 156, 179, 219
tanımlanması 234
temel çizgisi olarak üreme 203
ve bireyin özerkliği 135
ve durumsal homoseksüellik 22
ve entropi prensibi 109, 111, 112

ve evlilikteki güç dağılımındaki değişim 133
ve süreksiz eşcinsel arzular 222
ve toplumsal cinsiyet 15, 18, 23, 28, 32, 87, 101, 162, 202, 230, 234
hırçınlık, cinsel 201
Himmler, Heinrich 106
hiperestezi (aşırı duyarlılık) (*Psychopathia Sexualis*) 56
Hipoaktif Cinsel Arzu Bozukluğu (HCAB) 211
Hirschfeld, Magnus 100-102
Hitler, Adolf 55
Hitschmann, Eduard 201
Hollick, Frederick 192
homoseksüeller için düzeltici terapi 75
homoseksüellik 23, 67, 90, 104, 107, 111
doğada 84, 87
durumsal 22
Gallup raporu (2010) 221
heteroseksüelliğin zıddı olarak 106
için düzeltici tedavi 75
olarak kendini tanımlama 221
ve Prusya Ceza Kanunu 53
ve eşcinsel evlilik 221
varlığının kanıtı 84, 100, 103
hormonal tersine çevirme araştırması 107
Hıristiyanlık 157, 161, 215
Hudson, Rock 219
Huet, Pierre-Daniel 151, 152, 154
hukuk, uygulanması 43
Öjenik Kısırlaştırma Yasası (Almanya) 143
ve biyolojik cinsiyet 16, 54
ve eşlerin arasını bozma 163
ve heteroseksüelliğin icadı 17, 38
ve rıza yaşı 43
Human Sexual Response (Masters ve Johnson) 205
Hunt, James 111
Huster, John 224
Huxley, Aldous 224

Ideal Marriage (van de Velde) 70
Intimate Matters (D'Emilio ve Freedman) 206
ırk intiharı 50, 142, 144
Ittmann, Karl 144
IVF (tüp bebek) 224

İbn Sina (Avicenna) 188
ikili cinsiyet/toplumsal cinsiyet sistemi ve hukuk 234
İngiliz Kilisesi 121, 144
İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi 54
interseks seks kromozomları 232
İsa'nın Kiliseleri Konseyi 144
İslâm, boşanma 128
İzdivaçta Aşk (Stopes) 69

Jackson, Stevi 9, 216
Jacobi, Abraham 90
James, William 51
Jane Eyre 154
Jefferson, Thomas 123
Johnson, Samuel 153
Johnson, Virginia 205
Julia (Julius Caesar'ın kızı) 119

Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi (Wollstonecraft) 120
kadınlar 14, 15, 17, 21-23, 29-31, 38, 41, 51, 57, 59, 67-70, 73, 74, 78, 88-90, 100, 104, 107, 110, 111, 115, 116, 118-120, 122, 125-128, 130-138, 140, 141, 144-147, 151, 155, 156, 159-161, 163-170, 174-78, 183-191, 193-196, 200-203, 205, 207-212, 216, 222, 225, 226, 231, 233
bekar 116
bekaret kaybı *ayrıca bkz.* feminizm; evlilik; orgazm 69
cinsel metalaştırılmaları 170
cinsel pasifliği 89
cinsel serbestlikte kazanımları 170
evlilik öncesi cinsel deneyimleri 203
Kinsey raporunda (1953) 78
tarafından erkeklerin cinsel olarak kuvveten düşmeleri 92

ve aynı anda karşılıklı orgazm 194, 195
ve bireysel özerklik 135
ve cinselliğe dair orta sınıf *doxa*sı 196
ve doğum kontrol hapı 145, 146, 206
ve evlilikte erkek himayesi 126, 127
ve firijitlik 201
ve mülkiyet hakları 131, 132
ve romantik heteroseksüel aşk 150, 153, 175
Viktoryen dönem görüşü 48
kadınlara yapılan oral seks 185
Karras, Ruth Mazo 75, 186
karşı reform, Katolik 129, 151
Katolik Kilisesi 36, 37, 52, 56, 121, 129, 143, 185, 224
azgın iştahların bir tezahürü olarak seks 37
boşanma ve iptal 128
doğum kontrolü 143, 224
evlilik 13, 37, 121, 129, 224
Karşı Reform 129
kısırlık 13
sodominin tanımı 36
üremeye yönelik seks 36, 37, 56
vajina-içine-penis penetrasyonu 37
ve üreme teknolojisi 224
Katz, Jonathan Ned 9, 17, 38, 57, 69, 198, 212
Kellogg, John 90
kendini ifade etme ve toplumsal cinsiyet 27, 28
kendini tanımlama 93
kentleşme ve şehir hayatı 39, 110, 164, 215
Kertbeny, Karl-Maria 44, 53-56, 67, 73, 214, 235
kısırlık 12, 13, 90, 136
Kiernan, James G. 58
kimerizm 232
Kingsley, Charles 160-162
Kinsey, Alfred 20, 77-79, 202-207, 222
Kiss Me, Kate (müzikal) 77
kişisel tatmin ve erotik arzu 122
"Kitlesel Histerik bir Hayatta Kalma Tepkisi olarak Vajinal Orgazm" (Atkinson) 207
Kleinfelter Sendromu 12
klitoridektomi 91
klitoris 48, 91, 194, 196, 199, 201, 205, 207, 210
kocanın himayesinde 126, 127
Koedt, Anne 207
Kornitzer, Margaret 173
Krafft-Ebing, Richard von 43, 44, 55-58, 67, 93, 198, 227
Külkedisi Masalı Düğün Kitabı (Disney) 150
kültür, beşeri 39
kültürel *doxa* 65, 66, 70, 82
anlaşarak evlilik 121, 151, 152, 160, 161
evlilik içi kişisel doyum 124
gelişiminin halk süreci 73, 220
görücü usulü evlilik 124
işaretlenmiş kategoriler 66, 72

Landis, Carney 77
Lavoisier, Anton 85
Lady's Magazine 120
LeVay, Simon 97
"Lezbiyen Seks" (Frye) 29
lezbiyenler *ayrıca bkz.* homoseksüellik; LGBT topluluğu 14, 15, 105, 176, 184, 224
LGBT 14, 217, 221, 224, 225
cinsel yönelimlerine dair *doxa* *ayrıca bkz.* homoseksüellik; lezbiyenler 219-222
açığa çıkarılması 220
gey ve lezbiyen hakları dernekleri 178
kültür 219, 222
sivil haklar hareketi 221
üreme düzenlemeleri 224
yönelik tutumlar 221
libido ve kişilik 199
Lincoln, Abraham 63
Linnaeus, Carolus 45, 46, 78
Littleton, Christie Lee 229-231, 233

Littleton, Jonathan Mark 230
Liverpool Üniversitesi (Birleşik Krallık) 76
Locke, John 123
Londra Antropoloji Topluluğu 111
Lord Hardwicke'in Evlilik Yasası (Birleşik Krallık; 1753) 130
Lousiana 132
Lundberg, Ferdinand 202
Luther, Martin 121

Madame Bovary (Flaubert) 153
Magnus, Albertus 188
Malthus, Thomas 141, 144
Mother Clap's Molly House (Norton) 92
Maria, or the Wrongs of Woman (Wollstonecraft) 153
Martin, Ricky 222
Masters, William 205, 207, 210
mastürbasyon 22, 48, 51, 79, 82, 89-91, 185, 196, 203, 205
Mather, Cotton 157
Mattachine Topluluğu 79
Matthew 19:6 128
Maurice, Frederick 50
mazoşizm 56, 88, 91, 176, 177
McCarthy, Joseph 219
McCormick, Katherine Dexter 145
McLaren, Angus 9, 51, 89, 209
medeni eşitlikçilik *ayrıca bkz.* Aydınlanma dönemi eşitlikçiliği 42
Melankolinin Anatomisi (Burton) 189
Melville, Herman 62
meni 74, 89, 188-190
Mill, John Stuart 123
Miller, Scott 229
"Miller'in Öyküsü" (Chaucer) 186
Mississipi 131
Moby Dick (Melville) 62
Model Kısırlaştırma Kanunu (ABD) 143
Modern Woman (Farnham ve Lundberg) 202
monandria 45
Money, John 24, 25
Montegazza, Paolo 99, 100
Moore, Hugh 142
Mosher, Celia 204
mozaisizm (genetik) 232
mülkiyet hakları ve kadınlar 130, 131

Napheys, George 193
National Geographic 75
Nazi Almanyası 106
Neilans, Alison 170
Northanger Manastırı (Austen) 152
Norton, Rictor 92
nörasteni (sinir zayıflığı) 50, 104
nuptiae plantarum 45
nüfus artışı 141

Oakes, Kitty 228, 229
okumuş kadınlar 38
On Dördüncü Değişiklik 132, 226
oral seks 78, 89, 184, 185, 206, 207, 222
Orff, Carl 187
orgazm 21, 194, 196, 197, 200-210, 212, 216
  aynı anda ve karşılıklı 194, 195
  cinsel aktivitenin amacı olarak 24, 206
  erkek 182, 190, 208
  vajinal 196, 197, 200-202, 205, 207, 211
orta sınıf kültürü 49

öjenik 142
Öjenik Kısırlaştırma Yasası (Almanya) 143
Öldüren Cazibe (film) 190
özgür aşk 174

Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler (film) 149
Pandora's Baby (Henig) 227
paradoksi (*Psychopathia Sexualis*) 56
Parents Magazine 142
parmak emme 90
patriyarkal statüko 207
PDE_5 geciktirici ilaçlar 182, 183
Peraldus, William 74, 75

performans kaygısı 195
Perrault, Charles 150
plasebo etkisi 181, 210
Plutarhos 119
Pompey 119
Population Connection (Sıfır Nüfus Artışı) 141
pornografi, boşalma 210
Porter, Roy 9, 124
Prange, Mark 230
Price, Michael 229
Priestley, Joseph 85
Protestan Reformu 121
Prusya Ceza Kanunu 53
psikiyatri ve cinsellik *ayrıca bkz.* Freud, Sigmund 86, 87
psişik iktidarsızlık 70
Psychology of Women (Deutsch) 200
Psychopathia Sexualis (Krafft-Ebing) 43, 55-58, 87, 93

Quakers 125
Quiverfull hareketi 137

Radikalezbiyenler 176
randevuya çıkma kültürü 166-168
  aşk 163, 168, 171-173
  eğitim olarak 171
  ekonominin rolü 165, 168-170, 172
  hayatın bir evresi olarak 168, 171
  İkinci Dünya Savaşı öncesi 167, 171, 172
  seri tek eşlilik 172
  ve cinsel hafifmeşreplik 169
  ve ırk ideolojisi 165
  ve rekabet 167
  ve şehir hayatı *ayrıca bkz.* flört kültürü; gençler 164
Reading Üniversitesi (Birleşik Krallık) 46
Reeve, Clara 155
Review of Genetics (dergi) 95
rıza yaşı 43
Ricketts, Wendell 112
Robie, Walter 88, 194, 196
Robinson, Ruby Doris Smith 174
Rolling Stones 64
romantik aşk *bkz.* aşk 117, 120, 121, 124, 150, 151, 153, 154, 156, 158, 159, 161-163, 168, 172, 173, 177, 179, 197, 208
Roosevelt, Theodore 50
Rothman, Ellen 163
Royden, Maude 169
Russell, Bertrand 137

sadizm 56, 88, 89
Sağlık Bürosu (Bureau Sanitaire) 43
Saint Augustine 121
Saint Clement 186
"salt perhiz" cinsel eğitimi 71
Sanger, Margaret 140, 145
Satyr Upon Old Maids (Anonim) 115
Science of a New Life (Cowan) 191
Seidman, Steven 9, 134
sekse dair *doxa* 71, 73, 81, 103, 203
  cinsel tersine çevrilme 103
  çalışma 81, 103
  etiketleme (adlandırma) 71, 73, 74
  Freud 67, 71, 73
  hormonal tersine çevirme 103
  istatistiksel 81
  seksolojik araştırmalar 29, 30, 204
Semavi Yatak 181
Semenya, Caster 16
seri tek eşlilik 172
Sex and the Single Girl (Gurley Brown) 115, 116
Sex Histories (Robie) 194
Sexual Behavior in the Human Female (Kinsey) 203, 204
Sexual Behavior in the Human Male (Kinsey) 77, 202
Shelley, Martha 176
Shepard, Thomas 156
Sıfır Nüfus Artışı (Population Connection) 141
sınıf kimliği ve cinsellik 191
Siegesbeck, Johann 45
Signorile, Michelangelo 221
Sigusch, Volkmar 108
sivil haklar 53
Smith, Adam 123

Smith, Daniel Scott 144
Smith-Rosenberg, Carroll 63, 134
sodomi 36, 57
sosyal muhafazakârlar 116, 139, 149, 200
sömürgecilik 215
Speed, Joshua 63
spermatore korkusu 89
Spokesman-Review (gazete) 229
Stacey, Judith 226, 227
Stanton, Elizabeth Cady 191
Stead, William Thomas 52
Stein, Edward 9, 113
Steinach, Eugene 106, 107
Stekel, Wilhelm 92
Stockham, Alice Bunker 197
Stone, Lawrence 9, 48, 140, 153
Stopes, Marie 69, 189, 195, 196
Studies in the Psychology of Sex (Ellis) 193
süfrajetler 200
sünnet 90, 91
Systema Naturae (Linneaeus) 45

Şiddet İçermeyen Öğrenci Koordinasyon Komitesi (ŞİÖKK) 174
ŞİÖKK (Şiddet İçermeyen Öğrenci Koordinasyon Komitesi) 174

tek bir kişiyle devam etme *ayrıca bkz.* randevuya çıkma kültürü 172
tek eşlilik, seri 172
Teksas Dördüncü Temyiz Mahkemesi 231
Teksas Eyalet Yüksek Mahkemesi 231
Teksas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Merkezi 230
Terman, Lewis 77
The Distressed Orphan (Haywood) 152
The Fatal Fondness (Haywood) 153
The Invention of Heterosexuality (Katz) 9, 57
The Ogilvies (Craik) 154
The Old English Baron (Reeve) 155
The Physical Life of a Woman (Napheys) 193
The Progress of Romance (Reeve) 154
The Trials of Masculinity (McLaren) 51
The Young Lady's Friend (Farrar) 159
Tipton, Billy 228, 229, 231, 233
Tipton, Billy, Jr. 228, 229
toplumsal cinsiyet 15, 18, 23, 25-28, 32, 54, 73, 77, 87, 89, 91, 101, 103, 104, 122, 128, 162, 174, 175, 177, 178, 200-202, 207, 214-216, 230, 233, 234
toplumsal cinsiyet normları 89
  cinsel tamamlayıcılık 89
  çekirdek ailenin 216, 227
  İkinci Dünya Savaşı sonrası 174
  ve kendini ifade 27, 28
  toplumsal cinsiyet 14, 15, 18, 23, 26-28, 32, 54, 74, 87, 89, 101, 103, 104, 122, 128, 162, 174, 175, 177, 178, 201, 202, 207, 215, 216, 230, 233, 234
  ve toplumsal işaretleşme 28
  ve üremeye yönelik olmayan ilişki 36
toplumsal cinsiyet özcülüğü modeli 26
toplumsal cinsiyet sosyalleşmesi 26
toplumsal Darwinizm 111
toplumsal davranış 21, 82, 89
toplumsal eşitlikçilik 215
toplumsal insan türleri 113
toplumsal işaretleşme 28
Türlerin Kökeni Üzerine (Darwin) 110

Ulrichs, Karl 53-56, 103, 214
Ulusal İstatistik Ofisi (Birleşik Krallık) 146
Ulusal Sağlık Hizmetleri (Birleşik Krallık) 225
Ulusal Sağlık İstatistikleri Merkezi (Birleşik Krallık) 147
Urning 54
utanç törenleri 40

Üçüncü Reich 143
Üniversiteli Amerikan Kadınlar Birliği 73
üniversiteli kadın 133, 134

üreme 12, 13, 18, 23, 24, 29, 30, 32, 56, 58, 68, 69, 74, 89, 91, 95, 96, 112, 116, 117, 135, 137, 146-148, 177, 187, 190, 193, 197-199, 201, 203, 206, 208, 216, 224, 225, 227
evlilik görevi olarak 117
Katolik Kilisesi 13, 36, 37, 56, 143, 185, 224
önemi 74
ve cinsel arzu 28, 29, 74
tüm cinsel aktivitenin alt kümesi olarak 31, 32
ve doğum kontrolü karşıtı savlar 143
ve üreme teknolojisi 224, 225
üremeye yönelik olmayan birleşme 36

Vaernet, Carl 106, 107
vajina-içine-penis çiftleşmesi 24, 29, 197, 198, 216
araştırma odağı 80, 205
cinsel aktivitenin nihai sonucu olarak 196
doxası 75, 78
Freud 197, 198
Katolik Kilisesi 37, 185
onaylanan cinsel aktivite olarak 37
ve çocuk doğurma 139
vajinal orgazm *bkz.* orgazm 196, 197, 200-202, 205, 207
"Vajinal Orgazm Miti" (Koedt) 207
vajinal yenilenme ameliyatı 210
vajinoplasti 233
van de Velde, Theodor 70
Viagra 182-184, 210, 211
Viktoryen dönem 48, 104, 136, 193, 200, 204
boyunca evlilik öncesi cinsellik 169
doğum kontrolü 144
kadın cinselliği görüşü 48, 207
mastürbasyon 48, 91, 196
normatif toplumsal cinsiyetin erkek baskın hiyerarşisi 177
seksoloji araştırmaları 204
ve kadınların özerkliği 135
ve müşterek evlilik 193

Warmus, Carolyn 190
Weld, Theodor 161, 162
Wernicke'nin bölgesi 86
Whittlesey, Elisha 63
Whittlesey, William 63
Wilde, Oscar 51, 52
Winfrey, Oprah 20, 116
Wollstonecraft, Mary 120, 125, 153
Wuornos, Aileen 189

Yahudilik, boşanma 128
Yalom, Marilyn 9, 120, 163
yapay döllenme 224
yatak paylaşımı 62
Yeni Kadınlar ve Freud 200
YMCA College 197
"Yozlaşma ve Dahi" (James) 51
Yüksek Mahkeme (ABD) 132, 231

zina 79, 121
zorunlu evlilik 40
zorunlu kısırlaştırma 143

Heteroseksüellik bizden daha büyük, bağımsız ve daha güçlü gibi görünüyor. Öyle değil. Gerçekte heteroseksüel/homoseksüel şemasını yaratan biziz ve nihayetinde o şemanın çokluklarının kapsayamayacağı da biziz. Neticede bir kültür olarak biz, bir başka büyük açıklamaya; duygularımızı, arzularımızı ve tutkulu gönül işlerimizi açıklamak için başka bir şemaya geçişimizi tahayyül edeceğiz. Şu anda, heteroseksüele inanıyoruz. Ve bu da geçecek.

Hanne Blank

Hanne Blank, heteroseksüelliğin tarihinin izini sürüyor ve bu tarihin, şaşırtıcı biçimde sandığımız kadar da uzun olmadığını ortaya koyuyor. Heteroseksüellik kavramının neden ve nasıl ortaya çıktığını, toplumsal olarak birçok açıdan nasıl belirleyici hale geldiğini inceliyor. Bunu yaparken hem tarihsel hem sosyolojik hem de psikolojik kaynaklara başvuruyor; evlilik, din, tıp gibi birçok alanda bu kavramın toplumsal hayat ve iktidar ilişkileri üzerindeki etkilerine işaret ediyor. Edebiyat, sinema, eğitim, politika gibi hayatımızın her veçhesine sirayet eden ve kaçınmanın mümkün olmadığı alanlarda heteroseksüelin, "normal"in karşılığı olarak sürekli önümüze sürüldüğünün farkına varmamızı sağlıyor. ■

THG
0579213
NPE
2018

iletişim

ISBN-13: 978-975-05-2657-2
9 789750 526572
KDV'DEN MUAFTIR